MAREA ISTORIE ILUSTRATĂ A LUMII

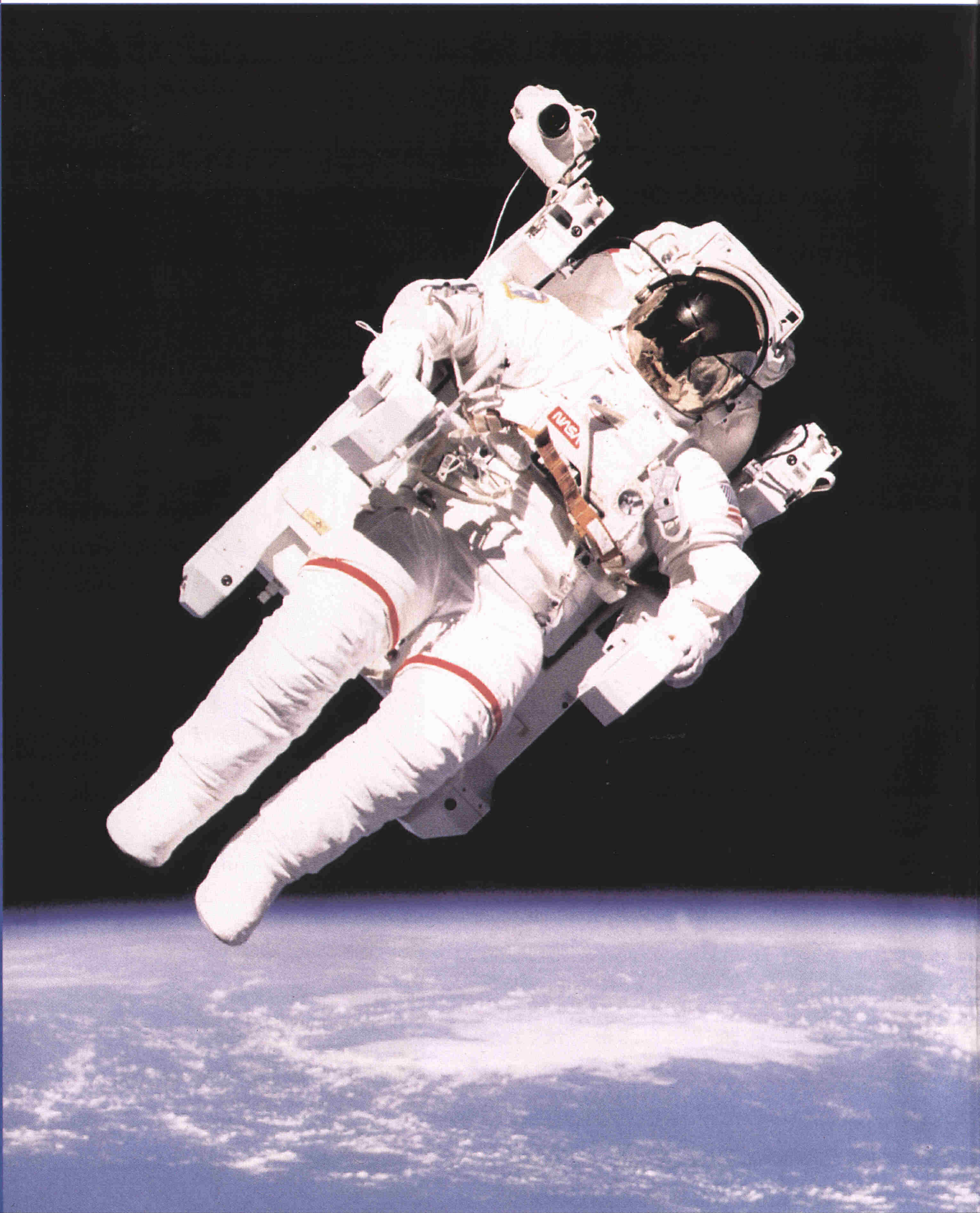
ÎN 7 VOLUME

LUMEA CONTEMPORANĂ

COLECȚIA Financiarul

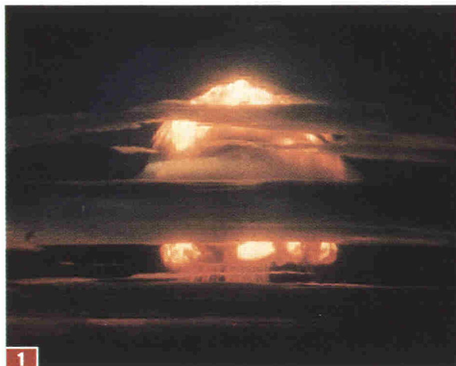

NASA

Lumea contemporană
din 1945 până în prezent

După Al Doilea Război Mondial, ia naştere o nouă ordine globală, în care rolurile principale sunt jucate de două superputeri – Statele Unite ale Americii şi Uniunea Sovietică. Diferenţele ideologice dintre acestea conduc la cursa înarmărilor din Războiul Rece şi la teama de izbucnirea unui conflict nuclear mondial. Restul lumii este atras, de asemenea, în sistemul celor două blocuri, astfel că numai câteva naţiuni reuşesc să rămână realmente nealiniate. Conflictul Est-Vest se încheie în 1990, după dezmembrarea Uniunii Sovietice şi, în consecinţă, după prăbuşirea blocului comunist răsăritean. De atunci, lumea este condusă de globalizarea sistemelor economice şi politice. Omenirea rămâne însă divizată: naţiunile bogate din Europa, din America de Nord şi din Asia de Est diferă substanţial de naţiunile în curs de dezvoltare ale Lumii a Treia.

În 1969, primul om ajunge pe Lună şi transformă visele ştiinţifico-fantastice în realitate. Tehnologia spaţială cunoaşte progrese considerabile, iar cercetările pentru noi posibilităţi de utilizare a spaţiului continuă.

1 Test nuclear SUA în atolul Bikini, 1952

2 Negocierile de dezarmare de la Moscova, 1991

3 Festivalul de muzică Love Parade, Berlin, 1997

ISTORIA CONTEMPORANĂ DUPĂ 1945

Consecinţele celui de Al Doilea Război Mondial au fost devastatoare: aproximativ 55 de milioane de morţi în toată lumea, în jur de 20 de milioane de refugiaţi şi teritorii uriaşe din Europa şi Asia distruse. Decimarea evreilor europeni de către regimul nazist şi colaboratorii săi produce transformări fără precedent pentru civilizaţia modernă. Imediat după război, multe dintre eforturile politicii internaţionale se îndreaptă către prevenirea catastrofelor de acest gen.

Între conflictul Est-Vest şi globalizare

Situaţia politică mondială dintre 1945 şi 1989 este marcată definitiv de conflictul Est-Vest. Noile puteri conducătoare – Statele Unite ale Americii şi Uniunea Sovietică – încearcă să-şi pună amprenta asupra ordinii postbelice. Din cauza viziunilor total opuse despre guvernare şi economie, între cele două puteri mondiale izbucneşte foarte curând aşa-numitul *Război Rece*. În această confruntare se implică un număr tot mai mare de naţiuni, care se aliniază de partea unui altui bloc. Competiţia se transformă într-o cursă a înarmărilor din ce în ce mai puternică, trezind teama de anihilarea nucleară globală ❶. Pentru a evita includerea în sistemul blocurilor, multe foste colonii, dintre care majoritatea obţin independenţa după Al Doilea Război Mondial, devin parte a Mişcării de nealiniere.

4 Grăniceri la frontiera Germaniei Federale (de Vest), lângă Zidul Berlinului, 1978

Sfârşitul Războiului Rece începe prin deschiderea graniţei de vest a Ungariei şi căderea Zidului Berlinului ❹ în 1989, însă este definitivat odată cu dezmembrarea din 1991 a Uniunii Sovietice ❷. Lumea nu îşi găseşte însă pacea nici de această dată, numărul de războaie şi conflicte între state – motivate cel mai des etnic sau religios – este în creştere, iar armele nucleare, biologice şi chimice ajung în tot mai multe mâini. În acelaşi timp, politica mondială este puternic determinată acum de procesul de globalizare. Europa, Asia de Est şi America de Nord sunt centrele acestei dezvoltări, însă, prin integrarea întregii lumi într-o reţea economică şi de comunicare unică, deciziile politice şi economice au adesea efecte de violare a graniţelor. După 1945, ca în nici o altă perioadă, umanitatea a făcut progrese în aproape toate domeniile cunoaşterii. Totuşi, roadele acestui progres sunt distribuite inegal. De capitalul economic al globalizării au beneficiat mai ales naţiunile industrializate din Vest. Liniile de conflict politic ale lumii nu se mai află între Est şi Vest, ci între Nord şi Sud, între bogaţi şi săraci. O altă nouă sursă de conflict este terorismul internaţional. Combaterea eficientă a acestuia şi a cauzelor sale reprezintă o provocare majoră a sec. XXI.

Stil de viaţă şi valori

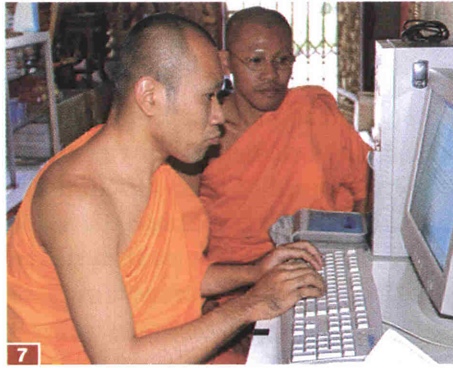
În ţările bogate ale lumii, concepţiile despre stilul de viaţă şi valorile generale s-au schimbat enorm în ultimii 50 de ani. Pentru că durata studiilor a crescut, adolescenţa ❸, care reprezenta înainte doar o etapă preliminară maturizării, a devenit mai lungă, constituind o etapă în sine a vieţii. Legată de bogăţie şi frumuseţe, tinereţea a devenit idealul care conturează economia, publicitatea şi viaţa cotidiană. În anii 1960 ia naştere o nouă cultură a distracţiei; vacanţele şi călătoriile devin elemente importante ale vieţii moderne şi un sector industrial înfloritor. Din anii 1970, automatizarea din aproape toate domeniile elimină o mare parte din munca fizică grea. Apar astfel noi slujbe, mai ales pentru femei, cu precădere în sectorul serviciilor, apreciat în toată lumea.

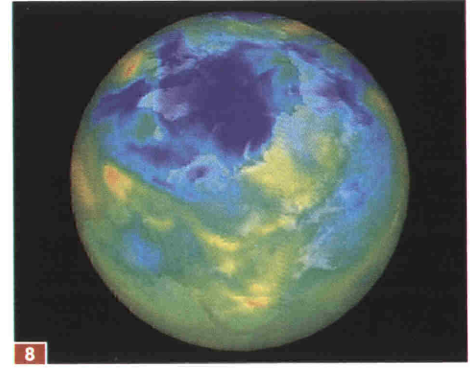
Altă schimbare apărută recent în lumea occidentală este îndepărtarea de creştinismul tradiţional, combinată

5 Yin şi yang: simbol taoist exprimând echilibrul dintre opoziţii

1945 | Conferinţa de la Potsdam
1948 | Blocada sovietică a Berlinului de Vest
1962 | Criza din Cuba
1968 | Mişcarea studenţească din statele industrializate
1969 | Primul om pe Lună
1973 | Prima criză a petrolului
1985 | Gorbaciov vine la putere

6 Protest împotriva îmbrăcămintei *neislamice*, Iran, 2004

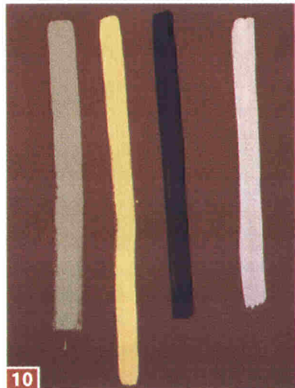

7 Călugări budişti navighează pe Internet, 2005

8 Gaură în stratul de ozon deasupra Antarcticii, 2000

cu o căutare tot mai intensă a sensului vieţii. Orientarea către stilurile de viaţă ezoterice sau est-asiatice ❺ a crescut, însă căutarea fericirii a fost subordonată constant modelor în schimbare. Pe de altă parte, la începutul mileniului, fundamentalismul religios ❻, îndeosebi islamul şi creştinismul, s-a întărit în confruntarea, exprimată uneori violent, cu noul stil de viaţă occidental, caracterizat prin materialism necontrolat şi secularism, şi care s-a răspândit ca standard în întreaga lume.

Industrializarea culturii şi a cunoaşterii

Tendinţele culturale circulă astăzi mult mai rapid şi sunt tot mai subordonate legilor pieţei. De exemplu, dacă în anii 1940 muzica era o distracţie pentru recreere în timpul liber, din anii 1970 acompaniază umanitatea peste tot. Astfel, muzica pop cunoaşte o răspândire mai mare decât cea clasică. Muzica pop se transformă în conformitate cu dezvoltarea şi cu schimbarea rapidă a modelor şi stilurilor, în funcţie de cererea industriei de consum.

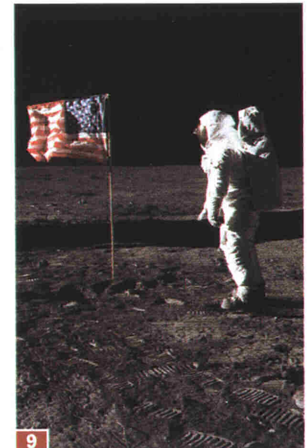

10 *Streifenbild IV*, de Sigmar Polke, 1968

Cultura elitistă a devenit mai diversă şi mai complexă. Noi stiluri şi curente, cum ar fi pictura abstractă ❿, se răspândesc în toată lumea. Cel puţin până în anii 1970, nu se putea vorbi proape deloc despre etape şi mişcări, în timp ce astăzi acest lucru este posibil în majoritatea şcolilor. Distincţiile dintre forme artistice diferite nu mai sunt la fel de tranşante ca înainte.

După 1945, ritmul rapid al dezvoltării caracterizează şi domeniul ştiinţei. Niciodată până acum nu au fost atât de mulţi oameni de ştiinţă, niciodată nu s-a dezvoltat cercetarea atât de rapid şi niciodată până astăzi nu a existat o diferenţă atât de puternică între domeniile de cercetare. Engleza a devenit limba universală a ştiinţei. Ziarele şi revistele prezintă descoperirile cercetărilor mult mai repede decât orice carte, însă astăzi cea mai rapidă şi mai simplă formă de comunicare a informaţiei este internetul ❼, la care au acces tot mai multe persoane.

Succesele şi pericolele progresului

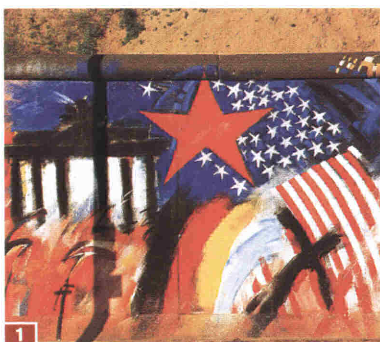
Progresul ştiinţific şi tehnologic din ultimii 60 de ani este uluitor. Automobilele, avioanele, radioul, televiziunea, computerele mainframe şi personale şi internetul au făcut lumea mai mică. În 1969 primii oameni ajung pe Lună ❾, iar după 1987, staţia spaţială *Mir* a făcut posibil traiul prelungit în spaţiu. Medicina a făcut progrese atât de mari, încât frica de epidemii precum holera sau poliomielita nu mai influenţează viaţa, deşi noi boli contagioase, cum ar fi SIDA, continuă să apară. La începutul mileniului, telecomunicaţiile au devenit mobile. Aproape toate cunoştinţele umanităţii sunt disponibile şi pot fi accesate oricând şi oriunde.

9 Americanii aselenizează primii pe Lună, 20 iulie 1969

În ciuda credinţei puternice în progres, latura negativă a imperativului *tot mai mult, tot mai repede* a devenit vizibilă. După criza petrolului din anii 1970, sfârşitul rezervelor de combustibil a devenit o realitate, iar consecinţele sale asupra întregii lumi sunt destul de previzibile. Distrugerea mediului înconjurător şi a atmosferei Pământului ❽ reprezintă acum partea neagră a progresului industrial. După catastrofa produsă de explozia reactorului nuclear de la Cernobîl ⓫, până şi energia nucleară, presupusă a fi nepoluantă şi controlată, a pricinuit pagube care vor continua să îşi lase amprenta timp de mai multe secole. La fel ca în lupta împotriva sărăciei sau violenţei, într-o lume globalizată protecţia mediului poate fi realizată numai prin acorduri între state la scară globală. Acestea sunt doar unele dintre provocările cu care se confruntă lumea în sec. XXI.

11 Copil cu malformaţii provocate de dezastrul de la Cernobîl, 1986

1987 | SIDA devine problemă publică
1991 | Dezmembrarea Uniunii Sovietice
1986 | Accidentul nuclear de la Cernobîl
9 noiembrie 1989 | Căderea Zidului Berlinului
11 septembrie 2001 | Atac terorist în New York, Virginia şi Pennsylvania

TENDINŢE ÎN POLITICA MONDIALĂ DUPĂ 1945

După destrămarea coaliţiei antihitleriste din 1945, relaţiile internaţionale sunt definite până în 1989 de Războiul Rece dintre cele două superputeri, SUA şi Uniunea Sovietică. Conflictele dintre sistemele ideologice şi militare ale acestora împart lumea în blocuri ostile de ţări şi împiedică buna funcţionare a Naţiunilor Unite ca instrument al păcii globale. Prăbuşirea imperiului sovietic în 1989 încheie Războiul Rece ❶, însă apar noi probleme şi spaţii de conflict, cauzate de terorismul fundamentalist şi de proliferarea necontrolată a armelor de distrugere în masă.

1 Detaliu al unei picturi de pe partea din Est a fostului Zid al Berlinului, 1990

Războiul Rece

După 1945, continentul european şi practic întreaga lume sunt împărţite între sferele de influenţă ale noilor superputeri, SUA şi Uniunea Sovietică.

Milioane de refugiaţi, deportaţi, prizonieri de război şi deţinuţi din lagărele de concentrare ❷, denumiţi *persoane strămutate*, pun societăţii postbelice problema integrării. Churchill, Roosevelt şi Stalin îşi formulează deja pretenţiile în Europa în 1944 (*pag. 522*). La sfârşitul războiului, forţele victorioase îşi instalează sistemele politice în teritoriile pe care le controlau.

4 Războiul din Vietnam: un civil arată militarilor sudişti cadavrul copilului său

Împărţirea Germaniei în patru zone de ocupaţie anunţa scindarea statului în Republica Federală Germană (RFG) şi Republica Democrată Germană (RDG) ❸ în 1949 (*pag. 539*). Democraţia parlamentară din Vest se opunea „democraţiilor" dictatoriale *populare* din Est. În 1946, Churchill inventează termenul de *Cortină de Fier* pentru a descrie separarea inflexibilă dintre blocul răsăritean şi cel occidental. De asemenea, Europa era împărţită economic. Reconstrucţia din Vest era susţinută de Planul Marshall ❺, replica sa în blocul răsăritean fiind Consiliul de Ajutor Economic Reciproc (CAER), finanţat de sovietici. Separarea în două blocuri ostile afectează întreaga lume. După victoria Partidului Comunist în China, ţara cu cea mai numeroasă populaţie din lume devine membră a frontului socialist. Primul *război prin interpuşi* dintre Est şi Vest izbucneşte în Coreea ❻ în 1950 (*pag. 622*), urmat de alte războaie în Vietnam ❹ (*pag. 617*) şi Afghanistan (*pag. 608*). Criza rachetelor din Cuba din 1962 a fost aproape de a declanşa un război nuclear. În perioada de *dezgheţ* din anii 1970 se încheie o serie de acorduri de control, în scopul de a stopa înarmarea în ambele tabere. Conferinţa pentru Securitate şi Cooperare în Europa (CSCE) încearcă să iniţieze un proces de destindere începând cu 1974, prin abordarea problemelor economice şi a celor care ţin de drepturile omului.

Criza rachetelor din Cuba

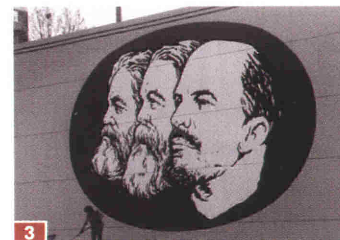
Staţionarea rachetelor nucleare sovietice în Cuba a fost cauza directă a crizei rachetelor, confruntarea dintre Statele Unite ale Americii şi Uniunea Sovietică din octombrie 1962. Preşedintele Kennedy cere retragerea armelor. După refuzul primului secretar al CC al PCUS, N. Hruşciov, SUA impune o blocadă navală a navelor sovietice transportatoare de rachete, care plecaseră deja din Rusia. Pe ultima sută de metri, Hruşciov ordonă flotei să se întoarcă şi să demonteze rachetele.

Nikita Hruşciov şi Fidel Castro, preşedintele Cubei, la New York, 24 septembrie 1960

2 Afişe cu poze ale militarilor germani dispăruţi în lagăre, în tabăra celor ce se întorceau acasă, Friedland, 1955

3 Marx, Engels, Lenin: afiş pentru o defilare din Berlinul de Est, 1988

5 Vagoane trimise Căilor Ferate Germane ca parte a Planului Marshall, noiembrie 1948

6 În timpul Războiului din Coreea, marinarii SUA pozează cu prizonierii nord-coreeni, 1950

1944 | Conferinţa de la Washington cu privire la formarea Organizaţiei Naţiunilor Unite (ONU)
4–11 februarie 1945 | Conferinţa de la Ialta
1945 | Înfiinţarea Băncii Internaţionale pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare
24 octombrie 1945 | Formarea ONU

Organizaţia Naţiunilor Unite

După război, pentru a asigura pacea, comunitatea mondială creează Organizaţia Naţiunilor Unite. Până în zilele noastre însă, aceasta rămâne dependentă de interesele superputerilor.

Organizaţia Naţiunilor Unite a luat naştere ca alianţă militară împotriva Germaniei. La început erau eligibile doar statele care declaraseră război celui de Al Treilea Reich până la 1 martie 1945, astfel că au fost admise un număr mare de naţiuni sud-americane şi central răsăritene care declaraseră război Axei în ultimul moment. Germania de Est şi cea de Vest au primit permisiunea să adere abia în 1973. De la fondarea sa la 24 octombrie 1945, obiectivele Organizaţiei Naţiunilor Unite ❼ urmăresc asigurarea păcii în lume şi promovarea cooperării internaţionale. Organele principale ale ONU sunt Adunarea Generală, Consiliul de Securitate ❽, Secretariatul Consiliului Economic şi Social, Consiliul de Tutelă şi Curtea Internaţională de Justiţie.

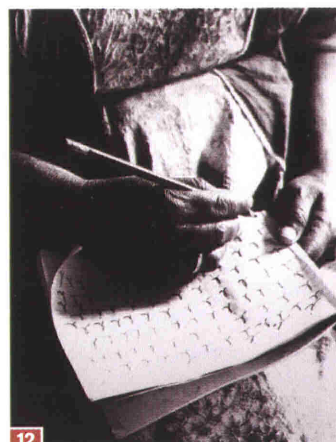

8 Întrunirea Consiliului de Securitate al ONU la New York, pentru a dezbate chestiunea revoluţiei din Ungaria, noiembrie 1956

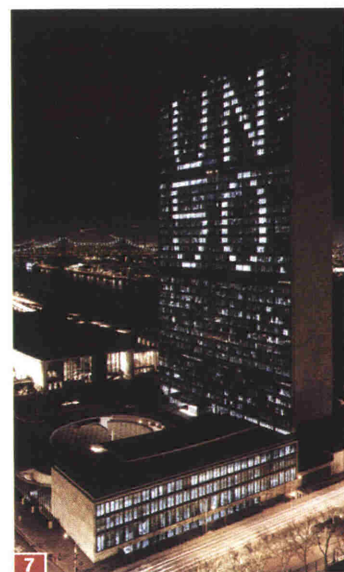

10 Stonehenge, Anglia, considerat de UNESCO patrimoniu cultural mondial în 1986

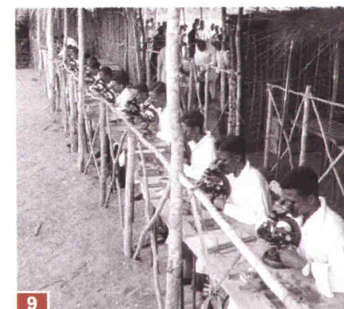

11 Trupe britanice ale ONU pentru menţinerea păcii în fosta Iugoslavie, 1995

Conflictul dintre Est şi Vest a împiedicat însă crearea unui sistem de pace global. Deciziile unanime ale Consiliului de Securitate au fost anulate în mod repetat de uzul dreptului de veto de către o superputere sau alta. Politica de armistiţiu a condus în final la semnarea de tratate între puterile lumii, de exemplu Tratatul de Neproliferare a Armelor Nucleare. Structura Organizaţiei Naţiunilor Unite s-a modificat după procesul decolonizării de la sfârşitul celui de Al Doilea Război Mondial (*pag. 626*). Numărul de membri s-a triplat, iar problema pusă în discuţie era modul de integrare a noilor membri în ONU şi în ordinea globală. Au aderat multe dintre fostele colonii, reducând dominaţia exercitată de statele industrializate. Prin urmare, superputerile au încercat să caute sprijin din partea statelor nemembre. Obiectivele ONU au fost ajustate după noile cerinţe politice. Pe lângă protejarea copiilor (UNICEF), a patrimoniului cultural al lumii (UNESCO) ❿, ⓬, şi a sănătăţii (OMS) ❾, începând cu anii 1970 ONU a urmărit să diminueze diferenţele dintre Nord şi Sud şi să oprească supraexploatarea resurselor naturale.

Instrumentele de asigurare a păcii s-au schimbat după anii 1960. La început, organizaţia se limita la mijloace diplomatice, dar acum poate trimite trupe armate ONU pentru menţinerea păcii ⓫, denumite *căştile albastre*. În ciuda câtorva succese, conflictele de interese dintre statele membre care furnizează aceste trupe au diminuat în mod repetat posibilitatea ca ONU să servească drept *poliţie globală*, chiar şi după terminarea Războiului Rece. Un subiect intens dezbătut în comunitatea mondială se referă la capacitatea reală a ONU de a face faţă noilor cerinţe ale sec. XXI.

12 UNESCO ajută la lichidarea analfabetismului în Mexic, 1980

7 Sediul Organizaţiei Naţiunilor Unite, New York, luminat cu ocazia celei de-a 50-a aniversări de la înfiinţarea ONU, 1995

9 Analizele de sânge sunt examinate ca parte a campaniei împotriva febrei glandulare de către Organizaţia Mondială a Sănătăţii (OMS), Angola, 1959

După 1955 | Începutul decolonizării
1946 | Desfiinţarea Societăţii Naţiunilor
Septembrie **1949** | Înfiinţarea Republicii Populare Chineze
1950–1953 | Războiul din Coreea
Octombrie 1962 | Criza rachetelor din Cuba

Decolonizarea şi desfiinţarea blocurilor

În anii 1950 începe o perioadă de decolonizare. Unele dintre statele înfiinţate nu intrau nici în tabăra vestică, nici în cea estică. Politicile de reformă sovietice începute în 1985 determină implozia blocului răsăritean şi încheie Războiul Rece.

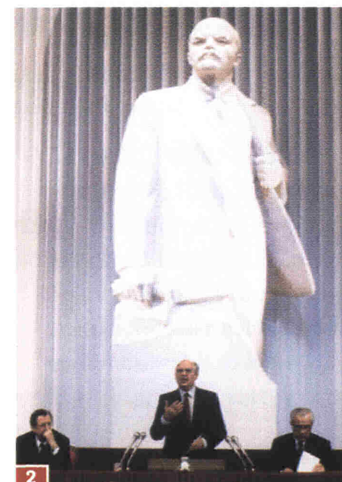
După eliberarea Indiei de sub dominaţia britanică (*pag. 493*) în 1947, începe o luptă politică îndelungată care se încheie cu împărţirea subcontinentului în două naţiuni, India şi Pakistan. Procesul de decolonizare se extinde pe tot globul. În 1949, ţările din Asia de Sud-Est, printre care şi Indonezia, devin independente, iar în anii 1950 şi 1960, aproape toate coloniile din Africa ❸ îşi câştigă autonomia (*pag. 626-629*). Numărul de state suverane ajunge de la 50 în 1900, la 180 în 1990.

Procesul de decolonizare a avut loc fie violent, ca în cazul Algeriei, fie paşnic, ca în cazul Indiei. Dominaţia străină din unele colonii a fost înlocuită de regimuri dictatoriale. Dictatura şi corupţia ulterioară au caracterizat multe state independente africane. Pentru a evita să devină pioni ai Marilor puteri, statele din Lumea a Treia formează în 1955 Mişcarea de nealiniere.

Sfârşitul confruntării rigide între cele două blocuri începe în 1985, când Mihail Gorbaciov ❷ devine secretar general al Biroului Politic al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Sub conducerea lui Brejnev, cursa înarmării, structurile de stat ineficiente şi dogmatismul rigid aduseseră URSS în criză economică şi socială (*pag. 588*). Gorbaciov începe o politică radicală de reforme economice şi politice prin sloganele *glasnost* (transparenţă) şi *perestroika* (reconstrucţie). Pretenţia supremaţiei sovietice asupra blocului estic a fost abandonată. Deşi Uniunea Sovietică îşi trimisese tancurile ca răspuns la revolta din 1968 a cehilor care cereau reformă ❹, societăţile oprimate din statele satelit se foloseau acum de noua libertate de mişcare pentru schimbarea revoluţionară. În 1989, demonstraţiile ❶, grevele şi exodurile în masă determină prăbuşirea regimului comunist. După aproape patru decenii, prin dispariţia blocului răsăritean, Războiul Rece se încheie în mare parte fără violenţă.

1 Cetăţenii RDG demonstrează cerând alegeri libere, Leipzig, 1989

2 În faţa statuii lui Lenin, Gorbaciov se adresează Congresului Deputaţilor Poporului, 1989

3 Nigeria: sărbători cu ocazia celei de-a cincea aniversări a independenţei, 1965

4 Tancurile sovietice în Praga, 1968

Mişcarea de nealiniere

În aprilie 1955, 29 de ţări, îndeosebi din Asia şi Africa, pregătesc terenul pentru înfiinţarea mişcării statelor nealiniate. Naţiuni precum China, India, Indonezia şi Iugoslavia condamnau confruntarea dintre cele două blocuri. Termenul Lumea a Treia *se instituie pentru a diferenţia membrii mişcării de ţările aliniate superputerilor.*

Conferinţa statelor nealiniate de la Bandung, Indonezia, aprilie 1955

Viaţa îi pedepseşte pe cei care se mişcă greu!

Când a fost întâmpinat de Erich Honecker, primul secretar CC al Partidului Socialist Unit din Republica Democrată Germană, la 5 octombrie 1989, pe aeroportul din Berlin, Gorbaciov a declarat pe postul naţional: „Cred că pericolul îi paşte doar pe cei care nu iau atitudine în viaţă."

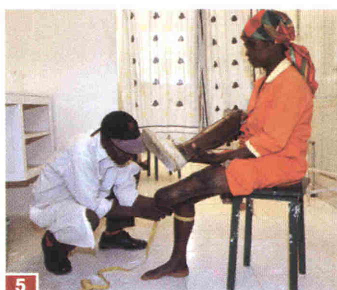

Secretarul general al CC al PCUS Mihail Gorbaciov îl salută pe Erich Honecker, 1987

1947 | Adoptarea Actului de independenţă a Indiei
1949 | Indonezia devine independentă
1955 | Înfiinţarea Mişcării de Nealiniere
1985 | Mihail Gorbaciov vine la putere

Noua ordine a lumii

Victoria paşnică a Occidentului în Războiul Rece aduce libertate şi democraţie Europei răsăritene. Cu toate acestea, accesul tot mai mare la arme de distrugere în masă şi creşterea terorismului internaţional pun lumea în faţa unor noi provocări.

Căderea Zidului Berlinului ❽ la 9 noiembrie 1989 simbolizează victoria mişcărilor de eliberare a naţiunilor est-europene şi prăbuşirea rapidă a imperiului sovietic. Evenimentul marchează reunificarea Germaniei după model occidental. Germania de Est devine parte a Republicii Federale Germane şi, un an mai târziu, membră a NATO.

5 Angoleză schilodită într-un atac cu bombă primeşte un picior artificial într-un spital local, 2003

7 Ruine după atacurile asupra lui World Trade Center, 11 septembrie 2001

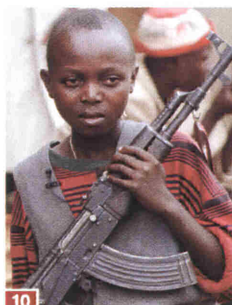
Pactul de la Varşovia, alianţa pretins defensivă a blocului sovietic, se prăbuşeşte, iar statele est-europene din componenţa sa se alătură alianţei vestice, după ce SUA dau asigurări de neagresiune URSS şi succesoarei acesteia, Rusia. La începutul mileniului, un grup de state estice şi central-europene, printre care Polonia şi statele baltice, intră în Uniunea Europeană ❻ (*pag. 536*). Comunitatea Statelor Independente (CSI) înlocuieşte Uniunea Sovietică care se destrămase.

Prăbuşirea comunismului aduce democraţia şi drepturile civile occidentale în întreaga Europă. Declinul şi căderea Uniunii Sovietice puternic înarmate anunţau însă noi pericole. Oamenii care prosperă, puţini la număr, devin noii îmbogăţiţi de nivel mondial, iar eliminarea serviciilor sociale de bază furnizate anterior de stat îi lasă pe cei săraci, bolnavi şi bătrâni în condiţii şi mai grele. Deoarece controlul central slăbise, armele de distrugere în masă şi informaţiile despre domeniul nuclear ajungeau în state mici şi adesea instabile, sporind posibilitatea izbucnirii unui război nuclear. În plus, armele convenţionale, cum ar fi puştile şi bombele ❺, erau vândute fără control şi în cantităţi uriaşe pe piaţa neagră. Acestea au fost utilizate în multe războaie civile sângeroase ❿, de exemplu în fosta Iugoslavie ❾ la începutul anilor 1990 (*pag. 581*) şi în Somalia în 1995.

Apare o nouă ameninţare pentru comunitatea mondială, provocată de utilizarea terorii ⓫ ca mijloc politic de către grupuri de interese nestatale ce funcţionează în cadrul unor reţele organizate global. După atacurile teroriste ❼ ale fundamentaliştilor islamişti în New York şi Washington din 11 septembrie 2001, SUA şi aliaţii săi anunţă războiul politic, economic şi militar împotriva terorii. Consecinţele socio-politice pentru democraţie ale acestuia rămân imprevizibile.

9 Afiş din Sarajevo atenţionând populaţia să se ferească de lunetişti, fosta Iugoslavie, 1992

10 Copil făcând parte din Uniunea Patrioţilor Congolezi

6 Parlamentul Uniunii Europene se întâlneşte la Bruxelles, 2005

8 Zidul Berlinului este demolat de berlinezi, 1989

11 Reconstrucţia băncii britanice din Istanbul, Turcia, distrusă de un atac cu bombă, 2003

9 noiembrie 1989 | Căderea Zidului Berlinului

1 iulie 1991 | Desfiinţarea Pactului de la Varşovia

8 noiembrie 1991 | Înfiinţarea Comunităţii Statelor Independente (CSI)

11 septembrie 2001 | Atacuri teroriste în SUA

Calea către unitate europeană

Imediat după război, Europa trebuia reconstruită. În partea vestică a continentului, Statele Unite ale Americii ❶ supravegheau instituirea economiei de piaţă, în timp ce în răsărit Uniunea Sovietică urmărea instalarea economiilor cu planificare centralizată. Structurile politice se dezvoltă, de asemenea, în direcţii opuse, stabilindu-se două blocuri politice şi economice. Până la sfârşitul confruntării dintre aceste două blocuri, interesul european pentru integrare s-a limitat la spaţiul occidental. După 1989, extinderea uniunii către răsărit a făcut posibilă depăşirea divizării continentului.

1 Afiş german promovând Planul Marshall, 1948

Europa între despărţiri şi reconcilieri

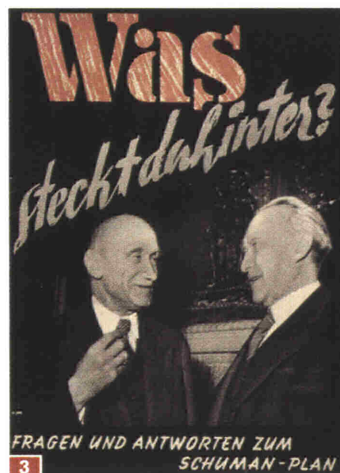
Politicile economice diferite ale Aliaţilor împart Europa în două tabere divergente şi determină coeziune în cadrul blocurilor.

La 5 iunie 1947, George Marshall, secretarul de stat al SUA, anunţă un program de reconstrucţie pentru Europa. *Planul Marshall* ❷ a fost oferit iniţial tuturor statelor europene, dar Uniunea Sovietică refuză să participe şi interzice acceptarea planului în sfera sa de influenţă. Distribuirea ajutorului în cadrul Planului Marshall în Europa de Vest a fost preluată de un comitet supranaţional continuat în 1961 de Organizaţia pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică (OCDE). În Europa de Est, Consiliul de Ajutor Economic Reciproc (CAER) supraveghea dezvoltarea economiilor planificate de la centru. Imediat după încheierea celui de Al Doilea Război Mondial, în Europa occidentală apar planuri pentru unitate europeană. Acestea sunt implementate iniţial la nivel economic şi militar. De exemplu, ministrul de externe francez Robert Schuman ❸ încurajează administrarea comună a producţiei de cărbune şi oţel, fapt ce urmărea creşterea dezvoltării economice şi prevenirea izbucnirii războaielor în Europa. Franţa, Germania, Statele Benelux şi Italia devin membre ale Uniunii Monetare în 1951. Urmează Tratatul de la Roma ❺ din 1957, care cuprindea un protocol pentru înfiinţarea unei Comunităţi Economice Europene (CEE), cu scopul de a stabili o piaţă comună şi o politică de unificare economică. Următorul pas a fost înfiinţarea Comunităţii Europene pentru Energie Atomică (Euratom), pentru cercetarea şi dezvoltarea paşnică a energiei nucleare.

Ţările vest-europene se apropie, de asemenea, şi la nivel militar. În 1948, Franţa, Marea Britanie şi Statele Benelux semnează tratatul Comunităţii de Apărare de la Bruxelles. Acesta este înlocuit de Tratatul Atlanticului de Nord, semnat în 1949 de zece state ale Europei de Vest, precum şi de SUA şi Canada, ducând la înfiinţarea alianţei militare şi de apărare NATO ❹ (Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord). În replică, Europa de Est pune bazele organizaţiei militare Pactul de la Varşovia ❻, împărţirea continentului devenind astfel perfect evidentă.

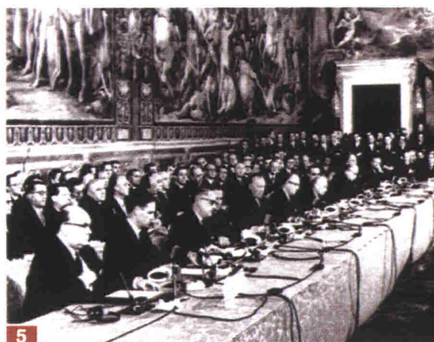
2 Ajutorul Planului Marshall pentru Franţa: tractoare din SUA sunt descărcate în portul Le Havre; cca 1948

3 *Ce-o mai fi şi asta?* Broşură despre Planul Schuman: Robert Schuman (stânga) şi Konrad Adenauer, 1951

4 Conferinţa NATO de la Paris, 1959

5 Semnarea Tratatului de la Roma la 25 martie 1957

6 RDG devine membră a Pactului de la Varşovia în 1956

5 iunie 1947 | Semnarea Planului Marshall
1948 | Tratatul de Apărare de la Bruxelles
1949 | Semnarea Tratatului NATO
1955 | Înfiinţarea Pactului de la Varşovia
1957 | Semnarea Tratatului de la Roma

De la Comunitatea Europeană la Uniunea Europeană

Comunitatea Europeană se înfiinţează în 1965. Restructurată ulterior în Uniunea Europeană, a cuprins cu timpul tot mai mulţi membri şi s-a extins geografic. Concomitent, s-a confruntat cu şi mai multe provocări economice şi politice.

Dezvoltarea Europei ca uniune politică a fost de la bun început un proces lent. Franţa a refuzat implicarea politică într-un cadru supranaţional. În schimb, a intensificat cooperarea cu Germania: la 22 ianuarie 1963, preşedintele Franţei Charles de Gaulle şi cancelarul german Konrad Adenauer semnează Tratatul de la Élysée ❼, care prevedea consultarea reciprocă cu privire la toate deciziile importante din politica externă şi din zonele culturale. Cu toate acestea, procesul de integrare economică a Europei nu a putut fi oprit. În 1965, Comunitatea Cărbunelui şi Oţelului (CCO), Comunitatea Economică Europeană (EEC) şi Euratom formează Comunitatea Europeană (CE). Se înfiinţează un Consiliu European în care sunt reprezentate guverne individuale, precum şi o Comisie asociată ⓫ care supraveghează interesele CE pe plan internaţional. Alte organe guvernamentale sunt Parlamentul European ❿, ales direct de reprezentanţii statelor membre, şi Curtea Europeană de Justiţie. Un moment reprezentativ pentru procesul unificării Europei este Tratatul de la Maastricht, semnat pe 7 februarie 1992. Acesta pune bazele unei politici externe şi de securitate europeană comună, ale unei cooperări strânse în domeniul justiţiei şi al afacerilor interne şi ale creării unei uniuni economice şi monetare. Pe 1 noiembrie 1993, Comunitatea Europeană devine Uniunea Europeană (UE). În 1999, euro ❽ înlocuieşte monedele locale din douăsprezece state UE. Din acest moment, Banca Centrală Europeană ⓬ devine responsabilă de politica monetară a UE.

Mai multe state europene s-au străduit să participe la întărirea Uniunii Europene. Dacă înainte de destrămarea blocului estic în 1989, aderaseră doar statele vest-europene, de atunci multe dintre ţările est şi central-europene au candidat la aderare; zece au fost acceptate în Uniune în 2004 şi încă două în 2007.

Legile UE afectează acum vizibil modul de lucru al guvernelor naţionale, fapt ce a dus la critici pentru lipsa de transparenţă a structurilor de decizie şi pentru paternalismul birocraţiei de la Bruxelles ❾. Fiecare stat are obiective diferite pentru viitor; se dezbate problema dacă UE ar trebui să se orienteze mai mult asupra direcţiilor politice sau a celor economice. Tratatul de la Nisa din 2001 a lăsat deschise ambele opţiuni.

7 Tratatul referitor la cooperarea dintre Germania şi Franţa este semnat la Paris, la Palatul Elysée, pe 22 ianuarie 1963, de Konrad Adenauer şi Charles de Gaulle

8 Euro: moneda Uniunii Europene

Membrii CE / Uniunii Europene

Cu datele de aderare:

1958: Belgia, Franţa, Italia, Luxemburg, Olanda, Germania de Vest
1973: Danemarca, Irlanda, Marea Britanie
1981: Grecia
1986: Portugalia, Spania
1995: Austria, Finlanda, Suedia
2004: Cipru, Republica Cehă, Estonia, Ungaria, Letonia, Lituania, Malta, Polonia, Slovacia, Slovenia
2007: România, Bulgaria

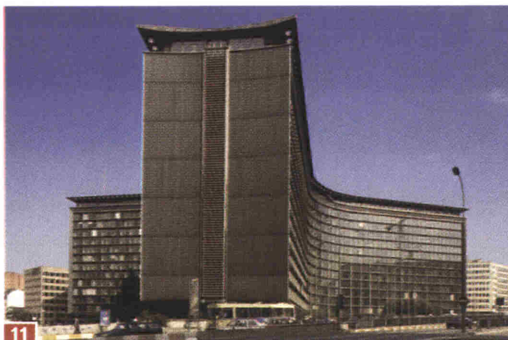
Polonia devine membră UE la 1 mai 2004; un grănicer polonez şi unul german deschid frontiera

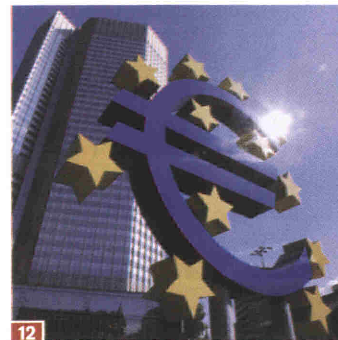
9 Fermieri demonstrând împotriva reformei agrare din *Agenda 2000* a UE, la Schwerin, Germania, 1999

10 Sediul Consiliului European şi al Parlamentului European din Strasbourg, Franţa

11 Clădirea Comisiei Europene din Bruxelles, Belgia

12 Sediul Băncii Centrale Europene din Frankfurt

22 ianuarie 1963 | Tratatul Franco-German
1965 | CCO, EEC şi Euratom fuzionează în CE
7 februarie 1992 | Tratatul de la Maastricht
1999 | Introducerea monedei euro
2001 | Tratatul de la Nisa

1

GERMANIA DUPĂ 1945

Chiar şi după înfrângerea regimului nazist, Germania era privită drept placa turnantă a Europei. Datorită potenţialului său economic şi poziţiei strategice, ea devine un spaţiu de competiţie intensă între Vest şi Est. Faptul determină împărţirea ţării în două ❶. Centrul simbolic al Războiului Rece (*pag. 532*) era Berlinul, un oraş controlat parţial de forţele vestice în mijlocul zonei de ocupaţie sovietică. În 1989, căderea Zidului Berlinului la Poarta Brandenburg devine simbolul sfârşitului sistemului de stat comunist.

Poarta Brandenburg din Berlin este blocată cu sârmă ghimpată la 14–15 august 1961

Ora zero

După capitularea forţelor armate germane, dominaţia fascistă ia sfârşit. Consecinţele politicii de distrugere naziste, dar şi foametea şi exodul populaţiei, marchează primii ani de după război.

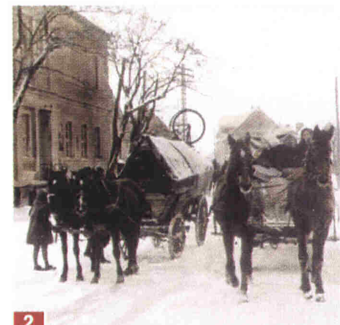
Reconstrucţia politică a Germaniei se afla în sarcina Aliaţilor ❺. Aceştia fuseseră deja de acord să împartă teritoriul şi capitala în patru zone de ocupaţie, să creeze un Consiliu de Control al Aliaţilor şi să demilitarizeze şi denazifice ţara. Austria redevine republică separată, însă i se acordă suveranitate doar după zece ani, sub administraţia Aliaţilor. Saarland intră sub control francez, iar zona de la est de râurile Oder şi Neisse este transferată Poloniei, care intră sub control sovietic. În Regiunea Sudetă, anexată la Cehoslovacia, populaţia de origine germană care nu izbutise să emigreze este strămutată ❷.

3

Procesul împotriva criminalilor de război de la Nürnberg; în primul rând de la stânga: Göring, Hess, Ribbentrop, Keitel

Două dintre componentele importante ale demilitarizării Germaniei sunt dizolvarea armatei şi a statului prusac. Denazificarea culminează cu procesele de la Nürnberg ❸ asupra naziştilor, pentru crimele comise sub Hitler. Foarte curând încep criticile la adresa practicilor diferite ale Aliaţilor. În spaţiul sovietic, denazificarea era legată de reforma politică. După 1946, fiecare neamţ din zonele vestice trebuia să completeze un formular de inspecţie politică.

2

Refugiaţi din Est în drum spre Berlin, 1945

Der öffentliche Kläger beim Entnazifizierungshauptausschuß für den Kreis Plön

Plön, den 25. Febr. 1949
Ge.

Entlastungszeugnis

Hiermit wird bestätigt, daß Herr
Vor- und Zuname Leo de Laforgue, geb. 9.2.02
Anschrift Laboe, Krs. Plön
auf Grund der Vorschriften des Gesetzes zur Fortführung und zum Abschluß der Entnazifizierung ... als entlastet in die Gruppe V eingestuft worden ist.

Öffentlicher Kläger — Vorsitzender

4

Atestat de deculpabilizare, 1949

Numeroşi criminali de război reuşesc, cu ajutorul atestatelor de deculpabilizare ❹ sau al aşa-numitelor *Certificate Persil* (denumite astfel după un detergent de rufe german), *să se spele de păcate.*

Reconstituirea democratică a Germaniei de Vest începe la nivel regional. Se creează statele federale, iar în toamna anului 1946 au loc primele alegeri. În Est, armata de ocupaţie sovietică cerea în iunie 1945 formarea partidelor politice, dar sprijinea total Partidul Comunist German, care era condus de imigranţi nemţi din Uniunea Sovietică ai *Grupului Ulbricht*.

Consiliul de Control al Aliaţilor

După Declaraţia de la Berlin din 6 iunie 1945, cei patru comandanţi supremi ai Forţelor Aliate preiau responsabilitatea guvernului pentru Întregirea Germaniei. Consiliul de Control nu deţinea puterea executivă, astfel că se baza pe cooperarea conducătorilor militari din fiecare regiune. Interesele divergente ale Aliaţilor împiedică ajungerea la un acord pentru aproape fiecare problemă legată de demilitarizare şi denazificare. În martie 1948, reprezentanţii sovietici se retrag din Consiliul de Control, care nu a mai fost convocat niciodată.

Spectatori la o întâlnire a Consiliului de Control

5

Americani şi ruşi îşi dau mâna pe un pod distrus de lângă Torgau, 25 aprilie 1945

1945–1946 | Criza energiei şi restricţionarea alimentelor

3 martie 1948 | Dizolvarea Consiliului de Control al Aliaţilor

6 iunie 1945 | Declaraţia de la Berlin

1 ianuarie 1947 | Unificarea zonelor ocupate americane şi britanice

Înfiinţarea celor două republici germane

În Germania, cooperarea dintre economia planificată de la centru a spaţiului sovietic ocupat şi economia de piaţă a celorlalte zone nu a avut loc nici în situaţiile cele mai extreme.

În timpul iernii grele ❻ din 1945-1946, în Germania energia şi alimentele se epuizaseră. Perioada grea care urmează este remediată oarecum de pachetele CARE ❽ (Cooperarea pentru expedieri americane în Europa), trimise individual populaţiei germane începând din august 1946. După eşecul sovieticilor de a furniza suficiente alimente, Aliaţii din Vest blochează plata despăgubirilor Germaniei către Uniunea Sovietică. Propunerea din iulie 1946 a SUA de a unifica economic zonele ocupate este refuzată de Uniunea Sovietică, deoarece aceasta suspecta că interesul era de fapt imperialismul economic. Încă din 1945, reformele agrare şi exproprierile din spaţiul sovietic pregătiseră terenul pentru o economie planificată centralizată. În aprilie 1946, Partidul Social Democrat şi Partidul Comunist din Uniunea Sovietică formează Partidul pentru Unitate Socialistă; celelalte partide politice au fost apoi integrate cu forţa în acest partid unic.

La 1 ianuarie 1947, americanii şi britanicii unifică zonele ocupate. Se implementează o reformă monetară în zona unificată, ca parte a nou-creatului Plan Marshall ❾ (*pag. 536*), pentru a contribui la refacerea Europei distruse; pe 21 iunie 1948 se introduce noua marcă germană ❿. Când statele din Vest introduc marca germană în sectoarele lor din Berlin, sovieticii răspund printr-o blocadă a oraşului. Timp de unsprezece luni, Berlinul este aprovizionat printr-un pod aerian ❼: 277 000 de zboruri aduc 2,3 milioane de tone de mărfuri în oraş, înainte ca sovieticii să ridice blocada în mai 1949. Astfel, reformele monetare au fost urmate de înfiinţarea a două state germane. În iulie 1948, Aliaţii occidentali îi cer prim-ministrului statelor federale să organizeze alegeri pentru constituirea unei Adunări Naţionale. În schimb, miniştrii elaborează constituţia. Semnată la 8 mai 1948 de către Consiliul Parlamentului, constituit din parlamentele statului federal, aceasta este aprobată de Aliaţii din Vest şi proclamată la 23 mai 1949. În spaţiul sovietic, Camera Poporului dominată de Partidul Unităţii Socialiste semnează în mai 1949 o schiţă de constituţie care se pretinde aplicabilă întregii Germanii; pe 7 octombrie 1949, se înfiinţează oficial Republica Democrată Germană ⓫.

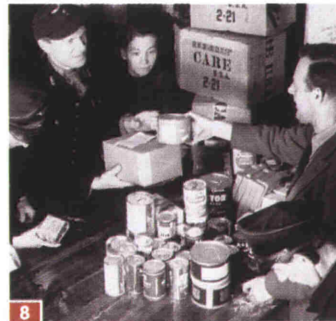
Prin înfiinţarea celor două state concurente, împărţirea Germaniei avea să rămână îngheţată pentru următorii 40 de ani, chiar dacă ambele tabere aveau pretenţia că vorbesc în numele Germaniei.

6 Femei încălzindu-se la foc după strângerea dărâmăturilor, 1945–1946

7 Sosirea unui *bombardier de stafide* care aduce alimente la Berlin, 1948

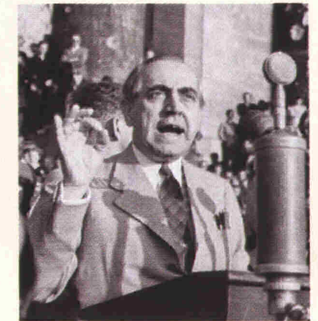
8 Distribuirea pachetelor CARE, 1946

10 Bani temporari, 1948

Ernst Reuter

Născut în 1889, Ernst Reuter a fost social-democrat din 1912 şi, pentru scurt timp, membru al Partidului Comunist German. După trimiterea sa într-un lagăr de concentrare în 1933, în 1935 pleacă în Turcia pe post de consilier. În 1947 este ales primar al Berlinului. Ca primar, din 1950 până la moartea sa în 1953, a condus rezistenţa împotriva Blocadei Berlinului dintre 1948 şi 1949: „Popoare ale lumii, ajutaţi acest oraş".

Adunare în faţa Reichstagului: primarul Ernst Reuter cere ajutor împotriva Blocadei Berlinului, 9 septembrie 1948

9 Case construite pentru refugiaţi, cu scopul de a înlocui adăposturile de urgenţă

11 Înfiinţarea Republicii Democrate Germane (RDG) pe 7 octombrie 1949; Wilhelm Pieck la microfon

24 iunie 1948 | Începutul blocadei Berlinului
Mai 1949 | Sfârşitul blocadei
23 mai 1949 | Proclamarea constituţiei
21 iunie 1948 | Introducerea mărcii germane
8 mai 1948 | Semnarea legii de bază
Octombrie 1949 | Berlinul de Est devine capitala RDG

Germania de Est: Perioada Ulbricht 1948–1971

Guvernul stalinist al Germaniei de Est se confrunta cu rezistenţa populară. Consolidarea a fost posibilă doar prin constrângeri.

Walter Ulbricht ❶ (1893-1973), unul dintre fondatorii Partidului Comunist German, devine primul secretar al Partidului Unităţii Socialiste a Germaniei (PUSG) în iulie 1953, în acelaşi an în care Republica Democrată Germană este acceptată în Consiliul de Ajutor Economic Reciproc (CAER), replica sovietică a Planului Marshall (*pag. 536*). Partidul Unităţii Socialiste prezentase primul plan cincinal în 1951. În 1952, Aliaţii din Vest resping propunerea lui Stalin pentru o Germanie neutră, astfel că ţinta sovieticilor devine integrarea Germaniei de Est în blocul răsăritean. Instituirea armatei pune probleme economice tinerei republici. Acestea aveau să fie rezolvate în timp, prin micşorarea salariilor. Rezistenţa din partid şi societate era înlăturată prin *epurări* şi reprimări. Când partidul măreşte normele de lucru pentru întreprinderile industriale în mai 1953, pe 16-17 iunie au loc revolte la Berlin ❷ şi în aproape toate oraşele mari; este prima revoltă populară dintr-un stat al blocului estic. Tancurile sovietice ❹ reprimă răscoalele, iar guvernul apelează la *Stasi*, poliţia secretă proaspăt înfiinţată în cadrul Ministerului de apărare a statului, condusă de Erich Mielke ❻.

Walter Ulbricht

Revolte în Berlinul de Est; incendierea clădirii poliţiei, 17 iunie 1953

Semn la frontiera dintre Germania de Est şi de Vest, 1988

Revoltă în Berlinul de Est; tancuri sovietice la Potsdamer Platz, 17 iunie 1953

Naţionalizarea agriculturii ❺ prin cooperativele de producţie şi a întreprinderilor sub formă de întreprinderi publice se desfăşoară sub o presiune uriaşă. Cu toate acestea, nivelul de producţie nu se îmbunătăţeşte, determinând opoziţia unei largi părţi a populaţiei faţă de guvern.

Scurtul dezgheţ politic de după 1956 nu ameliorează situaţia proastă. Cea mai vizibilă formă de rezistenţă a fost *votul cu picioarele* al cetăţenilor – metaforă a emigrării. Atunci se ia hotărârea de închidere a graniţelor ❸ pentru a salva Germania de Est de colapsul economic. Astfel, pe 13 august 1961, începe construcţia Zidului Berlinului. Mulţi cetăţeni şi-au pierdut viaţa încercând să treacă zidul. În anii care urmează, importul de alimente din Uniunea Sovietică în Germania de Est aduce o oarecare linişte. Sistemul politic se deschide încet, iar reformele economice duc pentru scurt timp către noi orizonturi.

Votul cu picioarele

În primul an de existenţă a Republicii Democrate Germane, 130 000 de cetăţeni fug în Vest; în 1953, după revolte, numărul lor ajunge la 330 000. În total, aproximativ 2,5 milioane de oameni – o şeptime din populaţie, dintre care 60 % erau angajaţi – părăsiseră Germania de Est înainte de construirea zidului.

Grănicerii RDG arestează un german care încercase să fugă prin sistemul de canalizare, 1962

O fostă moşie este împărţită în loturi şi dată muncitorilor din industrie, 1945

Erich Mielke, ministrul securităţii statului în RDG în 1957-1989

1951	Primul plan cincinal
Iulie 1953	Walter Ulbricht devine secretar general al PUSG
1953	Moartea lui Stalin
16–17 iunie 1953	Răscoala din Berlinul de Est
1954	Recunoaşterea suveranităţii RDG de către URSS

Germania de Est: perioada Honecker 1971–1989

Situația aprovizionării se îmbunătățește, însă, din cauza datoriilor mari, Germania de Est devine dependentă de Germania de Vest. Refuzul reformelor duce la ruinarea statului.

Secretarul general al Germaniei de Est, Erich Honecker ⓫, care preia funcția în 1976, după moartea lui Walter Ulbrich, proclamă *socialismul realist* – însemnând că populația nu trebuie să mai aștepte paradisul comunist, ci să încerce să-și amelioreze pe cât posibil singură condițiile de trai.

De fapt, produsul intern brut al țării crește spectaculos și atinge punctul culminant în 1975, oferind Germaniei de Est cel mai înalt standard de trai din blocul estic. Se implementează reforma locuințelor ❿; în timp ce germanii din Vest cheltuiau 20 de procente din venit pe chirii, cei din Est cheltuiau doar cinci procente. Serviciile medicale erau gratuite, iar sprijinul acordat familiilor determină creșterea natalității. În 1974, Germania de Est și Germania de Vest sunt primite în ONU, iar participarea egală a ambelor state la Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa (CSCE) (*pag. 532*) reprezintă un pas către recunoașterea internațională. În septembrie 1987, când Honecker este primit la Bonn de cancelarul vest-german Helmut Kohl, cu toate onorurile unui conducător de stat, recunoașterea de facto deja se făcuse.

Cu toate acestea, țara nu putea finanța dezvoltarea dorită a societății. Din cauza modernizării inadecvate, productivitatea stagnează. Golurile financiare au fost ameliorate prin credite obținute din Germania de Vest. În 1983, prim-ministrul Bavariei, Franz Josef Strauss, acordă un împrumut de un miliard de mărci, așa că germanii din Est pot răsufla ușurați. Salariile cresc din nou, dar în vânzare existau tot mai puține mărfuri. Un cetățean obișnuit trebuia să aștepte zece ani un automobil, iar singura opțiune era Trabantul produs local, de proastă calitate, cunoscut sub numele de *Trabbi* ❾. Existau însă televizoarele în 90% din case și multe dintre acestea prindeau posturi din Vest. Ca răspuns la nemulțumirile tot mai mari, guvernul accentuează propaganda și dezvoltarea Ministerului securității statului (Stasi) ⓬. Expatrierea din 1976 a cântărețului Wolf Biermann, care aducea critici politice, atrage antipatia elitei culturale est-germane. Sub protecția bisericii, apar mișcări ecologiste și pacifiste ❽. În 1984, 32 000 de cetățeni cer permisiunea să părăsească țara; până în 1988, numărul crește la 110 000. Refuzul lui Honecker de a implementa reformele cerute de Mihail Gorbaciov duce la dezastru. În numai câteva luni, regimul est-german devenise o ruină.

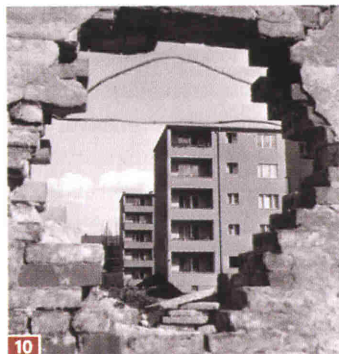

7 Portretul lui Honecker, 1986

8 Membrii mișcării pacifiste demonstrează la Dresda, 1987

9 Reclama lui *Trabbi*, cca 1970

10 Vedere din ruine ale clădirilor nou construite pentru programul de locuințe sociale din Berlin, cca 1955

11 Erich Honecker, la tribună, la a opta întrunire a SED, 15 iunie 1971: în fața comitetului, de la stânga la dreapta: Stoph, Brejnev, Ebert, Sindermann

12 Uniformele organizației de tineret a RDG *Pionierii tineri* și ale *Organizației Tineretului German Liber* (FDJ), 1972

Coordonarea comercială

Începând cu anii 1960, ofițerul Stasi Alexander Schalck-Golodkovski construise un imperiu economic din umbră, pentru a strânge valută cu scopul de a plăti datoria guvernului. Se importau obiecte lipsite de valoare și se exportau antichități expropriate, arme și sânge al cetățenilor est-germani. Prizonierii politici puși în libertate de statele din vest constituiau de asemenea o sursă de venit.

Germania de Vest: de la Adenauer la Brandt 1949–1974

Konrad Adenauer orientează Republica Federală către alianţa apuseană. Principala realizare a politicii externe a lui Willy Brandt este diminuarea tensiunilor cu statele din blocul răsăritean.

În timp ce Partidul Unităţii Socialiste era la putere ca partid unic în Germania de Est, Republica Federală îşi construise un sistem multipartit, dominat de Uniunea Creştin Democrată şi de Partidul Social Democrat. La 14 august 1949 au loc primele alegeri pentru Bundestag. Konrad Adenauer ❶, reprezentantul creştin-democraţilor, este ales cancelar federal la diferenţă de un vot. Politica lui Adenauer urmărea să lege ţara de sistemul de alianţe occidental. Acesta a facilitat intrarea Germaniei de Vest în Comunitatea Europeană a Cărbunelui şi Oţelului ❺, în Euratom şi în Comunitatea Economică Europeană (*pag. 536*). În 1951, Tratatul de la Paris pregăteşte terenul pentru ca Republica Federală să devină stat suveran şi să intre în NATO în 1955. Adenauer urmărea reconcilierea cu Franţa, ceea ce a dus la Tratatul de la Élysée din 1963. Acesta prevedea cooperarea strânsă în politicile externe, de apărare şi de educaţie. În 1952, Adenauer semnează Acordurile de la Luxemburg cu ministrul de externe israelian Sharett, care devin bază pentru legislaţia despăgubirilor (*Wiedergutmachung*).

1 Konrad Adenauer

2 Prof. dr. Walter Hallstein

3 Demonstraţie împotriva Războiului din Vietnam, Berlin, 18 februarie 1968

4 Televiziunea: un exemplu al noii prosperităţi, 1952

Adenauer susţinea că Republica Federală reprezenta întreaga populaţie germană. Această atitudine se reflectă în Doctrina Hallstein din 1955 ❷: Bonnul rupe relaţiile diplomatice cu orice stat – cu excepţia URSS – care recunoştea Germania de Est.

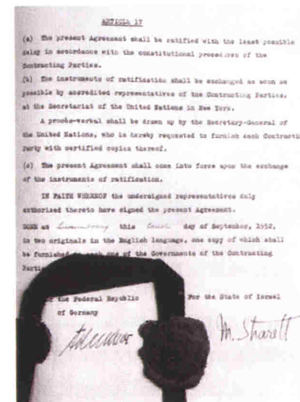
Succesorul lui Adenauer este fostul ministru al economiei, Ludwig Erhard, care a intrat în istorie drept părintele *miracolului* economic ❹. La conducerea guvernului vine apoi o coaliţie formată din creştin-democraţi şi social-democraţi. Următorul cancelar, Kurt Georg Kiesinger, primeşte critici severe pentru fosta sa apartenenţă la partidul nazist. În condiţiile lipsei opoziţiei în Bundestag, se formează o opoziţie extraparlamentară ca protest împotriva structurilor solidificate, a Războiului din Vietnam (*pag. 617*) şi a Decretelor de urgenţă din 1968 ❸. Această mişcare conturează climatul social din anii 1970.

În 1969 vine la putere o coaliţie social-liberală formată din social-democraţi şi Partidul Liber Democrat, condusă de Willy Brandt, care promitea să modernizeze ţara.

Realizarea esenţială a lui Brandt în domeniul politicii externe a fost politica de armistiţiu cu Estul, culminând cu semnarea Tratatelor de Est (1970-1973). Gestul său de a recunoaşte vechea graniţă Oder-Niesse ca frontieră între Polonia şi Germania de Est a fost criticat de creştin-democraţi.

Compensarea

Adenauer urmărea reconcilierea cu tânărul stat Israel. În Acordul de despăgubiri semnat cu Israelul la 10 septembrie 1952, Germania de Vest se angaja să plătească Israelului trei miliarde de mărci în valoare materială. Acordul a fost aprobat la 18 martie 1953, numai după cea de-a treia lectură; numeroşi delegaţi refuzaseră să aprobe, pe motiv că Republica Federală Germania este un stat care nu are legătură cu Al Treilea Reich. Voturile social-democraţilor au asigurat încheierea acordului.

ARTICLE 17

(a) The present Agreement shall be ratified with the least possible delay in accordance with the constitutional procedures of the Contracting Parties.

(b) The instruments of ratification shall be exchanged as soon as possible by accredited representatives of the Contracting Parties, at the Secretariat of the United Nations in New York.

A procès-verbal shall be drawn up by the Secretary-General of the United Nations, who is hereby requested to furnish each Contracting Party with certified copies thereof.

(c) The present Agreement shall come into force upon the exchange of the instruments of ratification.

IN FAITH WHEREOF the undersigned representatives duly authorised thereto have signed the present Agreement.

DONE at Luxembourg this tenth day of September, 1952, in two originals in the English language, one copy of which shall be furnished ... of the Governments of the Contracting Parti...

... the Federal Republic of Germany — For the State of Israel

Adenauer — M. Sharett

Tratatul Germano–Israelian, 1952

5 Discuţii premergătoare înfiinţării Comunităţii Europene a Cărbunelui şi Oţelului; participă Robert Schuman şi cancelarul german Adenauer, 1951

14 august 1949	Primele alegeri în Bundestag
Septembrie 1949	Konrad Adenauer devine cancelar federal
18 martie 1953	Aprobarea Acordului de despăgubiri cu Israelul
1955	Suveranitatea RFG; Intrarea în NATO
1955	Doctrina Hallstein
1963	Semnarea Tratatului de la Élysée

Germania de Vest: de la Schmidt la Kohl 1974–1989

La jumătatea anilor 1970, Germania de Vest trecea printr-o criză economică, însă a continuat procesul de integrare europeană şi deschiderea către Est.

În 1974, când s-a aflat că Günter Guillaume ❿, unul dintre asistenţii personali ai cancelarului Brandt, era agent est-german, acesta demisionează. Succesorul său este Helmut Schmidt. În timpul guvernării sale începe prima criză economică profundă din Republica Federală Germania. Climatul intern era dominat de actele de terorism ale grupării *Armata Roşie* şi de măsurile de anihilare a ei luate de stat. În politica externă, Helmut Schmidt ia direcţia compromisului: vizitează Germania de Est ❼ şi participă la întâlnirile Organizaţiei pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE). Unitatea europeană este realizată împreună cu preşedintele francez Valéry Giscard d'Estaing; în 1975, cei doi şefi de guvern iniţiază cooperarea economică şi politică în grupul celor mai industrializate 6 state ale lumii (astăzi G-8) ❾. Către 1980, politica este dominată din nou de tensiuni. Schmidt pleda pentru staţionarea de rachete nucleare intermediare în Europa, idee respinsă de noua mişcare pacifistă ❽ şi de câţiva dintre membrii propriului său partid. Această iniţiativă, precum şi grija pentru mediu, conduc la înfiinţarea Mişcării Verzilor ❻, care reuşeşte rapid să intre în parlament ca al patrulea partid politic.

În 1982, perioada social-liberală se încheie odată cu retragerea Partidului Liber Democrat din coaliţia de guvernare. Acesta formează o alianţă cu creştin-democraţii. Helmut Kohl ⓫ devine noul cancelar, iar Hans-Dietrich Genscher noul ministru de externe. Guvernul lui Helmut Kohl reuşeşte să stabilizeze finanţele statului, să micşoreze impozitele pe afaceri şi pe veniturile private şi să stopeze inflaţia.

7 Helmut Schmidt, stânga, în vizită în Germania de Est; Erich Honecker, dreapta, 1981

9 Summitul economic din 16 iulie 1978 de la Bonn; de la stânga la dreapta: Carter, Fukuda – primul ministru al Japoniei, Schmidt şi francezul Giscard d'Estaing

11 După alegerile generale: Helmut Kohl depune jurământul de cancelar, 1982

8 Insigne cu simbolul mişcării pacifiste

10 Cancelarul Willy Brandt (stânga), împreună cu asistentul său personal, Günter Guillaume

Nu rezolvă însă problema şomajului, iar multe alte reforme necesare nu sunt realizate. În rândul populaţiei creşte tot mai mult nemulţumirea faţă de politicieni, exprimată printr-o participare din ce în ce mai slabă la vot.

Pe plan extern, guvernul lui Helmut Kohl continuă politica predecesorilor săi: se leagă tot mai multe contacte cu Estul şi se promovează unitatea europeană prin parteneriatul cu Franţa.

6 Afişul Verzilor din campania electorală: *Doar am împrumutat Pământul de la copiii noştri*, 1983

Gruparea *Armata Roşie*

În anii 1970, climatul politic al Germaniei de Vest este conturat de terorismul de stânga al grupării Armata Roşie. *Aceasta recurgea la metode cum ar fi atacuri, răpiri, asasinări şi şantaje, toate utilizate în scopul destabilizării statului. Peste 45 de persoane cad victime atacurilor, inclusiv preşedintele Asociaţiei Angajatorilor Germani,* Hanns-Martin Schleyer. *Majoritatea teroriştilor au fost arestaţi. Gruparea* Armata Roşie *a încetat luptele în 1992 şi s-a dizolvat în 1998.*

Gruparea *Armata Roşie* pe un afiş cu însemnul *Urmăriţi* pus de Poliţia Federală, 1972

1969 | Willy Brandt devine cancelar
1970–1973 | Încheierea Tratatelor de Est
1970 | Răpirea lui Schleyer de gruparea *Armata Roşie*
1980 | Înfiinţarea Mişcării Verzilor
1982 | Helmut Kohl devine cancelar

Reunificarea Germaniei 1989–1990

Prăbuşirea rapidă a guvernului est-german accelerează procesul de reunificare. Guvernul Kohl-Genscher câştigă sprijinul celor patru Aliaţi pentru reunificarea Germaniei.

După deschiderea graniţei de vest a Ungariei în urma politicii gorbacioviste numită *perestroika* (*pag. 589*), pe 11 septembrie 1989, zeci de mii de cetăţeni est-germani îşi părăsesc ţara fugând în Vest prin Varşovia şi Praga, cu sprijinul ambasadelor vest-germane.

În acea lună încep proteste pacifiste împotriva reticenţei guvernului est-german faţă de reformă, iar numărul de participanţi la *Demonstraţiile de luni* ❷ creşte spectaculos. La 23 octombrie, 300 000 de persoane defilează prin centrul Leipzigului cu sloganul *Noi suntem poporul*. La 4 noiembrie 1989, un milion de cetăţeni se strâng pe Alexanderplatz din Berlin ❹ şi cer libertate de exprimare, libertate de deplasare şi alegeri libere. Partidul Unităţii Socialiste deschide în final graniţele ❺ către Republica Federală Germania pe 9 noiembrie 1989, dar în acel moment obiectivul era ceva mai mult decât simpla reformare a Republicii Democrate Germane. Se cerea tot mai insistent reunificarea celor două state germane. Primele alegeri libere pentru Volkskammer ❻ în RDG au loc pe 18 martie 1990, iar succesorul Partidului Unităţii Socialiste – Partidul Socialismului Democratic – câştigă numai 16 procente din voturi. Alianţa conservatoare pentru Germania, condusă de preşedintele-ministru Lothar de Maizière, preia puterea şi începe negocierea unui tratat de reunificare cu guvernul Germaniei de Vest. Situaţia economică tot mai gravă din RDG şi valul continuu de emigranţi conduce la formarea unei uniuni economice, monetare şi sociale între cele două state ❶, care începe să acţioneze de la 1 iulie 1990 şi reprezintă un prim pas important către reunificare. Fuziunea reală dintre Est şi Vest într-o Germanie unică se putea realiza însă numai cu acordul puterilor victorioase din cel de Al Doilea Război Mondial, astfel că începe negocierea *Acordului Doi Plus Patru* între guvernele ambelor Germanii şi miniştrii de externe ai Forţelor Aliate ❸, redând Germaniei unificate suveranitatea totală, la 45 de ani după sfârşitul războiului. Reunificarea a fost proclamată la 3 octombrie 1990.

2 Una dintre demonstraţiile din fiecare luni, Leipzig, octombrie 1989;

Willy Brandt despre reunificarea Germaniei, noiembrie 1990

Ceea ce aparţine întregului creşte şi se dezvoltă acum împreună.

Willy Brandt în timpul unei adunări a Partidului Social Democrat la Leipzig, 25 februarie 1990

1 Semnarea Tratatului de unificare dintre RFG şi RDG, 1990

3 Întâlnire premergătoare *Acordului Doi Plus Patru*, Genscher (al treilea din stânga) şi Meckel (al doilea din dreapta)

Integrarea

La 22 iulie 1990, pe teritoriul Germaniei de Est sunt recreate landurile est-germane Brandenburg, Mecklenburg – Pomerania de Vest, Anhaltul Saxon şi Statele Libere ale Saxoniei, Thuringia. Aceste cinci noi state se alătură Republicii Federale Germane la 3 octombrie 1990, iar Republica Democrată Germană se desfiinţează. La o zi după aceea, Bundestagul are prima şedinţă la Berlin. Cinci foşti politicieni est-germani depun jurământul ca miniştri ai noului stat.

4 Demonstraţii în faţa Palatului Republicii din Berlinul de Est, 4 noiembrie 1989

5 Berlin, după deschiderea graniţei de la Podul Glienicke, 10 noiembrie 1989

6 Postere electorale pentru Volkskammer din Germania de Est, 18 martie 1990

11 septembrie 1989 | Deschiderea graniţei maghiare
18 martie 1990 | Primele alegeri pentru Volkskammer
9 noiembrie 1989 | Deschiderea graniţei dintre Germania de Est şi Germania de Vest
23 octombrie 1989 | Mitingul a 300 000 de oameni în centrul Leipzigului

Germania în prezent

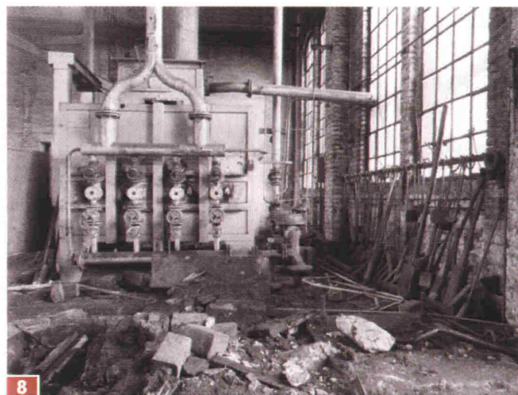
Deşi se confruntă cu probleme economice şi social-politice, Germania unificată participă activ la proiectul de integrare europeană.

Mişcarea de protest din Germania de Est a dat naştere la numeroase partide şi organizaţii de opoziţie, care erau atât de mari, încât aparatul represiv de stat nu le mai putea ţine sub control. În 1990, grupurile est-germane pentru drepturi civile se alătură Verzilor vest-germani şi formează Alianţa 90–Verzii. Reprezentanţii acestor mişcări pentru drepturi civile au jucat un rol decisiv în dizolvarea Ministerului Securităţii Statului al RDG ⓫ şi în deconspirarea documentelor serviciilor secrete.

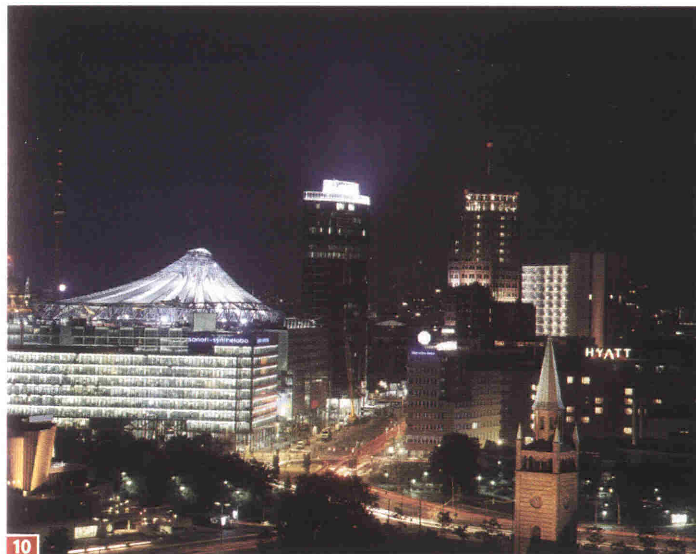
Primele alegeri în Bundestagul german aduc o victorie clară coaliţiei de guvernare condusă de cancelarul Helmut Kohl, arătând sprijinul publicului larg pentru procesul de unificare. Totuşi, procesul unificării s-a dovedit a fi o provocare economică şi politică uriaşă. Industriile bolnave din Est ❽ se prăbuşesc aproape complet, în contextul structurilor industriale competitive din Germania de Vest, iar şomajul

7 Militari germani ONU pentru menţinerea păcii

rezultat şi lipsurile conduc la proteste în masă în multe oraşe din estul Germaniei. La aproape un an după unificare, statul

8 Compania Wildau, care din 1951 fusese o companie de inginerie mecanică de stat în fosta RDG, în 1994

9 Noua Cancelarie Federală din Berlin, construită între 1997 şi 2001

10 Arhitectura modernă a lui Potsdamer Platz, construită integral în 1989 pe terenul fostei zone pustii din jurul Zidului Berlinului, 2000

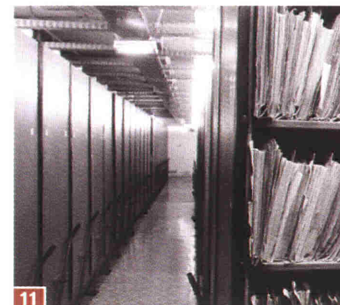
a fost zguduit de numeroase atacuri ale radicalilor de stânga asupra străinilor şi emigranţilor. Excesele au fost supravegheate cu teamă atât în ţară, cât şi în străinătate, îndeosebi din cauza precedentului fascist şi xenofob din istoria Germaniei. La sfârşitul anului 1992, 100 000 de persoane au demonstrat împotriva rasismului şi intoleranţei.

Astăzi, Germania este ţara cea mai populată a Europei şi are o economie puternică ❿. După succesul reunificării, ea a pledat în mod activ pentru unificarea Europei: uniunea monetară şi extinderea Uniunii Europene în Est s-au realizat (*pag. 537*) în urma iniţiativelor Germaniei. În timpul Războiului Rece, Germania s-a implicat în problemele mondiale, iar după prăbuşirea blocului estic îşi asumă tot mai multe responsabilităţi globale. O expresie grăitoare a acestui fapt o reprezintă participarea militarilor germani la operaţiunea ONU din 1999 pentru menţinerea păcii în Kosovo ❼, aprobată de coaliţia Roşu-Verzilor condusă de Gerhard Schröder ❾, care câştigase alegerile pentru Bundestag în 1998.

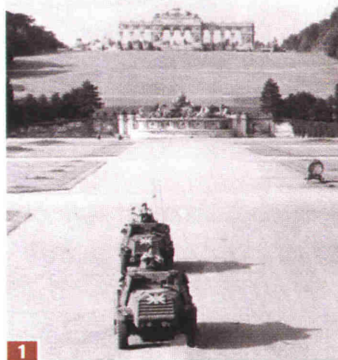
Tratatul din 1990 privitor la reaşezarea definitivă a Germaniei,

Articolul 1.1

Germania unită va cuprinde teritoriul Republicii Federale Germania, Republicii Democrate Germane şi întregul Berlin. Graniţele sale externe vor fi cele ale Republicii Federale Germania şi ale Republicii Democrate Germane şi vor fi definitive de la data la care intră în vigoare prezentul tratat. Confirmarea naturii definitive a graniţelor Germaniei unite este un element esenţial al ordinii paşnice din Europa.

11 Fostul Minister al Securităţii Statului din Berlin-Lichtenberg, RDG

1 iunie 1990 | Uniunea economică, monetară şi socială
1990 | Înfiinţarea Alianţei 90–Verzii
1998 | Gerhard Schröder devine cancelar
3 octombrie 1990 | Reunificarea Germaniei
2 decembrie 1990 | Primele alegeri din Bundestagul german

AUSTRIA DUPĂ 1945

Austria își recapătă independența la sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial ❶. În 1955 primește suveranitate completă prin Tratatul Statului Austriac, încheiat cu Aliații, cu condiția neutralității sale perpetue. Acesta avea să ajute Austria mai târziu să mențină relații cu statele ambelor blocuri. Odată cu sfârșitul Războiului Rece și cu intrarea Austriei în Uniunea Europeană, politica de neutralitate a devenit din nou un subiect de discuție. Pe plan intern, republica a fost marcată vreme de câteva decenii de partidele politice mari care au format o coaliție de guvernământ pentru un echilibru stabil al intereselor.

1 Militari britanici în fața castelului Schönbrunn din Viena, aprilie 1945

Independență și neutralitate

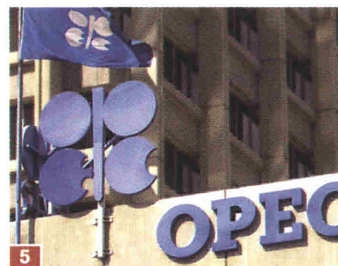
După sfârșitul războiului, Austria își recapătă independența și se obligă să respecte o neutralitate strictă. Aici își stabilesc sediile mai multe organizații internaționale.

Cu aprobarea unei mari părți din populație, Austria se autoanexează la Reichul german în 1938 (*pag. 455*). Restabilirea unei Austrii independente după război este plănuită de Aliați încă în 1943. Ei cad de acord să împartă țara după aceeași metodă ca și în cazul Germaniei. Austria și capitala Viena ❻ sunt împărțite în patru zone de ocupație ❸ și se instaurează un consiliu de control comun. Partidul Social Democrat, Partidul Comunist și Partidul Popular Austriac, aflat la putere, reușesc să facă în 1945 o declarație de independență și să numească un guvern provizoriu condus de liderul Partidului Social Democrat, Karl Renner. Intră în vigoare o formă modificată a Constituției din 1929 și se anulează toate legile național-socialiste emise în perioada anexării la Germania. La primele alegeri din 25 noiembrie 1945 iese câștigător Partidul Popular, care formează un guvern de coaliție cu social-democrații și comuniștii.

2 Aliații se retrag după semnarea Tratatului de stat, 1955

După negocieri prelungite între guvernul austriac și Aliați, se redactează un Tratat de stat în 1955 ❹, semnat la Viena la 15 mai, prin care se restabilește suveranitatea națiunii ❷. Condiția impusă ferm de Aliați a fost asigurarea unei neutralități perpetue, care a fost stabilită în Legea Constituțională Federală a statului austriac, la 26 octombrie. Această zi este declarată sărbătoare națională din 1965.

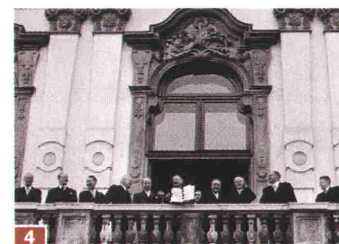

5 Sediul OPEC din Viena

În 1960, asemenea celorlalte state neutre, Austria intră în Asociația Europeană de Comerț. Ea dezvoltă relații economice strânse îndeosebi cu statele vecine din blocul estic.

3 Aliații bat palma; (de la stânga) polițiști americani, britanici, francezi și sovietici își arată sprijinul și cooperarea la Viena

4 Semnatarii Tratatului de stat în balconul castelului Belvedere, 15 mai 1955

Este membră a Organizației Națiunilor Unite din 1955, iar Viena devine în 1979 unul dintre cele patru sedii oficiale ale sale ❼. În plus, datorită statutului său de neutralitate, Austria găzduiește mai multe organizații internaționale importante, între care Agenția de Energie Atomică (IAEA), Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) și Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol (OPEC) ❺.

6 Case distruse de pe malurile Dunării, Viena, 1945

7 Complexul ONU din Viena

din 1945 până în prezent
Lumea contemporană

1938 | Austria se autoanexează la Reichul german
1943 | Aliații sunt de acord în privința independenței Austriei
25 noiembrie 1945 | Primele alegeri
15 mai 1955 | Suveranitatea Austriei
26 octombrie 1955 | Legea Constituțională privind neutralitatea Austriei

Dezvoltarea economică şi criza neutralităţii

Austria s-a transformat într-o ţară bazată pe industria serviciilor, cu un sector turistic bine dezvoltat. Din anii 1990, pe lângă partidele mari se bucură de simpatia electoratului şi Partidul Liberal, populist de dreapta.

Planul Marshall (*pag. 536*) furnizează Austriei mijloacele economice prin care şi-a dezvoltat o nouă economie în primii ani de după război. Industria grea şi băncile au fost naţionalizate în 1946. De asemenea, recuperarea a fost sprijinită de *parteneriatul social*, cooperarea strânsă dintre interesele economice majore şi guvern, care se practică şi astăzi. Intervenţia sovieticilor în zona lor de ocupaţie din Austria inferioară a dus la revenirea industriei în Vestul care tradiţional era exclusiv agrar, modificând definitiv structura economică şi socială a ţării. Din anii 1970, sectorul de servicii le-a întrecut pe toate celelalte. Până astăzi, importanţa Austriei în lume se datorează în primul rând turismului ❽, ❿ – mai ales în regiunile din Alpi ❾ şi statutului Vienei de centru al sediilor şi congreselor.

Partidul Popular şi Partidul Social Democrat formează guverne de coaliţie predominante din 1947, deşi uneori Partidul Popular a guvernat singur. Pentru un timp îndelungat, opoziţia a fost reprezentată numai de Partidul Liberal. Înfiinţat în 1949, Partidul Liberal s-a născut din alianţa electorală a independenţilor, un fel de adunare a foştilor naţional-socialişti mai puţin implicaţi. După 1990, partidul a câştigat rapid simpatie sub conducerea preşedintelui populist de dreapta Jörg Heider. În alegerile Consiliului Naţional din 3 octombrie 1999, acesta a devenit al doilea partid după Partidul Popular şi a format împreună cu el guvernul în funcţiune din 2000. Verzii s-au înfiinţat în 1986, ca al doilea partid de opoziţie.

Austria şi-a folosit neutralitatea ca politică activă de pace după mandatul cancelarului Bruno Kreisky (1970–1983) ⓬. Printre altele, ţara a furnizat contingente militare pentru activităţile de menţinere a păcii ale ONU (*pag. 533*) din Înălţimile Golan şi Cipru, precum şi în Bosnia, Herţegovina şi Kosovo. În plus, Austria participă la programul Parteneriatului NATO pentru pace.

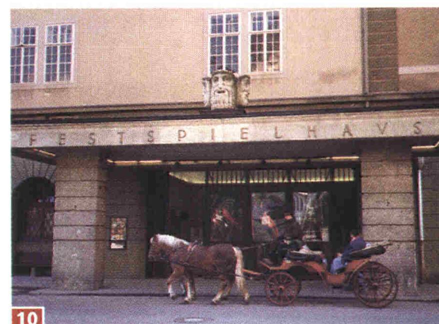
Poziţia de neutralitate a Austriei reprezintă însă un subiect de discuţie pe plan intern încă din anii 1980, când i s-a propus apartenenţa la Comunitatea Europeană pentru a face parte din Piaţa Europeană Comună (*pag. 537*). În 1989, guvernul lui Franz Vranitzky ⓭ a făcut o solicitare formală care a avut ca rezultat aderarea Austriei la UE ⓫ în 1995 şi introducerea sistemului monetar euro în 1999. Cu toate acestea, Austria nu a renunţat niciodată oficial la neutralitatea sa.

9 Schiori în lanţul Karwndel, 2003

12 Bruno Kreisky, 1973

13 Cancelarul austriac şi preşedintele SPÖ, Franz Vranitzky, 1992

8 Panorama Salzburgului; fortăreaţa Hohensalzburg, în prim-plan biserica Kollegien, 2002

10 Un *fiacru*, trăsură austriacă, Salzburg

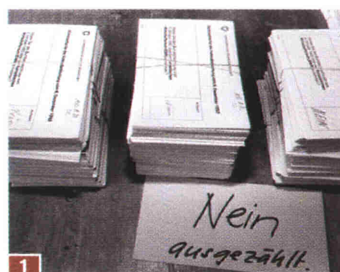

11 Sărbătoare în Heldenplatz, Viena, după ce Austria a fost propusă pentru preşedinţia Uniunii Europene, 1998

Afacerea Waldheim

Kurt Waldheim, cca 1985

Alegerea lui Kurt Waldheim ca preşedinte federal al Austriei în iunie 1986 a provocat controverse pe plan intern şi extern, deoarece se descoperise că acesta fusese ofiţer în armata germană nazistă. Din 1972 până în 1981 Waldheim fusese secretar general ONU şi candidase în alegeri din partea Partidului Popular. A vorbit despre trecutul său astfel: „Nu am făcut nimic altceva în război decât alte sute de mii de austrieci, adică mi-am îndeplinit datoria ca soldat". Cu toate că nu i-a fost dovedită vinovăţia de crime de război, Waldheim s-a pomenit într-o izolaţie internaţională.

1955 | Austria intră în ONU
1960 | Austria intră în EFTA
1970–1983 | Cancelarul federal Bruno Kreisky
Iunie 1986 | Afacerea Waldheim
1989 | Guvernul lui Franz Vranitzky depune formal candidatura Austriei pentru UE
1995 | Austria intră în UE

Buletinele de vot cu „Nu“ după referendumul pentru aderarea la UE, 6 decembrie 1992

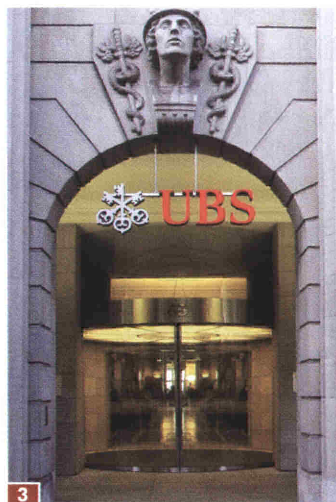
ELVEŢIA DUPĂ 1945

Sistemul de guvernământ tradiţional stabil al Elveţiei se bazează pe consens, pe democraţie cu participare directă şi pe federalism. Elveţia este una dintre cele mai bogate ţări din lume datorită sistemului bancar şi a sectorului de servicii. Relaţiile cu Uniunea Europeană sunt strânse, însă Elveţia continuă să respingă aderarea ❶.

Dezvoltarea economică şi critica de după Al Doilea Război Mondial

După Al Doilea Război Mondial, Elveţia cunoaşte o dezvoltare economică rapidă. Băncile care au cooperat cu naziştii în timpul războiului au fost aspru criticate.

Ca stat neutru, Elveţia şi-a dizolvat partidele politice de extremă dreaptă şi stângă şi nu a participat activ la Al Doilea Război Mondial (*pag. 457*), cu toate că a fost obligată să întreţină relaţii comerciale cu puterile Axei. Capacitatea de producţie a rămas în mare parte intactă. Acest lucru a înlesnit dezvoltarea economică rapidă a ţării după război ❷, ❹. Elveţia a reuşit să obţină unul dintre cele mai ridicate venituri pe cap de locuitor din lume, un grad scăzut al şomajului şi al deficitului bugetar. Sectorul serviciilor joacă un rol din ce în ce mai important, sectoarele sale principale de afaceri fiind băncile şi asigurările, dar şi turismul ❺, ❻. Elveţia şi-a menţinut o neutralitate strictă, rămânând în afara ONU (până în 2002) şi a Organizaţiei Tratatului

Sediul băncii elveţiene UBS din Zürich, 2001

Atlanticului de Nord, deşi a decis să intre în Organizaţia Europeană pentru Cooperare şi Dezvoltare.

În calitate de centru financiar ❸, Elveţia, care îşi datorează poziţia de lider confidenţialităţii stricte a băncilor, neutralităţii şi securităţii *conturilor elveţiene secrete*, a cunoscut critici la sfârşitul războiului. Naziştii îşi mutaseră în Elveţia o mare parte a valorilor furate în timp ce se aflau la putere, iar băncile elveţiene au avut destule profituri de pe urma crimelor acestora.

În 1946, bunurile germane rămase au fost transmise Aliaţilor pentru despăgubiri. În urma tratatelor cu Polonia şi Ungaria din 1949, bunurile au revenit moştenitorilor victimelor din aceste ţări. În 1962 s-a aprobat o lege pentru a forţa băncile să furnizeze informaţii despre averile rămase ale persoanelor persecutate de regimul nazist şi să le restituie. În 1995, Elveţia a fost acuzată din nou că a profitat de pe urma contrabandei cu bunuri furate. În replică, guvernul elveţian a instituit o comisie internaţională de experţi pentru a cerceta cazul, însă presiunea străină a fost atât de mare, încât plăţile s-au făcut înainte de a se termina investigaţia. În ciuda acestui proces, atitudinea de compromis a băncilor a prejudiciat întrucâtva reputaţia Elveţiei. Politica pentru refugiaţi a Elveţiei din timpul războiului a fost şi ea criticată. Aproape 25 000 de evrei au fost întorşi de la graniţa elveţiană în Germania. În 1996, preşedintele confederaţiei, Ruth Dreyfuss, a cerut scuze în numele Elveţiei pentru atitudinea de atunci faţă de evrei.

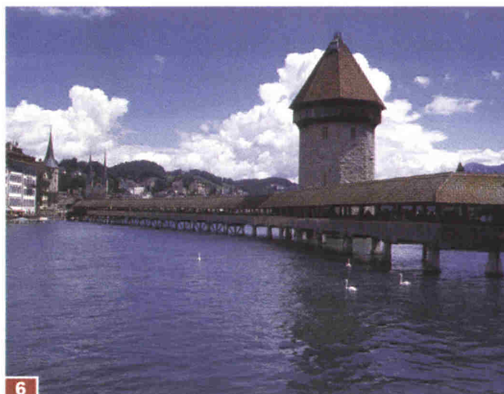
O tradiţie elveţiană profitabilă economic: ciocolata Lindt şi Sprüngli

Ceasurile elveţiene fabricate de mână reprezintă de mult obiecte de calitate dorite: ceasuri Swatch moderne, 2003

Vârful Matterhorn din Alpii Elveţieni

Podul Kapel peste râul Reuss, Lucerna, 2000

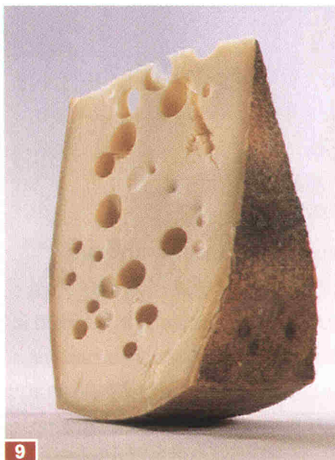
1848 Semnarea primei Constituţii | **1946** Bunurile germane sunt transferate Aliaţilor | **1949** Tratatele de despăgubire cu Ungaria şi Polonia | **1953** Introducerea *Formulei magice* | **1962** Legea despăgubirii

Sistemul politic şi neutralitatea

Elveţia rămâne un stat federal parlamentar cu 26 de cantoane fidele neutralităţii. Deciziile politice se iau prin consens.

Constituţia federală adoptată de Elveţia în 1848 a rămas valabilă până în 1999, cu o singură revizuire în 1874; constituţia cea nouă a intrat în vigoare în 2000. Din 1959-1960, Elveţia a fost o democraţie a concordanţei sau a consensului, în care cât mai multe partide, asociaţii şi grupuri sociale sunt incluse în procesul politic şi în deciziile luate prin acord. Acest principiu reprezintă baza Consiliului Federal ⓫. După aşa-numita *Formulă magică*, acesta este compus din reprezentanţi a patru partide, care caută împreună soluţii politice. Acest sistem de guvernare este foarte stabil datorită lipsei totale a opoziţiei. Guvernul naţional are însă autoritate numai în 22 de cantoane, acestea fiind dependente de democraţia a 3000 de municipalităţi, astfel că deciziile luate de sistemul federal şi cele luate de cantoane pot fi contradictorii. De exemplu, în 1971, femeilor li s-a acordat dreptul la vot la nivel federal, însă femeile din Appenzell ❼ au reuşit să voteze în cantonul lor abia în 1990.

Populaţia elveţiană are o tradiţie îndelungată a votului direct cu privire la probleme importante, în spaţii deschise, îndeosebi în unele cantoane montane, unde cetăţenii votează prin ridicarea mâinii. Un astfel de vot a avut loc în cazul schimbării constituţiei. La fel, elveţienii au decis prin referendum în 1992 să nu adopte sistemul monetar european, să nu intre în Uniunea Europeană în 2001 şi să adere la Organizaţia Naţiunilor Unite ❿ în 2002. Deşi Elveţia se numără printre membrii fondatori ai Asociaţiei Europene a Liberului Schimb (*pag. 551*), înfiinţată în 1960, apartenenţă care nu intră în conflict cu principiul politic al neutralităţii ei, majoritatea cetăţenilor Elveţiei au simţit că apartenenţa la UE ar însemna integrarea politică în comunitatea naţiunilor europene ❾. Elveţia are deja legături economice puternice cu Uniunea Europeană prin contracte bilaterale, cum ar fi acordul cu privire la tranzitarea Alpilor pentru maşinile de mare tonaj ❽, însă abandonarea neutralităţii tradiţionale este respinsă de majoritatea cetăţenilor.

9 Şvaiţerul elveţian din lapte nepasteurizat nu este produs conform reglementărilor UE

7 Votanţii din comunitatea Hundswill, Appenzell, după luarea deciziei de a acorda drepturi electorale femeilor, 1989

8 Podul căii ferate Nord-Sud din trecătoarea Gotthard care trece prin Alpii Elveţieni

10 Afişe pentru (la dreapta) şi împotriva (la stânga) aderării Elveţiei la Organizaţia Naţiunilor Unite, de la al doilea referendum din Elveţia pentru intrarea în Organizaţia Naţiunilor Unite, februarie 2002

11 Sala de şedinţe a Consiliului Federal

Formula magică

Formula magică, aplicată din 1953, face referire la alcătuirea îndelungată a Consiliului Federal al Elveţiei: câte doi membri ai partidelor Liberal, Creştin-Democrat, Social-Democrat şi Popular. Astfel, posturile de miniştri se împart între membrii celor patru partide principale. Formula s-a modificat în 2003, când, după succesele din alegeri, Partidul Popular a cerut încă un loc în consiliu, obligându-i pe creştin-democraţi să renunţe la un post de ministru.

sus: cei şapte membri ai guvernului elveţian, 1999

1971 | Se introduce dreptul la vot al femeilor
1990 | În Appenzell se acordă drepturi electorale femeilor
2000 | Se aprobă noua constituţie
2001 | Referendumul exprimă refuzul aderării la UE
2002 | Elveţia aderă la ONU

Londra, Trafalgar Square, cca 1950

Marea Britanie: de la Commonwealth la Uniunea Europeană după 1945

Deşi îşi pierde poziţia de superputere, Regatul Unit al Marii Britanii participă după 1945 la reorganizarea globală ❶. Ca aliat apropiat al Statelor Unite ale Americii, regatul s-a aflat pe plan politic în opoziţie faţă de Uniunea Sovietică în procesul împărţirii Europei şi a lumii. Marea Britanie se numără printre membrii fondatori ai Organizaţiei Naţiunilor Unite şi este membru permanent al Consiliului de Securitate. Procesul decolonizării a determinat modificări fundamentale ale ţării şi ale politicii sale externe. Din 1973, Marea Britanie este un membru critic, dar activ al Comunităţii Europene.

Transformarea în putere globală

După 1945, politica externă a Marii Britanii este marcată de confruntarea din perioada Războiului Rece şi de decolonizare.

Winston Churchill, premierul Marii Britanii până în iulie 1945, a avut un rol decisiv în conferinţele din timpul războiului ale Puterilor Aliate (*pag. 532*) şi a menţinut o atitudine fermă faţă de partenerul de atunci, Iosif Stalin. La Conferinţa de la Potsdam de după război ❷, Aliaţii ajung la un consens cu privire la împărţirea zonelor de ocupaţie, însă foarte curând începe politica de conflicte a Războiului Rece. Britanicii nu mai au aceeaşi putere de manevră în umbra noilor superputeri – SUA şi URSS. Datoriile provocate de război apropie ţara de SUA, faţă de care avea deja sentimentul unui angajament, datorită *relaţiei speciale* determinate istoric şi cultural. Ca membru fondator al Organizaţiei Naţiunilor Unite ❸ şi aliat, Marii Britanii i se acordă o poziţie permanentă în Consiliul de Securitate al ONU (*pag. 533*).

Semnarea Cartei ONU, 1946

În 1945, posesiunile britanice cuprindeau încă a patra parte din suprafaţa globului. Cu toate acestea, în 1947, India, bijuteria imperiului, primise deja independenţa ❺ (*pag. 493*), aproape toate coloniile britanice întrerup legăturile cu fosta ţară mamă în următorii 20 de ani. Ele rămân unite prin Commonwealth-ul Britanic al Naţiunilor (*pag. 500*), numit ulterior Commonwealth-ul Naţiunilor. Până astăzi, monarhul britanic conduce Commonwealth-ul, deşi poziţia sa nu implică nici o autoritate politică.

Gradul de limitare a influenţei internaţionale a Londrei s-a demonstrat îndeosebi în Criza din Suez din 1956 ❹. Împreună cu Franţa, Marea Britanie ocupă Canalul Suez după naţionalizarea acestuia de către preşedintele egiptean Nasser (*pag. 600*). Operaţiunea eşuează în urma împotrivirii hotărâte a sovieticilor şi americanilor. Politica nu mai era posibilă fără ambele superputeri.

Elisabeta II

Născută în 1926, prinţesa Elisabeta se căsătoreşte cu Philip Mountbatten, căruia i se acordase titlul de Duce de Edinburgh în 1947. Îşi urmează tatăl la tron, pe George VI, în 1952. Regina Elisabeta II se află de jumătate de secol în fruntea monarhiei britanice şi, prin urmare, a celor 53 de state membre ale Commonwealth-ului Naţiunilor. Regina este expresia continuităţii într-o perioadă în care Marea Britanie a cunoscut transformări fundamentale.

Elisabeta II, regina Marii Britanii şi a Irlandei, conducătoarea Commonwealth-ului, cca 1953

Conferinţa de la Potsdam, 17 iulie – 2 august 1945: Churchill, Truman şi Stalin în faţa palatului Cecilienhof

Nave de război în Canalul Suez, noiembrie 1956

Lordul Mountbatten, guvernatorul general al Indiei, cu soţia sa în timpul unei recepţii oferite la sediul său, New Delhi, 1948

1945 | Guvernul laburist condus de Clement Attlee
17 iulie – 2 august 1945 | Conferinţa de la Potsdam
1946 | Naţionalizarea Băncii Angliei
1947 | Independenţa Indiei
4 septembrie 1949 | Înfiinţarea NATO
1949 | Naţionalizarea industriilor fierului şi oţelului

Dezvoltarea economică postbelică

După 1945, în Marea Britanie se înfăptuiesc reforme sociale şi economice extinse, în scopul de a remedia problemele provocate de război. Implicarea economică şi politică şi cooperarea cu Europa sunt în creştere.

După Al Doilea Război Mondial ❻, în Marea Britanie apare un consens naţional pentru condiţii de viaţă mai bune, care permite restructurarea politică şi socială fundamentală a statului. În 1945, noul guvern laburist ales, condus de premierul Clement Attlee ❼, instituie un program extins de reforme pentru prosperitatea statului, între care se numără introducerea unui serviciu de sănătate naţional gratuit şi a unei asigurări pentru şomeri. Banca Angliei ❽ se naţionalizează în 1946, apoi telecomunicaţiile, aviaţia civilă, sectoare majore ale energiei şi transporturilor, iar în 1949, industriile fierului şi oţelului. Are loc însă un recul în 1951, când Churchill revine pentru cel de-al doilea mandat de premier. Acesta şi succesorii săi conservatori se îndreaptă din nou către liberalismul economic, ceea ce a însemnat întreruperea temporară a reformelor pentru un stat al bunăstării sociale şi favorizarea reprivatizării.

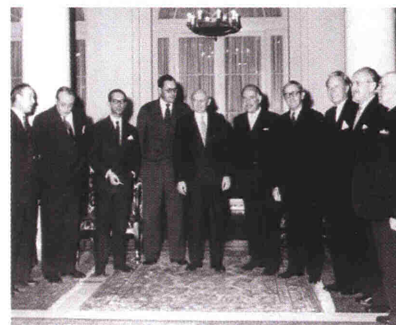

7 Clement Attlee, cca 1935

Datorită legăturilor economice strânse cu naţiunile Commonwealth-ului (*pag. 500*) şi intereselor sale internaţionale care se extindeau dincolo de Europa, Marea Britanie rămâne iniţial în afara nou-înfiinţatei Comunităţi Europene. Cu toate acestea, pentru a-şi extinde contactele economice şi comerţul pe continent, Marea Britanie devine membru fondator al Asociaţiei Europene a Liberului Schimb în 1960, care nu putea concura însă cu succesul economic al întregului grup european, astfel că Marea Britanie alege în 1973 să intre în Comunitatea Europeană, după ce prima încercare din 1963 fusese respinsă de preşedintele francez de Gaulle. Legăturile militare şi politice cu Europa şi cu Statele Unite ale Americii erau garantate de apartenenţa la NATO ❾.

6 Distrugeri în Londra după un raid aerian; cupola Catedralei Sf. Pavel pe fundal, fotografie, 1941

Asociaţia Europeană a Liberului Schimb

Asociaţia Europeană a Liberului Schimb (AELS) se înfiinţează la Stockholm pe 4 ianuarie 1960, cu scopul de a promova dezvoltarea şi prosperitatea în ţările membre, relaţiile comerciale şi cooperarea economică în Europa de Vest şi în lume. Membrii săi fondatori sunt Austria, Danemarca, Marea Britanie, Norvegia, Portugalia, Suedia şi Elveţia. Mai târziu li se alătură Finlanda, Islanda şi Liechtenstein. Deoarece Austria, Danemarca, Finlanda, Marea Britanie, Portugalia şi Suedia au aderat între timp la Uniunea Europeană, AELS cuprinde acum numai patru state. Cu excepţia Elveţiei, statele membre AELS au format Zona Economică Europeană în 1994, pentru a activa pe piaţa unică împreună cu statele membre UE.

sus: Conferinţa Consiliului de miniştri AELS de la Berna, 11 octombrie 1960

8 Banca Angliei, construită în 1788–1833, fotografie din 2000

9 Secretarul de externe britanic Anthony Eden (centru) la Conferinţa NATO de la Paris, 1952

1951 | Churchill este reales
1952 | Încoronarea Elisabetei II
1952 | Conferinţa NATO de la Paris
1956 | Criza din Suez
4 ianuarie 1960 | Înfiinţarea Asociaţiei Europene a Liberului Schimb
1973 | Marea Britanie intră în UE

Politica internă a Marii Britanii din anii 1960 până în prezent

În anii 1960, Marea Britanie cunoaşte o perioadă de relativă prosperitate economică. După aceea, ţara este marcată de o criză economică îndelungată.

Marea Britanie, locul de naştere al industrializării, îşi pierduse încă din 1900 rolul de lider în industrie şi tehnică în faţa competiţiei europene şi americane, însă cum Londra era atunci centrul înfloritor al comerţului mondial ❶, britanicii nu-şi ajustaseră politica economică în conformitate cu această dezvoltare. În anii 1960, când lira continuă să scadă, rădăcinile crizei economice devin tot mai vizibile: economia britanică era pe punctul de a se prăbuşi din cauza mijloacelor de producţie învechite, a pierderilor din producţie cauzate de greve numeroase şi a extinderii exagerate a bugetului determinată de creşterea constantă a cheltuielilor sociale.

Începând din 1979, noul premier conservator ales, Margaret Thatcher, iniţiază politici economice liberale stricte. Acestea includeau retragerea statului din economie, extinderea privatizării şi reducerea impozitelor, însă şi reducerea drepturilor muncitorilor şi a ajutoarelor sociale acordate de stat ❸. În consecinţă, inflaţia se diminuează, iar rata investiţiilor creşte, însă foarte multe companii intră în faliment. Numărul de şomeri atinge recordul de trei milioane în august 1982, iar deosebirile dintre venituri devin tot mai pronunţate. Cu o popularitate în scădere în faţa electoratului, Partidul Conservator protestează vehement la începutul anilor

John Major, premier britanic, 1992

1990, când începe altă recesiune, iar Thatcher doreşte să introducă o taxă unică pe cap de locuitor, în pofida împotrivirii întregii populaţii ❹. În 1990, partidul îl alege pe John Major ❷ ca succesor al acesteia în funcţia de premier, însă privatizarea sistemului feroviar, a serviciilor poştale şi a mineritului de cărbune implementate de acesta nu îi aduc mai multă popularitate. În 1992, valoarea lirei scade din nou dramatic ❺, forţând Marea Britanie să iasă din Sistemul Monetar European, care controlează stabilitatea monetară în Europa.

Alegerile parlamentare din 1997 se încheie cu victoria răsunătoare a Partidului Laburist condus de Tony Blair. Noul premier aflat în fruntea partidului, pe care îl numeşte *Noii Laburişti*, încearcă să găsească o *a treia cale* pentru a conduce ţara, una care să ţină cont în mod egal de libertatea sistemului de afaceri şi de necesităţile sociale. Tony Blair este reales în 2001 cu o majoritate covârşitoare. În mai 2005, el devine cel dintâi prim-ministru din istorie care câştigă un al treilea mandat.

Bursa regală din Londra, 2000

Mineri în grevă la Nottinghamshire, 1984

Demonstraţii împotriva taxei unice, 1991

Tensiuni la bursa de valori din Londra

Margaret Thatcher

Chimista şi avocata Margaret Thatcher a fost membru conservator în Camera Comunelor din Parlament în 1959-1992. Devine lider al opoziţiei în 1975, apoi premier în 1979-1990; din 1992 a intrat în Camera Lorzilor ca Baroneasa Thatcher de Kesteven. Datorită politicii şi hotărârilor sale inflexibile, a fost numită Doamna de Fier. *Termenul* thatcherism *desemnează reducerea implicării economice şi sociale a statului şi cedarea puterii liberilor întreprinzători în bătălia împotriva inflaţiei.*

Margaret Thatcher, 1983

Din 1949 | Deprecierea lirei sterline

1961 | Marea Britanie solicită aderarea la CEE

1973 | Marea Britanie intră în CEE

Din mai 1979 | Margaret Thatcher este aleasă prim-ministru

1982 | Războiul pentru Insulele Falkland

1982 | Şomajul creşte enorm

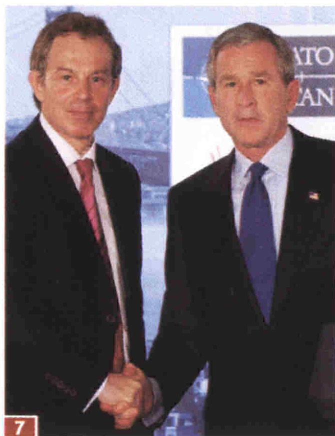
Politica externă a Marii Britanii din anii 1960 până în prezent

Scepticismul Marii Britanii față de Comunitatea Europeană a persistat și după aderare. Politica externă este marcată de relațiile cu Statele Unite ale Americii.

Încă din 1960, la scurt timp după înființarea Asociației Europene a Liberului Schimb (*pag. 551*), Marea Britanie solicită aderarea la Comunitatea Economică Europeană (CEE). Cererea a fost respinsă de două ori din cauza votului negativ al Franței, Marea Britanie devenind membră abia în 1973. În acel moment însă, dezvoltarea cunoscută de membrii CEE în urma introducerii pieței libere deja stagnase. În schimb, explozia din 1973 a prețului petrolului și criza economică rezultată pun frâne dezvoltării economice. În consecință, apartenența la CEE a avut foarte puține efecte pozitive pentru Marea Britanie. În 1984, premierul Thatcher reușește să obțină o reducere considerabilă a contribuțiilor de membru ale Marii Britanii către comunitate.

Relațiile dintre Marea Britanie și Comunitatea Europeană rămân conflictuale și în perioada următoare. Criticile ating punctul maxim după ce Uniunea Europeană interzice importul de carne de vită din Marea Britanie în 1996, din cauza numărului mare de animale infestate cu ESB de pe insulă. Respingerea ideii de a primi ordine de la Bruxelles este în general motivul scepticismului față de Uniune. Cu toate acestea, stabilirea de relații strânse cu Europa continuă. O dovadă a acestui fapt este Eurostar, tunelul feroviar de sub Canalul Mânecii, care leagă Marea Britanie de Franța ❾, terminat în 1994. Guvernul britanic a renunțat la finanțarea proiectului, însă un consorțiu internațional a garantat terminarea acestuia.

Pe lângă implicarea europeană, relația istorică pe care o are cu Statele Unite ale Americii este o altă caracteristică a politicii externe britanice. Informațiile transmise de americani prin satelit i-au ajutat pe britanici să câștige în 1982 războiul cu Argentina pentru Insulele Falkland ❽, o colonie britanică. Ca aliat principal, Marea Britanie a sprijinit Statele Unite ale Americii ❼ în acțiunile militare împotriva Iraqului ❻.

7
Premierul britanic Tony Blair (la stânga) și președintele SUA George W. Bush, 2004

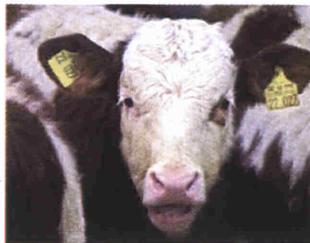

6
Portavion britanic în drum către Regiunea din Golf, ianuarie 2003

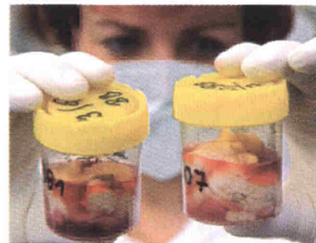

8
Războiul pentru colonia britanică Insulele Falkland: parașutiștii britanici îi controlează de arme pe prizonierii argentinieni, 1982

9
Muncitori britanici din construcții sărbătoresc deschiderea primului tronson al tunelului feroviar Eurostar de sub Canalul Mânecii, 1990

ESB

Encefalopatia spongiformă bovină (ESB), denumită de obicei **boala vacii nebune**, *este o maladie care determină modificări în creier. Folosirea cadavrelor de oi infestate pentru alimentarea animalelor a permis transmiterea maladiei la bovine și, în final, și la oameni. Boala a apărut pentru prima dată în Marea Britanie în 1986. Interzicerea importului de carne de vită din Marea Britanie de către Uniunea Europeană a determinat o criză acută a creșterii vitelor. Până acum, numai controlul asupra hranei pentru animale, adică interzicerea în 2000 a folosirii cadavrelor de oi, s-a dovedit eficient în lupta împotriva ESB.*

Diagnosticarea timpurie a ESB este încă problematică

Creierul unei vaci nebune este examinat cu precauție în laborator

1990 | John Major este ales premier
1992 | Lira se depreciază din nou
1994 | Deschiderea Tunelului European
1996 | Criza ESB
1997 | Tony Blair câștigă alegerile

Scenă din războiul civil din Belfast, o mamă trece cu copilul ei, în timp ce un soldat britanic stă pregătit de tragere cu o armă, 1996

IRLANDA DUPĂ 1945

În 1949, Republica Irlanda (*Eire*) părăseşte Commonwealth-ul britanic. Cu toate acestea, relaţiile economice cu Regatul Unit rămân strânse, datorită legăturilor istorice şi vecinătăţii geografice. Irlanda are beneficii mai mari decât Marea Britanie după aderarea la Uniunea Europeană în 1973. Ţara se dezvoltă şi devine una dintre cele mai prospere naţiuni ale UE. Această creştere independentă facilitează încheierea unui acord în conflictul Irlandei de Nord ❶.

Dezvoltarea economică

După anii 1960, economia irlandeză înregistrează o creştere constantă. Aceasta este influenţată şi de aderarea Irlandei la UE, în urma căreia se investeşte capital în economia naţională.

În Al Doilea Război Mondial, Irlanda rămâne neutră. Cu toate acestea, ţara este afectată de criza economică postbelică, ameliorată de finanţele acordate prin Planul Marshall (*pag. 536*). În anii 1950, Irlanda trece printr-o nouă criză economică. Balanţa de plăţi era negativă, gradul de inflaţie ridicat, iar numărul emigranţilor creştea constant. La sfârşitul deceniului se constată o îmbunătăţire. Partidul de guvernământ Fianna Fáil (*pag. 467*), condus de Seán F. Lemass, prim-ministru în 1959-1966, se foloseşte de creşterea economică ulterioară pentru a aplica măsuri economice liberale.

Marea Britanie rămâne partenerul de comerţ cel mai important. Într-un timp scurt, cele două naţiuni insulare încheie numeroase acorduri comerciale, iar relaţia tensionată ❷ dintre ele se relaxează datorită garantării de avantaje reciproce în schimburile economice. Însă politica economică irlandeză urmărea, de asemenea, cucerirea altor pieţe, mai ales industria turismului ❹, ❺. Situaţia economică se îmbunătăţeşte, dar cu întreruperi; rata inflaţiei şi numărul de şomeri cresc în mod repetat ❻. Aderarea la Comunitatea Europeană ❸ în 1973 are efecte pozitive pe termen lung asupra economiei Irlandei; sprijinul financiar acordat de comunitate este investit în sistemele de transport şi educaţie. Se dezvoltă şi industria, Irlanda devenind o destinaţie de vacanţă foarte căutată. Odată cu dezvoltarea economiei, rata şomajului se reduce, iar populaţia creşte de la 2,9 milioane în 1970, la 3,6 milioane în 1998.

Şefi de state şi guverne din Comunitatea Europeană în faţa departamentului de stat al capitalei irlandeze Dublin, 1990

Semnarea Acordului anglo-irlandez de la Ulster; prim-ministrul britanic Thatcher (dreapta) şi omologul său irlandez, Fitzgerald, 15 noiembrie 1985

Casă din golful Kerry, cu o linie de coastă de 160 de km, unul dintre cele mai frumoase locuri din Europa

Pub din Dublin, 2002

Bătrân cerşind pe o stradă din Dublin, 2003

Literatura irlandeză modernă

Samuel Beckett, cca 1960

În sec. XX, literatura irlandeză trece printr-o fază de reînnoire şi înflorire, atât în limba engleză, cât şi în limba irlandeză. După independenţă, se constată un declin al temelor eroice şi o atracţie faţă de trezirea la realitate. P. O'Leary şi P.H. Pearse scriu nuvele în limba irlandeză. Printre autorii renumiţi la nivel internaţional se numără Liam O'Flaherty, Flann O'Brien şi Brendan Behan, care scrie în engleză şi în irlandeză. James Joyce capătă faimă mondială cu romanul Ulise, la fel ca prietenul său, dramaturgul şi poetul Samuel Beckett, care în 1969 primeşte Premiul Nobel pentru literatură. Piesa sa de teatru absurd, Aşteptându-l pe Godot, *este una dintre lucrările care pun bazele teatrului modern. Irlanda a dat şi alt dramaturg important, în persoana lui Sean O'Casey.*

1921 | Împărţirea Irlandei
1949 | Irlanda se retrage din Commonwealth
1955 | Irlanda devine membră ONU
1959–1966 | Prim-ministrul Seán F. Lemass
1967 | Înfiinţarea Asociaţiei pentru Drepturi Civile din Irlanda de Nord

Conflictul din Irlanda de Nord

După ieşirea din Commonwealth, tânăra republică devine membră a numeroase organizaţii internaţionale. Politica sa internă este umbrită de conflictul din Irlanda de Nord.

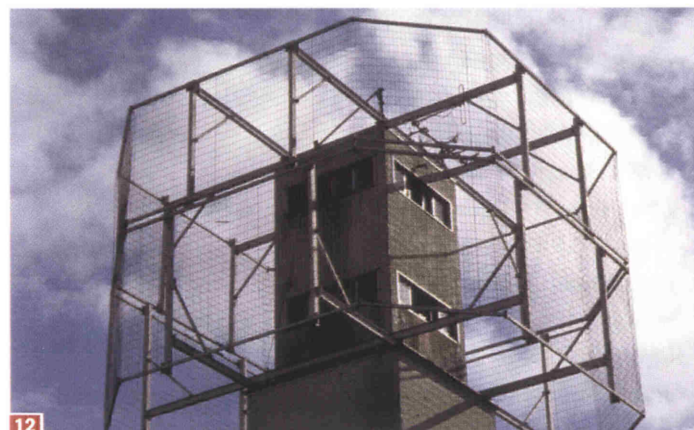
Separarea de Commonwealth-ul britanic şi proclamarea Republicii Irlanda în 1949 rupe ultimele legături constituţionale cu Regatul Unit. Însă cetăţenii irlandezi continuă să se bucure de intrare liberă şi de drept de vot în Marea Britanie. Se creează rapid noi legături în interiorul organizaţiilor internaţionale; în 1955, Irlanda devine membră ONU. Însă ţara, care fusese împărţită în 1921 (*pag. 466*), cunoaşte în anii 1950 reaprinderea conflictului pentru Irlanda de Nord. Armata Republicană Irlandeză (IRA), interzisă, îşi face din nou simţită prezenţa prin atacurile asupra garnizoanelor de la frontiera ❾, ⓬ cu provincia britanică Irlanda de Nord. Guvernul irlandez ❾ încearcă să facă faţă acestor atacuri prin acţiuni comune cu autorităţile din nord, ceea ce duce la o criză guvernamentală în republica irlandeză.

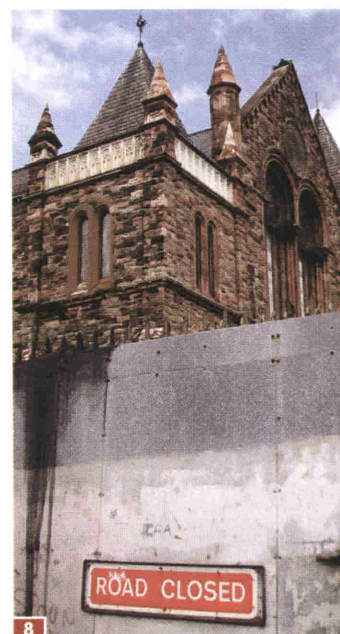
În 1967, în Irlanda de Nord se înfiinţează Asociaţia pentru Drepturi Civile, ca mişcare care are obiectivul de a lupta pentru egalitatea catolicilor în nord. Însă protestelor la început paşnice li se răspunde prin violenţă. În Irlanda de Nord izbucneşte la sfârşitul anilor 1960 un război civil sângeros, cunoscut sub numele de *Troubles*, în care până în anii 1990 mor aproape 4000 de persoane. În Nord se întâlnesc două forţe antagonice: unioniştii protestanţi ⓫, care doreau păstrarea uniunii cu Marea Britanie, şi naţionaliştii catolici sau republicanii ❼, care doreau unirea cu Irlanda.
La 30 ianuarie 1972 se atinge punctul culminant al confruntării, Duminica Sângeroasă ⓭, când 13 catolici sunt împuşcaţi de armata britanică. În martie, guvernul britanic dizolvă parlamentul Irlandei de Nord, gest la care Armata Republicană Irlandeză răspunde cu numeroase atacuri cu bombe. Negocierile dintre Dublin, Belfast şi Londra eşuează.

Se reuşeşte o schimbare abia odată cu Acordul din Vinerea Mare ❿, încheiat la 10 aprilie 1998 şi semnat de guvernele Regatului Unit şi Irlandei şi de liderii partidelor politice din Irlanda de Nord. Irlanda acceptă să renunţe la obiectivul constituţional al reunificării, se rezolvă problema colaborării între toate guvernele, iar unităţile paramilitare, în special IRA, acceptă să predea armele. Marea Britanie promite să reducă semnificativ trupele şi să întreprindă o reformă a poliţiei, dar şi să permită o participare mai mare în guvernul Irlandei de Nord pentru partidul catolic Sinn Féin. Referendumurile separate din ambele ţări contribuie la succesul acordului, iar viaţa din Irlanda de Nord începe treptat să iasă de sub spectrul violenţei.

7 Faţada unei case dintr-un district catolic din Derry, pictată în memoria unei eleve ucise de un glonţ de cauciuc tras de un soldat britanic

10 Prim-ministrul Tony Blair (centru) împreună cu David Trimble, membru al Unioniştilor Protestanţi din Ulster (UUP) şi cu social-democratul catolic (SDLP) John Hume, Belfast, 1998

12 Turn de pază al armatei britanice, protejat împotriva celor care aruncă cu pietre, Derry

8 Stradă între o zonă catolică şi alta protestantă, închisă printr-o poartă de oţel, Belfast, 2004

9 Castelul Stormont din Belfast, sediul Parlamentului şi al miniştrilor Irlandei de Nord, 2004

11 Faţada unei case, pictată cu sloganul organizaţiei protestante *Luptătorii pentru Libertate din Ulster* (UFF), Belfast

13 Duminica Sângeroasă, 1972: un membru al unei unităţi britanice de paraşutişti îl bate pe un demonstrant

30 ianuarie 1972 | Duminica Sângeroasă
10 aprilie 1998 | Acordul din Vinerea Mare
1969 | Samuel Beckett primeşte Premiul Nobel pentru literatură
1973 | Irlanda devină membră a CE

FRANŢA DUPĂ 1945

În timpul celui de Al Doilea Război Mondial, Franţa suferă mari pierderi. Guvernul provizoriu al generalului de Gaulle ❶ acţionează împotriva colaboraţioniştilor şi începe reconstrucţia. Însă A Patra Republică nu are o viaţă lungă. Revolta din colonia Algeria duce la criza guvernului şi la înfiinţarea celei de A Cincea Republici. Ca preşedinte, Charles de Gaulle duce o politică de independenţă faţă de puterile blocurilor implicate în Războiul Rece. Succesorii săi continuă politica de implicare mai mare în cadrul Europei.

1 Începutul prieteniei germano-franceze: preşedintele Charles de Gaulle (dreapta) îl întâlneşte pe cancelarul german Adenauer

De la A Patra la A Cincea Republică 1946–1958

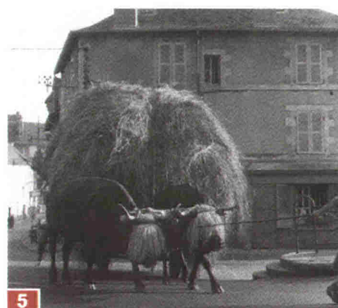
În primele decenii ale perioadei postbelice, Franţa devine o naţiune industrializată. A Patra Republică, instabilă, se prăbuşeşte în 1958 şi este înlocuită de un sistem prezidenţial.

La sfârşitul războiului, multe regiuni din Franţa erau distruse ❸. Deşi Parisul rămâne intact, alte oraşe, mai ales porturi ca Le Havre şi Brest, deveniseră ruine. După *curăţarea* societăţii de aproape treizeci sau patruzeci de mii de colaboraţionişti reali sau închipuiţi, guvernul provizoriu ❷ al lui Charles de Gaulle (*pag. 461*) începe reconstrucţia. Se naţionalizează băncile, companiile de asigurări şi firmele mari, cum ar fi Renault şi Air France, şi se întreprind reforme pentru dezvoltare. Statul foloseşte planificarea economică pentru a accelera dezvoltarea dincolo de faza de reconstrucţie, transformând Franţa, în a doua jumătate a secolului, dintr-o ţară predominant agrară ❺ într-o naţiune industrială ❻.

După retragerea lui Charles de Gaulle, la 13 octombrie 1946 se adoptă Constituţia celei de A Patra Republici. Adunarea Naţională câştigă autoritatea; preşedintele şi guvernul i se subordonau. În timpul republicii provizorii se adoptă dreptul femeilor la vot şi reprezentarea proporţională, însă ultima duce la o împărţire politică. Guvernul se schimbă aproape din şase în şase luni, ceea ce împiedică funcţionarea executivului. A Patra Republică se prăbuşeşte în 1958, din cauza luptelor armate pentru independenţă din Algeria ❹ (*pag. 595*). Pentru a împiedica instaurarea unei dictaturi militare şi războiul civil, Adunarea Naţională decide să-l recheme la putere pe Charles de Gaulle ❼. Guvernul acestuia elaborează Constituţia celei de A Cincea Republici. Aceasta este prezentată populaţiei printr-un referendum şi este aprobată cu 79% din voturi. A Cincea Republică există până în prezent.

3 Înaintarea Aliaţilor spre un oraş distrus din Normandia, 1944

5 Magazin de produse agricole, cca 1960

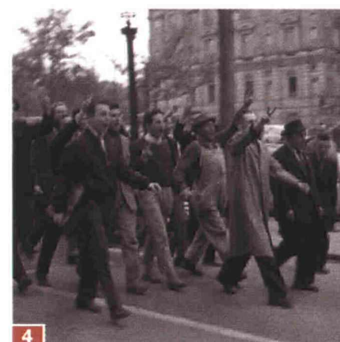
6 Citroën DS, modelul amiral al producătorului de maşini francez, 1960

A Cincea Republică Franceză

Conform Constituţiei celei de A Cincea Republici, adoptată în 1958, Franţa este democraţie prezidenţială. Şeful statului şi cel al guvernului împart conducerea ţării. Însă preşedintele, ales direct de popor, are puteri speciale începând din 1962. El numeşte şeful guvernului şi cabinetul de miniştri, este comandantul suprem al forţelor armate, are drept de veto asupra legilor aprobate de parlament şi are puterea de a dizolva Adunarea Naţională.

2 Şedinţa de deschidere a Adunării Naţionale, prin care se adoptă Constituţia în Parisul eliberat, 1944

4 Criză de stat după puciul militar din Alger: demonstraţie, Paris, mai 1958

7 Charles de Gaulle (dreapta) cu preşedintele René Coty, 1958

13 octombrie 1946 | Constituţia celei de A Patra Republici
1946–1954 | Războiul de eliberare din Indochina Franceză
1954 | În Algeria începe Războiul de Independenţă
1956 | Marocul obţine independenţa
1957 | Tunisia obţine independenţa

De la putere colonială la ajutor pentru dezvoltare

Pentru Franţa, decolonizarea reprezintă un proces caracterizat prin crize, mai ales în cazul Algeriei, însă ulterior se găsesc noi forme de cooperare cu fostele colonii.

8 Trupele Viet Min-ului jubilând deasupra unui avion francez B26 doborât, 1954

Între 1946-1954, în colonia Indochina Franceză are loc un război de eliberare ❽ (*pag. 420*) cu pierderi mari de ambele părţi, în urma căruia Franţa declară retragerea din regiune. În 1956 şi 1957, protectoratelor Maroc şi Tunisia li se acordă independenţa (*pag. 594*), însă Algeria, care găzduia aproape un milion de colonişti europeni, este menţinută ca parte a Franţei. Se aprobă o lege care dă dreptul musulmanilor algerieni să fie aleşi ca deputaţi în Adunarea Naţională din Paris şi se organizează o adunare legislativă algeriană în care reprezentarea francezilor şi a localnicilor să fie egală, deşi ultimii îi depăşesc pe primii în proporţie de şase la unu. Populaţia arabă cere libertate şi porneşte un război sângeros de independenţă ❾ (*pag. 595*) după revolta din 1954. Armata franceză staţionată în Alger acţionează pe cont propriu, profitând de slăbiciunea guvernului din Paris, care era gata să recunoască dreptul la autodeterminare al algerienilor. Algerienii francezi radicali înfiinţează o grupare teroristă, *Organization Armée Secrête* (OAS). Deoarece Egiptul sprijinea mişcarea de eliberare algeriană, Franţa, împreună cu Marea Britanie, ocupă Canalul Suez, dar SUA, Uniunea Sovietică şi ONU le obligă să se retragă ⓫. În ciuda opoziţiei puternice a mai multor generali, Charles de Gaulle începe negocierile politice cu guvernul algerian în exil ❿. Tratatul de la Evian din 8 aprilie 1962 aduce Algeriei independenţa faţă de Franţa.

Plebiscitul din 1958 pentru introducerea constituţiei celei de A Cincea Republici are loc nu doar în ţara-mamă, ci şi în teritoriile din colonii. Un punct atractiv pentru colonii era prevederea înfiinţării unei Comunităţi franceze (*Communauté française*); acceptarea Constituţiei însemna admiterea în această comunitate. Doar Guineea respinge înscrierea. Prin amendamentele constituţionale din 1960, puteau adera şi fostele colonii care obţinuseră deja independenţa, iar cele mai multe dintre fostele teritorii franceze africane fac acest lucru.

Franţa încearcă să dezvolte parteneriate egale cu fostele sale colonii. Ajutorul pentru dezvoltare francez era îndreptat în mare parte spre aceste ţări, iar cooperarea în politica externă, de securitate, culturală şi economică era reglementată prin tratate.

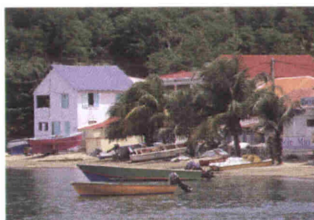

9 Războiul algerian de independenţă, 1954–1962: carte poştală franceză de propagandă înfăţişând un soldat francez cu copii algerieni

10 Charles de Gaulle în timpul vizitei în Alger, iunie 1958

Posesiunile franceze străine

Iles de Saintes, Guadelupa

Cele patru departamente (départements) de peste mări Guyana Franceză, Guadelupa, Martinica şi La Réunion sunt, din punct de vedere legal, aproape egale cu departamentele franceze. În plus, Polinezia franceză, Noua Caledonie şi Wallis şi Futuna au propriul lor executiv şi parlament consultativ. Legile franceze sunt valabile doar dacă se hotărăşte în mod expres acest lucru, deşi Parisul poate interveni prin decrete în guvernare.

11 Conflictul din Suez, 1956–1957: o unitate ONU de menţinere a păcii supraveghează retragerea trupelor combatante

1958 | Constituţia celei de A Cincea Republici

18 aprilie 1962 | Tratatul de la Evian

3 mai 1958 | Puci militar în Algeria

1962 | Introducerea alegerii directe a preşedintelui Franţei

Politica internă a celei de A Cincea Republici după 1958

Constituţia celei de A Cincea Republici concentrează puterea în mâinile preşedintelui.

După sfârşitul războaielor coloniale, Charles de Gaulle reuşeşte să amelioreze starea finanţelor statului. Economia se dezvoltă ❷, întrucât barierele comerciale europene cad. Cu toate acestea, deoarece societatea franceză se schimba odată cu economia, paternalismul şi conservatorismul lui de Gaulle şi al vieţii publice în general părea din ce în ce mai vetust. În 1968, această frustrare a tinerei generaţii erupe în proteste după o dispută între studenţi şi autorităţile universitare. Protestele se extind atunci când muncitorii sindicalişti se alătură studenţilor şi intelectualilor radicali împotriva guvernului. Au loc demonstraţii ❻, greve şi lupte de stradă ❹, culminând cu o grevă generală. Deşi de Gaulle supravieţuieşte crizei, puterea lui slăbeşte, iar în 1969 demisionează.

Succesorul său, Georges Pompidou ❶ (1969–1974), introduce reforme, însă criza energetică din 1973 duce la un blocaj. Guvernul lui Valery Giscard d'Estaing ❺ (1974–1981) are succes mai ales în afacerile externe; împreună cu cancelarul german Helmut Schmidt, organizează o întâlnire anuală a şefilor statelor din principalele naţiuni industrializate, cunoscută mai târziu drept Grupul celor Şase sau G-6, menită să soluţioneze criza economică. Însă în Franţa rata şomajului continuă să crească.

La putere vine un guvern de stânga, odată cu alegerea lui François Mitterrand ❸ (1981–1995) ca preşedinte şi cu victoria Partidului Socialist în alegerile parlamentare din 1981. Mitterrand urmăreşte o planificare de stat extinsă şi o redistribuire a veniturilor, însă deficitul bugetar şi creşterea preţurilor cu două zecimale îl obligă să îşi schimbe planurile până în 1983. Spaţiul său de manevră se reduce şi mai mult după înfiinţarea Pieţei Europene Comune în 1984.

În 1986, Mitterrand pierde majoritatea absolută în parlament, iar Jacques Chirac ❼, susţinător al politicii lui de Gaulle, devine prim-ministru, marcând începutul unei faze de *coabitare*. Aceasta reapare după alegerile din 1997, când preşedintele Chirac trebuie să împartă puterea cu prim-ministrul socialist Lionel Jospin. O nemulţumire tot mai mare se face simţită după alegerile prezidenţiale din 2002, când liderul de extremă dreaptă Jean Marie Le Pen iese pe locul al doilea, cu aproape 20% din voturi.

1 Ceremonia de numire a preşedintelui francez Georges Pompidou (în prim-plan), Paris, 20 iunie 1969

2 Fabrică de pâine în Franţa, cca 1960

3 François Mitterrand, 1991

4 Studenţi în timpul unei lupte de stradă cu poliţia, Paris 1968

5 Preşedintele francez Valéry Giscard d'Estaing (stânga) alături de cancelarul german Helmut Schmidt, la Bonn, capitala Germaniei de Vest (RFG), 1975

6 Demonstraţii studenţeşti la Paris, 1968

Coabitarea

În sistemul de guvernământ semiprezidenţial al Franţei, atât preşedintele, cât şi prim-ministrul au o putere semnificativă. Coabitarea este denumirea dată situaţiei în care două funcţii sunt deţinute de două partide diferite. Cei doi lideri trebuie să continue coordonarea afacerilor statului, în ciuda rivalităţii politice. În 1984, Mitterrand încheie un acord tacit cu Chirac asupra împărţirii responsabilităţilor: preşedintele coordonează politica externă, iar prim-ministrul se concentrează asupra politicii interne.

7 Preşedintele Jacques Chirac, 2003

24 ianuarie 1960 | Izbucnesc revolte în Algeria
21–22 aprilie 1968 | Lovitura militară franceză în Algeria
1963 | Tratatul Franco-German
1968 | Tulburări şi grevă generală
28 aprilie 1969 | Demisia lui Charles de Gaulle

Locul Franţei în Europa

Politica lui Charles de Gaulle privind o *Europă a statelor-naţiune* accentuează autonomia Franţei. *Marea naţiune* stă în centrul proiectului european de integrare încă din anii 1950.

8
A 70-a conferinţă germano-franceză; în picioare, în centru, Jacques Chirac, la stânga lui, cancelarul german Helmut Kohl; Weimar, Germania, 1997

Franţa şi Germania sunt considerate motoarele ❽ Uniunii Europene. Ambele naţiuni joacă roluri-cheie în conturarea evoluţiei Europei postbelice. Rolul Franţei se modifică semnificativ în ultimii 50 de ani. După experienţa amară a înfrângerii de către Reichul german în Al Doilea Război Mondial, prima grijă a Franţei este precauţia faţă de vecina sa, în colaborare cu Marea Britanie şi Ţările Benelux. Primele tratate

9
Noul avion cu reacţie Airbus A380, un proiect industrial de colaborare între Franţa, Regatul Unit şi Spania, 2004

europene – acorduri privind energia atomică şi gestionarea comună a cărbunelui şi oţelului (*pag. 536*) – sunt semnate cu intenţia de a face imposibil un război ipotetic între cele două naţiuni.

După desfiinţarea imperiului colonial francez, conducătorii ţării se orientează tot mai mult către Europa ❾. Însă Franţa era încă preocupată de dezvoltarea apărării şi de consolidarea poziţiei sale independente de putere în interiorul şi în exteriorul comunităţii. Tratatul Franco-German din 1963 ❿ (*pag. 542*) leagă strâns foştii inamici. Cererea Londrei de aderare la Comunitatea Europeană este respinsă de două ori de către Charles de Gaulle, fiindcă acesta se temea că intrarea Marii Britanii va pune în pericol rolul hotărâtor al Franţei în Europa. Retragerea Franţei din acordurile militare ale NATO demonstrează încă o dată spiritul de independenţă al statului.

După demisia lui de Gaulle, politica externă a Franţei se schimbă. Sub Pompidou, Franţa aprobă intrarea Marii Britanii în Comunitatea Europeană; sub Giscard d'Estaing şi Mitterrand,

Geschehen zu Paris am 22. Januar 1963
in zwei Urschriften, jede in deutscher
und französischer Sprache, wobei jeder
Wortlaut gleichermassen verbindlich ist.

Der Bundeskanzler
der Bundesrepublik
Deutschland

Der Präsident
der Französischen Republik

Der Bundesminister
des Auswärtigen der
Bundesrepublik Deutschland

Der französische
Premierminister

Der französische
Aussenminister

10
Tratatul Franco-German, semnat de Charles de Gaulle şi cancelarul Konrad Adenauer, Paris, 1963

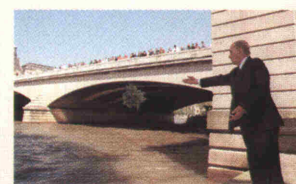
Franţa se implică din nou în procesul integrării. Ca preşedinte al Comisiei Europene, francezul Jacques Delors este de asemenea un element important în lansarea pieţei europene unice în anii 1980. Extinderea istorică din 2004, în care zece state ex-comuniste devin membre UE, reprezintă punctul culminant al unui lung proces politic sprijinit de Franţa ⓫. Însă în ultimii ani apar semne că poporul francez este tot mai îngrijorat de direcţia proiectului european. Respingerea noii constituţii UE de către electoratul francez la referendumul din 29 mai 2005 pare să confirme această tendinţă.

11
Şefii de state şi de guverne după încheierea planurilor de admitere a noilor membri în Uniunea Europeană, summitul de la Amsterdam, 1997

François Mitterrand

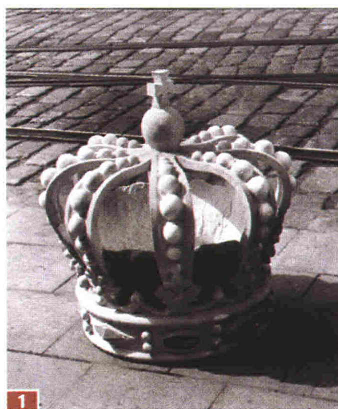
François Mitterrand intră în Rezistenţa franceză în cel de Al Doilea Război Mondial, iar în 1944 devine ministru în guvernul provizoriu al lui Charles de Gaulle. Este membru al parlamentului şi ministru în A Patra Republică. În A Cincea Republică, uneşte stânga scindată a Partidului Socialist (Parti Socialiste), al cărui preşedinte este până în 1980. În 1981, Mitterrand devine primul preşedinte socialist al Franţei, rămânând în funcţie până în 1995. Facilitează drumul către reunificarea Germaniei şi impulsionează proiectul de integrare europeană.

Preşedintele Mitterrand aruncă flori în fluviul Sena, în locul unde extremiştii de dreapta omorâseră un marocan, Paris, 1995

Lumea contemporană din 1945 până în prezent

1969–1974 | Preşedinţia lui Pompidou
1974-1981 | Preşedinţia lui Giscard d'Estaing
1981 | Mitterrand este ales preşedinte
1986 | Chirac devine prim-ministru
1 mai 2004 | Extinderea UE la 25 de membri

Belgia, Olanda şi Luxemburg

DUPĂ 1945

După terminarea celui de Al Doilea Război Mondial, Belgia, Olanda şi Luxemburgul ❶ decid să coopereze din punct de vedere economic, cultural şi politic sub numele comun de Benelux. Aceste ţări se integrează în structurile de securitate occidentale care apar, renunţând la neutralitatea lor tradiţională prin alăturarea la NATO. De asemenea, statele Benelux sunt membre fondatoare ale Comunităţii Economice Europene în 1957. În acest cadru, toate cele trei ţări se refac rapid după război şi devin democraţii liberale stabile şi prospere. Însă dezvoltarea fiecărui stat diferă sub anumite aspecte.

1 Decoraţiune stradală marcând căsătoria marelui duce de Luxemburg, 1953

2 Steagurile statelor membre în faţa sediului NATO din Bruxelles

Ideea de Benelux

În timpul războiului, Belgia, Olanda şi Luxemburgul erau ocupate de nazişti. Din această experienţă comună se naşte ideea Uniunii Benelux. Toate cele trei ţări devin bastioane respectate ale democraţiei liberale, furnizând mulţi lideri pentru organizaţiile internaţionale.

Belgia, Olanda şi Luxemburgul sunt printre primele victime ale războiului de cucerire nazist (*pag. 468-469*). Aceste traume lasă semne adânci mai ales în Luxemburg, unde, în perioada postbelică, limba şi cultura franceză aveau prioritate în faţa celor germane. Pentru a fi mai puternice în viitor, în septembrie 1944, guvernele în exil ale celor trei naţiuni pun bazele unei uniuni vamale şi economice sub numele comun de Benelux; uniunea vamală intră în vigoare la 1 ianuarie 1948. În 1949, cele trei ţări cad de acord asupra unei *pre-uniuni* menite să coordoneze structurile economice şi să anuleze restricţiile comerciale. În 1958 are loc o uniune economică deplină, prin Tratatul Uniunii Economice Benelux. În 1970 se desfiinţează graniţele interne. De atunci, cele trei ţări vorbesc printr-o singură voce, câştigând importanţă prin acţiunile lor comune; acestea devin model pentru procesul de unificare europeană.

3 Secretarul general al NATO, Willy Claes, 1995

Cu o populaţie totală de 27 de milioane la începutul sec. XXI, statele Benelux reprezintă împreună a patra putere economică a lumii. Chiar dacă în ultimul timp Uniunea Benelux este eclipsată de extinderea rapidă a Uniunii Europene ❺, continuarea cooperării strânse dă celor trei ţări puterea de a-şi îndeplini obiectivele, putere mult mai mare decât a altor state solitare membre UE.

În perioada postbelică are loc şi o schimbare politică radicală. Prin participarea la Planul Marshall (*pag. 536*), statele Benelux se aliniază decisiv SUA în perioada Războiului Rece, punând capăt neutralităţii tradiţionale. În 1945 devin membre fondatoare ale ONU, iar în 1948 semnează Tratatul de la Bruxelles cu Marea Britanie şi Franţa, căutând să pună bazele unei apărări comune. De asemenea, în 1949 devin membre fondatoare ale NATO ❷, ❻. Dintre cei zece secretari generali ai NATO, patru provin din ţările Benelux: Paul-Henri Spaak şi Willy Claes ❸ din Belgia, Dirk Stikker şi Joseph Luns ❹ din Olanda.

4 Secretarul general al NATO, Joseph Luns, 1976

5 Sediul Consiliului Europei din Bruxelles, 2003

6 Întrunirea Consiliului de Securitate NATO la Mons, Belgia, 1949

1945 | Statele Benelux se alătură ONU
1 ianuarie 1948 | Uniunea vamală Benelux
1948 | Tratatul de la Bruxelles privind apărarea comună
1949 | Intrarea Benelux în NATO
1951 | Baudouin I preia tronul

Belgia, de la stat centralizat la stat federal

După război, centrul economiei belgiene ⑦ se mută în zona flamandă a țării. Conflictul dintre flamanzi și valoni duce la înființarea unui stat federal.

Industria grea a Belgiei, care scapă aproape nevătămată din cel de Al Doilea Război Mondial, furnizează țării o bază economică solidă în a doua jumătate a anilor 1940. Însă după ce importanța industriei se diminuează, Belgia intră în criză economică. Aceasta este echilibrată prin efectele pozitive ale Uniunii Benelux și prin apartenența la Comunitatea Economică Europeană, care se fondase în 1957 (*pag. 536*). În timp ce zona valonă francofonă a țării dominase economia în deceniile anterioare, noile investiții ajung în principal în zona flamandă, mai ales în portul Antwerpen ⑩. Regiunea flamandă preia rolul de lider, ceea ce duce la conflicte între cele două grupuri etnice și la crize interne repetate. Se întreprind mai multe reforme constituționale, iar în 1993 Belgia devine democrație parlamentară organizată federal, alcătuită din regiunile autonome Flandra ⑧, Valonia și capitala Bruxelles ⑨ – fiecare cu organe legislative și executive proprii. Regiunile obțin și autonomie culturală.

8 Stema Flandrei

10 Macarale de mare tonaj încarcă vase pe platformele din portul belgian Antwerpen

Primii ani ai perioadei postbelice sunt umbriți de disputa asupra comportamentului regelui Leopold III în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, acesta fiind acuzat de trădare și colaboraționism cu naziștii.

Leopold revine pe tronul belgian în 1950, însă tulburările îl obligă să abdice în 1951 în favoarea fiului său, Baudouin I. Acesta reușește să mențină unitatea țării prin stricta imparțialitate în conflictul etnic. Este urmat la tron de fratele său, Albert II, însă acesta se confruntă cu mari probleme. Un scandal de mită în care erau implicați mulți miniștri duce la demisia guvernului în 1994, iar noile alegeri determină ascensiunea partidelor de dreapta.

În 1990–2000, Belgia trece prin numeroase scandaluri de corupție și prin investigarea criminalului și violatorului de copii Marc Dutroux. În octombrie 1996, 325 000 de oameni se adună în Bruxelles pentru *Marșul alb* ⑪ – o demonstrație în tăcere împotriva intrigilor politice, a decăderii morale și a lejerității sistemului de justiție în procesul împotriva pedofilului criminal în serie și a acoliților lui.

7 *Atomium*, atracția principală la Expoziția Mondială din 1958 din Bruxelles

9 Primăria din cartierul gotic al capitalei belgiene Bruxelles

Baudouin I

Baudouin I, regele Belgiei după 1951

Baudouin (Boudewijn în flamandă), născut în 1930, se întoarce în Belgia în 1950 împreună cu tatăl său, Leopold III, care fusese luat prizonier de către naziști și dus în Germania. Baudouin urcă pe tron în 1951. În 1960 declară independența statului belgian Congo. Regele Baudouin moare în 1993, după o conducere populară de 42 de ani. Casa regală belgiană servește ca factor unificator și stabilizator într-un stat federal amenințat de diviziuni culturale.

11 Demonstrații de masă în timpul procesului asupra pedofilului, 1996

1958 | Tratatul Uniunii Economice Benelux
1960 | Independența statului belgian Congo
1970 | Anularea frontierelor interne
1993 | Moartea lui Baudouin I
Octombrie 1996 | Marșul alb în Bruxelles

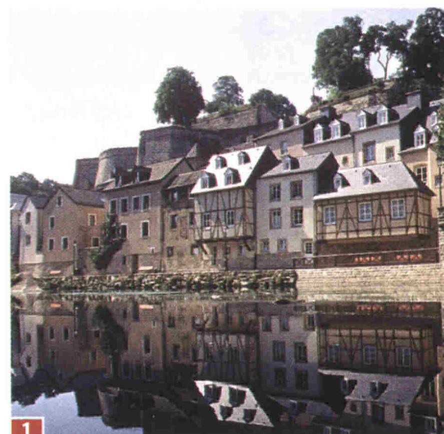
Luxemburg

Dezvoltarea Luxemburgului este determinată de relaţia acestuia cu vecinii săi. Industria oţelului şi sectorul financiar sunt dependente de colaborarea dintre Belgia şi Olanda, cu care acesta a format în 1947 o uniune vamală, apoi economică numită *Benelux*.

Începând cu anii 1920, Luxemburg ❶, Mare Ducat independent, învecinat la vest şi nord cu Belgia, reuşeşte să stabilească o uniune vamală, comercială şi monetară prin asocierea cu Belgia. Industria fierului şi cea a oţelului sunt importante la nivel internaţional datorită resurselor bogate de minereu din Lorena. Mai mult, Luxemburgul avea o importanţă strategică deosebită pentru armatele care încercau să invadeze Franţa de pe teritoriul Belgiei. După sfârşitul celui de Al Doilea Război Mondial, Marele Ducat al Luxemburgului se alătură uniunii vamale Benelux şi devine promotor al Comunităţii Europene a Cărbunelui şi Oţelului (CECO) ❷, implicându-se astfel în procesul unificării europene. În 1952, autoritatea CECO alege Luxemburgul ca sediu; tratatul are un termen fix de 50 de ani, iar autoritatea este anulată în 2002. În Luxemburg se află şi sediile altor instituţii europene importante, inclusiv Curtea Europeană de Justiţie ❺ şi Banca Europeană pentru Investiţii.

În 1949, Luxemburg renunţă la neutralitate şi devine membru al NATO. Politica sa externă este determinată aproape exclusiv de politica UE. Mandatele pe termen lung ale politicienilor din Luxemburg îi califică pentru scena europeană. Printre aceştia se numără Jacques Santer ❸, preşedintele Comisiei Europene în 1995–1999, şi actualul prim-ministru al Luxemburgului, Jean-Claude Juncker, renumit negociator în cadrul Uniunii Europene. Fiind o naţiune mică, Luxemburgul este foarte atent să nu fie exclus din comitetele europene. După 2003, statele Benelux cer o comisie mai mică şi astfel mai capabilă de acţiune, ale cărei locuri să fie alocate în mod egal, prin rotaţie.

Luxemburg este unul dintre cele mai importante centre financiare ale lumii ❹. Managementul financiar are o semnificaţie vitală pentru ţară. Astfel, încercările UE de a introduce impozitul pe dobândă şi anularea confidenţialităţii bancherilor sunt văzute ca o ameninţare economică. O lege UE asemănătoare este respinsă prin refuzul Luxemburgului de a o rata în 1989.

1 Centrul vechi al Luxemburgului de-a lungul râului Alzette, în valea Grund

4 Clădirea DG Bank Luxembourg, pe Kirchberg în Luxemburg, 1997

2 Semnarea tratatului CECO, 18 aprilie 1951

3 Jacques Santer, preşedinte al comisiei Uniunii Europene, 1996

5 Sediul iniţial al Curţii Europene de Justiţie, din zona Kirchberg, unde sunt sediile multor instituţii europene, Luxemburg

Premiul Carol cel Mare pentru locuitorii Luxemburgului

În 1986, poporul luxemburghez primeşte din partea oraşului Aachen Premiul Carol cel Mare. După 1950, acest premiu se acordă anual pentru contribuţia la unitatea europeană. Luxemburghezii sunt consideraţi demni de acest premiu deoarece, ca membri fondatori ai Uniunii Europene, sunt printre primii europeni devotaţi, iar politicienii din Luxemburg au contribuţii esenţiale la unitatea Europei. Medalionul a fost înmânat Marelui Duce Jean, care reprezenta cetăţenii luxemburghezi.

Fostul Mare Duce Jean cu soţia sa, 1953

1945 | Independenţa Indiilor Orientale Olandeze

1949 | Luxemburg devine membru NATO

1952–2002 | Sediul Comunităţii Europene a Cărbunelui şi Oţelului în Luxemburg

1958 | Începe construirea Europortului

Olanda

După Al Doilea Război Mondial, economia olandeză este orientată către industrie şi servicii. De asemenea, se modifică şi structura socială.

După 1945, Olanda coordonează *epurări* şi procese extinse ale colaboraţioniştilor (*pag. 469*). Se estima că aproape două procente din populaţia Olandei colaboraseră cu ocupanţii germani. Peste 90 000 de persoane sunt arestate, iar nazistul olandez Anton Mussert este condamnat la moarte. Spre deosebire de ţara vecină Belgia, Olanda suferă mari distrugeri ❻ în timpul războiului, însă, cu ajutorul Planului Marshall, reuşeşte să-şi revină rapid. Olanda nu mai poate să-şi menţină coloniile. Indiile Orientale Olandeze (actuala Indonezia) sunt ocupate de Japonia, iar în 1945 îşi proclamă independenţa, recunoscută de Olanda în 1949, după lupte înverşunate şi negocieri. În 1963, teritoriul Noii Guinee de Vest este cedat Indoneziei, iar în 1975 Surinamul devine stat independent.

Procesul decolonizării contribuie la transformarea Olandei după război într-o naţiune orientată către industrie şi servicii ❾. Industria olandeză de prelucrare a fierului, instalaţiile electrice şi industria petrochimică ❿ sunt printre sectoarele economice cele mai dezvoltate din lume. De asemenea, în a doua jumătate a anilor 1970, structura socială a Olandei se modifică. Până atunci, grupurile sociale individuale convieţuiseră unele lângă altele ca nişte *piloni*, comunităţi autonome cultural, cu propriile facilităţi sociale, care intrau rar în contact unele cu altele. Existau *piloni* catolici, protestanţi, social-democraţi şi liberali. După ce religiile îşi pierd din semnificaţie, aceste lumi foarte bine fixate încep să se dizolve treptat. Revolta studenţească din anii 1960 revendica, de asemenea, o structură socială mai permisibilă.

Juliana de Olanda

După 1945, se înfiinţează un guvern de coaliţie format din catolici şi partidul social democrat laburist; acesta durează până în 1958, când laburiştii se retrag. Ulterior, Olanda este guvernată de o coaliţie alternantă a partidelor de centru; de atunci, laburiştii participă la guvernare doar ocazional.

Beatrix, regina Olandei, 2004

În anii 1970, monarhia trece printr-o perioadă de criză. Soţul reginei Juliana ❼, prinţul Bernhard, este implicat într-un scandal de corupţie, iar în 1976 demisionează din serviciul militar. Prinţesa Beatrix ❽, moştenitoarea coroanei, se căsătoreşte în 1966 cu un diplomat german, declanşând dezbateri politice interne aprinse. Însă după abdicarea mamei ei în 1980, Beatrix reuşeşte să apropie încă o dată poporul de monarhie.

Ruinele oraşului olandez Rotterdam după bombardament, 1940

Europortul

În 1958-1981, în Rotterdam pe un braţ al Rinului, se construieşte un port extern pentru vase de mare tonaj. Europortul este unul dintre cele mai moderne şi mai mari complexe portuare din lume. În jurul său sunt grupate industriile petrolieră şi chimică, dar şi depozite pentru automobile, cereale şi minereu de fier.

sus: Vase de mare tonaj ancorate în Europort

Podul Erasmus, care se întinde peste râul Maas, Rotterdam

Rezervor de petrol al rafinăriei Shell în Rotterdam

1963 | Independenţa Noii Guinee de Vest
1975 | Independenţa Surinamului
1980 | Beatrix devine regina Olandei
1986 | Poporul luxemburghez primeşte Premiul Carol cel Mare

ITALIA DUPĂ 1945

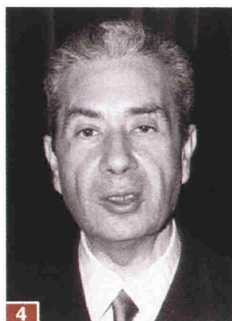
Deşi Italia suferă distrugeri mari în Al Doilea Război Mondial ❷, fostul aliat al Reichului german (*pag. 471*) se reconstruieşte rapid cu ajutorul financiar al SUA. Miracolul economic italian ❶ din anii 1950 se manifestă prin dezvoltarea spectaculoasă a filmului, turismului şi producţiei industriale. Sistemul politic italian este *constant instabil*. O problemă gravă a ţării era, şi continuă să fie, crima organizată şi corupţia, care, în cazuri individuale, ajunge până la instituţiile de stat şi în economie. Sistemul măsurilor economice se prăbuşeşte în anii 1990, cu toate că nu urmează modificări structurale.

1 *Fiat 1400, maşina viitorului*, reclamă pentru producătorul de maşini nr. 1 din Italia, 1951

Sistemul politic italian după 1945

După Al Doilea Război Mondial, Italia pune bazele unei republici constituţionale. Partidul Creştin Democrat rămâne membru în guvernele ulterioare, în coaliţii de conducere alternante.

3 Invitaţi în *Barul lui Harry* din Veneţia, cca 1950

4 Aldo Moro, cca 1971

După plebiscitul din 2 iunie 1946, Italia devine republică, cu o constituţie parlamentară democratică. Regele Umberto II ❺, care îi succedase lui Victor Emmanuel la 9 mai 1945, în speranţa de a păstra monarhia care fusese grav compromisă din cauza toleranţei faţă de regimul neconstituţional al lui Mussolini, părăseşte ţara. Majoritatea republicană reprezenta 2 milioane din 23 400 000 de voturi. Partidul Creştin Democrat de centru devine forţa politică principală. Acesta rămâne la guvernare în 1947-1953 cu majoritate absolută într-o Cameră cu 556 de locuri, iar mai târziu în coaliţii alternante, în care are de obicei peste o treime din voturi. În anii 1950, Partidul Socialist pierde poziţia secundă în parlament în favoarea comuniştilor, în timp ce neofasciştii se înfiinţează ca extremă dreapta. În 1945–1989, guvernul se schimbă de 48 de ori. Cauzele schimbărilor atât de dese sunt reprezentate de specificul constituţiei italiene şi de încercarea de a-i ţine pe comunişti în afara coaliţiilor guvernamentale.

În a doua jumătate a anilor 1970, preşedintele creştin-democrat Aldo Moro ❹ propune rezolvarea crizei economice printr-un *compromis istoric*, adică prin sprijinul comuniştilor, însă este răpit şi ucis în martie 1978 de gruparea teroristă de extremă stângă *Brigada Roşie*.

Criza guvernamentală continuă să afecteze Italia până la începutul anilor 1990. Se formează diverse guverne de coaliţie, cu trei sau patru partide. Practic, nu mai exista opoziţie. Partidele pătrund aproape complet în viaţa socială şi politică italiană ❸, creând un sistem clientelar sau de patronaj care se menţine prin corupţie şi şantaj.

2 Mănăstirea Montecassino distrusă, 1944

5 Regele Umberto II, la nunta sa cu Maria Jose, Roma

Constituţia italiană

Constituţia Italiei reprezenta un compromis, schiţat în perioada postbelică de un amalgam de partide antifasciste, care intră în vigoare în 1948. O caracteristică a acesteia este marea şansă oferită cetăţenilor de a lua parte la legislaţie şi la alcătuirea parlamentului bicameral. Un singur vot de neîncredere împotriva guvernului din partea unei camere îl poate răsturna. Preşedintele are doar o influenţă formală şi nu poate interveni activ în politica statului prin acte normative. Într-o coaliţie, o astfel de structură slăbeşte considerabil puterea executivă a guvernului.

Camera Reprezentanţilor în parlamentul italian, Roma, 1999

1929 | Vaticanul devine stat suveran
1946 | Plecarea lui Umberto II, ultimul rege
2 iunie 1946 | Constituţia parlamentar-democratică
1947 | Sfârşitul coaliţiei cu Partidul Comunist
1949 | Membru fondator al NATO

Dezvoltarea economică şi integrarea în Uniunea Europeană

Planul Marshall şi integrarea europeană contribuie la dezvoltarea economică a Italiei şi stabilizează politica economică.

7 Semnarea Tratatului de la Roma din 1957; la dreapta, preşedintele italian Antonio Segni

8 Alcide de Gasperi, cca 1950

Partidul Comunist Italian ❾ (Partito Comunista Italiano – PCI) era unul dintre cele mai puternice partide comuniste vest-europene ale perioadei postbelice. Planul Marshall finanţat de Statele Unite ale Americii (*pag. 536*) era destinat să-i limiteze influenţa şi să împiedice sprijinirea acestuia de către populaţia afectată de sărăcie după război. În 1947, preşedintele creştin-democrat Alcide de Gasperi ❽ încheie o coaliţie cu Partidul Comunist, care de atunci nu mai participă la guvernare. Refacerea economiei ❿ şi implementarea reformelor sociale şi agrare încep cu ajutorul banilor care intrau atunci în ţară. Însă, în ciuda refacerii economice remarcabile, numărul emigranţilor rămâne destul de ridicat.

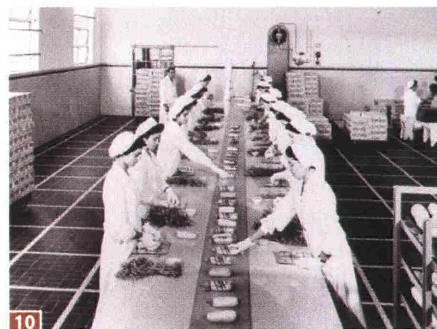
Italia se numără printre membrii fondatori ai NATO în 1949, ai Comunităţii Europene a Cărbunelui şi Oţelului în 1951 şi ai Comunităţii Economice Europene înfiinţată prin Tratatul de la Roma din 1957 ❼. Piaţa Comună are un efect benefic asupra economiei italiene. În special industria Italiei de Nord se conectează la restul Europei occidentale, care rămâne şi azi pentru ea o piaţă vitală. De asemenea, procesul integrării europene afectează pozitiv şi alte zone. Pentru a se alătura Sistemului Monetar European, era necesară diminuarea datoriilor şi scăderea ratei inflaţiei pentru a stabiliza economia. Ambele camere ale parlamentului aprobă implementarea măsurilor necesare. În 1999, Italia, împreună cu alte zece naţiuni, intră în ultima fază a uniunii europene economice şi monetare şi introduc euro ca noua monedă comună. Efectele economice şi politice ale procesului de unificare europeană sunt vizibile în Italia proeuropeană, care se alătură Grupului celor Şapte ❻, organizaţia celor mai puternice state industrializate, devenită acum, după primirea Rusiei, Grupul celor Opt (G-8). Integrarea oferă Italiei şansa de a-şi soluţiona problemele economice supraregionale şi de a interveni în procesele politice, în ciuda relativei sale incapacităţi economice.

9 Antonio Gramsci, fondatorul, secretarul general şi teoreticianul cel mai important al Partidului Comunist Italian (PCI), cca 1920

6 Conferinţa G7 privind politica de angajare, 1996

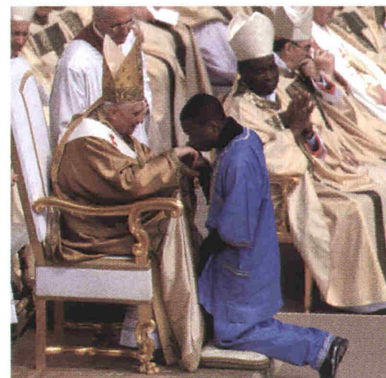
10 Linie de producţie pentru ambalarea brânzei, 1950

Vatican

Cetatea Vatican, situată în centrul capitalei italiene Roma şi reprezentând sediul Bisericii Romano-Catolice, face parte din Patrimoniul Mondial UNESCO. Deşi Italia se consideră stat laic, semnificaţia Curiei într-o ţară aproape exclusiv catolică nu este doar de natură religioasă. De asemenea, Vaticanul reprezintă un factor economic şi reuşeşte să-şi exercite influenţa politică prin intermediul Partidului Creştin Democrat.

Piaţa San Pietro cu Basilica San Pietro, centrul oraşului Vatican, Roma

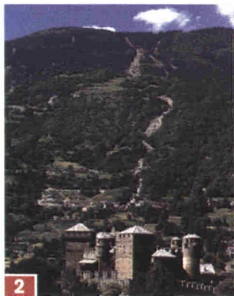

Prezentarea oficială a Papei Benedict XVI în Piaţa San Pietro din Roma, 24 aprilie 2005

1951 | Înfiinţarea Comunităţii Europene a Cărbunelui şi Oţelului
1955 | Italia devine membră a Organizaţiei Naţiunilor Unite
1957 | Membru fondator al CEE
1978 | Asasinarea lui Aldo Moro
1999 | Introducerea euro

Particularităţile economiei italiene

În a doua jumătate a anilor 1960, semnele de criză economică din Italia se înmulţesc, odată cu stagnarea producţiei industriale. Crima organizată joacă un rol important în acest proces.

2 Castelul Fénis din Valea Aosta, Piemonte, 2001

3 Torino, din Piemonte, cu cupola de la Mole Antonelliana, simbolul arhitectonic al oraşului, 2001

În ciuda succeselor perioadei postbelice, în a doua jumătate a anilor 1960 economia italiană ❶ prezintă simptomele distincte ale crizei. Inflaţia era ridicată, iar lira se devalorizează. Datoria naţională atinsese în 1997 punctul culminant de 120% din PIB, din care 47% erau ale întreprinderilor de stat. Numărul mare al întreprinderilor de stat stau la originea crizei: companiile care întâmpinau dificultăţi puteau apela la ajutorul statului sau puteau vinde acţiuni către stat. După ce îşi recăpătau puterea economică, aceste acţiuni puteau fi revândute. Astfel, sectoarele neproductive intră în responsabilitatea guvernului, iar revitalizarea acestor companii se face pe bani publici.

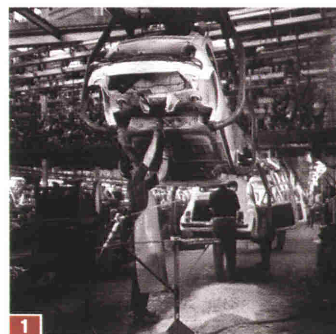
În Italia există diferenţe mari între nord şi sud. Regiunile italiene din nord, Lombardia, Piemonte ❷, ❸ şi Veneto, împreună cu Lazio din regiunea centrală, au un nivel ridicat de industrializare şi sectoare de servicii bine dezvoltate. Italia de Nord ❹ este printre regiunile cele mai bogate ale Europei. Sudul ţării, numit şi *Mezzogiorno*, este orientat către agricultură ❻. Densitatea populaţiei este neregulată, concentrată masiv lângă zonele aride. Fondurile structurale de la stat şi de la Uniunea Europeană nu reuşesc să diminueze incapacitatea economică a acestei regiuni. Diviziunea aparent insurmontabilă a ţării deteriorează stabilitatea socială şi politică. În nord, separatismul a devenit o cerere politică exprimată frecvent; în sud, grupuri mari de populaţie migrează spre nord sau părăsesc ţara, din cauza ratei ridicate a şomajului. Mai mult, sudul Italiei rămâne o regiune puternic afectată de crima organizată ❺ sau Mafia. Lupta împotriva acesteia este tot mai dificilă, deoarece o mare parte din capitalul mafiot a ajuns deja în economia legală şi dispune de multe relaţii internaţionale.

Mafia

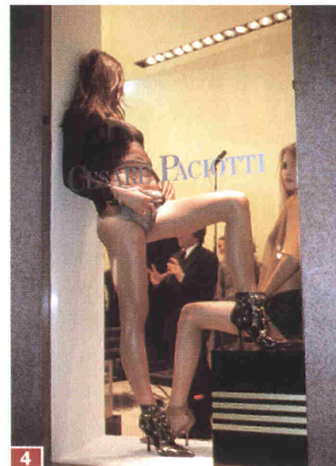
La început o societate secretă a majorităţii proprietarilor de pământ din Sicilia şi a gărzilor lor, Mafia de azi ajunge un sinonim al crimei organizate, extinsă de mult timp dincolo de Sicilia, în toată Europa şi în Statele Unite ale Americii. Sursele principale de venit sunt traficul de droguri, contrabanda cu arme, prostituţia, traficul de persoane şi banii pentru protecţie. Suplimentar, Mafia se implică în fraudarea subvenţiilor şi corupţie în alocarea comisioanelor publice pentru construcţiile de clădiri, de exemplu prin şantajul persoanelor cu influenţă. Codul personal al mafioţilor se caracterizează prin discreţie (omertà) şi răzbunare (vendetta). În sudul Italiei, colaborarea secretă dintre oficialii statului şi mafioţi a transformat Mafia, în timp, într-un factor politic.

O unitate specială de poliţie într-o misiune în lupta împotriva Mafiei, Napoli, 2004

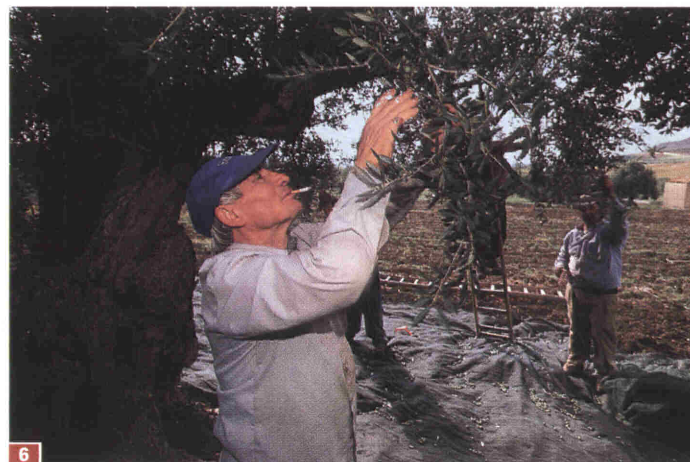
1 Fabrica Fiat din Torino, cca 1965

4 Milano, capitala modei; modele pozând în vitrina unui magazin, 2002

5 Luciano, *Lucky*, şeful napolitan al Mafiei, acasă, 1958

6 Culesul renumitelor măsline italiene din sudul agrar, Sicilia, 2004

1980 | Atac cu bombă într-o staţie din Bologna

1990 | Devalorizarea puternică a lirei

1992 | Scandalurile de corupţie duc la o criză de stat

1992 | Scalfaro devine preşedinte

Revoluţia italiană din anii 1990

Sistemul politic italian se prăbuşeşte la începutul anilor 1990. În ciuda unui val de procese fără precedent împotriva afaceriştilor, demnitarilor şi politicienilor corupţi, acesta nu se reformează.

7 Bettino Craxi, preşedinte al Italiei în 1983–1987

8 Di Pietro, fost anchetator în cazurile de corupţie

9 Massimo d'Alema, liderul PDS

Problemele structurale ale sistemului politic italian ⓫ ating punctul culminant în anii 1990. După căderea blocului estic în 1989, excluderea Partidului Comunist din guvern (*pag. 565*) nu se mai justifica. Intervenţia partidelor politice în economie şi în stat este din ce în ce mai criticată. Deşi devalorizarea lirei de la începutul anilor 1990 promovează exporturile nord-italiene, aceasta înghite economii imense. Cererile separatiste ale regiunilor de nord devin mai puternice; partidul Liga Nordului cere diviziunea ţării pentru a se detaşa de sudul rămas în urmă.

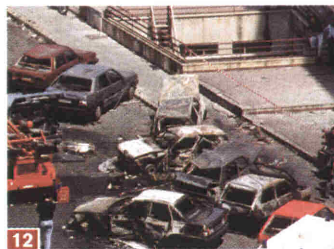
Câţiva procurori publici devotaţi cauzei iau atitudine împotriva crimei organizate, iar Mafia se apără prin atacuri teroriste ⓬. Legăturile Mafiei cu sistemul juridic şi cu politicienii ies la lumină. Chiar şi politicienii respectaţi, cum ar fi creştin-democratul Giulio Andreotti şi socialistul Bettino Craxi ❼, sunt acuzaţi. După ce corupţia partidelor în alocarea comisioanelor publice devine cunoscută, creştin-democraţii, urmaţi de aproape toate celelalte partide, se desfiinţează. Toate departamentele guvernului intră în impas din cauza arestării demnitarilor publici. În anul 1994, 6 059 de persoane fuseseră investigate, jumătate fiind închise. Această operaţiune, denumită *mâinile curate* (*mani pulite*), este coordonată de procurorul public al oraşului Milano, Antonio di Pietro ❽. Chiar şi partidele noi, cum ar fi Liga Nordului şi *Forza Italia* al lui Silvio Berlusconi, trebuie să dea socoteală înaintea tribunalelor italiene.

11 Tricolorul italian la Roma

Din fostul Partid Creştin-Democrat iau naştere partide creştin-democrate noi. Termenii socialist, republican, social-democrat şi liberal îşi pierd sensul. Partidul Comunist se reorganizează ca Partidul Democrat de Stânga (*Partito Democratico della Sinistra*) ❾. *Forza Italia* ❿ şi Liga Nordului cresc în sondaje, la fel ca succesorul neofasciştilor, *Allianza Nazionale*.

După alegerile din 1944, peste 70% dintre membrii parlamentului erau noi. În ciuda acestui fapt, nici una dintre camere nu cade de acord asupra unui comitet de reformă. Propunerea de a introduce sistemul electoral majoritar pentru a concentra puterea politică este respinsă prin referendum în 2000, după ce partidele mici şi Forza Italia s-au declarat împotrivă. Astfel, nu au loc reforme ale sistemului politic.

12 Asasinarea de către Mafie a judecătorului Borsellino la Palermo, soldată cu cinci morţi şi 17 răniţi, 19 iunie 1992

10 Silvio Berlusconi în campania din 2004

Silvio Berlusconi

De când a fost ales pentru prima dată prim-ministru, ca preşedinte al partidului de dreapta Forza Italia, pe care l-a înfiinţat în 1994, magnatul media şi actualul prim-ministru italian Silvio Berlusconi este figura dominantă a politicii italiene. Politicianul a trebuit să se apere de mai multe ori în faţa tribunalului şi este criticat pentru influenţa pe care o are asupra mass-media, atât pe plan intern, cât şi pe plan internaţional.

sus: Magnatul mass-media şi prim-ministrul italian Silvio Berlusconi, 2000

1994 Berlusconi devine prim-ministru
1994 Înfiinţarea partidului *Forza Italia*
1996 Prodi devine prim-ministru
2000 Respingerea prin referendum a sistemului electoral majoritar
2001 Realegerea lui Berlusconi ca prim-ministru

1

Spania: de la dictatură militară la monarhie constituţională după 1945

Generalul Francisco Franco este ultimul dictator fascist al Europei. După terminarea celui de Al Doilea Război Mondial, ţara era izolată politic şi economic, iar situaţia se îmbunătăţeşte doar după deschiderea Spaniei către economia mondială, în a doua jumătate a anilor 1950. Spania se industrializează şi îşi dezvoltă turismul care atrage vizitatori din Europa occidentală, însă rămâne sub dictatură până la moartea lui Franco ❶ în 1975. Succesorul său, regele Juan Carlos I, reorientează ţara spre democraţie, deschizând astfel drumul către acceptarea în Comunitatea Economică Europeană şi către o creştere rapidă a standardelor de viaţă.

Generalul Franco şi succesorul său, Juan Carlos, 1970

Dictatura lui Franco 1945–1975

După război, Spania fascistă iese treptat din izolare, dar se întreprind doar reforme politice limitate.

Francisco Franco ❷, dictatorul care ieşise victorios în Războiul Civil din Spania (*pag. 473*), restabileşte monarhia spaniolă în 1947 şi se proclamă preşedinte (*presidente del gobierno*). Însă Don Juan Carlos de Borbón refuză să primească de la el coroana, iar Spania devine regat fără rege. Se naşte o opoziţie monarhică, pe care Franco o suprimă cu aceeaşi brutalitate cu care îi tratase pe liberali. Exista o cenzură strictă a presei, iar sistemul de învăţământ era dominat de biserica catolică.

Politica Războiului Rece grăbeşte sfârşitul izolării internaţionale a Spaniei din 1953 printr-un acord care garanta SUA utilizarea bazelor militare. În acelaşi an se semnează o înţelegere cu Vaticanul, iar în 1955 Spania devine membră a ONU.

În timpul anilor 1960, alături de reformele economice şi de modificările superficiale ale constituţiei, au loc reforme politice limitate. Muncitorilor, care erau sprijiniţi de o parte din cler, li se acordă dreptul de constituire în sindicate independente şi dreptul la grevă. Mişcările de opoziţie din regiunea bască ❹ şi din Catalonia cer independenţa din ce în ce mai insistent.

2 Generalul Francisco Franco y Bahamonde

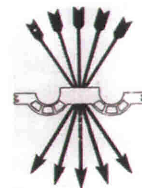

3 Prim-ministrul Luis Carrero Blanco

Regimul învechit al dictatorului îşi pierdea stabilitatea. În 1969, Franco îl numeşte pe prinţul Juan Carlos moştenitor al tronului, iar doi ani mai târziu îl face adjunctul său. De asemenea, îl numeşte prim-ministru pe Luis Carrero Blanco ❸, deşi el însuşi rămâne şef al statului. În decembrie 1973, Carrero Blanco este asasinat de mişcarea separatistă bască ETA (*pag. 571*), iar represiunea politică se accentuează din nou.

După 1974, franchiştii şi reformiştii nu se pot împăca sub prim-ministrul Carlos Arias Navarro. Bătrânul dictator Franco moare ❺ la 20 noiembrie 1975.

Regimul lui Franco

Generalul Franco îşi sprijină regimul printr-un partid de stat – partidul fascist naţionalist Movimiento Nacional *– şi se bazează pe armată şi pe biserică. Sprijinul acestora întăreşte credibilitatea dictatorului. Cu toate acestea,* Falanga *– nucleul partidului – pierde puterea politică în 1977, odată cu primele alegeri libere din Spania.*

sus: Emblema grupării fasciste *Falanga*

4 Cei şase suspecţi acuzaţi pentru apartenenţa la un grup naţionalist basc ilegal

5 Mormântul lui Franco în *Valea soldaţilor căzuţi* (Valle de los Caidos), un monument ridicat în memoria celor căzuţi în războiul civil

1928 | Înfiinţarea mişcării *Opus Dei*
1947 | Reintroducerea monarhiei sub Franco
1953 | Acordul Americano-Spaniol privind bazele militare
1955 | Spania intră în Organizaţia Naţiunilor Unite

Dezvoltarea economică până în 1975

Tranziția Spaniei de la o țară cu o economie agrară retrogradă la o națiune industrializată și o destinație turistică începe în anii 1960. Distribuția averilor rămâne inegală.

Deoarece Spania este exclusă de la distribuirea ajutoarelor prin Planul Marshall *(pag. 536)*, programul economic autarhic al partidului de stat, *Falanga*, continuă în forță după 1945. Accentul pus pe reconstrucție după 1939, împreună cu războiul civil, solicita industria grea, deși abia în 1950 se atinge nivelul de producție din 1929. Spania era încă o țară agricolă, cu toate că nu a reușit să-și hrănească suficient populația în anii 1940 și 1950. Patru cincimi din populație constituiau clasa de jos, foarte săracă ❻.

Situația de criză începe să se îmbunătățească după ce acordul din 1953 cu SUA privind bazele militare aduce ajutor economic american. Se introduce o reformă economică radicală, împreună cu anunțul unui plan de stabilizare care reprezenta premisa obligatorie a primirii Spaniei în Fondul Monetar Internațional (FMI) în 1958. Deschiderea economică a țării stimulează industria; la sfârșitul anilor 1960, 33 la sută din populație era angajată în acest sector.

Sub influența noii elite aflate la putere – între alții, membrii mișcării conservatoare de dreapta *Opus Dei* – se liberalizează taxele comerciale și se fac împrumuturi monetare de la creditori străini. Anii 1960 reprezintă o perioadă de privatizare și acceptare a investițiilor străine. Se introduc planurile și ghidurile economice. Primul plan pe patru ani din 1964 era centrat pe transport și energie; al doilea, din 1971, promova învățământul public și agricultura. În 1970, Spania semnează un acord de comerț liber cu Comunitatea Economică Europeană *(pag. 536)* și devine una dintre cele mai mari națiuni industrializate ❼ ale Europei. În 1974, ratele de creștere depășeau cinci procente.

7 Fabrică din Sant Adria de Besos

Turismul joacă un rol semnificativ, iar Spania devine cea mai importantă destinație de vacanță ❿ din Europa. O generație de muncitori englezi se bucură de primele vacanțe în străinătate prin pachete turistice pe coasta sudică a Spaniei. Banii trimiși în țară de spaniolii *muncitori invitați* în țări mai bogate, cum ar fi Germania și Franța, ajută la saltul economic și furnizează regimului sume importante în valută.

Însă beneficiile creșterii economice nu se distribuie în mod egal. Turismul se limita la coasta mediteraneeană, iar profitul ajungea la câțiva afaceriști bogați sau la demnitari corupți. Restul țării începe să fie, de asemenea, dominat de industrie; afaceri noi apar în zona Madrid, Barcelona ❾ și regiunea bască de nord, ducând la o migrație în masă din zonele rurale către orașe.

9 Turiști la o terasă din Barcelona, 2002

6 Cartier sărac dintr-o suburbie a Madridului, cca 1950

10 Plaja Cala Bassa din insula Ibiza, 2000

8 Fermă abandonată din Extremadura

Opus Dei

Opus Dei *(lucrarea lui Dumnezeu) reprezintă o mișcare conservatoare de dreapta, foarte influentă, din cadrul bisericii catolice. Este înființată în 1928 de Josemaría Escrivá de Balaguer y Albas, un preot spaniol, cu scopul de a impune principiile catolice în viața privată și profesională. Mișcarea* Opus Dei *este aspru criticată pentru colaborarea cu Franco și pentru metodele sectante de recrutare, dar și pentru tratamentul dur aplicat oponenților din cadrul Bisericii.*

Josemaría Escrivá de Balaguer y Albas, canonizat în 2002

1958 | Planul de stabilizare
1964 | Primul plan pe patru ani
1969 | Numirea lui Juan Carlos moștenitor al tronului
1970 | Primul acord de comerț liber semnat cu CEE
20 noiembrie 1975 | Franco moare

Dezvoltarea monarhiei constituţionale după 1975

Regele Juan Carlos I contribuie la transformarea dictaturii lui Franco în democraţie. Această schimbare de sistem a avut loc în cea mai mare parte fără violenţă.

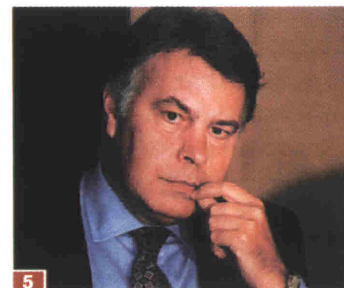
Juan Carlos I urcă pe tronul Spaniei la 22 noiembrie 1975 ❶. Împreună cu premierul Adolfo Suárez ❸, numit în 1976, regele introduce sistemul democratic. Uniunea Democrată de centru a lui Suárez câştigă în 1977 alegerile Adunării Naţionale Constituante. Noua Constituţie, aprobată de populaţie cu o largă majoritate în 1978, transformă Spania în monarhie constituţională. Aceasta, precum şi dizolvarea fostului partid de stat *Movimiento Nacional* (*pag. 568*) în 1977, pun capăt sistemului fascist la scurt timp după moartea lui Franco. Însă această modificare nu a avut loc fără rezistenţă. La 23 februarie 1981, locotenent-colonelul Antonio Tejero ❹ ia cu asalt clădirea Parlamentului cu sprijinul membrilor organizaţiei paramilitare *Garda Civilă* şi sechestrează parlamentarii. Armata a adoptat o atitudine de expectativă în faţa evenimentelor, chiar aprobându-le parţial. Tentativa de lovitură de stat a fost blocată definitiv abia după declaraţia publică fermă a regelui, prin care şi-a exprimat credinţa în democraţie. Alegerile din 1982 duc la schimbarea guvernului. Partidul Socialist Muncitoresc iese câştigător.

1 Pe 22 noiembrie 1975, la două zile după moartea lui Franco, Juan Carlos depune jurământul pe Biblie şi pe Constituţie, devenind regele Spaniei

2 Steagul naţional al Spaniei este înălţat în faţa sediului CE din Bruxelles la 25 decembrie 1985

3 Adolfo Suárez depune jurământul de prim-ministru în prezenţa regelui spaniol

4 Rebelul Antonio Tejero ameninţând cu arma în Parlamentul Spaniei

5 Felipe González Márquez

Prim-ministrul Felipe González Márquez ❺ se confruntă cu o armată nemulţumită şi cu creşterea şomajului. În acelaşi timp, Spania se apropie tot mai mult de Europa şi de Occident. În 1982, Spania devine membră NATO, iar la 1 ianuarie 1986 se alătură Comunităţii Europene ❷. După pierderea alegerilor în 1996, González predă guvernarea Partidului Popular conservator. Cu acelaşi gen de probleme se confruntă şi noul premier al Spaniei, José María Aznar ❻: concentrarea industriei în câteva centre, o clasă de mijloc slăbită, aflată în pragul sărăciei ❼, şi o rată mare a şomajului. În timpul unei singure generaţii, Spania a făcut saltul de la o ţară agrară la o naţiune industrială. Procesele sale politice se armonizau de asemenea cu cele ale restului Europei, în ciuda dictaturii precedente.

6 Premierul spaniol José María Aznar (stânga) îşi felicită succesorul, pe José Luis Rodriguez Zapatero, ales în 2004

Juan Carlos I

Juan Carlos, născut în 1938, studiază la mai multe academii militare şi la Universitatea din Madrid. În 1969 acceptă să devină succesorul lui Franco, preluând funcţia la 22 noiembrie 1975. Cu ajutorul programului de reforme pe care îl introduce şi datorită autorităţii sale personale, el reuşeşte să transforme dictatura din Spania în democraţie, fără o răsturnare politică de proporţii. Afirmarea decisivă ca om politic a lui Juan Carlos are loc în timpul tentativei de lovitură de stat din 1981. Apărând la televizor în calitate de comandant suprem al armatei şi ţinând un discurs clar în sprijinul noii forme de guvernământ, el reuşeşte să-i pună în umbră pe ceilalţi lideri, să-şi atragă armata de partea sa şi să apere noul sistem democrat.

7 Boschetar lângă sediul unei instituţii din Madrid, 2002

Regiunile Spaniei

Regiunile spaniole câştigă mai multe drepturi după democratizare. În prezent, Spania este în perioada de tranziţie către statul federal.

În 1975, ţinând cont de aspiraţiile politice şi culturale ale regiunilor ţării, regele Juan Carlos declară basca, galiciana şi catalana limbi oficiale de stat ale regiunilor respective. Acest fapt nu a fost însă suficient pentru cei care luptau pentru autonomie. În septembrie 1977, Catalonia ❿ cere dreptul de autoguvernare pe care îl mai primise o dată în 1931. Au urmat demonstraţii în alte regiuni. Se formează partide noi care cer tot mai insistent autonomia. Soluţia pentru naţiune a fost formulată în Constituţia din 1978. Conform Articolului 2, Spania era împărţită în 17 regiuni autonome. Întregul parlament naţional, denumit *Cortes*, cuprinde de atunci un Senat format din camere regionale. Autoritatea regiunilor, diferită de funcţiile statului central, este exprimată în textul Constituţiei. De exemplu, regiunile au drept de autoguvernare în ceea ce priveşte lucrările publice, protecţia mediului şi dezvoltarea economică; guvernul naţional reglementează, printre altele, politica de apărare ❽ şi cea externă. Specificul puterii variază de la o regiune la alta, dar Catalonia, Galicia ⓫ şi Regiunea Bască ❾ au avut un grad sporit de autonomie chiar de la început.

Populaţia din regiuni nu a reacţionat întotdeauna adecvat la această evoluţie. Procesul democratizării a fost ameninţat încă de la început de acte de violenţă şi de atacuri teroriste. Forţele armate au respins în repetate rânduri eforturile de descentralizare, astfel că au avut loc foarte multe atacuri din partea extremei drepte, care a cerut în mod repetat preluarea guvernării de către armată. Pe de altă parte, organizaţia teroristă separatistă bască ETA continua să lupte pentru suveranitatea absolută a Regiunii Basce, prin asasinate şi sechestrări ⓬.

Din 2002, în Spania a început să se discute intens despre instituirea unei noi forme de împărţire a puterii între regiuni și statul central. În plus, pentru că Senatul s-a dovedit a fi destul de amorf până acum, din ce în ce mai multe regiuni spaniole continuă să pretindă să li se acorde un grad sporit de independenţă.

9 Muzeul Guggenheim din oraşul basc Bilbao

10 Steaguri catalane în Barcelona

11 Turbine eoliene de pe coasta Galiţiei, 1998

12 Un atac ETA cu maşină capcană la Santander, 2003

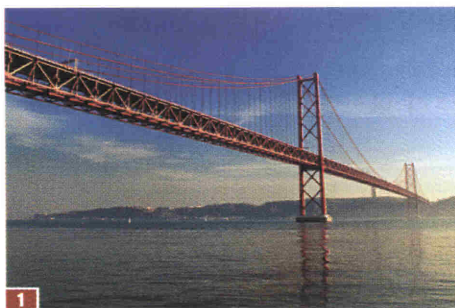

8 Prinţul Felipe vizitând o bază aeriană spaniolă, 2002

ETA

ETA (Euzkadi ta Askatasuna – Ţara Bascilor şi libertatea) reprezintă o mişcare ilegală care a apărut în 1953, în mediul unui grup de studenţi din Partidul Naţional Basc (PNB), şi s-a transformat în ETA în momentul în care PNV a fost considerat prea moderat. Obiectivul lor este să formeze un stat unind regiunile basce din Spania şi Franţa. Numărul atacurilor teroriste a sporit după moartea lui Franco. Din 1968, ETA a fost acuzată de moartea a 800 de persoane. În 2000, mii de oameni au demonstrat împotriva terorii ETA. Guvernul refuză să negocieze cu ETA, pentru că aceasta nu este de acord să predea armele.

O maşină capcană explodează, Madrid, 2000

23 februarie 1981 | Tentativa de lovitură de stat a lui Tejero
1982 | Felipe González este ales şef al guvernului
1982 | Spania intră în NATO
1 ianuarie 1986 | Spania devine membră CE
1996 | José María Aznar devine prim-ministru

PORTUGALIA DUPĂ 1945

El Estado Novo, *noul stat* al dictatorului Salazar ❶, a fost un sistem autoritar, clerical, fascist. Dictatura se încheie fără violenţă în 1974, după Revoluţia garoafelor. Apoi îşi câştigă independenţa coloniile portugheze. După alegerile prezidenţiale din 1976, Portugalia se orientează spre democraţia parlamentară. În 1986, Portugalia este acceptată în Comunitatea Europeană, eveniment care duce la îmbunătăţirea situaţiei economice a ţării.

Podul Tejo din Lisabona, construit sub regimul Salazar, în 1966

El Estado Novo

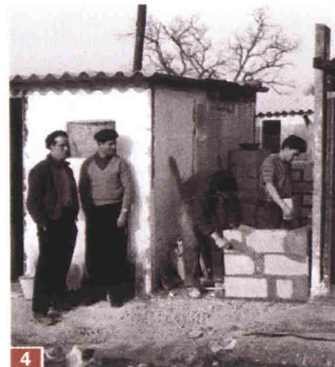
Regimul lui Salazar promova o politică economică strictă. În afacerile externe, în timpul Războiului Rece se orientează către tabăra occidentală şi poartă un război colonial dur în Africa.

După lovitura de stat din 1926 a armatei, Antonio de Oliveira Salazar ❻ vine la putere în 1932 (*pag.* 472). Sub regimul său dictatorial, Portugalia rezistă pe aproape toată perioada celui de Al Doilea Război Mondial, dar spre sfârşitul războiului dictatorul permite Aliaţilor să stabilească baze militare în insulele Azore. Această aliniere în politica externă se menţine, iar Portugalia devine în 1949 unul dintre membrii fondatori ai NATO. Intrarea în Organizaţia Naţiunilor Unite are loc abia în 1955, iar aderarea la Organizaţia pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică (OCED) are loc în 1961.

Pe plan intern, sistemul guvernamental corporativ bazat pe privilegii continuă şi după 1945. În ciuda câtorva permisiuni, cenzura, poliţia secretă şi sistemul unipartit continuau să reprime populaţia. Deşi Salazar reuşeşte să reducă datoriile statului printr-o politică economică rigidă, el aplică prea puţine reforme în industrie, iar sectorul agricol rămâne în criză. Doar câţiva investitori străini puteau intra în ţară. În consecinţă, mulţi portughezi caută slujbe în străinătate ❹. În 1951, Salazar declară coloniile portugheze provincii de peste mări, pentru a le împiedica să devină independente. În ciuda acestui lucru, armata Indiei ocupă în 1961 posesiunile portugheze ❸, de pe subcontinent iar Angola, Mozambic şi Guineea ❺ pretind tot mai insistent independenţa. Urmează un război colonial dur şi sângeros, care îngreunează atât de mult bugetul naţional al Portugaliei, încât Salazar se vede nevoit să deschidă Portugalia pentru investitorii străini.

Biserică catolică barocă din Goa, India, construită de portughezi în sec. XVII

Muncitori portughezi în Franţa îşi ridică locuinţe provizorii, 1963

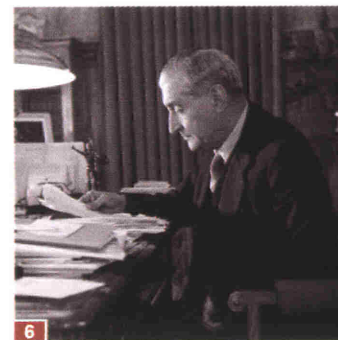

O unitate a unei armate rebele de eliberare din colonia Guineea Portugheză din Africa, 1968

În septembrie 1968 Salazar suferă un infarct şi se retrage din funcţie. Succesorul său, Marcelo Caetano ❷, diminuează legile de cenzură şi încearcă o liberalizare moderată în sfera politică, însă reformele au fost lipsite de entuziasm. În 1974 devenise tot mai clar că războiul colonial din Africa nu putea fi câştigat de armată, însă nu se întrevedea nici o soluţie politică. Sentimentul de criză a fost exacerbat de efectele crizei economice mondiale, care începuse în 1973, repercutându-se şi asupra economiei slăbite a Portugaliei. În această situaţie, forţele armate răstoarnă guvernul printr-o lovitură de stat sângeroasă, sprijinită de poporul portughez. Răscoala populară pacifistă a fost denumită *Revoluţia garoafelor* şi a marcat sfârşitul dictaturii şi al imperiului colonial portughez.

Marcelo Caetano, 1973

Dictatorul portughez António de Oliveira Salazar la biroul său

1932 | Salazar vine la putere
1949 | Portugalia devine membru fondator al NATO
1955 | Portugalia intră în ONU
1961 | Portugalia devine membră a Organizaţiei pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică
1961 | Începe războiul colonial

Revoluţia garoafelor şi consecinţele ei

După răsturnarea fără violenţă a dictaturii, liderii socialişti lansează un program de naţionalizare, însă acesta este anulat de guvernele următoare.

Lovitura militară de stat ❾ din 25 aprilie 1974 a fost condusă de un grup de ofiţeri care se auto-intitulase *Mişcarea Forţelor Armate* (MFA). *Revoluţia garoafelor* ⓫, care a urmat, desfăşurată timp de doi ani, reprezintă o perioadă de liberalizare şi democratizare. Numele acesteia provine de la florile pe care soldaţii le-au pus în ţeava puştii. În 1974, gruparea MFA îl instalează ca preşedinte pe generalul conservator Antonio de Spínola, însă acesta demisionează după numai patru luni, nefiind de acord cu orientarea de stânga a revoluţiei. În martie 1975, încearcă o contralovitură de stat cu sprijinul aripii de dreapta, însă nu are succes. Ofiţerii socialişti din MFA înfiinţează apoi un consiliu revoluţionar şi organizează alegerile pentru constituirea adunării naţionale, care orientează Portugalia pe calea socialismului. Cenzura este anulată, iar poliţia secretă ❼ dizolvată. Guvernul naţionalizează băncile, transportul, industria grea şi mass-media. Până în 1975, tuturor coloniilor li se acordă independenţa ❽, dar acest pas aduce aproape un milion de colonişti în ţara-mamă, îngreunând economia ţării. Generalul moderat Antonio Ramalho Eanes îl învinge în primele alegeri prezidenţiale pe candidatul radical de stânga după adoptarea noii Constituţii din aprilie 1976. Preşedintele Partidului Socialist, Mario Soares, formează un guvern minoritar care supravieţuieşte numai doi ani. În 1979, un partid nesocialist câştigă pentru prima dată alegerile după *Revoluţia garoafelor*. Partidul de guvernământ ajunge la un acord cu opoziţia socialistă privind rectificarea Constituţiei, care intră în vigoare în 1982. Constituţia revocă unele elemente socialiste instituite în perioada *Revoluţiei garoafelor*. Consiliul revoluţionar este abolit, iar majoritatea industriilor naţionalizate sunt privatizate din nou. După un proces de reformă şi tranziţie, Portugalia intră oficial în Comunitatea Europeană la 1 ianuarie 1986 ❿.

Deşi rămâne şi astăzi una dintre cele mai sărace state membre ale UE, Portugalia a avut totuşi rate de creştere economică impresionante ⓬ în anii 1990, iar standardele de viaţă au crescut semnificativ. Din 2004, politicianul portughez conservator Jose Manuel Durão Barroso a fost numit preşedintele Comisiei Europene.

7 În timpul arestului, trei securişti ai regimului Salazar sunt protejaţi de furia mulţimii, Lisabona, 1974

8 În colonia portugheză Guineea (în prezent Guineea-Bissau), luptătorii pentru independenţă îşi declară victoria, 1973

9 Grup de militari entuziaşti după lovitura de stat împotriva dictaturii, 25 aprilie 1974

10 Mario Soares (în prim-plan) semnează tratatul de aderare a Portugaliei la CE

11 Mulţimea înfuriată blochează calea unui tanc ce evacua membri ai guvernului, 26 aprilie 1974

12 Expoziţia Mondială din 1998 de la Lisabona

Fado

Fado, însemnând soartă în portugheză, datează probabil din vremea când Portugalia era o putere navală majoră şi avea colonii la mari depărtări. Se spune că sclavii africani din Brazilia ar fi dezvoltat fado ca dans şi că acesta a fost cântat în Portugalia doar mai târziu. Poate că marinarii au fost cei care cântau aceste melodii, de dor de casă. În sec. XIX, fado era considerat încă indecent şi se auzea doar în zonele sărăcăcioase ale porturilor. Fado este acceptat de societate abia mai târziu, iar faimoşii factistas îi aduc recunoaşterea internaţională.

1968 | Demisia lui Salazar
1973 | Criza economică mondială
1974 | Lovitura de stat militară a MFA şi *Revoluţia garoafelor*
1974 | Regenţa lui Antonio de Spínola
1975 | Coloniile îşi capătă independenţa
1 ianuarie 1986 | Portugalia intră în Comunitatea Europeană

Europa de Nord după 1945

După 1945, statele scandinave ❶ se integrează tot mai mult în economia mondială. Suedia şi Finlanda rămân ţări neutre din punct de vedere politic şi promovează intens consensul şi pacea în lume. Pentru a înlesni cooperarea, scandinavii înfiinţează Consiliul Nordic. Acesta se implică în procesul de unificare a Europei. Datorită structurilor bine organizate ale statului, ţările nordice sunt printre cele mai prospere naţiuni ale lumii.

1 Podul Oresund dintre Danemarca şi Suedia, care leagă, de asemenea, Suedia de continentul european

Nordul european după 1945: elementele comune

Planul de alianţă pentru apărarea Scandinaviei eşuează după 1945, însă Europa de Nord se uneşte la nivel cultural şi politic.

Dintre statele scandinave, numai Suedia nu a avut de suferit de pe urma celui de Al Doilea Război Mondial. După experienţa ocupaţiei şi a deportărilor în masă (*pag. 475*), naţiunile nord-europene concep o alianţă de apărare proprie, pentru a proteja coastele şi interiorul de atacuri. Deşi aceasta a eşuat în 1949, s-a intensificat cooperarea la alte niveluri. Suedia, Danemarca şi Norvegia analizează o posibilă uniune şi înfiinţează Consiliul Nordic în 1952; Islanda ❺ se alătură consiliului în acelaşi an, iar Finlanda ❹ în 1955. Consiliul Nordic este un corp consultativ, iar membrii săi provin din parlamentele naţionale. Scopul său este să promoveze cooperarea între statele scandinave şi standardizarea legislaţiei în domeniile economic, social şi cultural. Pentru a completa comitetul, în 1971 se instituie Consiliul Nordic de Miniştri. Deşi este vorba de două corpuri consultative, acestea au avut multe realizări în promovarea colaborării strânse între state. Social-democraţiile puternice din toate aceste state au jucat un rol esenţial în restabilirea culturii politice şi a condiţiilor de viaţă. Datorită acestei stabilităţi politice, comunismul nu a avut aproape nici un cuvânt de spus în viaţa politică, excepţie făcând Finlanda.

Exista o încredere puternică în economia de piaţă, astfel că întregul Nord se concentra asupra construirii de sisteme prospere, realizate pe baza unor taxe ridicate. Liberalismul din statele scandinave ❸ duce la o şi mai mare toleranţă faţă de stilurile de viaţă alternative ❷. Crizele economice provocate de situaţia din străinătate au fost mereu ţinute sub control de guvern. Grija pentru menţinerea realizărilor regionale şi a autonomiei a determinat relaţia statelor nordice cu Uniunea Europeană, de care sunt legate individual prin tratate.

3 Pippi Ciorapilungi, personajul titular din numeroasele cărţi ale autoarei suedeze Astrid Lindgren, întruchipează idealurile libertăţii şi educaţia nonautoritară; cadru de film

2 Comunitate hippie din capitala daneză Copenhaga, 1972

4 Sediul senatului finlandez, construit în 1822 la Helsinki

5 Capitala Islandei, Reykjavik, cu cca 115 000 de locuitori

Groenlanda

Cea mai mare insulă a planetei aparţine celei mai mici naţiuni scandinave, Danemarca. Statele Unite ale Americii construiesc aici baze militare în 1945, semnând un tratat de apărare cu Danemarca în 1951. În 1979, insula şi-a câştigat dreptul la autoguvernare, dar rămâne teritoriu danez. Împreună cu Danemarca, Groenlanda intră în Comunitatea Europeană în 1973, dar o părăseşte în urma unui plebiscit în 1985.

Sat de pescari în Groenlanda, 1990

1945 | În Groenlanda se construiesc baze militare americane
1951 | Semnarea Alianţei de Apărare Danezo-Americane
1952 | Înfiinţarea Consiliului Nordic
1960 | Danemarca şi Norvegia intră în AELS

Diferenţierea statelor nordice după 1945

Diferenţele dintre statele nordice constau în alianţele militare, în bazele economiei şi în relaţia cu Uniunea Europeană.

Spre deosebire de Norvegia, Danemarca nu a suferit în 1945 o distrugere masivă în urma războiului. Ambele naţiuni au beneficiat însă de programul Planului Marshall (*pag. 536*), Norvegia primind 35 de milioane de dolari, şi ambele s-au aflat printre statele fondatoare ale NATO în 1949. Planul de instituire a unui pact militar colectiv între toate naţiunile scandinave a fost abandonat. Islanda şi Groenlanda semnează tratate de apărare cu Statele Unite ale Americii în cadrul NATO. Pe de altă parte, Suedia şi Finlanda decid să devină neutre. Parteneriatul comercial al Norvegiei şi Danemarcei ❼ cu Marea Britanie le obligă să intre în Asociaţia Europeană a Liberului Schimb (AELS) în 1960 (*pag. 551*), însă drumurile lor se despart atunci când li se propune aderarea la Comunitatea Europeană. Dacă Danemarca devine membră CE în 1973 după un referendum, populaţia Norvegiei respinge aderarea, mai întâi în 1972, apoi a doua oară în 1994. Norvegia este oricum legată de Uniunea Europeană, partenerul său principal în Spaţiul Economic European (SEE). Rezervele sale mari de petrol ❿ au transformat-o într-una dintre cele mai bogate naţiuni din lume. Islanda nu a intrat în Uniunea Europeană, pentru a-şi proteja industria piscicolă. Dacă ar fi aderat, spaţiile sale de pescuit s-ar fi deschis explorările europene, cu grave consecinţe asupra economiei locale. Extinderea apelor sale a declanşat în 1973 o dispută referitoare la pescuit, cunoscută drept *Războiul Codului* ❻, când Islanda şi Marea Britanie au fost pe punctul de a declanşa un conflict armat. Islanda este membră AELS din 1969 şi membră SEE din 1993. Suedia ⓫ şi Finlanda sunt membre UE din 1995, însă ambele state sunt sceptice în ceea ce priveşte comunitatea. Ca naţiuni mici, neavând dimensiunii geografice prea mari, acestea se tem că problemele lor nu vor fi auzite. Dacă Finlanda a introdus totuşi euro în 1999, moneda unică pentru Uniunea Europeană Economică şi Monetară, în septembrie 2003 populaţia Suediei s-a declarat împotriva introducerii monedei unice. Danemarca şi-a păstrat, de asemenea, moneda naţională. Finlanda şi Suedia au jucat un rol important în depăşirea conflictelor transregionale. Prima Conferinţă pentru Securitate şi Cooperare în Europa a avut loc în Finlanda, în iulie 1973 ❽. Deciziile luate aici susţin, printre altele, cererile de drepturi civile ale Europei de Est. Suedezul Dag Hammarskjöld ⓬ a fost de două ori secretar general al Organizaţiei Naţiunilor Unite în anii 1950, iar în 1961 i s-a acordat postum Premiul Nobel pentru pace pentru eforturile sale susţinute în menţinerea păcii.

Suedia este şi patria diplomatului Olof Palme ❾. De două ori prim-ministru, Palme s-a implicat mai ales în iniţiativele de dezarmare şi a lucrat ca negociator ONU. Asasinarea sa din 28 februarie 1986 a produs un şoc uriaş, atât la nivel naţional, cât şi internaţional.

6 O fregată engleză în coliziune cu o barcă de patrulă islandeză pe care o suspectează că i-ar fi distrus plasele, 1976

8 Prim-secretarul sovietic Leonid Brejnev la summitul CSCE de la Helsinki, 1973

7 Regele Harald V al Norvegiei şi regina Margarete II a Danemarcei în capitala norvegiană Oslo, 1997

9 Procesiunea funerară a lui Olof Palme, 1986

10 Platformă de foraj în câmpurile petroliere din Marea Nordului, pe coasta Norvegiei, 2003

11 Cuplul regal suedez Carl Gustav XVI şi Silvia, cu copiii, 2004

12 Dag Hammarskjöld cu premierul israelian Golda Meir, 1956

1973 | Groenlanda şi Danemarca aderă la Comunitate Europeană
Iulie 1973 | Prima Conferinţă pentru Securitate şi Cooperare în Europa şi în Finlanda
28 februarie 1986 | Olof Palme este asasinat
1995 | Suedia şi Finlanda aderă la UE

EUROPA CENTRALĂ ŞI DE EST DUPĂ 1945

După terminarea celui de Al Doilea Război Mondial, statele Europei Centrale şi de Est cad sub controlul comunist al regimurilor loiale Uniunii Sovietice. După formarea guvernelor fronturilor populare, puterea este preluată de Partidul Comunist, a cărui dominaţie era asigurată şi protejată de Armata Roşie. Economia acestor state vasale, precum şi deciziile politice, erau modelate după cerinţele Uniunii Sovietice. Când aceasta este impusă de situaţie să introducă reforme radicale în propria ţară şi nu mai găseşte sprijin în interiorul sferei sale de influenţă, regimurile se prăbuşesc.

1 Distrugerea statuii lui Stalin din Budapesta în timpul revoluţiei populare din Ungaria, 1956

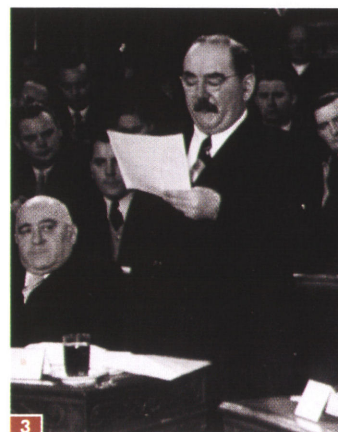
Ungaria din 1945 până în prezent

Revoluţia maghiară din 1956 este reprimată cu brutalitate. Ungaria este prima ţară din blocul estic care îşi deschide graniţele către Occident, în 1989.

Ungaria, aliata Germaniei naziste, care declarase război Uniunii Sovietice, este ocupată de Armata Roşie spre sfârşitul celui de Al Doilea Război Mondial (*pag. 478*). Budapesta cade după un asediu de şapte săptămâni. În ciuda numărului mic de voturi pro-comuniste în alegerile din 1945 şi 1947, la 1 februarie 1946 se proclamă Republica Populară Ungaria. Susţinut de forţele militare sovietice, Partidul Comunist Maghiar preia administraţia, forţează toate partidele să urmeze aceeaşi direcţie şi se uneşte cu social-democraţii cu care formează Partidul Muncitoresc Maghiar. Mátyás Rákosi ❹ preia funcţia de secretar general şi urmează o direcţie stalinistă strictă de *epurări* şi procese înscenate, inclusiv împotriva liderilor protestanţi şi catolici. După moartea lui Stalin în 1953, noul prim-ministru, Imre Nagy ❸, încearcă să relaxeze sistemul autoritar. Renunţă la colectivizarea forţată a agriculturii, încetineşte ritmul industrializării şi opreşte teroarea. Însă programul este anulat de opoziţia stalinistă condusă de Rákosi. Astfel, la 23 octombrie 1956, populaţia se revoltă ❶ exprimându-şi nemulţumirea faţă de Partidul Comunist şi de modul de guvernare. Nagy formează un guvern de coaliţie şi anunţă ieşirea Ungariei din Tratatul de la Varşovia. El plăteşte cu viaţa pentru programul său, fiind executat în 1958. După suprimarea revoluţiei de către forţele militare sovietice ❺, în 1956 János Kádár ❻, noul lider al partidului, preia controlul guvernului. Acesta elimină opoziţia internă de partid şi se bazează pe ajutorul considerabil al sovieticilor. La începutul anilor 1960, se permit iniţiativele economice individuale. Acest *comunism de tip gulaş* duce la o destindere economică. După demisia lui Kádár din funcţia de şef al partidului în 1988, reformele nu mai pot fi oprite. Deschiderea frontierei dintre Ungaria şi Austria în septembrie 1989 ❷ creează o breşă în Cortina de Fier care separase Estul de Vest şi creşte nevoia de reformă a întregului bloc răsăritean. În 1990, Forumul Democratic ajunge la guvernare după primele alegeri libere din Ungaria. În 1991, trupele sovietice părăsesc ţara, iar în 1999 Ungaria devine membră NATO. În 2004, ţara intră în Uniunea Europeană, împreună cu alte nouă state ce se aflaseră sub dominaţia comunistă.

2 Distrugerea gardului de frontieră dintre Austria şi Ungaria, 2 mai 1989

3 Prim-ministrul Imre Nagy, 1954

4 Mátyás Rákosi, 1952

5 Tancuri sovietice în Budapesta, 1956

6 János Kádár, 1956

1 februarie 1946 | Se proclamă Republica Populară Ungaria
1947 | Preşedinţia lui Gomulka în Polonia
1953 | Moartea lui Stalin
23 octombrie 1956 | Revoluţia populară maghiară
1958 | Execuţia lui Imre Nagy
Decembrie 1970 | Tratatul de la Varşovia
1980 | Înfiinţarea Solidarităţii

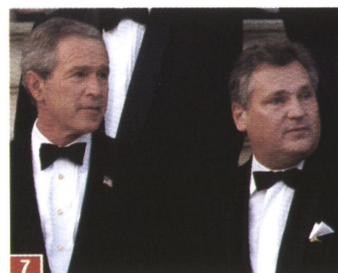
Polonia din 1945 până în prezent

Populaţia Poloniei cere în mod repetat reforme şi schimbarea guvernului. Polonia este prima naţiune din blocul estic care reuşeşte să-şi schimbe sistemul politic.

Polonia suportă pierderi colosale în cel de Al Doilea Război Mondial: mor şase milioane de polonezi – inclusiv 90% din populaţia evreiască –, iar 38% din avuţia naţională este distrusă. După război, în timpul căruia guvernul polonez în exil la Londra continuă lupta, Aliaţii decid să treacă teritoriile de est ale Germaniei sub administrare poloneză, în timp ce Polonia, la rândul său, era obligată să cedeze Uniunii Sovietice teritoriile sale estice. Când trupele ruseşti intră în Polonia, Partidul Comunist formează la Lublin Comitetul de Eliberare Naţională. După 1944, el deţine puterea în zonele care nu erau încorporate direct în Rusia. În consecinţă se produce o recolonizare masivă care schimbă semnificativ structura populaţiei.

8 Palatul culturii din Varşovia, Polonia, construit în 1952–1955 în stilul socialist al erei staliniste, după modelul celor şapte zgârâie-nori din Moscova

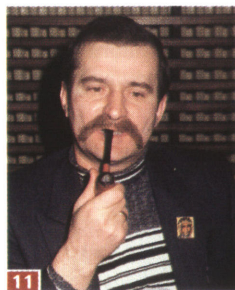
7 Preşedintele polonez Alexander Kwasniewski (dreapta) şi preşedintele SUA George W. Bush la summitul NATO, 27 iunie 2004

9 Wladyslaw Gomulka (dreapta) de vorbă cu Leonid Brejnev şi Walter Ulbricht (stânga), cca 1968

10 Papa Ioan Paul II este întâmpinat cu entuziasm de populaţie la Varşovia, 1979

11 Lech Walesa, liderul Solidarităţii, 1981

După primele alegeri din 1947, guvernul condus de Wladislaw Gomulka ❾ încearcă să urmeze calea spre socialism ❽ ţinând cont de specificul Poloniei, însă în decembrie 1948 sistemul este obligat să se supună directivelor Uniunii Sovietice. Biserica Catolică Poloneză este persecutată. După moartea lui Stalin în 1953, revoltele determină încercări repetate de reformă şi schimbări în conducere. Gomulka revine la putere în 1956 şi se menţine până în 1970. În decembrie 1970, Polonia şi guvernul Germaniei de Vest sub cancelarul Willy Brandt semnează Tratatul de la Varşovia. Această piatră de hotar din istoria reconcilierii dintre Germania şi Polonia implică un tratat de neagresiune şi recunoaşterea liniei Oder-Neisse ca fiind graniţa vestică a Poloniei. În 1978, Karol Józef Wojtyla, cardinalul catolic al Cracoviei, este ales papă. În 1979, reîntoarcerea lui în Polonia ca Papa Ioan Paul II ❿ se transformă într-o procesiune triumfală, fapt care demonstrează identificarea naţiunii poloneze cu credinţa catolică şi ritmul rapid în care partidul de stat pierdea puterea.

În 1980, situaţia economică a Poloniei devine din ce în ce mai critică. În iulie, creşterea preţului cărnii duce la un val naţional de greve. Cea mai importantă revendicare a comitetului de grevă era permiterea sindicatelor libere, neutre, iar guvernul cedează în final. În octombrie 1980, este înregistrat oficial sindicatul independent *Solidaritatea*, condus de Lech Walesa ⓫. Acesta ajunge să reprezinte 90% dintre muncitorii organizaţi. În vara lui 1981, Uniunea Sovietică ameninţă guvernul polonez cu invazia dacă acesta nu controlează situaţia. Ca rezultat, la 13 decembrie 1981 prim-ministrul, generalul Wojciech Jaruzelski ⓬, instituie legea marţială, care durează până în iulie 1983. *Solidaritatea* este interzisă, iar conducătorii săi sunt arestaţi. Pe termen lung însă, biserica nu poate fi neutralizată, iar uniunea nu se intimidează.

În 1988, guvernul este obligat să poarte discuţii la masa rotundă cu opoziţia ⓭, pentru a negocia reforme. Una dintre aceste reforme este permiterea întreprinderilor private şi a grupărilor de opoziţie. *Solidaritatea* câştigă primele alegeri libere din 1989. Astfel, Polonia devine o democraţie parlamentară, aderând la NATO ❼ în 1999 şi la Uniunea Europeană în 2004.

12 Prim-ministrul, generalul Wojciech Jaruzelski, 1984

13 Reprezentanţii guvernului şi ai opoziţiei la masa rotundă de la Varşovia, 1989

1989 | Primele alegeri libere din Polonia
1990 | Primele alegeri libere din Ungaria
2004 | Ungaria şi Polonia intră în UE

13 decembrie 1981 | Instituirea legii marţiale în Polonia
Septembrie 1989 | Deschiderea frontierei dintre Ungaria şi Austria

Cehoslovacia şi Republicile Cehă şi Slovacă după 1945

Încercarea de reformă *Primăvara de la Praga* a guvernului cehoslovac este reprimată prin forţă. *Revoluţia de catifea* din 1989–1990 duce, după trei ani, la împărţirea ţării.

În 1945, Cehoslovacia, dezmembrată de regimul nazist (*pag. 479*), revine la graniţele iniţiale, cu excepţia regiunii Carpaţilor ruteni (regiunea carpato-ucraineană). Expulzarea minorităţilor germane şi maghiare ❷ după război a provocat disfuncţionalităţi economice pe termen lung. În 1947, Uniunea Sovietică obligă Cehoslovacia să respingă ajutorul oferit prin Planul Marshall (*pag. 536*). Între timp, comuniştii lui Klement Gottwald ocupă prin forţă principalele funcţii în stat. Preşedintele Edvard Benes demisionează în semn de protest, iar miniştrii anticomunişti se retrag în iunie 1948. Gottwald devine noul preşedinte şi formează guvernul comunist ❹.

În 1949, Cehoslovacia devine membră a Consiliului de Ajutor Economic Reciproc (CAER). În 1952, ţara e zguduită de procese publice şi de execuţii ale unor membri proeminenţi ai Partidului Comunist. În 1968, Alexander Dubcek ❸ este ales noul şef al statului şi al partidului. Acesta are ca obiectiv liberalizarea sistemului şi implementarea unui *socialism cu faţă umană*. Uniunea Sovietică nu poate opri reformele prin mijloace politice diplomatice, astfel încât, la 21 august 1968, trupele Tratatului de la Varşovia intră în capitala ţării şi înăbuşă *Primăvara de la Praga* ❶. Sub noul lider de partid, Gustáv Husák, Cehoslovacia devine unul dintre statele comuniste cele mai loiale Uniunii Sovietice. Cu toate acestea, în 1976–1977, un nou grup de opoziţie cunoscut drept *Carta 77* se dezvoltă pe bazele rezoluţiei finale a Conferinţei pentru Securitate şi Cooperare în Europa (CSCE) de la Helsinki din 1975.

După sfârşitul Războiului Rece, efectele procesului de schimbare sunt evidente în întregul bloc estic, inclusiv în Cehoslovacia. Dictatura Partidului Comunist se termină prin paşnica *Revoluţie de catifea* din 1989-1990. Václav Havel ❺, dramaturg şi promotor notoriu al drepturilor civile, este ales preşedinte în 1990, iar Dubcek devine preşedinte al Adunării Federale. Statul socialist era pe cale să devină un stat federal, dar Slovacia, sub liderul în ascensiune Vladimir Meciar ❻, doreşte independenţa. Deoarece nu se ajunge la nici un acord, la 1 ianuarie 1993 ţara este împărţită în două state suverane. În 2004, Republica Cehă şi Slovacia sunt acceptate ca membre UE.

1 Tancurile trupelor de intervenţie sunt înconjurate şi blocate de populaţie în timpul *Primăverii de la Praga*, 1968

2 Germanii expulzaţi din Cehoslovacia îşi păstrează tradiţiile şi, în unele cazuri, pretenţia la proprietăţile şi teritoriile pierdute, 2004

3 Alexander Dubcek, 1968

4 În timpul unei demonstraţii comuniste, pe străzi sunt purtate pancarte cu portretele lui Klement Gottwald şi Iosif Stalin, Praga, 1948

5 Václav Havel, 2004

6 Vladimir Meciar, 2004

Carta 77

Numele celei mai cunoscute mişcări de opoziţie din blocul estic se referă la cererea pentru drepturi civile în rezoluţia finală a CSCE. Carta câştigă rapid peste 800 de semnături, inclusiv ale scriitorilor Václav Havel şi Pavel Kohout. Aceştia acuzau, în publicaţii periodice, încălcarea drepturilor omului. Conducătorii Cartei devin figuri politice naţionale proeminente în anii imediat următori după 1989.

Václav Havel (stânga) discutând cu alţi disidenţi, în apartamentul său din Praga, 1985

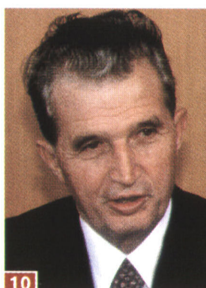
1948 | Edvard Benes demisionează
1949 | Cehoslovacia intră în CAER
1965 | Nicolae Ceauşescu vine la putere
1968 | Guvernul lui Alexander Dubcek
21 august 1968 | Înăbuşirea *Primăverii de la Praga*

Bulgaria, România şi Albania, din 1945 până în prezent

Sistemele de stat comuniste autoritare ale acestor trei ţări balcanice se prăbuşesc în 1989. În ciuda tranziţiei spre democraţie, ele rămân printre cele mai sărace din Europa.

După Al Doilea Război Mondial, Partidul Comunist al Bulgariei, condus de secretarul general Gheorghii Dimitrov ❽, începe să construiască o *democraţie populară* în stil sovietic. Opoziţia este înlăturată violent. Todor Jivkov ⓫ a fost prim-secretar al Partidului Comunist în 1954–1989. În 1962–1971, a deţinut şi funcţia de prim-ministru, iar în 1971–1989 a fost preşedinte al Consiliului de Stat

9 Simeon de Saxa-Coburg, fostul rege

10 Nicolae Ceauşescu, preşedintele României,1984

al Bulgariei. Încercările de bulgarizare de după 1984 a numeroasei minorităţi turce duc la un exod în masă. Revoluţia politică din 1989 destabilizează guvernul, iar criza economică din 1996-1997 declanşează tulburări majore. Alegerile parlamentare din 2001 sunt câştigate de partidul fostului rege, Simeon II ❾, care promisese îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă.

În 1944, partizanii comunişti conduşi de Enver Hodja ❼ preiau puterea în Albania. Ca şef al partidului, acesta conduce autocratic, eliminând cu brutalitate toată opoziţia. La început leagă relaţii cu Iugoslavia (*pag.* 580), apoi cu China, în 1961–1977, şi sfârşeşte prin a izola complet ţara pe plan internaţional. În 1985, succesorul său, Ramiz Alia, începe cu precauţie să deschidă ţara către lume. Acest proces de reformă se accelerează după 1989, iar în 1991 au loc primele alegeri pluripartite. După 1995, guvernele se succed cu rapiditate. În 1997, sute de mii de oameni pierd printr-o înşelăciune financiară puţinii bani pe care îi aveau. În tulburările care urmează, depozitele sunt asediate, furându-se un mare număr de arme. După 1989, oamenii emigrează în masă ⓮. Astăzi, gradul de sărăcie şi corupţie este foarte ridicat, iar relaţia cu majoritatea albaneză din Kosovo rămâne conflictuală.

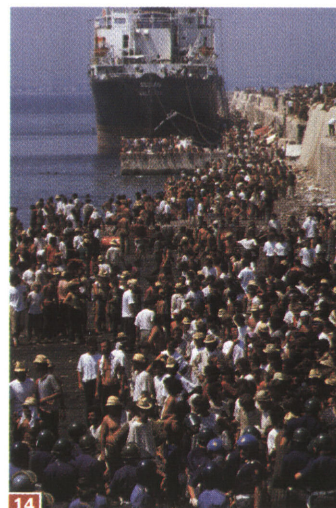
După 1945, România pierde Basarabia în favoarea Ucrainei, însă îşi păstrează Transilvania. Gheorghe Gheorghiu-Dej, secretar general al Comitetului central al Partidului Muncitoresc Român de orientare stalinistă, transformă ţara într-o componentă a blocului estic, însă după 1960 urmăreşte o independenţă mai mare faţă de Moscova. Nicolae Ceauşescu ❿, succesorul său ca şef al statului şi al partidului după 1965, continuă această politică şi primeşte sprijin din Occident pentru a întrerupe relaţiile cu sovieticii ⓬; cu toate acestea, ajutorul nu este folosit pentru a reduce sărăcia populaţiei înfometate ⓭. Regimul său este susţinut în principal de poliţia secretă, Securitatea. Cu ajutorul acesteia, minorităţile sunt recolonizate cu forţa. În 1989, Ceauşescu este înlăturat de la putere şi executat. În 1990, s-a încercat intimidarea opoziţiei prin aşa-numitele *mineriade*. Cu toate că guvernele se succed rapid, din 1997 ritmul reformelor creşte.

Toate cele trei ţări sunt acceptate în programul Parteneriatul pentru Pace al NATO. În 2007, Bulgaria şi România devin membre ale Uniunii Europene.

7 Dictatorul albanez Enver Hodja, statuie la Tirana, 1989

8 Iosif Stalin (stânga) şi Gheorghii Dimitrov, 1936

11 Todor Jivkov, secretar general al Partidului Comunist al Bulgariei, 1987

14 Refugiaţi albanezi într-un port din oraşul italian Bari, 1991

12 Ceauşescu iroseşte finanţele statului construind clădiri imense, cum ar fi *Casa Poporului* din Bucureşti

13 Oameni nevoiaşi în căruţe pe o stradă în apropiere de Bucureşti, capitala României, 2001

25 dec. 1989 | Ceauşescu este executat
1 ian. 1993 | *Divorţul de catifea* al Cehoslovaciei
1976 | Se formează *Charta 77*
1990 | Václav Havel este ales preşedinte
2004 | Republica Cehă şi Slovacia devin membre ale UE

IUGOSLAVIA DUPĂ 1945

Iugoslavia, aflată sub ocupaţia armatei germane în Al Doilea Război Mondial, este eliberată de armata partizană condusă de Tito (*pag. 485*), fără a fi ocupată de Armata Roşie. Astfel, Tito poate să oprească intervenţia lui Stalin de după 1945. El dezvoltă propria sa *cale spre comunism* şi este lider devotat al Mişcării de nealiniere. După moartea sa, structura de stat pe care o menţinuse unită se destramă. Celelalte părţi ale republicii îşi promovează propriile aspiraţii naţionale împotriva dominaţiei Serbiei. Urmează un *război de reconstrucţie a naţiunii*, caracterizat printr-o violenţă înfricoşătoare ❶.

Pod provizoriu între partea croată şi cea musulmană a oraşului Mostar din Herţegovina, care îl înlocuieşte pe cel istoric distrus în timpul războiului civil din anii 1990

Iugoslavia sub Tito 1945–1980

Tito practică o formă de comunism independentă de Uniunea Sovietică. Ţara era o federaţie de republici şi provincii, însă forţa militară era dominată de Serbia.

Armata partizană comunistă condusă de Iosip Broz, cunoscut sub numele de Tito ❸, iese victorioasă din războiul împotriva trupelor italiene şi germane care ocupaseră Iugoslavia în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.
Cu Tito în fruntea Consiliului de Eliberare Naţională şi, după 1945, a guvernului, Iugoslavia adoptă comunismul în interiorul unui sistem federal, care capătă un grad ridicat de unitate. Tuturor naţionalităţilor de pe teritoriul Iugoslaviei li se promit drepturi egale. La început, guvernul lui Tito se îndreaptă spre Uniunea Sovietică, însă încercările lui Stalin de a prelua controlul şi influenţa ideologică asupra Partidului Comunist al Iugoslaviei întâmpină rezistenţă din partea lui Tito, ducând la o separare în 1948. Cu ajutorul Occidentului, Iugoslavia face faţă unui embargo impus de Stalin, dar anul 1955 aduce o apropiere între cele două ţări ❺. În 1961, Iugoslavia este membru fondator al Mişcării de Nealiniere ❹, o organizaţie de state care nu aparţineau nici unui bloc militar şi care rămân neutre în timpul Războiului Rece; astfel, *titoismul* practicat în Iugoslavia reprezintă o formă independentă de comunism, cu muncitori autonomi şi elemente federale. În acelaşi timp se menţin relaţii bune cu statele nesocialiste ❷.
Pentru a integra diversele naţionalităţi, Iugoslavia era împărţită în şase republici, plus cele două provincii autonome Voivodina şi Kosovo-Metohia. În 1952, Partidul Comunist se restructurează şi devine Federaţia Comunistă a Iugoslaviei, iar în 1966 poliţia capătă o organizare federală. Doar armata rămâne sub puterea statului central, care era dominat de Serbia. În ciuda structurii federale a ţării, încep demonstraţiile pentru obţinerea independenţei, cum ar fi *Primăvara croată*, din 1969–1971, acestea fiind suprimate violent de către regimul lui Tito. Autonomia republicilor creşte odată cu Constituţia din 1974. După moartea lui Tito în 1980, conducerea Comitetului Federaţiei şi a partidului este schimbată anual prin rotaţie între republici – deşi situaţia era diferită în interiorul fiecăreia. Disoluţia statului federal devine iminentă, demonstrând în acest fel că, de fapt, numai Tito fusese cel care păstrase Iugoslavia unită şi că tensiunile deveniseră insurmontabile.

Tito, şeful guvernului iugoslav, împreună cu soţia lui (dreapta), ca oaspeţi ai şahului Iranului, 1971

Tito după sfârşitul războiului, la Belgrad, 1945

Conferinţa Mişcării de Nealiniere în Bandung, Indonezia, 1955

Tito (dreapta) şi Nichita Hruşciov, 1963

1945	Guvernul lui Tito preia puterea în Iugoslavia
1948	Separarea de Uniunea Sovietică
1961	Iugoslavia se alătură naţiunilor nealiniate
1969–1971	*Primăvara croată*
1974	Noua constituţie

Dezmembrarea Iugoslaviei, din 1980 până în prezent

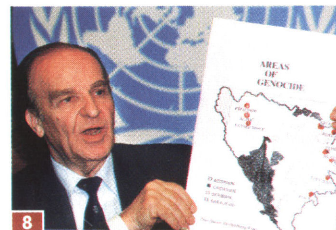
Majoritatea republicilor iugoslave își declară independența după căderea statului comunist central, acțiune însoțită de expulzarea nemiloasă a minorităților.

După 1945, minoritatea albaneză din Kosovo crește la o majoritate de 90%. În 1981, în regiune încep tulburările. Slobodan Miloșevici ❻, care mai târziu devine președinte al Iugoslaviei, este purtătorul de cuvânt al minorității sârbe. În 1986, devine prim-secretar al Partidului Comunist al Iugoslaviei, care mai târziu își schimbă denumirea în Partidul Socialist Sârb. În 1989, Miloșevici anulează autonomia provinciei Kosovo și înlocuiește conducerea albaneză cu una sârbă. La sfârșitul anilor 1980, adepții independenței preiau puterea în toate republicile. La 26 iunie 1991, Croația și Slovenia își declară independența. Armata iugoslavă intră în ambele țări, dar se retrage curând din Slovenia. O treime din Croația rămâne ocupată, minoritatea sârbă de acolo proclamând Republica Krajna. Alegerile din noiembrie 1990 din Bosnia sunt câștigate de Partidul Musulman al Acțiunii Democratice, condus de Alia Izetbegovici ❽, care în 1991 declară independența statului. Reacția minorității sârbilor bosniaci este proclamarea republicii sârbe sub Radovan Karadjici. Cu ajutorul armatei iugoslave, sârbii ocupă două treimi din Bosnia. Se declanșează o *epurare etnică* sângeroasă prin expulzări și genocid. Violențele încetează doar la intervenția NATO, în 1995. Până în acel moment, 2,2 milioane de oameni se refugiaseră ❼ și 200 000 fuseseră uciși cu cruzime ⓫. Țara era împărțită, sub supravegherea Organizației Națiunilor Unite, într-o federație bosniaco-croată și o republică sârbă, care împreună constituiau un stat comun. În 1995, forțele croate recuceresc Krajna. Populația sârbă fuge sau este expulzată, mai ales în Kosovo. În 1992, albanezii proclamaseră acolo Republica Kosovo, sub Ibrahim Rugova. Ciocnirile tot mai numeroase dintre Armata de Eliberare din Kosovo ❾ și poliția sârbă duc la declanșarea unei ofensive sârbe puternice ❿. NATO intervine cu atacuri aeriene împotriva Serbiei, ocupând provincia Kosovo. În 1991, și Macedonia își declară independența. Minoritatea albaneză din Macedonia proclamă Republica Iliria, iar în 2000 înființează o armată de eliberare. Aproape 250 000 de refugiați din Kosovo amplifică tensiunile. Prezența NATO și a trupelor ONU împiedică izbucnirea unui nou război.

7 Mii de bosniaci musulmani fug din zonele ocupate de sârbii bosniaci, 1995

9 Soldați ai Armatei de Eliberare din Kosovo cu steagul albanez, 1999

6 Slobodan Miloșevici (centru) și soția lui, 1997

8 Alia Izetbegovici prezintă o hartă a regiunilor sârbe în care au avut loc genocide, 1993

10 Kosovari albanezi uciși și mutilați cu cruzime de sârbi, 1999

11 Cercetarea unei gropi comune din Bosnia, 2002

Tribunalul pentru crime de război de la Haga

În 1993 se înființează Tribunalul Penal Internațional pentru Fosta Iugoslavie, ca un corp auxiliar al Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite. Acesta avea ca scop judecarea crimelor de război din fosta Iugoslavie. În februarie 2002 începe procesul liderului sârb Miloșevici, urmat de cel intentat liderului sârbilor bosniaci Radovan Karadjici. Începând din 2000, s-au dat 14 sentințe de pedeapsă cu închisoarea.

Radovan Karadjici, liderul sârbilor bosniaci, inculpat pentru crime de război, 1993

după 1981 | Tulburări și revolte în Kosovo
1989 | Miloșevici anulează independența provinciei Kosovo
26 iunie 1991 | Independența Croației și a Sloveniei
1991-1995 | Războiul din Bosnia
2001 | Miloșevici este arestat

Grecia şi Turcia după 1945

Înainte ca în statele vecine Grecia şi Turcia să se instaureze democraţia, amândouă au fost supuse unor regimuri dictatoriale. După Al Doilea Război Mondial, ambele devin ţări industriale şi comerciale. Între cele două state persistă probleme conflictuale având ca subiect resursele minerale ale Mării Egee, teritoriul care se află între cele două ţări, revendicat de ambele, şi pretenţiile la insula Cipru ❶. În timp ce Grecia a devenit membră a Uniunii Europene încă din anii 1980, Turcia rămâne doar o posibilă candidată la integrare.

1 Un zid separă partea greacă de cea turcă în capitală Ciprului, Nicosia, 1999

Grecia: regat şi dictatură 1945–1974

După războiul civil, Grecia se stabilizează sub guverne conservatoare. Armata organizează o lovitură de stat împotriva primului guvern de centru-stânga.

Armata nazistă ocupă Grecia în 1943, după ce forţele greceşti îi înfrânseseră pe aliaţii italieni ai lui Hitler. Deşi se luptau între ele, diversele mişcări partizane se opun ocupaţiei germane. După război, stânga radicală boicotează alegerile din 1946 ❷, facilitând victoria Alianţei conservatoare, ceea ce declanşează un război civil care va dura trei ani. În Tratatul de pace cu Italia din 1947, Grecia obţine arhipelagul Dodecanez ❹. În 1952, Grecia devine membră NATO. Până în 1952, la conducere se succedaseră 20 de guverne de dreapta. Toate erau anticomuniste. Primul guvern stabil este format de mareşalul Alexandros Papagos şi partidul său, *Adunarea Greacă*. În 1956, acesta se transformă în Uniunea Naţională Radicală, condusă de Konstantin G. Karamanlis ❺. După 20 de ani de stat poliţienesc, în 1963 grecii votează Partidul Unităţii de Centru, cu orientare de stânga, condus de Georgios Papandreu, care promite reforme considerabile pentru ţară. Însă, în aprilie 1967, ofiţerii conservatori ai colonelului Georgios Papadopoulos ❸ organizează un puci şi pun bazele unui regim dictatorial. Contralovitura regelui Constantin II din decembrie 1967 rămâne fără succes.

La 1 iunie 1973, în Grecia se proclamă republica. Urmează arestări, deportări, torturi şi impunerea prin forţă a direcţiei de partid.

În 1973, Phaidon Gisikis devine noul preşedinte, după o lovitură de stat fără vărsare de sânge, iniţiată de generalul Demetrios Ioannides. Însă acesta intră în conflict cu guvernul turc pentru zăcămintele din Marea Egee. O încercare eşuată de răsturnare a preşedintelui Makarios al Ciprului, plănuită de la Atena în 1974, duce la căderea regimului militar nepopular din Grecia.

5 Konstantinos Karamanlis (dreapta) cu Jimmy Carter, preşedintele SUA, 1978

3 Regele Constantin II (centru) cu membrii guvernului; în stânga: Georgios Papadopoulos, 1967

2 Soldaţi greci în marş spre o secţie de votare din Atena, 1946

4 Mănăstirea Sf. Ioan de pe insula Patmos din Dodecanez, unul dintre locurile sfinte din Grecia

Independenţa Ciprului

Pentru a înlesni anexarea coloniei britanice a Ciprului la Grecia, mişcarea secretă EOKA, sub conducerea generalului Georgios Grivas, declanşează un război împotriva puterii coloniale în 1955, însoţit de lupte împotriva minorităţii turce. Însă, la 16 august 1960, insula obţine independenţa, garantată de Marea Britanie, Grecia şi Turcia. Primul preşedinte, arhiepiscopul Makarios III, modifică sistemul de guvernare în favoarea grecilor. După un conflict sângeros, turcii se retrag de la guvernare şi formează o administraţie provizorie. În 1964, Organizaţia Naţiunilor Unite trimite trupe pentru menţinerea păcii.

dreapta: Arhiepiscopul Makarios III, statuie de bronz

1941 | Armata germană ocupă Grecia

După 1952 | Grecia devine membră NATO

16 august 1960 | Cipru devine independent

1967 | Puci condus de Georgios Papadopoulos

1 iunie 1973 | Proclamarea republicii

Republica greacă după 1974

Democraţia este restabilită în Grecia după sfârşitul dictaturii. Politica externă continuă să fie marcată de relaţia cu Turcia.

În 1974, generalul Gisikis ❼ este obligat să-i cedeze puterea lui Karamanlis, care devine prim- ministru. Grecia se întoarce la o formă de guvernământ parlamentară democratică. Karamanlis şi Partidul Noua Democraţie cer aderarea la Comunitatea Europeană, aprobată în 1981. În acelaşi an, Noua Democraţie pierde majoritatea în favoarea Partidului Social Democrat PASOK, care îl numeşte prim-ministru pe Andreas Papandreu.

6 Zonă protejată la graniţa cu Ciprul

Politica sa economică generează serioase tulburări sociale în 1985, el fiind obligat să demisioneze în 1989 în urma unei acuzaţii de corupţie.

După o victorie strânsă în alegerile din 1990, Noua Democraţie sub Konstantinos Mitsotakis întreprinde programul de reformă, iar Karamanlis este ales preşedinte. Sindicatele declanşează greva generală în 1992, în semn de protest împotriva problemelor sociale. În 1993, PASOK câştigă din nou cu Papandreu, care este găsit nevinovat în acuzaţiile de corupţie. Însă în 1996 acesta se retrage din motive de sănătate, în favoarea lui Konstantinos Simitis ❽, care conduce ţara până în 2004.

Istoria politică postbelică a Greciei este diversă şi plină de evenimente, însă creşterea economică a ţării a fost considerabilă. Fondurile Planului Marshall (*pag. 536*) au jucat un rol important, la fel ca şi integrarea în Comunitatea Europeană. Mai mult, Grecia începe să beneficieze de un schimb cultural. Muncitorii care se întorceau acasă din străinătate aduceau cu ei nu doar noutăţi tehnice, ci şi un nou stil de viaţă. O migrare masivă către oraşe face ca o treime din locuitorii Greciei să trăiască azi în împrejurimile Atenei ❾, ⓫. Prin turismul de masă ❿, stilul de viaţă occidental ajunge să fie prezent aici în permanenţă.

Neînţelegerile cu Turcia rămân problema dominantă în politica externă a republicii democratice. Discuţiile au ca subiect rezervele minerale din Marea Egee, traficul maritim şi dreptul la extracţia de petrol. Nici chiar apartenenţa la NATO a ambelor state nu a reuşit să împiedice conflictul militar declanşat de problema apartenenţei Ciprului ❻.

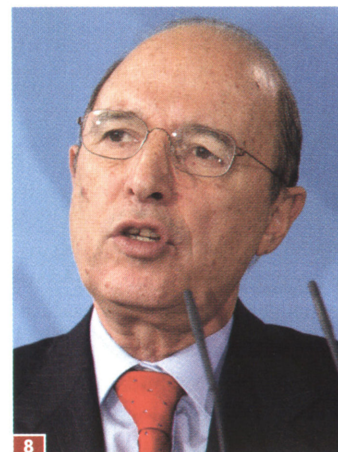
Cele două state ale Ciprului

Administraţia provizorie înfiinţată de ciprioţii turci în 1961 era menită să înlesnească realizarea unei forme federale de guvernământ în insulă. Însă încercarea de lovitură de stat a grecilor din 1974 şi invazia ulterioară a forţelor armate turce întrerup această evoluţie. Se nasc două colonii, din care minorităţile respective sunt alungate. Turcii stabilesc un stat federal în 1975, sub Rauf Denktasch, care proclamă în 1983 Republica Turcă a Ciprului de Nord. Aceasta este recunoscută doar de Turcia, spre deosebire de guvernul greco-cipriot al lui Glafcos Clerides: Republica Greacă a Ciprului devine membră a Uniunii Europene în 2004.

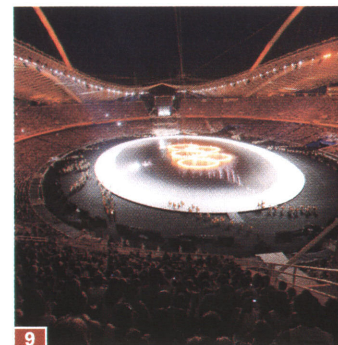
sus: Glafcos Clerides (dreapta) şi Rauf Denktasch, 2001

7 Phaidon Gisikis (în capul mesei) cu liderii politici, înainte de rebeliunea militară, 1967

8 Konstantinos Simitis, 2002

9 Deschiderea celei de-a 28-a ediţii a Jocurilor Olimpice, Atena, 2004

10 Turişti vizitând Acropole, 2001

11 Arteră principală a Atenei, 2004

1981 | Grecia devine membră a CE
1983 | Republica Turcă a Ciprului de Nord
2004 | Republica Greacă a Ciprului devine membră UE
1974 | Konstantinos Karamanlis devine prim-ministru
1992 | Grevă generală

Turcia: pe calea spre democraţie 1945–1970

După Al Doilea Război Mondial, Turcia devine stat industrializat, însă calea spre democraţie a cunoscut numeroase piedici.

Garanţiile militare anglo-franceze date Turciei înainte de Al Doilea Război Mondial reuşesc să-i menţină neutralitatea în timpul războiului, în ciuda presiunii germane. După moartea lui Kemal Atatürk în 1938, Ismet Inönüt devine şef al statului. Începând cu 1945, ca preşedinte, caută sprijin în Occident, iar Turcia este acceptată în programul Planului Marshall (*pag. 536*).

2 Execuţia lui Adnan Menderes, 1961

În 1952, urmează intrarea în NATO. Alocarea ajutoarelor din Vest era condiţionată de demararea reformelor democratice. Astfel, Turcia adoptă un sistem pluripartit, iar în 1950 opoziţia nou-formată, reprezentată de Partidul Democrat condus de Adnan Menderes, obţine majoritatea.

Creşterea economică de la începutul anilor 1950 este urmată de o criză căreia democraţii trebuie să-i facă faţă. În plus, elita laică aduce critici politicii proreligioase a partidului. Preşedintele Menderes reacţionează la critici prin măsuri drastice. În mai 1960, aşa-zisul *Comitet al Unităţii Naţionale* condus de generalul Kemal Gürsel ❶ organizează un puci împotriva guvernului lui Menderes. Gürsel interzice Partidul Democrat şi îi arestează pe conducătorii săi; Menderes ❷ este executat. Cu toate că noua Constituţie aprobată în 1961 avea caracteristici liberale, guvernele trebuiau să obţină validarea Consiliului de Securitate Naţională, dominat de comandanţii forţelor armate.

Partidul Dreptăţii, succesorul democraţilor, câştigă alegerile din 1965. Noul şef al guvernului, Süleyman Demirel ❸, se confruntă cu probleme sociale şi economice din ce în ce mai mari şi cu radicalismul în ascensiune. Demirel îşi orientează politica economică spre Occident şi urmează sfaturile Băncii Mondiale. Ulterior, industria depăşeşte sectorul agricol ❹, deşi numai o parte a populaţiei profită de această dezvoltare. Foarte mulţi turci emigrează ❺. Muncitorii se organizează în sindicate, iar facţiunile extremiste care apar, unele islamiste, se apropie tot mai mult de cele două partide mari. În câteva decenii, atacurile teroriste ale acestor grupări contribuie la destabilizarea politică a ţării.

1 Cemal Gürsel (centru) după 1961

3 Liderul Partidului Dreptăţii, Süleyman Demirel, 2000

4 Femei şi fete turce pe o câmpie recoltând bumbac, produsul de bază al economiei Turciei, 1989

5 Emigranţi turci într-un aeroport german, 1970

Minoritatea kurdă

Populaţia kurdă trăieşte în zona graniţelor dintre Turcia, Iran şi Iraq. Kurzii se simt asupriţi de către guvernul turc. Gruparea separatistă a Partidului Muncitorilor din Kurdistan (PMK) se transformă în purtătorul de cuvânt al kurzilor pentru obţinerea autonomiei, cerere exprimată prin violenţe din ce în ce mai mari după 1984. Până în 1999, 37 000 de oameni muriseră în luptele dintre PMK şi forţele turceşti. Kurzii sunt recunoscuţi oficial ca minoritate abia în 1991. Violenţele scad odată cu arestarea liderului PMK, Abdullah Öcalan, în 1999. După 2002, Turcia slăbeşte restricţiile privind folosirea limbii kurde în educaţie şi în emisiuni radio-tv.

Soldat turc lângă cadavrul unui membru PMK, 1996

1938 Moare Atatürk
1952 Intrarea în NATO
1960 Puci sub Kemal Gürsel
1961 Noua constituţie
1965 Instalarea guvernului lui Süleyman Demirel

Rolul armatei în Turcia după 1970

Turcia trece prin două lovituri de stat militare. În acelaşi timp, se transformă dintr-o ţară în curs de dezvoltare într-una aflată în pragul ascensiunii economice.

În 1971, preşedintele Demirel este îndepărtat şi armata preia puterea. Prin suspendarea drepturilor civile, se duce o luptă aprigă, dar eficientă, împotriva facţiunilor radicale şi teroriste timp de doi ani. Sistemul politic rămâne neatins. În 1973, Partidul Republican Popular Social Democrat condus de Bülent Ecevit ❻ preia guvernarea. Ecevit formează o coaliţie cu Partidul Islamist de Salvare Naţională al lui Necmettin Erbakan. Lui Ecevit i se încredinţează invadarea Ciprului (*pag. 582*), care are loc după încercarea de lovitură de stat din Grecia din 1974. În anii care urmează, Ecevit şi Demirel sunt pe rând conducători ai statului, însă nu reuşesc să rezolve problemele ţării: crizele economice ❾, terorismul islamist şi separatist ❿. În 1975, 34 de persoane au căzut victime ale violenţelor, iar până în 1980, numărul acestora s-a ridicat la 1500.

7
Prim-ministrul Tansu Çiller, 1997

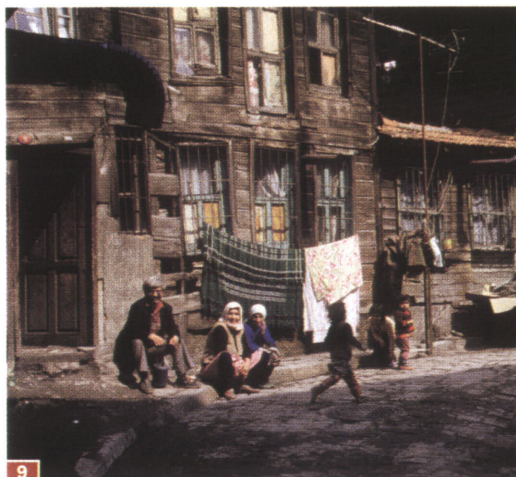
La 12 septembrie 1980, are loc a treia lovitură de stat. Generalul Kenan Evren dizolvă parlamentul şi desfiinţează partidele şi asociaţiile politice. Mii de oameni sunt închişi, torturaţi şi executaţi. Evren reuşeşte totuşi să reducă numărul actelor teroriste. În 1982, după acceptarea prin referendum a noii constituţii, armata se retrage de la putere. Guvernul încă centralizat permite o oarecare autonomie provinciilor ţării.

Partidul Patriei, cu orientare de centru, câştigă alegerile din 1983. Prim-ministrul Turgut Özal ❽ promovează democraţia şi reforma pieţei, reducând influenţa armatei. În 1991, acesta garantează kurzilor o anumită autonomie culturală. Özal se orientează politic şi economic spre Vest, iar în 1987 cere aderarea la Comunitatea Europeană. În 1989, Özal este ales preşedinte, iar Demirel devine prim-ministru după alegerile din 1991, ca şef al partidului *Calea Dreaptă*. Demirel devine preşedinte după moartea lui Özal în 1993, iar fosta sa funcţie de prim-ministru este ocupată pentru prima dată de o femeie, Tansu Çiller ❼. După anii 1980, tendinţele islamiste din Turcia sunt în creştere. Partidul Bunăstării Islamice câştigă pentru prima dată majoritatea în alegerile din 1995, însă în 1998 este interzis. Succesul electoral al nou-înfiinţatului partid islamic conservator AK în 2002 este tot un răspuns al populaţiei la criza economică ce sugruma ţara.

Prim-ministrul Recep Tayyip Erdogan ⓫ reuşeşte să asigure deschiderea negocierilor de aderare la Uniunea Europeană, care încep în a doua jumătate a lui 2005. Aderarea este însă condiţionată de continuarea reformelor politice şi economice şi de respectarea în totalitate a drepturilor omului. Legăturile dintre Comunitatea Europeană şi Turcia începuseră în 1963 printr-un acord de asociere, iar din 1995 ţara formează cu Uniunea Europeană o uniune vamală.

6
Bülent Ecevit, pe fundal portretul lui Kemal Atatürk, 1998

8
Primul ministru Turgut Özal (dreapta) cu omologul său grec, Andreas Papandreu, 1988

9
Oameni fără prea mari speranţe de îmbunătăţire a condiţiilor de viaţă, cartier al săracilor la Istanbul

10
Turcoaice purtând vălul islamic tradiţional (*chador*), în Istanbulul contemporan

11
Recep Tayyip Erdogan după o vizită la moschee, 2003

1987 | Turcia candidează pentru aderarea la CE
1991 | Recunoaşterea kurzilor ca minoritate
1999 | Arestarea lui Öcalan, liderul PMK
Octombrie 2005 | Discuţii de aderare la UE

Uniunea Sovietică şi statele sale succesoare după 1945

După Al Doilea Război Mondial, toată Europa de Est intră sub influenţa sistemului totalitar al lui Stalin. Din această cauză Occidentul se confruntă cu Uniunea Sovietică ❶ în Războiul Rece. Sistemul se relaxează într-o oarecare măsură sub succesorii lui Stalin, care înclină tot mai mult spre *conduceri colective*. Pretenţia partidului la o guvernare autocratică nu este contestată până la venirea la putere a lui Gorbaciov. În perioada tulbure dintre 1989 şi 1991 structura blocului estic se prăbuşeşte, iar Uniunea Sovietică se dezintegrează într-o federaţie de state autonome. În timp ce ţările din Europa se orientează spre Occident, în cele mai multe republici sovietice se stabilesc regimuri prezidenţiale autocrate.

1 Paradă militară cu ocazia aniversării a 70-a de la Revoluţia din Octombrie, Piaţa Roşie din Moscova, 7 noiembrie 1987

Uniunea Sovietică până la moartea lui Stalin

După 1945, Iosif Stalin asigură dominaţia sovietică în Europa de Est şi coordonează reconstrucţia industriei.

În 1945, Uniunea Sovietică era una dintre puterile victorioase de după război ❷. La conferinţele de la Ialta din 1943 şi Potsdam din 1945 (*pag. 522-527*), Stalin, Roosevelt şi Churchill îşi împart zonele de influenţă din Europa postbelică. În anii următori, Stalin transformă sistematic statele din Europa de Est în state-satelit. În 1948, comuniştii veniseră deja la putere în aproape toată zona, întâi în alianţă cu antifasciştii nesocialişti. Singurele excepţii sunt Grecia şi Iugoslavia (*pag. 580*). În 1949 se formează Germania de Est (*pag. 539*). În 1946, Stalin ❸ dezvoltase deja teoria celor *două lagăre*, despre diferenţele dintre lumea comunistă şi cea capitalistă, căreia SUA îi răspunde în 1947 prin conceptul paralel de Război Rece. Relaţia dintre cei doi foşti aliaţi se înrăutăţeşte rapid şi atinge apogeul odată cu blocada sovietică a Berlinului din 1948-1949 (*pag. 539*).

Pe plan intern, teroarea *Marilor Epurări* (*pag. 483*) trecuse, însă presiunea politică exercitată de Stalin şi Lavrenti Beria ❹, preşedintele Comisariatului Poporului Sovietic pentru Afaceri Interne (NKVD), era neîndurătoare. Toţi soldaţii şi ofiţerii care avuseseră contacte cu duşmanul, adică Occidentul, în timpul războiului sunt eliminaţi sau retrogradaţi în funcţii obscure, inclusiv mareşalul Jukov, erou al războiului. Stalin intensifică ritmul reconstrucţiei industriale prin al patrulea plan cincinal ❻, care este derulat rapid, în timp ce dezvoltarea agriculturii rămâne în urmă. În 1948, industria Uniunii Sovietice atinsese nivelul din 1940, iar în 1952 se dublează, însă standardele de viaţă ale populaţiei rămân neschimbate.

Jdanovşcina, coordonată de conducătorul cultural Andrei Jdanov între 1947 şi 1948, instituie cultul personalităţii lui Stalin ❺ şi glorificarea Uniunii Sovietice. Scriitorii şi artiştii care nu se aliniază la această direcţie devin ţintele represiunii şi acuzaţiilor de formalism şi cosmopolitism. În 1952, Stalin propune conducătorilor din Occident reunificarea Germaniei ca stat neutru, demilitarizat şi nealiniat. Puterile occidentale resping imediat oferta, suspectându-l pe Stalin de rele intenţii.

2 Sărbătorirea victoriei în Piaţa Roşie din Moscova: soldaţi sovietici purtând steagurile capturate de la Waffen SS, 24 iunie 1945

3 Portret al conducătorului sovietic Stalin, cca 1945

4 Lavrenti Beria, şeful temut al poliţiei secrete sovietice, care intensifică regimul de teroare al lui Stalin, 1953

5 *Stalin în uniformă*, pictură, 1949

6 Muncitori într-o uzină de locomotive, 1967

1943	Conferinţa de la Ialta
1945	Conferinţa de la Potsdam
1946	Stalin schiţează teoria celor *două lagăre*
1947–1948	*Jdanovşcina*
1948–1949	Blocada Berlinului
Martie 1953	Moare Stalin

Moartea lui Stalin: luptele pentru putere şi victoria lui Hruşciov

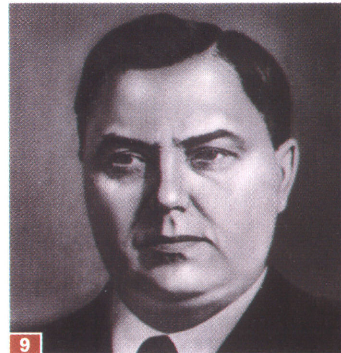
După moartea lui Stalin, regimul începe să-şi modifice politica dură. La început, îl înlocuieşte Malenkov, dar în 1955 acesta este înlăturat de la putere de Hruşciov.

În ianuarie 1953, Stalin demască o închipuită tentativă de asasinat a doctorilor de la Kremlin împotriva sa, însă înainte de a începe alt val de represiuni ⑩ moare la 5 martie 1953. Lupta pentru putere deja începuse. Gheorghi Malenkov, care avea susţinerea aparatului guvernamental, şi Nikita Hruşciov, care beneficia de sprijinul partidului, se aliază împotriva lui Beria, ministrul de interne. Acesta este arestat în iunie 1953 şi împuşcat în decembrie al aceluiaşi an.

La 8 august 1953, Malenkov ⑨, anunţă *noul curs* care va asigura întărirea sectorului agricol subdezvoltat şi a industriei de consum, cultivarea de noi terenuri agricole în est şi *justiţia socialistă*. În 1954 începe o perioadă *mai prietenoasă*, în care scriitorii, artiştii, intelectualii în genere recapătă o anumită libertate de exprimare. De asemenea, se iniţiază o colaborare cu Occidentul. Însă în mai 1955 se semnează Tratatul de la Varşovia ca răspuns al blocului estic NATO şi astfel reapar tensiunile.

În februarie 1956, Nikita Hruşciov ⑪ îl învinge pe Malenkov la congresul XX al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice (PCUS). Devine secretarul general al PCUS, iar din 1958 şi premier. În timpul congresului din 1956, Hruşciov denunţă crimele lui Stalin şi critică direcţia partidului sub conducerea acestuia. În timpul valului de destalinizare care urmează, în Polonia şi Ungaria au loc revolte, dar acestea sunt înăbuşite de armată. Hruşciov reorientează politicile culturale ⑫, eliberează mulţi deţinuţi din lagăre de muncă (*gulaguri*) şi acordă prioritate producţiei agricole pentru a îmbunătăţi condiţiile de viaţă. De asemenea, promovează dezvoltarea tehnologică: lansarea primului satelit artificial al Pământului, *Sputnik* ⑦, în octombrie 1957, reprezintă un şoc pentru Vest. În 1961, Iuri Gagarin, în nava Vostok 1 ⑧, va fi primul cosmonaut lansat în spaţiu.

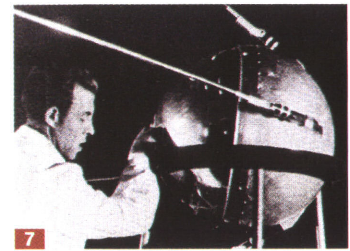
În afacerile externe, Hruşciov oscilează între competiţia cu Statele Unite ale Americii şi ideea de *coexistenţă paşnică*. El încearcă în mod constant să extindă sfera de influenţă a Uniunii Sovietice în lume, susţinând aspiraţiile de independenţă ale statelor din Asia şi Africa. După Criza din Suez din 1956 (*pag. 600*), oferă sprijin militar şi financiar ţărilor arabe angajate în conflictul din Orientul Mijlociu.

9 Gheorghi Malenkov, primul conducător al Uniunii Sovietice (1953–1955) după moartea lui Stalin

11 Secretarul general al PCUS Nikita Sergheievici Hruşciov, 1960

10 Stalin pe catafalc la 7 martie 1953. După opt ani cadavrul său este scos din Mausoleu şi înmormântat alături.

12 *Nikita S. Hruşciov şi tovarăşii de partid, la o întâlnire cu artiştii şi scriitorii sovietici*, pictură, 1957

7 Tehnicieni lucrând la *Sputnik 1*, primul satelit artificial al Pământului

8 Cosmonautul rus Iuri Gagarin, primul om lansat pe orbita Pământului la 12 aprilie 1961

Dmitri Dmitrievici Şostakovici

Politica culturală oscilantă a lui Hruşciov este confirmată şi de cazul compozitorului Dmitri Şostakovici. Acesta compune mai multe lucrări muzicale dedicate de forma lui Stalin şi Uniunii Sovietice, pentru a-şi câştiga libertatea de creaţie. Pentru un timp devine o stea a culturii sovietice. În 1936 este denunţat public ca decadent şi formalist. Mai târziu, în 1948, este obligat să-şi facă autocritică fiind ostracizat pentru o vreme. Ca prim-secretar al Uniunii Compozitorilor Sovietici, între 1960 şi 1968, Şostakovici se vede nevoit să critice avangardismul occidental, conformându-se politicii de partid.

sus: Dmitri Şostakovici

8 august 1953	*Noul curs* al lui Malenkov
Mai 1955	Se înfiinţează Tratatul de la Varşovia
1957	Se lansează primul satelit artificial al Pământului
1958	Hruşciov devine secretar general al PCUS
14 octombrie 1964	Demiterea lui Hruşciov

Demiterea lui Hruşciov şi perioada Brejnev

După demiterea lui Hruşciov în 1964, Brejnev devine noul conducător al Uniunii Sovietice. Acesta este influenţat de conducerea de partid, mai mult decât în cazul predecesorilor săi. Treptat, în politica externă, are loc o încercare de apropiere de lumea occidentală.

În 1959, politica externă a lui Hruşciov duce la o îndepărtare ideologică treptată de China. Amplasarea rachetelor nucleare în Cuba aduce lumea în pragul unui al treilea război mondial în octombrie 1962, dar se evită extinderea conflictului după ce Uniunea Sovietică se retrage. Din 1961, Hruşciov manifestă o tendinţă din ce în ce mai accentuată de a lua decizii şi a opera schimbări imprevizibile (pentru partid). Acest lucru duce la înlăturarea lui de către membrii Prezidiului Partidului Comunist al Uniunii Sovietice (Biroul Politic) la 14 octombrie 1964.

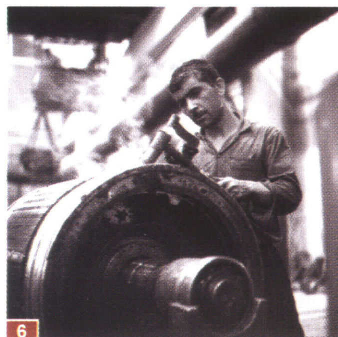
Noul centru de putere este format de Leonid Brejnev ❷, secretarul general al PCUS, împreună cu Aleksei Kosîghin ca preşedinte al Consiliului de Miniştri şi cu preşedintele Nikolai Podgornîi ca preşedinte al Prezidiului Sovietului Suprem. O conducere unilaterală, în stilul lui Hruşciov, nu mai era tolerată. Perioada Brejnev este considerată una de *normalizare* şi *birocratizare* a vieţii socialiste de zi cu zi. Începând cu a doua jumătate a anilor 1970, conducerea sovietică începe să se transforme într-o gerontocraţie politică ❶. Congresul XXIII al PCUS din 1966 susţine prioritatea industriei grele ❻ în economie şi trasează sarcina obţinerii unei parităţi cu SUA ❺ în cursa înarmării. Cheltuielile imense din anii 1970 pentru producerea rachetelor balistice şi a submarinelor provoacă mari lipsuri alimentare şi nemulţumirea populaţiei. Dezaprobarea din ce în ce mai puternică a intelectualilor şi disidenţilor (Aleksandr Soljeniţîn şi Andrei Saharov ❼) este însoţită şi de măsuri represive – deportare în lagărele de muncă silnică şi izolarea în spitalele de psihiatrie.

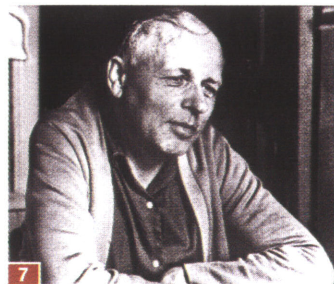
După ce suprimă prin forţă *Primăvara de la Praga* *(pag. 578)* în 1968, conducerea sovietică aprobă politica de conciliere lansată în 1970 de către cancelarul vest-german Willy Brandt ❸. Din 1970, se negociază o serie de acorduri între Uniunea Sovietică şi ţările vestice. Acestea culminează cu Acordurile strategice pentru limitarea înarmării (SALT I şi II) ❹ din 1974 şi 1979, cu Statele Unite ale Americii, şi cu Acordurile de la Helsinki privind politica de securitate internaţională şi controlul înarmării. Însă procesul de apropiere întâmpină o serie de piedici, printre care decizia NATO din 1977 de modernizare a sistemelor rachetare, invazia sovietică în Afghanistan din 1979 şi boicotul vestic al Jocurilor Olimpice ❽ din 1980 de la Moscova.

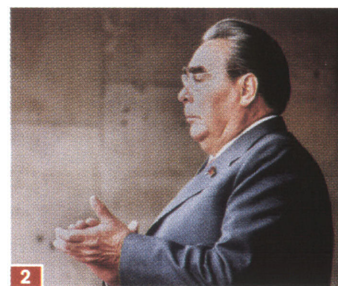
Unele reforme interne au succes, cum ar fi îmbunătăţirea învăţământului public şi acordarea unei autonomii politice şi culturale mai mari republicilor sovietice. Pe de altă parte, povara competiţiei cu SUA în cursa înarmării subminează treptat performanţele economice, resursele concentrându-se în armată şi în industria grea, în defavoarea industriei de consum. Criza de produse duce inevitabil la proliferarea corupţiei.

1 Conducerea sovietică salută mulţimea în timpul manifestaţiilor de la Moscova, 1 mai 1982; de la stânga la dreapta: K. Cernenko, N. Tihonov, L. Brejnev, Grişin şi A. Kirilenko

5 Paradă militară în cadrul sărbătoririi a 50 de ani de la Revoluţia din Octombrie, Piaţa Roşie, Moscova, 7 noiembrie 1967

6 Muncitor la o uzină de locomotive din Tblisi, Georgia, 1967

7 Fizicianul disident rus Andrei Saharov în timp ce acordă un interviu, martie 1973

2 Secretarul general Leonid Brejnev face o încercare de conciliere cu Occidentul

3 Politica de apropiere: Leonid Brejnev şi cancelarul vest-german Willy Brandt (dreapta) în timpul unei vizite de stat în Uniunea Sovietică, 17 septembrie 1971

4 Preşedintele SUA Jimmy Carter (stânga) şi Leonid Brejnev (dreapta) semnează al doilea Acord Strategic pentru Limitarea Înarmării, 1979

8 Afiş pentru ediţia a 22-a a Jocurilor Olimpice de Vară de la Moscova, 19 iulie – 2 august 1980

1968 | *Primăvara de la Praga*
1974 | Acordul SALT I
1975 | Acordurile de la Helsinki
1977 | NATO decide modernizarea sistemelor rachetare
1979 | Acordul SALT II şi invazia sovietică în Afghanistan
1980 | Jocurile Olimpice de la Moscova

Gorbaciov şi sfârşitul Uniunii Sovietice

În 1985 are loc o schimbare radicală a politicii interne şi externe, odată cu alegerea lui Gorbaciov ca secretar general. Reformele sale duc la prăbuşirea comunismului sovietic în 1989-1991.

După moartea lui Brejnev ⑨, vine la putere Iuri Andropov ⑪ în 1982, apoi Constantin Cernenko în 1984 ⑬. După moartea lui Cernenko la 10 martie 1985, Mihail Gorbaciov ⑩

11 Iuri Andropov ţinând un discurs la sfârşit de an, 21 decembrie 1982

13 Conducătorul interimar Constantin Cernenko conduce URSS un an, până la moartea sa

este ales secretar general al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Gorbaciov, împreună cu ministrul de externe Eduard Şevardnadze şi cadrele mai tinere din conducere, întreprind ample reforme. El reîncepe imediat la Geneva trativele cu Statele Unite ale Americii privind dezarmarea, iar în 1987-1989 retrage armata sovietică din Afghanistan.

Pe plan intern, în 1987 începe privatizarea economiei, iar în 1988 se legalizează independenţa companiilor. Însă inflaţia galopantă compromite de

10 Revoluţia de la vârf: la o conferinţă a PCUS, Mihail Gorbaciov schiţează planurile sale de reformă, care implicau reconstrucţia (*perestroika*) şi transparenţa (*glasnost*), 1988

multe ori reformele economice. Politicile culturale şi educaţionale se liberalizează, urmând sloganurile *transparenţă* (*glasnost*) şi *reconstrucţie* (*perestroika*), iar influenţele culturale occidentale se fac tot mai resimţite. Reformele lui Gorbaciov se răspândesc imediat în statele socialiste aliate, ţările din Europa Centrală şi de Est, determinând căderea Zidului Berlinului (*pag. 544*) în 1989 şi dizolvarea întregului bloc estic. Pentru evitarea violenţelor în timpul acestui proces, în 1990 Gorbaciov primeşte Premiul Nobel pentru pace.

Însă Gorbaciov este supus unor presiuni interne din ce

15 Întâlnire între Mihail Gorbaciov şi preşedintele SUA Ronald Reagan, 9 decembrie 1987

în ce mai mari. Cadrele vechi de partid, tradiţionaliste, sabotează desfăşurarea reformelor, în timp ce pentru reformiştii de orientare occidentală eforturile sale nu sunt suficiente. Situaţia catastrofală a economiei duce la greve, iar Uniunea Sovietică devine tot mai dependentă de ajutorul financiar din partea ţărilor occidentale. Situaţia se înrăutăţeşte în aprilie 1986, când în Ucraina are loc cel mai mare dezastru nuclear din istorie, explozia reactorului 4 al centralei nucleare de la Cernobîl ⑫.

La aceste probleme se adaugă izbucnirea conflictelor separatiste. În 1986, în Kazahstan se declanşează revolte populare.

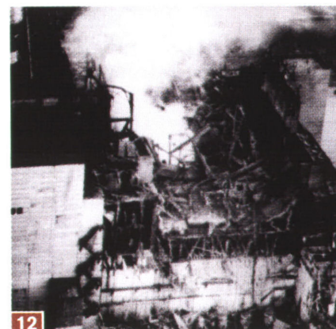

14 Cererea de libertate: peste 20 000 de cetăţeni demonstrează la Moscova la 16 septembrie 1990

În 1990, mişcările naţionale, mai ales în republicile baltice, urmăresc desprinderea de Uniunea Sovietică. În acelaşi an, au loc primele demonstraţii anticomuniste din Rusia ⑭. La 19 august 1991 forţele conservatoare din partid împreună cu conducerea armatei încearcă o lovitură de stat şi îl izolează pe Gorbaciov ⑮, care se afla la odihnă în Crimeea.

9 Înmormântarea lui Brejnev: membri ai conducerii PCUS şi ai guvernului duc sicriul său deschis, 15 noiembrie 1982

12 Reactor distrus la centrala nucleară de la Cernobîl, 1986

Andrei Gromîko

Pentru aproape 30 de ani, între 1957 şi 1985, Andrei Gromîko, economist şi ambasador la Washington şi la Organizaţia Naţiunilor Unite, a reprezentat interesele Uniunii Sovietice pe plan internaţional. În Occident, ministrul de externe, cu atitudinea lui negativistă este numit dl. Niet. Are un rol central în discuţiile cu Statele Unite ale Americii privind dezarmarea şi acordurile de neagresiune, iar în 1973 devine membru al Biroului Politic. În iulie 1985, Gorbaciov îl trimite într-un con de umbră, numindu-l preşedinte al Sovietului Suprem.

sus: Ministrul de externe sovietic Andrei Gromîko în 1985

11 martie 1985 | Gorbaciov devine secretar general al PCUS
1986 | Dezastrul nuclear de la Cernobîl
1987–1989 | Armata sovietică se retrage din Afganistan
1989 | Căderea Zidului Berlinului
1990 | Gorbaciov primeşte Premiul Nobel pentru pace

Rusia în perioada conducerii lui Elţin

În 1991, imperiul sovietic se destramă într-o federaţie a fostelor republici sovietice socialiste. Elţîn promovează reforme complexe, însă, în acelaşi timp, declanşează războiul în Cecenia.

Boris Elţîn (dreapta) îl umileşte pe Gorbaciov în Duma rusească, 23 august 1991

Puciul de la Moscova din 19 august 1991 eşuează din cauza rezistenţei poporului şi a nesiguranţei armatei. Când Mihail Gorbaciov se întoarce, află că a fost privat de putere ❶. Noul preşedinte al Rusiei ❹ este fostul rival al lui Gorbaciov, Boris Elţin ❷, primarul Moscovei. În septembrie, Elţin recunoaşte independenţa statelor baltice, iar în noiembrie desfiinţează Partidul Comunist al Uniunii Sovietice. La 21 decembrie 1991 URSS se destrămа oficial, când unsprezece foste republici sovietice – Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Kazahstan, Kîrgîzstan, Moldova, Tadjikistan, Turkmenistan, Ucraina şi Uzbekistan – se retrag şi, împreună cu Rusia, formează Comunitatea Statelor Independente (CSI).

Cel mai puternic om din Rusia după 1991: Boris Elţin, 1990

Soldaţi din garda de onoare a Rusiei, într-o paradă de Ziua Independenţei, 12 iunie 1999

În anii următori, preşedintele Elţin va solicita ajutor financiar din partea Occidentului. De asemenea, el accelerează procesul de dezarmare. În 1993, Elţin impune parlamentului o nouă constituţie, întărind preşedinţia şi contracarând o încercare de lovitură de stat a conservatorilor. În iunie 1994, Rusia se alătură programului de Parteneriat pentru Pace al NATO, iar în mai 1997 semnează cu acesta un acord de securitate.

În 1994 trupele ruseşti invadează Cecenia ❺ după izbucnirea mişcărilor separatiste, campania militară însă neavând susţinere în rândul poporului rus. În 1999 începe al doilea război cecen, în urma atacurilor cu bombă şi asasinatelor întreprinse de rebelii ceceni. Ofensiva militară rusă degenerează rapid într-o ocupaţie sângeroasă care atrage criticile comunităţii internaţionale.

În 1998, după o devalorizare rapidă a rublei, guvernul rus este pus în imposibilitatea de a-şi plăti datoriile externe. Mulţi ruşi îşi pierd economiile din cauza inflaţiei crescânde, iar Elţin îşi pierde tot mai mult popularitatea.

Soldaţi ruşi patrulând în regiunea din apropierea capitalei cecene Groznîi, unde rebelii continuau atacurile, iulie 1996

La sfârşitul anului 1999, din cauza problemelor de sănătate, se retrage de la putere în favoarea lui Vladimir Putin, fostul preşedinte al Comitetului de securitate a statului.

Putin ❸ se remarcă imediat ca un lider popular şi puternic, anunţându-şi intenţia de a diminua corupţia. Însă apar critici în interiorul şi din afara Rusiei după ce acesta limitează libertatea presei şi impune un stil de conducere tot mai autoritar. Putin urmăreşte să restabilească poziţia internaţională a Rusiei. După 11 septembrie 2001 el oferă ajutor SUA, în special în lupta globală împotriva terorismului, iar în 2002 semnează protocolul de la Kyoto privind modificările climatice. În timpul invaziei SUA în Iraq din 2003, se aliază cu Franţa şi Germania opunându-se atacului. După ce preşedintele Yukos, oligarhul Mihail Hodorkovski, este arestat în 2003 sub acuzaţia de evaziune fiscală, Putin este reales preşedinte în martie 2004, cu 71% din voturi.

Vladimir Putin, 7 iunie 2000

Conflictul din Cecenia

Sângerosul conflict începe în decembrie 1994 prin ocuparea Ceceniei de trupele ruseşti, ca răspuns la răpirea unui soldat rus de către miliţia separatistă. După cucerirea capitalei Groznîi, în mai 1997 preşedintele Elţin declară oficial sfârşitul războiului. Aslan Maskadov, preşedintele ales al Ceceniei, nu este recunoscut de Rusia şi intră în ilegalitate. În 1999 începe al doilea război cecen, după o serie de atacuri teroriste ale separatiştilor asupra unor ţinte ruseşti. Maskadov este împuşcat mortal de către trupele ruseşti în Cecenia în 2005.

Femeie cecenă în faţa unor case distruse din capitala Groznîi, 30 decembrie 1994

Lunetist cecen păzind zona din faţa palatului prezidenţial din Groznîi, 10 ianuarie 1995

19 august 1991 | Puciul de la Moscova
21 decembrie 1991 | Înfiinţarea CSI
1993 | Aprobarea Noii Constituţii
1994 | Preşedinţia lui Kucima în Ucraina
Iunie 1994 | Rusia în *Parteneriatul pentru Pace* cu NATO
Decembrie 1994 | Rusia ocupă Cecenia

Ucraina, Belarus şi Moldova

Dacă Ucraina şi Moldova dezvoltă sisteme democratice funcţionale, regimul politic din Belarus (fosta Bielorusia) rămâne autoritar.

Încă de la jumătatea celui de Al Doilea Război Mondial, Ucraina face eforturi pentru a-şi câştiga autonomia. Până în 1954, Armata Revoluţionară Ucraineană luptă împotriva autorităţilor sovietice. Odată cu destrămarea Uniunii Sovietice în decembrie 1991, Ucraina devine membră CSI, iar cea mai mare parte a ucrainenilor votează pentru continuarea unei colaborări strânse cu Rusia. Leonid Kucima ❻, preşedinte între 1994–2004, începe să orienteze ţara spre economia de piaţă. Din punct de vedere politic, el se aliniază Rusiei. Fraudarea alegerilor din 2004 pentru succesorul lui Kucima duce la proteste populare nonviolente – *Revoluţia portocalie* ❿ – care au un impact asupra alegerilor din ianuarie 2005, câştigate de politicianul reformist şi fostul prim-ministru Victor Iuşcenko ❼. Acesta îşi declară intenţia de a apropia Ucraina de Occident.

Bielorusia, şi-a proclamat suveranitatea cu denumirea de Republica Belarus în iulie 1990. Este membră CSI din 1991 ⓫, fiind orientată politic spre Rusia. Aleksandr Lukaşenko ❾ este preşedinte din 1994. Privit iniţial ca promotor al economiei de piaţă, el îşi sporeşte autoritatea în 1996 printr-un referendum şi de atunci conduce ca *ultim dictator al Europei*. Presa şi opoziţia sunt intimidate constant, iar opoziţia politică este de-a dreptul anihilată. În 1999, la sfârşitul mandatului său, Lukaşenko refuză pur şi simplu să se retragă din funcţie, organizând un referendum. Este reales în 2001 prin manipulare politică masivă, cu un procent declarat de 76% din voturi.

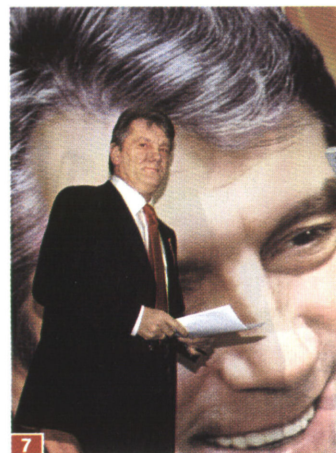
În Republica Moldova, care este membră a CSI din 1991, membrii fostului Partid Comunist sunt la guvernare din 1994, în diverse alianţe. Există tensiuni în regiunea Transnistria, care a cerut autonomie, iar între timp, fiind sprijinită de Rusia, şi-a proclamat, în mod abuziv, independenţa. De asemenea, ţara se confruntă cu grave probleme economice, aproape 80% din populaţie trăind sub ❽ limita sărăciei.

6 Leonid Kucima (stânga) la o întâlnire cu personalităţi politice importante din regiune, 29 noiembrie 2004

8 Moldoveni într-o căruţă cu cai

7 Victor Iuşcenko este ales preşedinte după alegerile repetate din Ucraina, 22 noiembrie 2004

9 Aleksandr Lukaşenko, *ultimul dictator al Europei*, 28 martie 1997

10 Susţinători ai lui Victor Iuşcenco demonstrând pe străzile din Kiev în timpul *Revoluţiei portocalii*, 23 octombrie 2004

11 Lukaşenko (Belarus), Nazarbaev (Kazahstan), Putin (Rusia) şi Kucima (Ucraina) în timpul unei întruniri a CSI privind zona comercială comună liberă

1996	Instaurarea dictaturii lui Lukaşenko în Belarus
Mai 1997	Ucraina semnează acordul de parteneriat cu NATO
1999	Începe al doilea conflict cecen
2000	Elţin demisionează, Vladimir Putin preia puterea
Martie 2004	Putin este reales preşedinte al Rusiei

Statele baltice şi cele din Caucaz

De la obţinerea independenţei, statele baltice se orientează spre Occident, creând structuri democratice şi intrând în Uniunea Europeană. Din 2003, şi Georgia urmează drumul democraţiei.

Încă din 1987, în statele baltice apar mişcări puternice pentru obţinerea independenţei, în tradiţia luptei de eliberare a popoarelor baltice de după 1918. În 1994, Lituania şi Letonia sunt primele republici sovietice care îşi declară independenţa ❷, ❸; încercările de a organiza o lovitură de stat din partea forţelor loiale Moscovei sunt dejucate. În toate cele trei republici baltice, poporul votează independenţa prin referendum, iar aceasta devine realitate în preajma puciului din august 1991 de la Moscova (*pag. 589*).

Tranziţia naţiunilor baltice către o democraţie stabilă, după model occidental, este înlesnită de aderarea la ONU (1991) şi Consiliul Europei (1993-1995), dar şi de sprijinul economic şi tratatele de cooperare cu Vestul. Retragerea trupelor sovietice ❶ şi tratatele de frontieră se încheie în 1994. Pe 27 octombrie 1995, Letonia solicită integrarea în Uniunea Europeană, urmată curând de Estonia ❽ şi Lituania. După redresarea economiei şi a sistemelor parlamentare, cele trei ţări intră în grupul noilor membri UE, fiind admise la 1 mai 2004.

În 1989, în Caucaz, încep lupte sângeroase pentru regiunea Nagornîi Karabah ❺, a cărei populaţie predominant armeană îşi declară independenţa faţă de Azerbaidjan în 1991. În 1993, Armenia atacă Azerbaidjanul pentru a sprijini enclava; un an mai târziu, cele două state membre CSI cad de acord pentru încetarea focului. În Azerbaidjan, foştii comunişti conduşi de Gheidar Aliev revin la putere în 1993. Nagornîi Karabah îşi alege propriul preşedinte în 1997, deşi regiunea nu este recunoscută de guvernul azer, iar situaţia rămâne tensionată. În ianuarie 2001, Armenia şi Azerbaidjan devin membre ale Consiliului Europei.

În 1989, tensiunile etnice ies la suprafaţă şi în Georgia, când georgienii şi osetinii de sud intră în conflict; în acelaşi an, trupele sovietice înăbuşă demonstraţiile pentru independenţă din Tblisi. Opoziţia naţională condusă de Zviad Gamsahurdia ❼ câştigă în 1990 primele alegeri pluripartite, iar în 1992 declară independenţa Georgiei. Preşedintele Zviad Gamsahurdia este înlăturat în ianuarie 1992 după conflicte dure, iar Eduard Şevardnadze ❻, fostul ministru de externe sovietic, este ales ca succesor. Acesta stabilizează economia prin câştigurile din exporturile de petrol şi contracte cu Vestul, în acelaşi timp consolidându-şi puterea personală printr-o constituţie prezidenţială. Regimul lui se caracterizează prin corupţie generalizată. Demonstraţiile paşnice ale populaţiei după alegerile parlamentare fraudate din 22 noiembrie 2003 în timpul aşa numitei *Revoluţii a Trandafirilor* îl obligă pe Şevardnadze să demisioneze. Noile alegeri din ianuarie 2004 sunt câştigate de Mihail Saakaşvili, candidatul principal al opoziţiei şi liderul Mişcării Naţionale Unite, care devine preşedinte.

1 Trupele sovietice în retragere din Lituania, 3 martie 1992

2 Demonstranţi cu drapelul Lituaniei în faţa clădirii parlamentului din Vilnius, 9 ianuarie 1991

3 Tânăr fluturând drapelul leton în timpul unei demonstraţii prin care se cere independenţa faţă de Uniunea Sovietică, Riga, 14 ianuarie 1991

4 Tineri lituanieni sărbătorind intrarea ţării lor în Uniunea Europeană, la un concert în Piaţa Catedralei din Vilnius, 30 aprilie 2004

5 Trupe sovietice la graniţa dintre Armenia şi Azerbaidjan, 22 ianuarie 1990

6 Eduard Şevardnadze, preşedintele Georgiei, adresându-se parlamentului naţional, 30 aprilie 2000

7 Zviad Gamsahurdia, primul preşedinte georgian postsovietic

8 Turişti în centrul istoric din Tallinn, capitala Estoniei

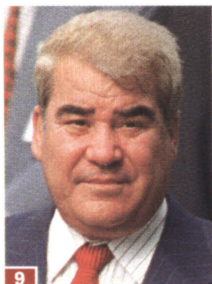
1989 | Război între Armenia şi Azerbaidjan pentru regiunea Nagornîi Karabah **1991** | Independenţa Tadjikistanului **1992** | Şevardnadze este ales preşedinte al Georgiei

1989 | Niazov devine preşedinte al Turkmenistanului **1991** | Independenţa Lituaniei şi Letoniei/ambele devin membre ale ONU

Statele din Asia Centrală

Fostele republici sovietice din Asia Centrală formează regimuri prezidenţiale autoritare care îmbină reforme economice modeste cu stilul vechi de conducere.

La fel ca şi statele caucaziene, fostele republici sovietice din Asia Centrală trec prin tensiuni politice după obţinerea independenţei. Toate au o bază comună islamică, renăscută şi adesea politizată, ai cărei adepţi radicali au acces la arme şi la materiale de propagandă prin frontierele necontrolate ale Afghanistanului. Regimurile acestor state îşi exercită monopolul asupra vieţii politice.

Saparmurad Niazov, preşedintele republicii central-asiatice Turkmenistan, 1997

Islam Karimov, preşedintele autoritar al Uzbekistanului din 1990

Emomali Rahmonov, preşedintele Tadjikistanului, 1993

În Turkmenistan, preşedintele Partidului Comunist, Saparmurat Niazov ❾, este ales preşedinte şi şef al guvernului în 1990 de către Adunarea Comunistă; acesta îşi sporeşte autoritatea în 1992, printr-o nouă constituţie. În acelaşi an este reales preşedinte fără opoziţie. În 1999, Niazov se autoproclamă preşedinte pe viaţă.

Tadjikistanul îşi câştigă independenţa în 1991, iar Emomali Rahmonov ⓬ preia puterea un an mai târziu ca şef al statului. Declară război islamiştilor, iar în 1993–1994 cere ajutorul trupelor Comunităţii Statelor Independente împotriva rebelilor înarmaţi. După ce rebelii sprijiniţi de afghani preiau controlul asupra unei părţi din ţară în 1996, Rahmonov duce tratative de pace cu aceştia şi chiar le permite să participe la guvernare în 1998. Puterea preşedintelui din Kazahstan, stat independent ⓫ începând din 1990, se sprijină pe un puternic cult al personalităţii, iar observatorii califică realegerea sa falsificată din 1999, cu 97% din voturi, ca fiind fraudată.

Alegeri compromise şi tendinţe autocrate e ceea ce caracterizează şi regimurile celorlalte state din Asia Centrală. Nursultan Nazarbaev, preşedinte al Kazahstanului din 1990, păstrează o stabilitate relativă a ţării prin legături economice cu Occidentul, relaţii politice de prietenie cu Rusia şi China şi exploatarea resurselor de petrol ⓯ şi a minereurilor. În 2000, îşi asumă puterea pe viaţă.

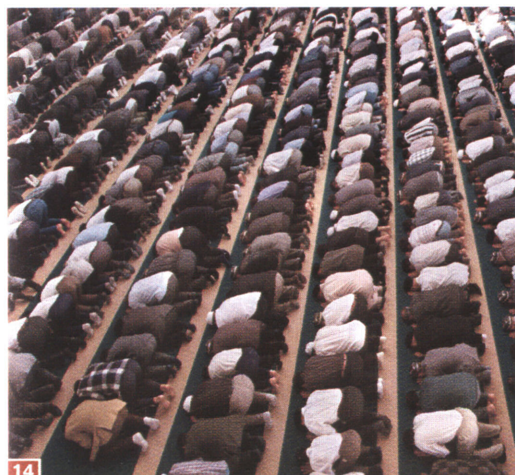

Askar Akaev, preşedintele republicii central-asiatice Kîrgîzstan

Memorial ridicat în cinstea independenţei ţării în capitala cazahă Astana, 2004

Preşedintele Islam Karimov ❿ deţine puterea în Uzbekistan din 1990, conducând cu mână forte populaţia predominant musulmană ⓮. Uzbekistanul pune la dispoziţie baze militare pentru coaliţia condusă de SUA în timpul invaziei în Afghanistan din 2001. Kîrgîzstan, cea mai mică dintre republici, cu aproximativ cinci milioane de locuitori, este condusă de preşedintele Askar Akaev ⓭ în 1990–2005 şi se orientează spre dezvoltarea economiei de piaţă. În 1998, Kîrgîzstan este prima dintre fostele republici sovietice care intră în Organizaţia Mondială a Comerţului (OMC). După luptele dure din 1999 dintre trupele guvernului şi rebelii islamişti, Akaev începe o campanie dură împotriva disidenţilor. În martie 2005 este nevoit să fugă din ţară, din cauza protestelor violente împotriva guvernului. Liderul opoziţiei, Kurmanbek Bakiev, devine preşedinte după alegerile din iulie.

Musulmani uzbeci rugându-se într-o moschee în capitala uzbecă Taşkent, 2001

Producţia de petrol în Kazahstan: platformă de forare în Marea Caspică, 2005

AFRICA DE NORD-VEST DUPĂ 1945

Între 1956 şi 1962, Maghrebul obţine independenţa politică faţă de Franţa, însă nu de fiecare dată pe cale paşnică; războiul de eliberare din Algeria se dovedeşte a fi de durată şi sângeros. Deşi în Maroc, Tunisia şi Algeria s-au instaurat regimuri autoritare, ele îşi asumă în mod frecvent rolul de mediator între Europa şi Africa, respectiv lumea islamică, şi obţin progrese în ce priveşte dezvoltarea economică. Încercările de modernizare după modelul societăţii occidentale sunt însoţite adesea de eforturile de a ţine grupurile islamiste la distanţă de puterea politică ❶.

1 Un soldat algerian păzeşte satul Ben Achour de eventualele atacuri ale fundamentaliştilor islamişti, 23 iulie 1997

Maroc şi Tunisia

După obţinerea independenţei între 1956 şi 1957, ambele ţări ajung la stabilitate economică doar cu preţul consolidării regimurilor autoritare.

Lupta Marocului pentru independenţă este condusă de Partidul Istiqlal (*Independenţa*) ❸. Când sultanul Muhammad V ❹ îşi formulează pretenţiile în 1953, francezii îl exilează. Protestele care au urmat accelerează decolonizarea, care se încheie la 2 martie 1956. Muhammad V devine rege şi conduce fiind sprijinit de mişcarea de eliberare naţională. În 1956, Marocul recâştigă Tangerul, care fusese internaţionalizat, şi pretinde Sahara de Vest.

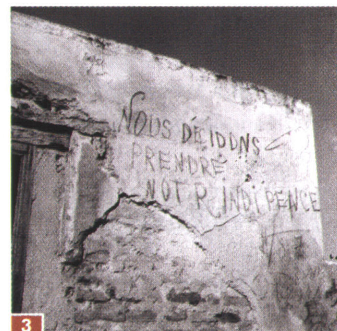
În 1961, Muhammad moare, fiind urmat la tron de fiul său, Hassan II, care întâmpină critici din partea opoziţiei de dreapta şi a partidului Istiqlal. Declanşează acţiuni represive împotriva oponenţilor săi, iar în 1956 impune legea marţială. Încercarea armatei de a organiza o lovitură de stat în august 1972, duce la înăsprirea regimului. În 1976, regele anexează o porţiune din Sahara spaniolă prin acţiunea civilă *Marşul verde*, iar apoi ocupă zona cu ajutorul armatei. După 1977, regele Hassan slăbeşte restricţiile interne şi demarează cu precauţie procesul de modernizare. În Africa şi în lumea arabă este privit ca mediator.

2 Femei în Tanger, Maroc, 16 septembrie 2004

Fiul său, Muhammad VI ❺, aplică reforme încă de la urcarea pe tron în 1999, eliberând mii de deţinuţi politici. De asemenea, el încearcă să îmbunătăţească Statutul social al femeilor ❷, respectând în acelaşi timp tradiţiile islamului marocan.

În Tunisia, Partidul Neo Destour al lui Habib Bourguiba ❻ conduce lupta forţelor naţionale pentru independenţă. După ce Franţa îi garantează autonomia în 1954, Tunisia devenind republică independentă la 25 iulie 1957. Preşedintele Bourguiba urmează propria *cale spre socialism*, îmbunătăţeşte asistenţa socială şi pe cea medicală şi încearcă laicizarea societăţii. El se orientează către Vest şi deschide ❼ Tunisia pentru turism, însă în acelaşi timp ia măsuri împotriva disidenţilor. În noiembrie 1987 este obligat să se retragă de către succesorul său, Zine el Abidine Ben Ali. La început acesta anulează restricţiile asupra libertăţii presei, după care va recurge la alegeri trucate, represiuni asupra disidenţilor, mai ales asupra celor din grupurile politice islamice.

3 Inscripţie pe un zid din Maroc, prin care se cere independenţă pentru protectoratul francez, cca 1944

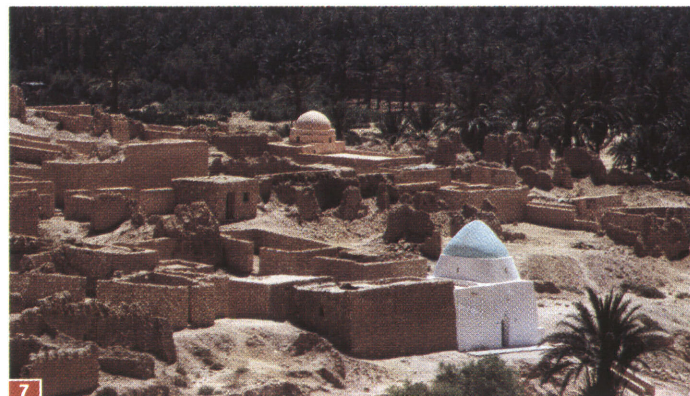
4 Muhammad V în timpul unei emisiuni la radio, 14 noiembrie 1955

5 Regele reformist Muhammad VI, 20 iunie 2000

6 Habib Bourguiba la reşedinţa sa din Tunis, iulie 1957

7 Tamerza, sat într-o oază din Tunisia

Noiembrie 1954 | Se fondează FEN în Algeria – începutul Războiului din Algeria

2 martie 1956 | Independenţa Marocului

25 iulie 1957 | Tunisia obţine independenţa

Din 1961 | Marocul este condus de regele Hassan II

Algeria

După războiul sângeros pentru independenţă, care ia sfârşit în 1962, ţara se bucură de pace pentru o scurtă perioadă de timp. Între 1991 şi 1999 izbucneşte un nou război civil.

Războiul pentru independenţă în colonia franceză Algeria ❾ se derulează cu o cruzime din ce în ce mai mare de ambele părţi. În noiembrie 1954, diversele mişcări de eliberare înarmate se unesc şi formează Frontul de Eliberare Naţională (FEN), condus de Ahmed Ben Bellah. Începe Războiul din Algeria ❽, violenţele se extind, iar luptătorii pentru independenţă sunt înfrânţi de armata franceză, ceea ce va înverşuna şi mai mult poporul algerian. Când guvernul francez declară în sfârşit că este gata să acorde concesii Algeriei, A Patra Republică Franceză este răsturnată în mai 1958 de o alianţă între algerienii francezi şi armata franceză. Charles de Gaulle face uz de prestigiul său pentru a rezolva criza, păstrând democraţia franceză şi creând premisele retragerii francezilor din Algeria.

9 Charles de Gaulle în Algeria, după alegerea sa ca prim-ministru al Franţei în iunie 1958

11 Deifen-Bacher, prefectul regiunii Tlemcen, adresându-se populaţiei

Pe 18 martie 1962, Algeria obţine independenţa. Ahmed Ben Bellah ❿ devine noul conducător al ţării, fiind ales preşedinte în septembrie. În octombrie Algeria devine membră ONU, iar Bellah declară neutralitatea ţării în afacerile externe. Însă politica sa internă unilaterală duce la exodul europenilor ⓫, iar ţara rămâne fără o elită economică şi inginerească. În iunie 1965, Ben Bellah este destituit de către Houari Boumedienne ⓭, ministrul apărării. Acesta introduce un nou program socialist şi naţionalizează proprietăţile franceze din zonele rurale, industria şi companiile petroliere, bazându-se pe armată pentru a-şi consolida puterea. El iniţiază proiecte rurale extinse, în principal cu ajutor sovietic, şi derulează o *revoluţie agrară*, distribuind pământ ţăranilor săraci. După moartea lui Boumedienne în 1979, generalul Chadli Ben Dschedid devine preşedinte. În acelaşi timp se înfiinţează organizaţia radicală Frontul Islamic al Salvării (FIS).

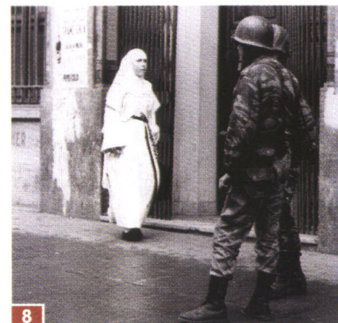
În alegerile parlamentare din decembrie 1991, Frontul Islamic al Salvării câştigă primul tur de scrutin şi se părea ca va obţine majoritatea, însă armata – cu aprobare internaţională tacită – intervine pentru a împiedica FIS să preia puterea. Represiunea militară şi declararea stării de urgenţă provoacă revolte şi atentate din partea islamiştilor. În iunie 1992, preşedintele Muhammad Boudiaf este victima unui astfel de atentat, iar ţara intră într-un război civil care face cca 95 000 de victime ⓬.

Algeria în prezent

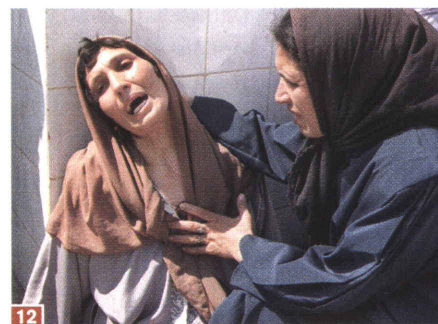

Pacea începe abia atunci când Abdelaziz Bouteflika, preşedinte începând din 1999, începe procesul de reconciliere naţională. *Deşi această politică are un oarecare succes, relaţiile dintre grupurile islamiste şi guvern rămân tensionate, iar violenţele sporadice continuă. În septembrie 2003, armata ucide 150 de luptători islamişti în munţii de est ai Algeriei, iar în iunie 2004 forţele de apărare îl execută pe Nabil Sahraoui, conducătorul grupului Salafist. Adjunctul acestuia, Amari Saifi, capturat în 2004, este considerat responsabil pentru răpirea a 32 de turişti europeni în Sahara în 2003.*

sus: Preşedintele Abdelaziz Bouteflika împreună cu susţinătorii săi, în timpul unei campanii electorale, 10 aprilie 1999

8 Soldat francez păzind Universitatea din Alger în timpul războiului din Algeria, 28 februarie 1962

10 Ahmed Ben Bellah (stânga), prim-ministrul care a devenit preşedinte al Algeriei, şi Houari Boumedienne (dreapta), adversarul său de mai târziu, septembrie 1962

12 O femeie deplânge victimele unui masacru coordonat de fundamentaliştii islamişti în care, conform datelor oficiale, 85 de persoane din Bentalha, lângă Alger, sunt ucise pe 22 septembrie 1997

13 Houari Boumedienne (al treilea din dreapta), fostul ministru al apărării şi conducător al Algeriei, susţine o conferinţă de presă la 22 iulie 1965 alături de membrii noului său guvern, participanţi la lovitura de stat împotriva lui Ben Bellah

18 martie 1962 | Algeria devine stat independent
1976 | *Marşul verde*
1987 | Ben Ali preia puterea în Tunisia
1992–1999 | Războiul civil din Algeria
1999 | Încoronarea regelui Muhammad VI al Marocului

Israel după 1948

Politica statului Israel este determinată până în prezent de lupta acestuia pentru existenţă ❶. Între cele două războaie şi mai ales după 1945, mulţi evrei se stabilesc în Palestina, construindu-şi ţara cu mult entuziasm, abnegaţie şi consecvenţă. Cu toate acestea, încă de la început, nu se găseşte o soluţie politică satisfăcătoare pentru palestinienii care locuiau deja în zonă. Relaţiile Israelului cu vecinii arabi susţinuţi de sovietici sunt pe punctul de a exploda. Alianţa Israelului cu SUA devine crucială pentru politica externă a ambelor ţări, contribuind la asigurarea supremaţiei sale în Orientul Mijlociu. După o serie de înfrângeri militare, cele mai multe ţări arabe ajung la un acord cu Israelul, izolându-i pe palestinieni în eforturile de a-şi forma propriul stat.

1 După sârma ghimpată: drapel israelian fluturând deasupra unui *kibuţ*, 1988

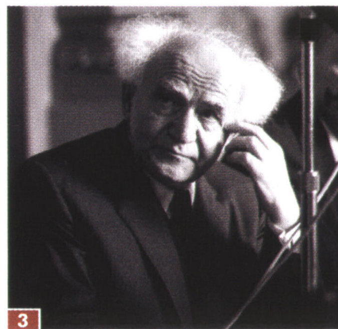
Israelul înaintea Războiului de Şase Zile din 1967

În 1948, sioniştii luptă împotriva autorităţilor coloniale britanice, a locuitorilor palestinieni şi a statelor arabe vecine, pentru crearea unui stat evreiesc. Cu ajutorul SUA, încercarea reuşeşte din punct de vedere economic, militar şi politic.

Statul Israel se constituie prin conflict. În 1939, pentru a evita tensiunile cu palestinienii, autorităţile mandatare britanice reduc cota de imigrare a evreilor la 75 000 de persoane. Însă după Holocaustul din Europa, începând cu 1945, mii de evrei intră în ţară ❷ – cei mai mulţi în mod ilegal, sprijiniţi de refugiaţii sau organizaţiile evreieşti. Locuiesc în comune şi *kibuţuri* şi sunt hotărâţi să lupte pentru supravieţuire. Până în 1948, Marea Britanie încearcă numeroase măsuri de represiune pentru a opri fluxul imigrărilor, însă organizaţiile evreieşti ilegale răspund prin atacuri violente.

La 14 mai 1948, David Ben-Gurion ❸, conducătorul Partidului Muncitoresc (*Mapai*), proclamă statul independent Israel ❹. În 1949, Knessetul se întruneşte pentru prima dată ca parlament unicameral şi îşi începe activitatea alegându-l pe Chaim Weizmann preşedinte şi pe Ben-Gurion prim-ministru. Până în 1954, numărul imigranţilor evrei se dublase ajungând la 576 000; aceştia ocupă 3500 km² din teritoriile arabe, pe care le valorifică rapid ❺. Conflictul cu palestinienii rămâne nerezolvat, iar Ierusalimul devine un oraş împărţit între israelieni şi arabi. Până în 1948, cca 500 000 de palestinieni fugiseră în ţările vecine, mai ales în Iordania; alţi 300 000 se refugiază în următorii ani.

Cu sprijinul masiv al SUA, Israelul cunoaşte o creştere economică rapidă şi pune bazele unei apărări militare moderne şi puternice. Israelul iese învingător din războiul arabo-israelian din mai-noiembrie 1948, iar în octombrie 1956 ocupă Gaza şi Peninsula Sinai ❼ împreună cu Franţa şi Marea Britanie. În timpul Războiului de Şase Zile (5–10 iunie 1967), Israelul zdrobeşte coaliţia statelor arabe condusă de Egipt, în acţiunea de ocupare a Golanului sirian ❻, a Ierusalimului de Est şi a unor părţi din teritoriile palestiniene.

3 David Ben-Gurion, cel dintâi prim-ministru al Israelului, 1950

2 Grupuri de imigranţi evrei debarcă ilegal noaptea pe coasta Palestinei încercând să evite patrulele britanice, decembrie 1947

4 David Ben-Gurion, liderul insurgenţilor sionişti şi întâiul prim-ministru israelian, proclamă independenţa statului Israel la Tel Aviv, 14 mai 1948

7 Mobilizare în Tel Aviv pentru ocuparea teritoriilor Gaza şi Sinai, octombrie 1956

5 Tractor într-un *kibuţ*, fermă colectivă în Israel, 1962

6 Golanul sirian, ocupat de Israel în 1967

14 mai 1948 | Proclamarea statului Israel
1949 | Weizmann este ales preşedinte
Octombrie–noiembrie 1956 | Războiul din Suez–Sinai
5–10 iunie 1967 | Războiul de Şase Zile
1972 | Invadarea Libanului de către Israel

Israelul din 1967 până în prezent

Acordurile de pace cu Egiptul şi Iordania reprezintă momente determinante în politica externă a Israelului. Se fac numeroase încercări de mediere pentru soluţionarea cererilor palestinienilor, însă procesul rămâne conflictual.

În 1972, sub prim-ministrul Golda Meir ❾, armata israeliană ocupă sudul Libanului, de unde trupele de gherilă palestiniene conduceau atacuri în nordul Israelului. Israelienii resping atacurile prin surprindere ale Egiptului şi Siriei în războiul de Yom Kippur din 6–26 octombrie 1973. După Conferinţa de Pace pentru Orientul Mijlociu de la Geneva din decembrie 1973, prin medierea ONU, a SUA şi a altor naţiuni, în Egipt, mai târziu în Iordania şi temporar în Siria are loc o colonizare treptată desfăşurată cu precauţie. Atacurile teroriste şi atitudinea intransigentă a Organizaţiei pentru Eliberarea Palestinei (OEP) şi a altor grupuri palestiniene ⓫ rămân o chestiune la ordinea zilei care necesită iniţiative diplomatice ⓭.

9 Golda Meir, prim-ministru al Israelului în 1969–1974

10 Prim-ministrul Ariel Sharon la o conferinţă de presă, 2004

Un militant înarmat al mişcării radicale Hamas păzeşte o tabără de refugiaţi palestinieni în Fâşia Gaza ocupată de Israel, 1 octombrie 2004

În 1974, Israel se afla în pragul unei crize financiare şi economice serioase. În acelaşi timp apare o disensiune în interiorul partidelor israeliene de la conducere, privind acordul cu palestinienii. În 1979, după mari eforturi, se încheie pacea cu Egiptul. Cabinetul prim-ministrului oscilează între radicali şi moderaţii care urmăresc o conciliere permanentă cu palestinienii.

Vocile ortodocşilor evrei radicali ⓬ şi ale grupurilor radicale de colonişti se amplifică.

Presiunea crescândă din partea SUA şi discuţiile secrete pentru sporirea încrederii duc la acceptarea OEP de către Israel ca partener de negociere în discuţiile de pace de la Camp David din 1992-1993. Procesul de pace suferă o piedică serioasă în momentul în care prim-ministrul Israelului, Yitzhak Rabin, este asasinat de un fundamentalist evreu la 4 noiembrie 1995. În ciuda faptului ca radicalul de dreapta Benjamin Netanyahu câştigă alegerile, în 1997 în unele comunităţi se instituie autoguvernarea palestiniană. În 2000, guvernarea laburistă a lui Ehud Barak pare mai dispusă să ofere concesii palestinienilor – inclusiv posibilităţii de a forma un stat palestinian – decât oricare alt lider israelian, însă nu se ajunge la nici un acord.

8 Muncitori israelieni construind zidul de securitate anunţat de Israel în 2004; Kalkilia, Iordania de Vest, 17 noiembrie 2004

La declanşarea Intifadei din 2000 şi la bombardamentele sinucigaşe, prim-ministrul Ariel Sharon ❿ răspunde prin acţiuni militare represive şi tentative de asasinat asupra liderilor militanţi. În 2002 începe construirea unui controversat zid de securitate ❽, iar reformele democratice palestiniene au fost urmate de retragerea Israelului din Gaza.

12 Un evreu ortodox în costum tradiţional, rugându-se în faţa *Zidului Plângerii* din Ierusalim, 1992

13 Încercări precaute de apropiere: conducătorul OEP Yasser Arafat discutând cu prim-ministrul israelian Yitzhak Rabin în timpul unei întâlniri la Madrid, 1994

Yitzhak Rabin

Comandant de armată pentru o perioadă lungă de timp şi strateg al victoriei din 1973, Yitzhak Rabin îşi transformă politica radicală în una de conciliere. Ca prim-ministru, în 1992 interzice înfiinţarea altor colonii evreieşti în zonele palestiniene ocupate şi iniţiază discuţii cu OEP. La 13 septembrie 1993 are loc o strângere de mână istorică între Yitzhak Rabin şi preşedintele OEP Yasser Arafat, în prezenţa lui Bill Clinton, preşedintele SUA, gest pentru care cei doi lideri primesc Premiul Nobel pentru pace. Pe 4 noiembrie 1995, Rabin este asasinat la Tel Aviv de către un fanatic evreu de dreapta.

sus: Yitzhak Rabin

6–26 octombrie 1973 | Războiul de Yom Kippur

Decembrie 1973 | Conferinţa de la Geneva privind pacea în Orientul Mijlociu

1979 | Acordul de pace cu Egiptul

4 noiembrie 1995 | Asasinarea lui Yitzhak Rabin

2001 | Ariel Sharon devine prim-ministru

Lumea arabă şi Orientul Apropiat

DUPĂ 1945

După ce îşi capătă independenţa faţă de stăpânirea colonială europeană, statele arabe consideră sprijinul Uniunii Sovietice şi pan-arabismul repere pentru construirea naţiunii. Însă în regiune se impun curând conducători autoritari ❶. După anii 1970, populaţia instruită, al cărei număr devine din ce în ce mai mare, neavând oportunităţi de angajare începe să se opună regimurilor, iar frustrarea lor începe să fie exploatată de grupurile islamiste radicale. În mod paradoxal, singurul guvern arab din regiune format în urma alegerilor libere este cel al palestinienilor, care nu au un stat propriu.

1 Abdullah II, regele Iordaniei, urmat de garda de onoare

Palestina şi Iordania înainte de *Septembrie negru*, 1970

În 1948, mii de palestinieni fug din cauza conflictului arabo-israelit care se încheie cu înfiinţarea Israelului. Sosirea refugiaţilor destabilizează Iordania, dar regele Hussein II preia controlul.

Problema palestiniană este strâns legată de istoria Israelului (*pag. 596-597*). Decizia ONU din 29 noiembrie 1947 de a împărţi Palestina în două state, unul evreu şi celălalt arab, nu are succes. După înfiinţarea Israelului, palestinienii emigrează în masă spre Cisiordania şi Iordania, iar pământurile lor sunt expropriate de Israel. Iordania, subdezvoltată din punct de vedere structural, cu o populaţie restrânsă, care devine regat independent în mai 1946, abia ţine piept valului de refugiaţi. În 1956 anexează o parte din Cis-iordania (acum Iordania de Vest). Izbucnesc conflicte între trupele de gherilă palestiniene şi forţele iordaniene. Dacă marele muftiu al Ierusalimului, Amin al-Husayni ❸, liderul politic al palestinienilor, promovează un război de anihilare împotriva Israelului, regele Abdullah I al Iordaniei ❷ se orientează către o politică de apropiere faţă de statul evreu. La 20 iulie 1951, el este asasinat de un puşcaş palestinian în moscheea al-Aqsa din Ierusalimul de Est.

Palestinienii din ce în ce mai radicali cer ajutor de la restul lumii arabe. În anii 1950 se apropie mai ales de Nasser, preşedintele Egiptului. În numele solidarităţii arabe, se implică şi alte ţări din regiune şi îi înarmează pe luptătorii palestinieni. Se organizează raiduri şi atacuri împotriva Israelului. Hussein II ❺, nepotul lui Abdullah, conducea Iordania din 1952. În 1957, Marea Britanie îşi retrage ultimii soldaţi din fosta colonie. Sub presiunea palestinienilor, Hussein se aliază cu Nasser, însă menţine contactele şi cu Vestul. El supravieţuieşte tentativelor de asasinat şi loviturilor de stat. Fiul său, Abdullah II ❹, îi urmează la tron în 1999.

În timpul Războiului Arabo-Israelian din 1967, forţele israeliene ocupă tot Ierusalimul şi Cisiordania, cauzând un nou flux de emigrări ale palestinienilor în Iordania. După înfrângerea arabilor, Yasser Arafat, conducătorul Organizaţiei pentru Eliberarea Palestinei ❼, organizează atacuri de gherilă împotriva Israelului, operând din afara Iordaniei. Gruparea palestiniană ameninţa să preia controlul asupra capitalei Amman ❻, până când, în 1970, după lupte îndelungate şi dure, regele Hussein anihilează prin forţa armatei puterea OEP, operaţiune care s-a numit *Septembrie negru*.

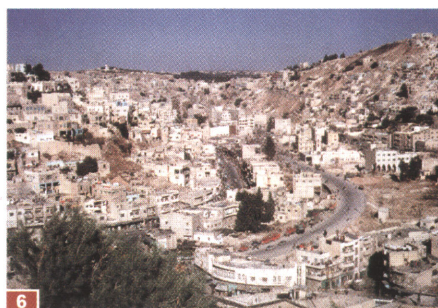
3 Amin al-Husayni, marele muftiu al Ierusalimului, 1941

4 Regele Abdullah II al Iordaniei în timpul pelerinajului la Mecca, noiembrie 2004

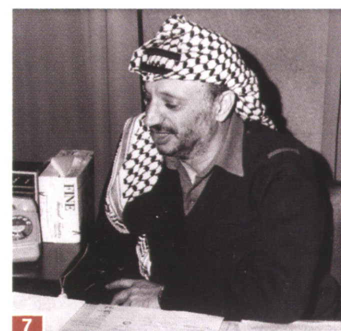
5 Regele Hussein II al Iordaniei în timpul serviciului ca pilot al forţelor aeriene, 1955

6 Strada principală, din centrul capitalei iordaniene Amman, denumită după regele Talal

2 Regele Abdullah I al Iordaniei (stânga) rupe legăturile cu palestinienii după 1970

7 Yasser Arafat, liderul OEP, 1978

1947	Împărţirea Palestinei
1948	Războiul din Palestina
20 iulie 1951	Asasinarea regelui Abdullah I
1969	Yasser Arafat devine liderul OEP
Septembrie 1970	*Septembrie negru*
1977	Iniţiativa Carter
1987	Începe prima Intifadă

Drumul către statul palestinian

După ce ţine un discurs la ONU, liderul OEP, Arafat, începe să fie recunoscut pe plan internaţional pentru susţinerea cererilor palestinienilor de a avea un stat independent. În 1993, odată cu Procesul de Pace de la Oslo, au loc primele încercări de negociere directă între palestinieni şi arabi.

În 1971 are loc o reconciliere generală între Iordania şi palestinieni, dar şi între Iordania şi vecinii ei, Egipt şi Siria, care se alăturaseră palestinienilor în 1970. Începând din 1972, conducerea palestiniană începe o serie de atacuri dure şi deturnări

10 Intifada: poliţişti israelieni utilizează gaze lacrimogene împotriva tinerilor palestinieni în timpul primei intifade, Ierusalismul de Est, 21 decembrie 1987

11 Înmormântarea lui Arafat la Ramallah, 13 noiembrie 2004

13 Avion al companiei Lufthansa deturnat de militanţii palestinieni, în timpul unei aterizări forţate în Mogadishu, Somalia, 13 octombrie 1977

de avioane, cum ar fi capturarea avionului companiei Lufthansa ⓭ din 1977, cu scopul de a atrage atenţia internaţională asupra cauzei lor. După înfrângerea arabilor în războiul de Yom Kippur din 1973 şi împăcarea Egiptului cu Israelul, palestinienii cer din ce în ce mai insistent ajutorul celorlalte state arabe – mai ales al Sirei, Libiei şi Iraqului – în timp ce OEP înaintează către ONU obiectivul de a fonda un stat palestinian. SUA protejează Israelul de presiuni, însă încearcă să fie şi mediator, mai ales în cazul *iniţiativei Carter*. Arafat şi conducerea OEP îşi modifică politica şi încearcă tot mai mult calea negocierilor, însă acest proces întâmpină o piedică majoră în 1982, când, după ocuparea Beirutului de Vest, aliatul Israelului, Miliţia Creştină Falangistă, coordonează un masacru în taberele de refugiaţi palestinieni de la Sabra şi Shatila.

În 1987 începe intifada palestiniană (revoltă naţională) ❿ în Gaza ❽ şi în Cisiordania. La început paşnică, aceasta se transformă curând în lupte de stradă violente între civilii care aruncau cu pietre şi trupele israeliene. După ce recunoaşte dreptul la existenţă al Israelului în 1988, Arafat intensifică cererile pentru un stat palestinian autonom. Acordurile de la Oslo semnate în 1994 creează cadrul pentru negocierea păcii. În anul următor se pun bazele Autorităţii Palestiniene pentru administrarea Fâşiei Gaza şi a unor părţi din Cisiordania, iar în 1997 Hebronul ❾ este redat palestinienilor ⓬. Însă acest proces este subminat de violenţele permanente, care îi marginalizează pe moderaţii din ambele părţi. În 1995, prim-ministrul Israelului, Yitzhak Rabin, este asasinat de un extremist israelian de dreapta. Conflictul reîncepe în 1996, când la atacurile cu bombe sinucigaşe ale grupului terorist Hamas se răspunde prin bombardarea sudului Libanului de către Israel. A doua intifadă începe în 2000, când, după un val de bombardamente, armata israeliană reocupă teritoriile palestiniene autonome în aprilie 2001 şi atacă sediul lui Arafat. În aprilie 2003, SUA propune o *Hartă a păcii*, care prevedea un stat palestinian. În noiembrie 2004, Arafat moare ⓫, mulţi calificând alegerea lui Mahmud Abbas, succesorul său, ca pe o soluţie de ieşire din impas.

8 Punct militar israelian de control în sudul Fâşiei Gaza

9 Oraşul palestinian Hebron, ocupat de Israel până în 1997

12 Preşedintele israelian Beniamin Netanyahu şi Yasser Arafat după semnarea acordului privind Hebronul, 1997

Extras din Carta de înfiinţare a OEP din 1964

(Articolul 26)

Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei, reprezentantă a forţelor revoluţionare palestiniene, este responsabilă pentru mişcarea populară a palestinienilor arabi în eforturile acestora pământul natal de a-şi elibera şi de a se întoarce acolo pentru a-şi exercita dreptul la autodeterminare în toate domeniile – militar, politic şi financiar...

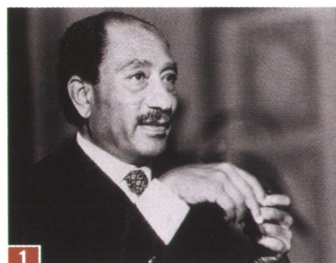

Susţinători ai lui Arafat îndoliaţi, 6 noiembrie 2004

1995 | Se pun bazele autorităţii autonome
2000 | Începe a doua intifadă
Aprilie 2003 | SUA propune *Harta Păcii*
1994 | Acordurile de la Oslo
1997 | Hebron este returnat palestinienilor
Martie–mai 2003 | Atacuri asupra sediului lui Arafaat
Noiembrie 2004 | Moare Arafat

Egiptul sub conducerea lui Nasser şi Sadat, Libia sub Gaddafi

În timpul lui Nasser, Egiptul ajunge la o poziţie de supremaţie în lumea arabă. Sadat, succesorul său, pune capăt direcţiei anti-israeliene, în timp ce Libia sub Gaddafi continuă *nasserismul*.

În Egipt, regimul corupt al regelui Farouk I, deşi beneficia de sprijin britanic, este răsturnat la 23 iulie 1952 de către un grup numit *Mişcarea Ofiţerilor Liberi*, care proclamă republica la 18 iulie 1953. În 1954, Gamal Abdel Nasser ❸ devine premierul republicii; doi ani mai târziu preia şi funcţia de preşedinte, fiind singurul candidat la alegerile prezidenţiale. Nasser îi elimină pe comunişti şi Frăţia Musulmană şi promovează un proces de modernizare bazat pe socialism şi naţionalism. Devine cunoscut ca voce a panarabismului (*pag. 224*), iar din 1955, împreună cu premierul indian Nehru şi alţii, conduce Mişcarea de Nealiniere, opunându-se dominaţiei marilor puteri.

1 Anwar el-Sadat, şeful statului egiptean în 1970–1981

2 Reţea de ţevi de distribuţie în câmpul de petrol As Sarah din Libia

Odată cu naţionalizarea Canalului Suez în iulie 1956, Nasser provoacă criza internaţională a Suezului, care se sfârşeşte în octombrie. În ciuda înfrângerii militare a Egiptului de către Israel, Marea Britanie şi Franţa ❺, Nasser reuşeşte să-şi menţină credibilitatea politică, construindu-şi un prestigiu imens în Lumea a Treia. În 1958, ca experiment al panarabismului, Siria şi Egipt fuzionează în Republica Arabă Unită ❻; această uniune durează doar până în 1961, deşi există oficial până în 1971. În anii 1960, Nasser iniţiază proiecte mari de construcţie în Egipt, cum ar fi cel al Barajului de la Assuan ❼ şi centrale energetice.

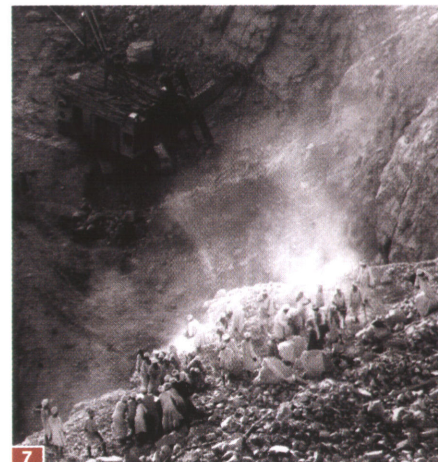

3 Premierul Gamal Abdel Nasser, 1955

4 Colonelul Muammar al-Gaddafi, 1975

6 Gamal Abdel Nasser (stânga) şi omologul său sirian Shukri el Kuwatli după semnarea documentului prin care Egiptul se unea cu Siria, 1 februarie 1958

Deşi slăbită de înfrângerea din Războiul de Şase Zile împotriva Israelului din 1967 (*pag. 596*), doctrina de stat a lui Nasser devine un exemplu pentru ţările vecine, mai ales pentru Libia, unde Consiliul Comandamentului Revoluţionar condus de colonelul Muammar al-Gaddafi ❹ preia guvernarea prin forţă la 1 septembrie 1969. În revoluţia sa instituţionalizată, Gaddafi adoptă principiul lui Nasser de mobilizare a maselor şi cultul personalităţii şi îi elimină brutal pe toţi potenţialii oponenţi. El modernizează ţara, iar după 1969 ridică nivelul de trai cu ajutorul exporturilor de petrol naţionalizate ❷.

5 Vase de război pe Canalul de Suez în timpul Crizei din noiembrie 1956

7 Construirea Barajului de la Assuan, 1963

Politicile sale de multe ori imprevizibile şi susţinerea pe care o acordă grupărilor teroriste duc la izolarea Libiei în anii 1980 şi 1990, lucru pe care Gaddafi încearcă să-l schimbe din 2000 prin compromisuri internaţionale.

În Egipt, Anwar el-Sadat ❶, succesorul lui Nasser după moartea acestuia în 1970, continuă la început politicile lui Nasser, însă la jumătatea anilor 1970 îşi schimbă orientarea şi se îndepărtează de socialism. La 26 martie 1979 semnează un tratat de pace cu Israelul, ceea ce duce la izolarea Egiptului în lumea arabă şi la dependenţa lui Sadat de Occident.

Panarabismul lui Gaddafi

După moartea lui Nasser, colonelul Gaddafi încearcă să devină conducătorul mişcării panarabe. Mişcarea urmărea unificarea tuturor statelor arabe. Ideologia lui Gaddafi centralizează poziţia islamului. Prin „Carta de la Tripoli" din decembrie 1969, încearcă să pună în discuţie fuziunea Libiei cu Egiptul, Siria şi Sudanul. În ianuarie 1974, anunţă uniunea iminentă a ţării sale cu Tunisia, însă şi acest proiect eşuează, în principal datorită pretenţiei lui Gaddafi de a fi conducător absolut.

1943 | Se formează Partidul Baath în Siria
23 iulie 1952 | Regele Farouk al Egiptului este detronat
18 iunie 1953 | Se proclamă Republica Egipt
1956 | Naţionalizarea Canalului Suez
Octombrie 1956 | Criza din Suez
1956–1961 | Preşedinţia lui Gamal Abdel Nasser

Egiptul sub Mubarak, Siria după obţinerea independenţei

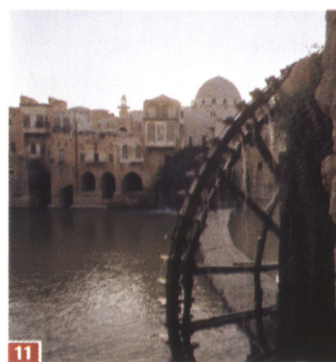
Mubarak continuă regimul prezidenţial din Egipt. În Siria, Partidul Baath, condus de preşedintele Assad, preia puterea după o perioadă iniţială de instabilitate.

Războiul lui Sadat împotriva fanatismului religios, poziţia sa reconciliantă faţă de Israel şi politica internă autoritară, dovedită prin interzicerea în 1978 a tuturor activităţilor politice, sunt motivele care au dus la asasinarea sa ❽ la 6 octombrie 1981, în timpul unei parade militare. Succesorul său, Hosni Mubarak ❾, continuă direcţia lui Sadat, însă caută o cale de împăcare cu tabăra arabă.

8 Garda de corp a preşedintelui îngrijind victimele atentatului asupra lui Anwar el-Sadat, 6 octombrie 1961

9 Preşedintele Egiptului: Hosni Mubarak, 30 martie 1993

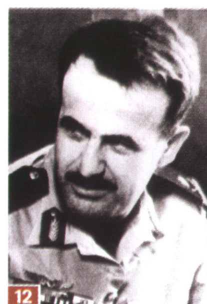

10 Una dintre numeroasele atracţii turistice ale Egiptului: Colosul lui Memnon, 22 noiembrie 2004

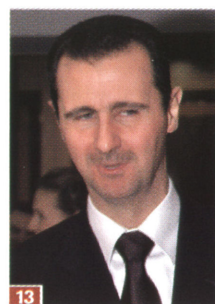

11 Vedere a oraşului sirian Hama, cu o roată hidraulică în prim-plan

De asemenea, el deschide Egiptul pentru turiştii străini ❿. În 1989, Egiptul redevine membru cu drepturi depline al Ligii Arabe. Regimul prezidenţial autoritar al lui Mubarak atenuează conflictul cu Frăţia Musulmană, însă este privit cu ochi critici de Occident, din cauza suprimării democraţiei. În februarie 2005, Mubarak promite acceptarea mai multor candidaţi la alegerile prezidenţiale.

Condiţiile din Siria ⓫ şi din capitala Damasc ⓮, după obţinerea independenţei faţă de Franţa în 1946, sunt foarte instabile din cauza eterogenităţii religioase, etnice şi politice a populaţiei. După loviturile militare din 1949 şi 1951, Partidul Baath (Renaşterea), înfiinţat în 1943 şi legalizat în 1955, deţine puterea absolută în ţară. Acesta promovează naţionalismul şi socialismul panarab şi cooperează cu Egiptul lui Nasser. După unirea cu Egiptul, sub influenţa Partidului Baath, Siria se separă şi redevine republică la 30 septembrie 1961. În martie 1963, Partidul Baath preia guvernarea în urma unei lovituri de stat condusă de generalul Amin Hafis. Ulterior, Siria se distanţează de Nasser şi se orientează către Iraq şi palestinieni. În 1966, reorientarea spre stânga a conducerii Baath duce la o colaborare mai strânsă cu Uniunea Sovietică. În războiul arabo-israelian din 1967 (*pag. 596*), Siria pierde înălţimile Golan în favoarea Israelului.

14 Zona istorică a Damascului, în centru: Marea Moschee, 1991

12 Ministrul apărării sirian, colonelul Hafez al-Assad, sfârşitul anilor 1960

13 Preşedintele sirian Bashar al-Assad, 8 aprilie 2005

Sprijinul acordat de Siria palestinienilor în *Septembrie negru* din 1970 (*pag. 598*) provoacă lupta pentru putere în interiorul Partidului Baath, care este câştigată de către ⓬ ministrul apărării, Hafez al-Assad, de origine alaolită, în noiembrie 1970; el devine preşedinte la 11 martie 1971. Assad înăbuşă revoltele islamice, elimină rivalii posibili şi modernizează ţara după model socialist şi naţionalist. În 1976 intervine cu forţe militare în războiul civil din Liban. Distanţarea de Iraq începută în 1968 se intensifică în anii 1970, culminând cu intrarea Siriei în coaliţia anti-iraqiană în timpul Războiului din Golf din 1991. Între timp, Assad consolidase atât de bine poziţia dominantă a familiei sale, încât după moartea lui, în 2000, puterea revine fiului său, Bashar al-Assad ⓭. Din cauza dezaprobării crescânde a prezenţei Siriei în Liban (*pag. 602*), aceasta este nevoită să-şi retragă trupele. După alegerile din 2005 se formează un guvern liberal nou.

1 septembrie 1969 | Muammar al-Gaddafi preia puterea în Libia
1970 | Anwar el-Sadat devine preşedinte al Egiptului
1967 | Războiul de Şase Zile
26 martie 1979 | Semnarea tratatului de pace cu Israel
6 octombrie 1981 | Mubarak devine preşedinte al Egiptului

Liban

Tensiunile accentuate între diversele comunităţi religioase din Liban cauzează o serie de crize politice. Acestea culminează cu un război civil devastator în 1975-1990. Guvernul era prins între prezenţa militară a Israelului şi cea a Siriei.

După obţinerea independenţei faţă de Franţa la 1 ianuarie 1955, Libanul se confruntă cu numeroase probleme. Reprezentarea proporţională a creştinilor şi musulmanilor este fixată în Pactul Naţional din 1943, însă evoluţia ulterioară creează o polaritate a populaţiei între creştinii din nord ❹, mai bogaţi şi orientaţi către Occident, şi musulmanii arabi mai săraci din sud. În mai-iunie 1958 are loc un război civil, declanşat după realegerea preşedintelui creştin Camille Chamoun, al cărui guvern îşi restabileşte autoritatea cu sprijinul militar al SUA. Instalarea refugiaţilor palestinieni în sudul Libanului amplifică tensiunile dogmatice. O divizare violentă a ţării este împiedicată doar de instalarea unei administraţii militare în octombrie 1969.

În războiul civil ❸ care începe în 1975, Siria intervine de partea musulmanilor, iar în 1976 începe perioada de 30 de ani de ocupare a unor zone extinse din Liban.

Luptele grele care distrug Beirutul şi alte oraşe libaneze încep să piardă din intensitate după octombrie 1976, graţie procesului de mediere iniţiat de Liga Arabă. În iunie 1982, după un atentat asupra unuia dintre ambasadorii săi, Israelul întreprinde o invazie masivă asupra ţării, operaţiune numită *Pace pentru Galileea*. Preşedintele nou-ales, Bashir al-Jumayyil ❻, este asasinat în septembrie 1982, ca replică se comite un masacru coordonat de Miliţia Falangistă Creştină în taberele de refugiaţi palestinieni ❺ (*pag. 599*). În aceeaşi lună, Amin ❼, fratele mai mare al lui Jumayyil, este ales succesor al acestuia. În anul următor Amin iniţiază la Geneva negocieri de pace care includ toate părţile implicate în războiul civil. Israelul acceptă să se retragă într-o zonă de securitate din sud.

În anul 1988 reizbucneşte conflictul între grupările creştine din nord şi grupul radical şiit Hezbollah. În 1989, generalul creştin Michel Aoun declară *războiul de eliberare* de sub ocupaţia Siriei. În 1991, Siria recunoaşte oficial independenţa Libanului, însă nu îşi retrage trupele, invocând pretextul că trebuie anihilate mai întâi diverse grupări. Astfel, Libanul rămâne ocupat de două puteri străine. Războiul civil din 1975–1990 a costat viaţa a peste 144 000 de oameni.

Situaţia începe să se stabilizeze câte puţin ❶ abia după 1992, datorită ajutorului acordat de trupele de menţinere a păcii ale Organizaţiei Naţiunilor Unite, însă grupările care nu au fost decât parţial dezarmate şi mişcările palestiniene radicale din ţară ❽ creează situaţii de conflict. În 2000, după căderea aliatului său, Armata Libaneză de Sud, Israelul îşi retrage în totalitate trupele din Liban. Ca reacţie la asasinarea fostului prim-ministru, Rafiq Hariri, în februarie 2005, au loc demonstraţii masive, în timpul cărora libanezii cer şi retragerea forţelor armate siriene ❷. În aprilie, sub presiunea internaţională, Siria anunţă că se va conforma voinţei poporului libanez.

1 Viaţa de zi cu zi după război: băieţii joacă fotbal lângă ruine într-o suburbie a Beirutului, octombrie 2003

2 Sute de mii de demonstranţi libanezi cer retragerea trupelor siriene, 8 martie 2005

3 Falangişti creştini libanezi la un post militar din sudul Libanului, 1978

4 Biserică din Beirut

5 Imediat după masacrul coordonat de gruparea falangistă creştină într-o tabără de refugiaţi palestinieni, 19 septembrie 1982

6 Bashir al-Jumayyil după câştigarea alegerilor prezidenţiale din Liban, 23 august 1982

7 Amin al-Jumayyil într-o vizită oficială în Republica Federală Germania, 25 noiembrie 1987

8 Luptători de gherilă Hezbollah lansând rachete asupra ţintelor israeliene din sudul Libanului, septembrie 1979

31 decembrie 1946	Libanul devine independent
Iulie 1958	Declanşarea războiului civil libanez
1962–1969	Războiul civil din Yemen
1964	Înscăunarea regelui Faisal în Arabia Saudită
1975–1990	Războiul civil din Yemen
1976	Siria ocupă porţiuni din Liban

Arabia Saudită, şeicatele şi Yemenul

Arabia Saudită şi şeicatele producătoare de petrol îmbină formele monarhice de guvernământ cu puterea elitelor foarte bogate. După războiul civil, în 1967-1990, Yemenul este împărţit politic.

Datorită orientării wahabiste a ţării, Arabia Saudită este una dintre ţările islamice cele mai conservatoare din punct de vedere politic şi religios ⓬. Familia al-Saud şi clientela acesteia deţin toată puterea, fiind extraordinar de bogaţi. Structurile democratice lipsesc în totalitate. Conservatorismul contrastează puternic cu bogăţia enormă a elitei şi cu infrastructura modernă a ţării, finanţată prin exploatarea rezervelor de petrol, cele mai mari din lume ⓭.

13 Rafinărie de petrol lângă Dhahran, pe coasta de est a Arabiei Saudite

Fondatorul regatului, Abd al-Aziz bin Abd al-Rahman bin Faysal bin Turki bin Abdallah bin Muhammad al-Saud sau Ibn Saud ⓫, moare în 1953. Îi vor succeda la tron, pe rând, fiii săi, Saud, Faysal, Khalid şi Fahd. În 1964, Saud ❾ este înlăturat de fratele său, prinţul moştenitor Faysal ⓾. Acesta înfăptuieşte reformele cu precauţie şi devine liderul conservatorilor care se opune nasserismului (*pag. 600*) din lumea islamică. În 1975, Faysal este asasinat de un membru al familiei sale, fiind succedat la putere de fratele său Khalid. Pentru că avea temeri faţă de revoluţia islamică din Iran (*pag. 607*) şi de dominaţia militară a Iraqului, în 1980 Khalid începe înarmarea Arabiei Saudite, mai ales cu ajutorul SUA. Arabia Saudită a fost aliatul cel mai puternic al SUA în regiune în timpul primului Război din Golf.

În ciuda cererilor tot mai insistente de a înfăptui reforme democratice ⓮, conducătorii saudiţi fac concesii puţine. Sisteme politice similare domină, într-o formă mai moderată, în Kuweit, sub conducerea familiei al-Sabah, dar şi în Emiratele Arabe Unite, Bahrain, Qatar şi Oman.

Cucerirea unei moschei din Mecca de către extremiştii islamişti în noiembrie 1979, tratată cu multă severitate de prinţul moştenitor Fahd, reprezintă primul semn al războiului nedeclarat al radicalismului islamic. Astăzi regimul saudit se află sub presiune, deoarece mulţi dintre teroriştii internaţionali provin din Arabia Saudită.

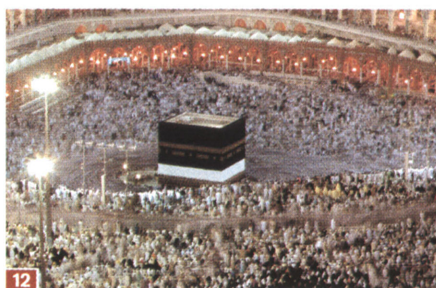
9 Saud I, regele Arabiei Saudite, înlăturat de fratele său în 1964

10 Prinţul moştenitor Faysal al Arabiei Saudite, care preia puterea în 1964

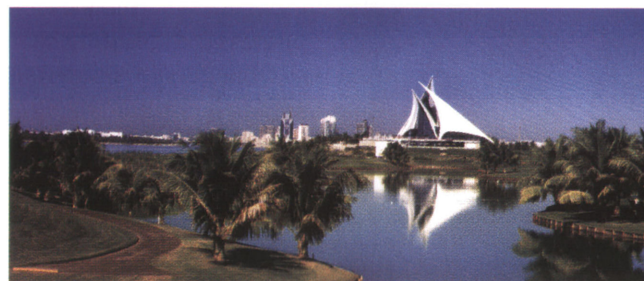
11 Abd al-Aziz ibn Saud III, fondatorul şi primul rege al Arabiei Saudite moderne, 1935

12 Mii de musulmani înconjoară de şapte ori Kaaba în faţa Marii Moschei de la Haram Sharif, ca parte a pelerinajului la Mecca, 2004

Emiratele Arabe Unite

În 1971, şapte emirate din Golful Persic, foste protectorate britanice, se unesc şi formează Emiratele Arabe Unite (EAU). Dintre acestea, cele mai importante sunt Dubai şi capitala sa, Abu Dhabi, care prosperă datorită producţiei de petrol şi impresionează prin porturile moderne, proiectele grandioase de construcţii şi hotelurile de lux. În 2004, şeicul Khalifa din Abu Dhabi îi urmează tatălui său ca preşedinte al EAU; şeicul Dubaiului este prim-ministru.

Clubul Marina Yacht din Dubai, o construcţie imensă, finanţată de fondurile petroliere, având forma unei corăbii, 2004

Evoluţia deosebită a structurii politice teocratice din Yemenul de Nord se termină în septembrie 1962, odată cu înlăturarea conducerii absolute a imamilor Zaidi, care deţinuseră puterea în califat timp de un mileniu. După retragerea britanică din Yemenul de Sud în 1967, radicaliştii marxişti preiau puterea în regiune, iar în noiembrie 1967 ţara se împarte oficial conform liniilor trasate în 1849 de coloniştii britanici şi otomani.

14 Întrunire a Consiliului Shura în Ryad, după primele alegeri democratice, 10 februarie 2005

Yemenul de Sud devine republică populară laică după model sovietic, susţinută de URSS şi China; Yemenul de Nord rămâne republică arabă. În 1979, cele două părţi încep negocierile de reconciliere. La 22 mai 1990 se înfiinţează Republica Yemen unificată, sub conducerea preşedintelui Ali Abdullah Saleh.

Iraqul până în 1979

După revoluţia din 1958, Iraqul a fost condus de o serie de regimuri prezidenţiale naţionaliste. În 1968, ajunge la putere partidul laic Baath.

1 Regele Faisal II depune jurământ pe Constituţie în faţa parlamentului naţional iraqian la urcarea pe tron, Bagdad, 2 mai 1953

2 Moscheea de aur din Kadhimain, lângă Bagdad, 1958

3 Noul cabinet iraqian al generalului Abd al-Karim Qasim şi al lui Abd al Salam Aref la Bagdad, înaintea primei sesiuni, iulie 1958

După Al Doilea Război Mondial ❷, în Iraq se amplifică tensiunile religioase (între sunniţi şi şiiţi) şi interetnice (între kurzi şi arabi); regele Faisal II ❶ era controlat de vărul său, regentul Abd al-Ilah, şi de prim-ministrul Nuri as-Said, ambii cu orientare probritanică. Marea Britanie controla o mare parte din economia ţării (*pag. 488*). Pe 14 iulie 1958, printr-un puci ❹, monarhia a fost abolită, iar familia regală fiind executată. Generalul de brigadă Abd al-Karim Qasim ❸, conducătorul puciului, devine prim-ministru al noii republici. Imediat după preluarea funcţiei, acesta întreprinde ample reforme administrative, sociale şi agrare, naţionalizează producţia de petrol, iar în 1959 iese de sub dominaţia britanică. În martie 1961 începe revolta kurzilor din nord, sub conducerea lui Mustafa Barsani, care proclamă statul kurd. Toate guvernele ulterioare sunt obligate să negocieze cu kurzii; în 1970, acestora li se promite autonomie culturală şi participare la guvernare. Începând din 1960, Qasim instituie o dictatură personală, iar în 1961 proclamă Kuweitul provincie a Iraqului. În februarie 1963, Qasim este înfrânt într-un conflict pentru putere de fostul său locţiitor, colonelul Abd as-Salim Mohammed Arif, care preia conducerea prin forţă cu ajutorul Partidului Socialist Arab Baath. Arif şi adepţii Baath îi reprimă cu brutalitate pe comunişti şi pe alţi oponenţi; în noiembrie 1963, Arif îi elimină pe baathiştii scindaţi, coalizând cu naţionaliştii laici. După moartea lui Arif într-un accident de elicopter în aprilie 1966, puterea este preluată de fratele său, Abd al-Rahman Arif, însă la 17 iulie 1968 acesta este înlăturat printr-o lovitură militară. Unul dintre organizatorii puciului, partidul Baath refăcut, condus de generalul Ahmed Hassan al-Bakr ❼, îşi asigură controlul asupra armatei prin numeroase asasinate. În 1970, după semnarea unui acord de pace ❺ cu gruparea kurdă ❻, guvernul începe construirea unui stat socialist centralizat şi iniţiază proiecte sociale ambiţioase. Programul accelerat de reformare a proprietăţilor şi proiectele de irigaţie aveau ca obiectiv transformarea unor zone noi în terenuri cultivabile. Proiectele agrare se dovedesc a fi ineficiente, în schimb naţionalizarea întregii industrii, care începuse în iunie 1972, garantează venituri de stat care un an mai târziu cresc spectaculos, datorită exploziei preţurilor. Conflictul cu Iran pentru regiunea Shatt al Arab din Golful Persic se aplanează în martie 1975. Iranul îşi retrage sprijinul financiar şi militar acordat kurzilor iraqieni care se revoltaseră în nord, obligându-i să accepte încetarea focului propusă de guvern. De teama unor noi represiuni, 250 000 de kurzi se refugiază în Iran.

4 După puciul care duce la căderea monarhiei: soldaţii adună bunurile aruncate în faţa palatului regal incendiat

5 Preşedintele Iraqului, Abd as-Salim Arif (în prim-plan), în regiunea kurdă, iulie 1958

6 O unitate de luptători kurzi pentru independenţă mobilizaţi împotriva forţelor naţionale iraqiene, în munţii din Iraqul de Nord, 1966

7 Generalul Ahmed Hassan al-Bakr, preşedintele Partidului Baath, 1968

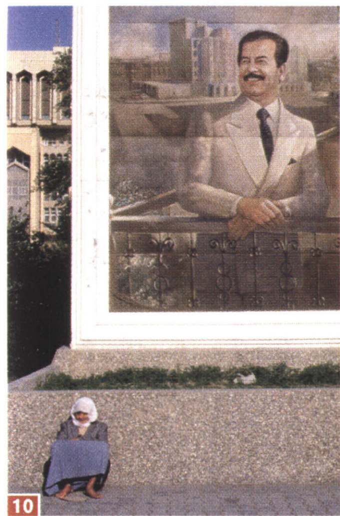

8 Militari patrulând pe străzile Bagdadului, la două zile după înlăturarea generalului Qasim printr-o lovitură de stat, februarie 1963

1958 | Puci condus de Abd al-Karim Qasim
1959 | Expulzarea britanicilor
1961 | Qasim declară Kuweitul provincie
1961 | Revolta kurdă condusă de Mustafa Barsani
1968 | Puci condus de Abd as-Salim Mohammed Aref
1979 | Saddam Hussein devine preşedinte

Iraqul de la Saddam Hussein până în prezent

În 1979, Saddam începe să-şi consolideze puterea personală. După războiul cu Iranul, el ocupă Kuweitul în 1990, însă este înfrânt în 1991 şi înlăturat în 2003.

Portretul gigantic al dictatorului Saddam Hussein, genul de imagine care domina viaţa cotidiană a poporului iraqian

Generalul al-Bakr, preşedintele Iraqului în anii 1970, era originar din Tikrit. În 1968, Saddam Hussein ❾, care aparţinea acestui clan, devine locţiitorul său, iar din 1972 domină politica într-o manieră obtuză şi brutală. Pe 16 iulie 1979 îi succede lui al-Bakr în funcţia de preşedinte şi şef al guvernului şi începe imediat represiunea împotriva potenţialilor rivali, prin numeroase execuţii.

Sub pretextul apărării de o eventuală invazie iraniană, Saddam înarmează cu şiretenie Iraqul, transformându-l în cea mai puternică forţa militară a lumii arabe, cu sprijinul Statelor Unite ale Americii. Îşi bazează puterea pe un cult al personalităţii ❿, un sistem de spionaj construit cu abilitate şi pe nepotism, desemnându-i în funcţii importante pe fiii săi, Uday şi Qusay. În septembrie 1980, Saddam invadează Iranul, declanşând un război sângeros care durează până în 1988. În februarie 1988, trupele lui Saddam folosesc gaze toxice ⓬ pentru a ucide mii de rebeli kurzi. Dând curs aspiraţiilor guvernelor anterioare, la 2 august 1990 trupele iraqiene ocupă Kuweitul, declarându-l a 19-a provincie a Iraqului. Nerespectarea cererii de retragere, formulată de ONU, duce la primul Război din Golf (16 ianuarie – 3 martie 1991), care se termină prin alungarea iraqienilor din Kuweit de către o coaliţie condusă de SUA cu mandat de la ONU. Când şiiţii din sudul Iraqului şi kurzii din nord profită de această situaţie şi se răzvrătesc împotriva regimului, Saddam înăbuşă în sânge rebeliunile; imediat după aceea, Aliaţii stabilesc zone de protecţie pentru populaţia kurdă. Regimul iraqian îndeplineşte rezervat termenii angajamentelor impuse de inspecţia ONU şi condiţia eliminării armelor de distrugere în masă adoptată după Războiul din Golf. Embargoul comercial impus de ONU afectează mai mult populaţia iraqiană decât conducerea.

După 11 septembrie 2001 (*pag. 643*), regimul lui Saddam Hussein revine în centrul atenţiei SUA, fiind considerat parte a unei *axe a răului*. Folosind ca argument ipoteticile arme secrete de distrugere în masă ale Iraqului, forţe armate predominant britanice şi americane invadează ţara la 20 martie 2003, pentru a înlătura regimul lui Saddam. Rezistenţa cedează rapid, iar în mai Iraqul este cucerit ⓫, chiar dacă nu se găsesc dovezi ale presupuselor arme. În mai 2004, conducerea politică a Iraqului este preluată de un consiliu guvernamental, urmat în iunie de un guvern de tranziţie condus de Ayad Allawi ⓭. Prezenţa militară a Coaliţiei şi luptele pentru putere dintre minoritatea sunnită, aflată la conducere până atunci, şi majoritatea şiită, sunt însoţite de atacuri zilnice şi atentate sinucigaşe.

Primele alegeri libere, desfăşurate la 30 ianuarie 2005 (boicotate de cea mai mare parte a sunniţilor), sunt câştigate de Alianţa Unită Iraqiană, o alianţă şiită condusă de Ibrahim Jaafari, care devine prim-ministru în februarie 2005. În primele luni de la alegerea noului guvern, numărul atacurilor rebele din Iraq este în creştere, ceea ce condiţionează o implicare militară prelungită.

Saddam Hussein salutându-şi susţinătorii în Kirkuk la 2 aprilie 1988, la o lună după folosirea armelor chimice împotriva civililor kurzi

Soldaţi ai marinei SUA la scurt timp după cucerirea Bagdadului, lângă o statuie a lui Saddam Hussein doborâtă de un portavion armat, 10 aprilie 2003

O victimă a armelor chimice în oraşul iraqian kurd Halabja, un tată ţinându-şi în braţe copilul mort, 16-18 martie 1988

Ayad Allawi, preşedintele interimar al Iraqului, numit după invazie, 2005

1980-august 1988	Războiul iraniano-iraqian
2 august 1990	Ocuparea Kuweitului
1991	Primul Război din Golf
20 martie 2003	A doua invazie a Iraqului, condusă de SUA
Iunie 2004	Guvern de tranziţie condus de Allawi
2005	Ibrahim Jaafari devine preşedinte

Iranul până la detronarea şahului

Şahul Reza Pahlavi impune o viziune laică opresivă asupra societăţii şi stabileşte un regim autoritar şi corupt. Această opresiune, împreună cu resentimentul faţă de aşa-zisul imperialism al companiilor petroliere occidentale din Iran, stârneşte împotrivire în rândul clasei de mijloc şi al clerului şiit.

1 Mossadeq Muhammad, fondatorul Frontului Naţional Tudeh, în boxă în timpul procesului său de la Teheran, 9 septembrie 1953

2 Tânărul şah Muhammad Reza Pahlavi imediat după ascensiunea sa, 1941

3 Sondă de petrol în Iran, cel mai mare exportator de petrol din lume, anii 1970

5 Împărăteasa Soraya şi şahul Reza Pahlavi, aliaţi ai Occidentului, în timpul unei vizite în Republica Federală Germană, 1955

După 1945, Iranul este sprijinit de Statele Unite ale Americii şi de Marea Britanie, care în 1941 îl aduseseră la putere pe tânărul şah Muhammad Reza Pahlavi ❷ (*pag. 490*). Deoarece era o ţară loială Occidentului şi, la vremea aceea, principalul furnizor de petrol ❸, SUA înarmează armata iraniană, în principal după conflictul din 1946 cu Uniunea Sovietică pentru Azerbaidjan. Muhammad Mossadeq, care preia funcţia de prim-ministru în aprilie 1951, se opune implicării masive a Marii Britanii în comerţul cu petrol şi naţionalizează Compania Petrolieră Anglo-Iraniană (CPAI). Şahul fuge din ţară din cauza luptelor pentru putere care au urmat, însă revine în august 1953 şi îl răstoarnă pe Mossadeq ❶ şi Frontul Naţional Tudeh cu ajutorul Agenţiei Centrale de Investigaţii a SUA. Se restabileşte CPAI şi, până în 1957, se instituie legea marţială. Începând din 1960, printr-un program de reforme, şahul încearcă să recâştige controlul asupra ţării şi să tempereze opoziţia crescândă. În ianuarie 1963, el instituie aşa-zisa *Revoluţie albă* marii proprietari sunt deposedaţi; de pământuri şi încep campanii pentru reducerea analfabetismului şi pentru emanciparea femeilor ❺. De toate acestea beneficiază în primul rând populaţia urbană. Stilul occidental de trai al şahului ❹, legăturile politice ale acestuia cu Vestul, corupţia şi neglijarea tradiţiilor islamice îl îndepărtează treptat pe conducător de poporul său. După anii 1960, când prim-ministru e Amir Abbas Hoveida, se adoptă o politică din ce în ce mai autoritară. Oponenţii regimului sunt torturaţi de către poliţia secretă, SAVAK, iar din 1975 se instituie sistemul unipartit. În 1978, şahul încearcă să modereze opoziţia masivă care se crease încă în 1977, promiţând reforme mai ample. Poziţia lui este însă subminată de valul de demonstraţii ale maselor, mai ales în oraşele sfinte şiite, care îl sprijină pe marele ayatollah Ruhollah Khomeini, în jurul căruia se consolidase opoziţia islamică în Iran. În septembrie 1978, Khomeini începe, din exil, să propovăduiască războiul fără compromisuri împotriva şahului şi *Revoluţia islamică*; evenimentele nu mai pot fi stăvilite. Clasa aristocrată din jurul şahului îşi expediază bunurile în străinătate, iar valul de greve ale muncitorilor duce la stagnarea producţiei de petrol. Guvernul militar format în noiembrie nu mai poate controla situaţia. La Paris, Khomeini se aliază cu Frontul Naţional moderat din opoziţie şi împreună proclamă obiectivul comun al republicii islamice. Pe 16 ianuarie 1979, şahul este silit să părăsească ţara, iar ayatollahul Khomeini se întoarce de la Paris, fiind întâmpinat la Teheran de mulţimile entuziaste ❻. Aşa începe Revoluţia iraniană ❼.

4 *Revoluţia albă*: femeile adunate în faţa palatului şahului, la o demonstraţie cer extinderea dreptului la vot şi pentru femei, februarie 1963

6 La întoarcerea în Iran din exilul de la Paris, ayatollahul Ruhollah Khomeini este întâmpinat cu entuziasm de mulţime la Teheran, 1979

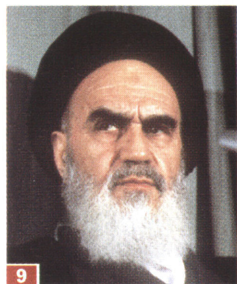

7 Revoluţia iraniană: mulţimi furioase de demonstranţi protestează împotriva regimului, arzând imagini cu şahul şi scandând lozinci antimonarhice

1951 | Muhammad Mosaddeq preia puterea
1953 | Mosaddeq este demis de şahul Reza Pahlavi
1963 | Începe *Revoluţia albă*
1963 | Khomeini este exilat
1975 | Se instituie sistemul unipartit
16 ianuarie 1979 | Şahul părăseşte ţara

Iranul după Revoluţia islamică de la 1979

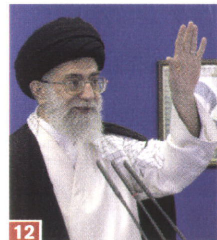
Sub ayatollahul Khomeini, forţele islamice dure conduceau revoluţia şi ţara. O oarecare liberalizare începe abia după moartea sa. Reformiştii tradiţionalişti şi cei moderaţi continuă să se confrunte pentru a determina viitorul ţării.

9 Conducătorul spiritual al Revoluţiei iraniene, ayatollahul Khomeini

10 Femei evlavioase purtând vălul islamic, ca semn de protest împotriva hainelor *neislamice, provocatoare*, Iran, 2004

Pe 1 aprilie 1979, Khomeini proclamă Republica Islamică Iran, însă nu se impune imediat ca lider politic al acesteia. La început, în funcţia de preşedinte sunt aleşi politicienii moderaţi din opoziţie, dar revoluţia atinge apogeul în noiembrie, odată cu ocuparea ambasadei Statelor Unite ale Americii de la Teheran de către studenţi şi cu victoria Partidului Republican Islamic, strict religios, în alegerile parlamentare din mai 1980. Viaţă publică este din nou islamizată, odată cu introducerea unor aspecte ale legii islamice (*sharia*) – portul obligatoriu al vălului pe cap de către femei, revendicat de tradiţionalişti ❿ – şi opoziţie faţă de Statele Unite ale Americii. Khomeini ❾ şi capii clerului radical (mollahii) obligă treptat forţele moderate scindate să părăsească guvernul sau să se exileze. Războiul iraniano-iraqian ❽, început de Iraq în septembrie 1980, aduce victoria finală pentru mollahi. Chiar şi oponenţii acestora participă la apărarea ţării, pe care Khomeini o organizează cu ajutorul fanaticilor *Păzitori ai Credinţei*. În 1988, Iranul acceptă încetarea focului, mediată de ONU. Între timp, exemplul revoluţiei islamice inspiră grupările din alte ţări, mai ales gruparea Hezbollah din Liban.

11 Înmormântarea ayatollahului Ruhollah Khomeini, liderul Revoluţiei, 6 iunie 1989

12 Ayatollahul Ali Khamenei, preşedinte al Iranului în 1981–1989

13 Preşedintele iranian Mohammed Khatami, 4 aprilie 2005

Abia după moartea ayatollahului Khomeini la 3 iunie 1989 ⓫ începe o scădere a tensiunii interne. Lider spiritual devine ayatollahul Ali Khamenei ⓬, care a fost şi preşedinte în 1981–1989 şi continuă să reprezinte puterea conservatoare a mollahilor. Însă funcţia de preşedinte este preluată de pragmaticul Ali Akbar Rafsanjani, care diminuează tensiunile şi reînnoieşte colaborarea economică cu Occidentul. Mohammed Khatami ⓭, reprezentantul Islamului moderat, care devine preşedinte în 1997, este considerat de mulţi reformişti ca speranţă a ţării, deşi duce o luptă continuă pentru putere cu instituţiile dominate de conservatori. Legea împotriva torturii aprobată de parlament este respinsă în iunie 2002 de către Consiliul Protector. După 2004, Statele Unite ale Americii fac presiuni diplomatice asupra Iranului, din cauza politicii nucleare a acestuia; guvernul Statelor Unite ale Americii insistă să obţină garanţii că Iranul nu va dezvolta arme nucleare.

8 Doi soldaţi iranieni ucişi în timpul unor ciocniri la graniţa iraniano-iraqiană, martie 1985

Ayatollahul Ruhollah Khomeini, descriind programul pentru instituirea unui guvern islamic

Datoria noastră este să muncim pentru a instaura un guvern islamic. Prima noastră activitate pentru acest lucru este propovăduirea cauzei; aşa trebuie să înceapă. Întotdeauna a fost anume aşa, în toată lumea. Un grup de oameni se adună, discută, ia decizii, apoi începe să-şi promoveze ideile. Treptat, numărul oamenilor care gândesc la fel va creşte, până când, în final, aceştia devin suficient de puternici încât să influenţeze un stat mare, chiar să-l înfrunte şi să-l învingă (...).

Khomeini în timpul rugăciunii la o moschee din Teheran,1986

1 februarie 1979 | Khomeini revine din exil
1 aprilie 1979 | Proclamarea Republicii Islamice Iran
3 iunie 1989 | Moartea lui Khomeini
1981–1989 | Preşedinţia lui Ali Khamenei
1997 | Mohammed Khatami preia puterea

Afghanistanul până la războiul civil

Guvernarea centrală eficientă în Afghanistan ❶ a fost împiedicată, pentru o lungă perioadă de timp, de o cultură tribală puternică. Monarhia este abolită în 1973. În 1979, Uniunea Sovietică invadează ţara pentru a sprijini regimul de stânga, fapt ce a dus la o ocupaţie sângeroasă şi la război civil.

2 Mohammad Zahir Shah al Afghanistanului într-o vizită în SUA în 1973

3 Instruirea tinerilor profesori în Afghanistan, 1963

1 Două ţărance afghaneze cărând lemne, cca 1965

Din 1933, Afghanistanul, o ţară cu structuri tribale tradiţionale şi autonome, a fost condus de Mohammad Zahir Shah ❷, cu toate că puterea aparţinea de fapt celor trei unchi ai săi, fraţi ai şahului Nadir, care fusese asasinat în 1933. Eforturile lor de a centraliza puterea ❸ eşuează din cauza rezistenţei triburilor. Însă, din 1953, prim-ministrul Sardar Mohammad Daud-Han ❹, cumnatul şahului, reuşeşte să introducă reforme sociale cu sprijinul Uniunii Sovietice. După ce Daud este eliminat, în 1963, forţele politice moderate instaurează monarhia constituţională în 1964, iar în 1965 au loc pentru prima dată alegeri parlamentare libere.

Pe 17 iulie 1973, Daud îl destituie pe rege printr-o lovitură de stat şi proclamă republica. Ca prim-ministru, el promovează un program prudent de reformare a agriculturii şi de naţionalizare a băncilor. Îşi asigură sprijinul lumii arabe, iar în februarie 1977 instituie un regim prezidenţial autoritar. Apoi, în aprilie 1978, Partidul Popular Democrat de orientare comunistă organizează o lovitură de stat cu ajutorul armatei, îl asasinează pe Daud şi proclamă Republica Democrată Afghanistan sub conducerea prim-ministrului Nur Mohammad Taraki. Noua republică are legături strânse cu Uniunea Sovietică.

În 1979, tendinţa laică a stângii guvernamentale duce la o revoltă a triburilor şi facţiunilor armatei, provocând anarhie în multe regiuni ale ţării. În aceste condiţii, noul prim-ministru, Hafizullah Amin ❺, cere ajutorul Uniunii Sovietice. Trupele sovietice intră în Afghanistan ❻ pe 27 decembrie 1979 şi contribuie la accederea lui Babrak Karmal, politicianul loial exilat, la funcţiile de şef al statului şi al guvernului. Cu toate că noul guvern respectă în general tradiţiile islamice şi afghane, se formează imediat grupuri islamice şi naţionaliste care se opun ocupaţiei sovietice. Cunoscute sub numele de mujahedini, aceste grupări încep un război de gherilă ❼ împotriva regimului de la Kabul şi a trupelor sovietice. Luptătorii de gherilă erau sprijiniţi financiar şi militar de SUA şi de multe ţări arabe.

4 Prim-ministrul afghan, prinţul Sadar Mohammad, într-o vizită de stat în Republica Federală Germania, 3 iulie 1961

5 Forţat de conflicte, premierul afghan Hafizullah Amin cere ajutor sovietic

6 Tanc sovietic patrulând pe străzile Kabulului, februarie 1980

7 Rebeli mujahedini înarmaţi de SUA luptă împotriva forţelor sovietice de ocupaţie, lângă graniţa pakistaneză, 14 februarie 1980

1933 | Domnia lui Mohammad Zahir Shah
1953 | Mohammad Daud-Han ia puterea prin forţă
1965 | Primele alegeri parlamentare libere
17 iulie 1973 | Proclamarea republicii
1977 | Regimul prezidenţial sub Mohammad Daud
1978 | Puci condus de Mohammad Taraki
1979 | Invazia sovietică

Afghanistanul din 1979 până în prezent

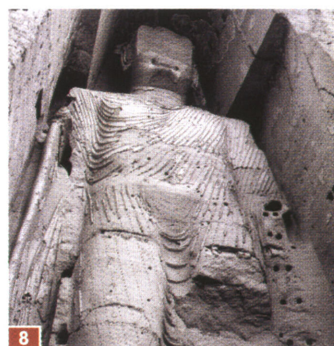
După retragerea cu pierderi mari a trupelor sovietice, grupările islamice se luptă între ele. La început, mujahedinii domină ţara, fiind urmaţi apoi de talibani. Aceştia sunt înlăturaţi de la putere în 2001–2002.

9
Mujahedini în faţa unui tanc sovietic abandonat în timpul retragerii Armatei Sovietice, 1988

Consiliul triburilor afghane se dovedeşte a fi inapt de a conduce, ca şi guvernul, iar regiunile muntoase devin centrul rezistenţei islamice radicale, care avea legături strânse cu Pakistanul şi cu grupările fundamentaliste clandestine. Până în 1983, 20% din populaţie fuge în ţările vecine, mai ales în Pakistan; iniţiativele de pace ale Organizaţiei Naţiunilor Unite nu reuşesc să stopeze aceste conflicte. Atrocităţile comise de ambele tabere distrug perspectivele unui acord de pace. Ca răspuns la presiunea sovietică, în 1986 Babrak Karmal este înlocuit cu Sayid Mohammad Najibullah ca secretar general al Partidului Popular Democrat, iar în 1987 acesta devine preşedinte şi încearcă o politică de reconciliere naţională. Ţinând cont de creşterea rapidă a puterii mujahedinilor, islamici radicali, Uniunea Sovietică, care se afla deja sub conducerea lui Mihail Gorbaciov, îşi retrage trupele în 1988–1989 ❾, conform unui tratat de pace negociat la Geneva.

Odată cu plecarea trupelor sovietice, puterea lui Najibullah se prăbuşeşte. După o încercare de lovitură de stat în 1990, este izgonit din Kabul de mujahedini în aprilie 1992. Noul guvern mujahedin, cu Sebghatullah Mujaddedi ca şef al statului şi Gulbuddin Hekmatyar ca prim-ministru, nu este însă recunoscut de către grupările de rezistenţă din cea mai mare parte a ţării, iar războiul civil continuă. În septembrie 1996, gruparea islamistă talibană cucereşte Kabulul şi instituie un regim de teroare care impune prin forţă o formă fundamentalistă de islamism ❽, ⓫ şi permite fabricarea opiului în Afghanistan ❿, ajungând la 75% din producţia totală a lumii. Războinicii din nord, cunoscuţi drept Alianţa Nordului, se opun încercărilor talibane de a cuceri restul ţării. În 1997-1998, talibanii conduşi de mollahul Omar expulzează organizaţiile occidentale de caritate şi declară sprijin făţiş teroriştilor islamişti, mai ales lui Osama bin Laden. În august 1998, după un atac al talibanilor asupra ambasadelor Statelor Unite ale Americii de la Nairobi şi Dar es Salaam, SUA lansează atacuri aeriene împotriva taberelor teroriste din Afghanistan ⓬. După 11 septembrie 2001, când talibanii refuză să se supună cererii de extrădare a lui Osama bin Laden înaintate de SUA, trupele americane şi cele britanice, împreună cu armata Alianţei Nordului, sub conducerea generalului uzbec Abdul Rashid Dostum, lansează o contraofensivă puternică ⓭.

10
Cultură de maci în Afghanistan, aprilie 2005

8
Statuia lui Buddha din Afghanistan, înaltă de 52, dinamitată de talibani în 2001

Kabulul este astfel recucerit pe 13 noiembrie 2001, iar talibanii sunt forţaţi să se retragă spre graniţa cu Pakistanul.

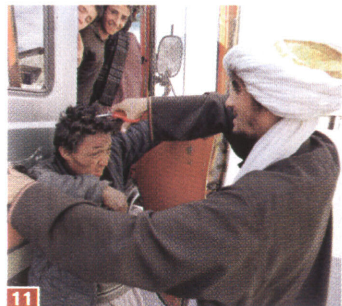
Trupele NATO rămân în ţară pentru a sprijini guvernul preşedintelui Hamid Karzai, care încearcă să împace toate părţile aflate în conflict.

Hamid Karzai

Hamid Karzai a studiat relaţiile internaţionale în India. În anii 1990, a fost ministru adjunct de externe în două guverne mujahedine. Ca şef al statului, el promite să oprească producţia de opiu şi să asigure drepturi femeilor. Guvernul său nu s-a impus încă în principalele oraşe şi depinde de prezenţa militară internaţională. Adjunctul său, Hadji Abul Kadir, a fost asasinat la Kabul în iulie 2002, el însuşi supravieţuind unui atentat în septembrie a aceluiaşi an. Numit întâi preşedinte interimar, câştigă alegerile din noiembrie 2004 şi obţine un nou mandat.

sus: Hamid Karzai, preşedinte al Afghanistanului după invazia coordonată de SUA, 4 noiembrie 2004

11
Pasagerul unui autobuz este ras pe cap cu forţa de către un taliban

12
Un taliban duce în spate un luptător rănit, 1997

13
Forţele speciale SUA în patrulă prin Afghanistan, 15 noiembrie 2001

1988–1989 | Retragerea trupelor sovietice
1992 | Najibullah este înlăturat de la putere
1996 | Talibanii cuceresc Kabulul
1998 | Atacuri aeriene ale SUA împotriva taberelor lui Bin Laden
Noiembrie 2001 | Forţele Alianţei Nordului cuceresc Kabulul
2002 | Hamid Karzai devine preşedinte

1 Ambuteiaj în Dhaka, capitala Bangladeshului, noiembrie 2004

Pakistan şi India după 1947

În 1947, după războiul victorios de independenţă împotriva stăpânirii coloniale britanice (*pag. 492*), India şi Pakistan se conturează ca state autonome. Pretenţiile ambelor state pentru regiunea Kashmir duc la un conflict permanent, atât politic, cât şi militar. În timp ce India se dezvolta ca democraţie parlamentară, Pakistanul era condus de un guvern militar autoritar. În 1971, tensiunile religioase determină separarea Pakistanului de Est, numit în continuare Bangladesh.

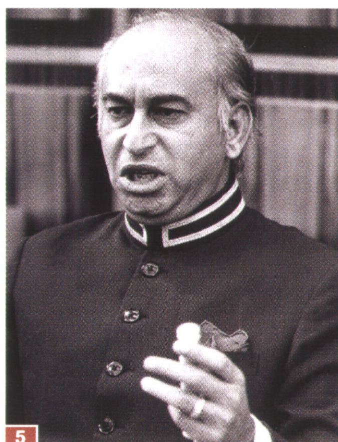
Pakistan şi Bangladesh

În 1947, Pakistan devine stat musulman independent pe subcontinentul indian. În 1971, partea de est a ţării se separă, fiind numită Bangladesh.

În timp ce India lupta pentru independenţă ❻ (*pag. 493*), Muhammad Ali Jinnah cerea stat separat pentru minoritatea musulmană. Luptele sângeroase dintre hinduşi şi musulmani duc la divizarea subcontinentului şi la migrarea minorităţilor hinduse şi musulmane. Regiunile predominant musulmane din ambele părţi ale Indiei hinduse – Pakistanul de Est (Bangladeshul de azi) şi Pakistanul de Vest – formează statul Pakistan, un dominion al Comunităţii Britanice a Naţiunilor. Jinnah devine primul preşedinte al ţării.

Situaţia politică se caracterizează prin tensiunile dintre adepţii laicismului şi cei ai islamismului politic pentru controlul regiunii, care culminează cu mişcările de secesiune din interiorul ţării şi cu conflictul cu India pentru Jammu şi Kashmir. În 1958, când situaţia se înrăutăţeşte, generalul de orientare laică Muhammad Ayub Khan preia puterea prin forţă, obţinând stabilitate prin impunerea legii marţiale. Promovează o politică echilibrată în raport cu blocurile Războiului Rece, iar din 1965 relaţiile cu India sunt mai puţin tensionate.

Primele alegeri libere din Pakistanul de Est sunt câştigate de Liga Awami cu o majoritate covârşitoare. Sub conducerea şeicului Mujibur Rahman, liga revendică autonomia regiunii. Pe 26 martie 1971, când Rahman proclamă Republica Populară Independentă Bangladesh, guvernul pakistanez răspunde prin forţă. Sprijinul militar al Indiei ❷ asigură independenţa Bangladeshului ❶, de atunci aici guvernele democratice alternând cu regimurile militare. Devastată de inundaţii, ţara este printre cele mai sărace din lume. În 1971, după secesiunea Bangladeshului, Pakistanul de Vest devine Pakistan; în 1974 stabileşte relaţii cu Bangladeshul. Până în 1977, dictatura lui Zulfikar Ali Bhutto ❺ garantează laicismul ţării, însă generalul Zia ul-Haq preia puterea prin lovitură de stat, urmărind islamizarea societăţii. Deşi tensiunile dintre forţele laice şi cele islamice nu contenesc, în 1985 se reintroduc alegerile libere. Benazir Bhutto ❸, prim-ministru în 1988–1990 şi 1993–1996, este prima femeie cu funcţie înaltă în lumea musulmană. Generalul Pervez Musharraf ❹ vine la putere după o răsturnare de guvern paşnică în 1999. Începând cu 2001 e principalul aliat al SUA în regiune, încercând să tempereze opoziţia islamică internă.

5 Zulfikar Ali Bhutto, prim-ministru al Pakistanului, 1976

2 Voluntari indieni luptând pentru independenţa Bangladeshului împotriva armatei pakistaneze

3 Benazir Bhutto, prim-ministru al Pakistanului, după a doua victorie în noiembrie 1988

4 Generalul Pervez Musharraf la conferinţa de presă de la 1 februarie 2005

6 Negocierea independenţei Indiei în 1947, sub conducerea viceregelui britanic lordul Mountbatten, şi a conducătorului Ligii Musulmane

14 august 1947 | Pakistanul devine independent
15 august 1947 | India îşi proclamă independenţa
30 ianuarie 1948 | Mahatma Gandhi este asasinat
26 noiembrie 1949 | Înfiinţarea Republicii India
26 ianuarie 1950 | Adoptarea primei constituţii a Indiei
1962–1963 | Războiul sino-indian

India

De la obţinerea independenţei în 1947, India trece printr-un proces de modernizare laică, iar viaţa politică este dominată de dinastia politică Nehru-Ghandi. În ciuda numeroaselor conflicte, statul multietnic rămâne a fi una dintre democraţiile lumii.

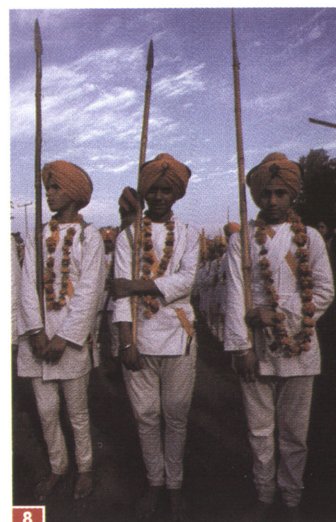
La scurt timp după obţinerea independenţei, Pakistanul musulman se desparte de India, însă majoritatea celor 566 de principate ale subcontinentului devin parte a noului stat indian. Lupta împotriva sărăciei şi integrarea diverselor grupuri etnice erau obiectivele cele mai imperioase ale ţării, alături de îndelungatul conflict cu Pakistanul pentru regiunea Kashmir ❼. Din punct de vedere social, ţara oscilează între modernizare şi hinduismul tradiţional.

9
Jawaharlal Nehru, 1962

7
Nomazi în Jammu şi Kashmir, nordul Indiei

Pe 30 ianuarie 1948, Mahatma Gandhi este asasinat de un fanatic hindus, iar Jawaharlal Nehru ❾, care din 1946 deţinea funcţia de prim-ministru, devine prima figură politică a ţării. Nehru promovează direcţia socialistă, lansând planuri cincinale pentru modernizarea ţării, înapoiată din punct de vedere economic. Tulburările frecvente din regiuni şi războiul sino-indian din 1962–1963 duc la pierderea unor provincii de graniţă. După moartea lui Nehru în mai 1964, Lal Bahadur Shastri preia puterea. Acesta moare în timpul mandatului, în 1966, iar Indira Gandhi ❿, fiica lui Nehru, devine prim-ministru. Ea continuă politica tatălui ei, însă oscilează între delegarea şi centralizarea puterii. Gandhi susţine cauza războiului indo-pakistanez din 1971, obţinând sprijin de la Uniunea Sovietică, Franţa şi Marea Britanie, la Consiliul de Securitate al ONU. În 1977 este demisă din funcţie, însă în 1984 recâştigă puterea prin alegeri. Când în iunie 1984 ordonă acţiuni militare împotriva radicalilor sikh ❽ care se baricadaseră în templul Amritsar ⓫ timp de doi ani, Indira Gandhi este asasinată de către propriile ei gărzi de corp sikh. Fiul său, Rajiv Gandhi, ajunge la guvernare, însă este ucis în 1991 în urma unui atac cu bombă.

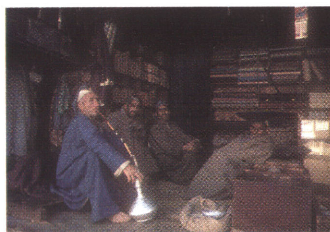

10
Indira Gandhi, 1972

8
Recruţi sikh în Allahabad, 1993

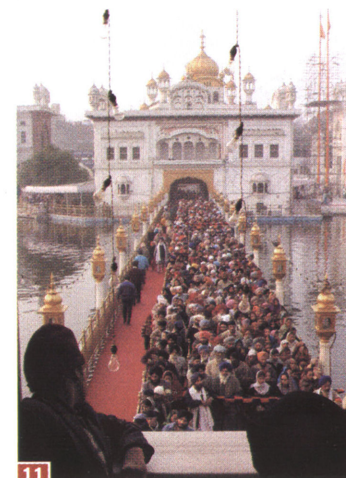
Radicalizarea evidentă a hinduismului politic, mişcările separatiste, calamităţile naturale, opunerea locală faţă de proiectele de construire a barajelor şi scandalurile de corupţie duc la revolte repetate în ţară începând cu anii 1990. În 2004, Manmohan Singh devine prim-ministru, primul nehindus care conduce guvernul Indiei.

Conflictul din Kashmir

India şi Pakistan continuă să îşi dispute dreptul asupra regiunii Kashmir, situată în partea de nord a subcontinentului indian. Încă din 1846, regiunea locuită majoritar de musulmani fusese condusă de hinduşi. În 1947, Conducătorii Kashmirului optează pentru aderarea la Uniunea Indiană. Încă din 1951, în ciuda medierii ONU, conflictele violente crescânde pentru regiune, alimentate de revolte ale rebelilor musulmani susţinuţi de Pakistan, culminează cu un război în 1965. Chiar dacă cele două ţări rămân în dialog, conflictul a declanşat o cursă a înarmării, ambele state anunţând în 1998 că deţin arme nucleare.

Scenă din Srinagar, Kashmir, India

Soldaţi indieni la graniţa cu Pakistanul, în Kashmir, deschid focul asupra poziţiilor de gherilă din munţi, 31 mai 1999

11
Templul de aur din Amritsar, 9 ianuarie 2003

Lumea contemporană din 1945 până în prezent

1977 Puciul condus de Zia ul-Haq în Pakistan **1988–1990** Prima preşedinţie a lui Benazir Bhutto **2004** Manmohan Singh devine prim-ministru al Indiei

26 martie 1971 Bangladeshul îşi proclamă independenţa **1984** Indira Gandhi este asasinată **1997** Musharraf vine la guvernare prin forţă

Asia de Sud-Est după 1945

După 1945, cea mai mare parte a Asiei de Sud-Est luptă pentru eliberarea de sub dominaţia colonială. Multe dintre ţările regiunii, inclusiv Malaysia ❶ şi Singapore – şi în special Indonezia, care avea cea mai mare populaţie musulmană din lume – se confruntă cu problema menţinerii unităţii între diversele grupuri etnice. Războiul Rece îşi extinsese arena şi în Pacific, mai ales în timpul Războiului din Vietnam. După 1989, regiunea tinde spre stabilitate, iar în cele mai multe state apar sisteme democratice.

Vale terasată pe care se plantează legume, în centrul Malaysiei

Sri Lanka şi Indonezia

După obţinerea independenţei, Sri Lanka era preocupată de conflictul dintre majoritatea sinhaleză şi minoritatea tamil. După venirea la putere în 1966, Suharto conduce Indonezia în următorii 32 de ani. Începând din 1998, ţara are o democraţie funcţională.

Pe 4 februarie 1948, Sri Lanka ❾ (pe atunci colonia britanică Ceylon) obţine independenţa, devenind membru al Comunităţii Britanice de Naţiuni. Încă de la început, situaţia economică precară a ţării era afectată şi mai mult de relaţia tensionată dintre majoritatea sinhaleză şi minoritatea tamil ❸. În aprilie 1956, Partidul Naţional Sinhalez de Eliberare, condus de Solomon Bandaranaike, câştigă alegerile naţionale. Acesta naţionalizează industriile-cheie, însă tentativa lui din 1958 de a acorda statut oficial limbii sinhaleze duce la tensiuni etnice. Este asasinat în 1959 de un călugăr budist. Văduva lui, Sirimavo Bandaranaike, continuă politica soţului. Fiica lor, Chandrika Kumaratunga ❷, este preşedinte din 1994. Din pricina înrăutăţirii relaţiilor între comunităţi, în 1976 apare gruparea paramilitară tamil cunoscută sub numele de *Tigrii tamili*, iar în următoarele două decenii Sri Lanka trece printr-un război civil, deoarece *tamilii* din partea de nord luptă împotriva forţelor guvernamentale. Iniţiativa de pace a Norvegiei din 2002 duce la încetarea focului şi deschide perspectiva stabilizării.

Chandrika Kumaratunga, preşedinte al Sri Lanka, la o conferinţă de presă, 1997

Soţia unui pescar tamil cu copilul ei, februarie 2005

După 1949, când Indonezia obţine independenţa totală, conflictele etnice şi religioase devastează ţara. Dacă cea mai mare parte a populaţiei de pe insula principală Java este musulmană, pe celelalte insule, cum ar fi Bali, predomină hinduismul sau religiile autohtone. Ahmed Sukarno ❹ devine preşedinte imediat după câştigarea independenţei; el caută să obţină sprijin de la Uniunea Sovietică şi de la comuniştii din ţară. În 1960, după o tentativă de lovitură de stat împotriva stăpânirii *Javaneze*, Sukarno dizolvă parlamentul. Urmează o politică din ce în ce mai autoritară.

Schimbarea guvernului: Sukarno (stânga) cu noul om puternic al Indoneziei, generalul Suharto, 1 septembrie 1966

Megawati Sukarnoputri (dreapta), preşedinte după 2001, cu fostul preşedinte Abdurrahman Wahid

Ahmed Sukarno, iunie 1945
despre filozofia sa politică (*Pancasila*)

Poporul indonezian nu trebuie doar să creadă în Dumnezeu; mai mult decât atât, fiecare indonezian trebuie să ştie că are posibilitatea să se roage la propriul Dumnezeu. Creştinii trebuie să-l slujească pe Dumnezeu după învăţăturile lui Iisus Hristos, musulmanii după învăţăturile profetului Mahomed. Budiştii trebuie să-şi cultive religia după cărţile lor. Indonezia trebuie să fie un stat în care fiecare să se poată ruga la Dumnezeul său fără vrajbă religioasă! Indonezia trebuie să fie un stat în care credinţa în Dumnezeu se manifestă... într-un mod civilizat, pe calea respectului reciproc.

Sukarno vizitează Universitatea Tehnică din Berlin, 20 iunie 1956

1945 | Indonezia obţine independenţa
Februarie 1948 | Sri Lanka obţine independenţa
1957 | Ahmed Sukarno devine preşedinte al Indoneziei
1960 | Dizolvarea parlamentului în Indonezia
1963 | Se înfiinţează *Federaţia Malaysiei*
9 august 1965 | Singapore iese din federaţie

În 1965 izbucnesc violenţe împotriva minorităţii chineze procomuniste, în timpul cărora sunt ucişi sute de mii de oameni. Izolat şi sub presiune, în martie 1966, Sukarno cedează puterea generalului Suharto. În 1967, după ce devine preşedinte, Suharto dezvoltă legături cu Occidentul, menţinând totuşi un regim sprijinit militar. Guvernul reacţionează dur la mişcările separatiste, iar în 1976 anexează prin forţă noua regiune independentă a Timorului de Est. Problema reapare două decenii mai târziu, când acţiunile brutale prin care guvernul indonezian înăbuşă o răscoală timoreză atrag dezaprobarea internaţională. Timorul de Est devine stat autonom abia în 2002, după ce Indonezia îl eliberase în 1999. Revoltele populare ❻ de la începutul crizei economice asiatice din 1997 îl obligă pe preşedintele Suharto să abdice, în mai 1998. În 2001, este înlăturat din funcţie pentru corupţie preşedintele AbdurrahmanWahid. Megawati Sukarnoputri ❺, fiica lui Sukarno, conducătorul mişcării pentru independenţa naţiunii, preia puterea şi conduce statul până în 2004.

6 Case arzând în Dili, capitala Timorului de Est, 4 decembrie 2002

În 2004, insula indoneziană Simeulue a fost epicentrul unui tsunami cauzat de un cutremur subacvatic, care a devastat ţărmurile Indoneziei şi ţările din jur, fiind una dintre cele mai mari calamităţi naturale din istorie.

Malaysia şi Singapore

Ţările asiatice Malaysia şi Singapore au parte de stabilitate şi creştere economică sub regimuri guvernamentale autoritare.

7 Jusuf Ishak (centru), şeful statului Singapore, inspectează garda de onoare în timpul celebrării noului stat Malaysia, 15 septembrie 1963

În 1963, Peninsula Malaiysia, Singapore, Sarawak şi Sabah se unesc pentru a forma Federaţia independentă a Malaysiei, alcătuită din nouă sultanate, cu statut de monarhie electivă.

Rivalităţile politice, tensiunea etnică şi interesele economice concurente duc la ieşirea Singaporelui ❼ din federaţie pe 9 august 1965. Sultanatul Bruneiului nu se alătură federaţiei, deoarece ţara dispune de imense rezerve de petrol, fiind una dintre cele mai bogate din lume. În 1963, în Sarawak începe o insurecţie comunistă care continuă până în 1990, când se stabileşte pacea.

Şeful statului malaysian este regele, ales o dată la cinci ani din grupul celor nouă sultanate malaysiene; celelalte patru state nu participă la alegerea lui. După răscoalele din 1969, cel dintâi prim-ministru, Abdul Rahman ❽, încearcă să medieze între majoritatea malaysiană şi minoritatea chineză mai bogată, instituind o nouă politică economică prin care se redistribuia profitul; aceasta este cunoscută drept *Noua Politică Economică*. Sub mandatul prim-ministrului Mahathir bin Mohammed, aflat la conducere în 1981-2003, ţara a avut parte de o perioadă de stabilitate politică şi de creştere economică susţinută.

Lee Kwan Yew a fost cel dintâi prim-ministru al Singaporelui, conducând până în 1990. În timpul mandatului său, ţara se transformă dintr-o fostă colonie slab dezvoltată într-o putere tehnologică prosperă ❿. Viaţa publică din Singapore este conservatoare şi se supune unor reglementări stricte din partea statului şi a sistemului juridic riguros. Goh Chok Tong ⓫, succesorul lui Lee, a condus ţara în timpul crizei economice asiatice din 1997-1998, semnând acorduri de liber schimb atât cu Japonia, cât şi cu Statele Unite ale Americii.

8 Tunku Abdul Rahman, prim-ministrul Malaysiei, semnează constituirea federaţiei, iulie 1963

9 Kandy, oraşul sfânt din Sri Lanka, este declarat patrimoniu mondial de UNESCO în 1988

10 Centrul cu zgârie-nori în care se află sediile multor companii, în mica ţară insulară Singapore

11 Goh Chok Tong, prim-ministrul al Singapore, la întrunirea Comunităţii Britanice a Naţiunilor, Australia

1966 | Suharto vine la putere în Indonezia
1976 | Indonezia declară Timorul de Est provincie
1981–2003 | Mahathir bin Mohammad devine prim-ministru în Malaysia
1998 | Suharto este silit să demisioneze
2001 | Regenţa lui Sukarnoputri în Indonezia

Filipine şi Myanmar

Primul sistem democratic în Filipine este introdus după căderea dictatorului Marcos, în 1986. După 1962, Myanmar (fosta Birmanie) a fost condus de o grupare militară şi a atras criticile internaţionale.

Formal, Filipinele obţin independenţa faţă de Statele Unite ale Americii la 4 iulie 1946, deşi acestea continuă să-şi exercite influenţa militară şi economică. În primele două decenii, populaţia – relativ săracă – este condusă de o oligarhie de orientare occidentală. Ferdinand Marcos ❷ este ales preşedinte în 1965, după ce promite reforme funciare, însă în 1975 declară legea marţială şi începe construirea unei dictaturi personale prin arestarea opoziţiei şi cenzura presei. Marea corupţie din timpul conducerii lui Marcos iese la iveală abia după înlăturarea acestuia prin proteste populare în 1986.

Sub preşedinţia lui Corazon Aquino ❹, care deţine funcţia în 1986–1992, se implementează structuri democratice mai puternice. Sub Gloria Macapagal Arroyo, actualul preşedinte, Filipine se confruntă cu datorii publice mari, scandalurile de corupţie rămânând frecvente. După anii 1970, au loc răscoale repetate ale separatiştilor musulmani care cer independenţa insulelor din sud. În 2000–2003 se organizează o nouă ofensivă a guvernului împotriva grupării teroriste separatiste Abu Sayyaf, care răpeşte turişti din Occident în Sipadan ❶.

1 Grupul musulman extremist Abu Sayyaf ţinând ostatici în captivitate, în sudul statului Filipine

3 Aung San Suu Kyi după ieşirea din arestul la domiciliu, 1995

După ce Birmania ❺ obţine independenţa în 1948, guvernele fac eforturi pentru aplanarea conflictelor dintre budişti şi musulmani şi dintre comunişti şi naţionalişti. În primul deceniu, prim-ministrul U Nu domină viaţa publică. Graţie lui Birmania devine membru fondator al Mişcării de Nealiniere evoluând ca un stat prosper. Îngrijorată de apariţia grupărilor separatiste, armata preia puterea în 1962, în urma unei lovituri de stat. Generalul U Ne Win, coordonatorul puciului, declară *programul socialist birmanez,* bazat pe naţionalizare extinsă. În decembrie 1973 se proclamă Uniunea Socialistă Birmania. În 1988, armata face o nouă mişcare, pentru a-l instala în funcţie pe U Saw Maung, care reneagă socialismul. La 26 mai 1989, Birmania îşi schimbă numele în Myanmar.

Alegerile libere din 1990 sunt câştigate de coaliţia democratică de opoziţie, însă gruparea militară refuză să cedeze puterea. Liderul grupării, generalul Than Shwe, continuă să conducă guvernul. Comunitatea internaţională acuză regimul acestuia de grave încălcări ale drepturilor omului, cum ar fi folosirea muncii silnice.

2 Ferdinand E. Marcos în timpul unei conferinţe de presă la Manilla, 12 aprilie 1976

4 Corazon Aquino, fostul preşedinte al statului Filipine, 1986

Aung San Suu Kyi ❸, conducătoarea mişcării prodemocratice şi laureată a Premiului Nobel pentru pace în 1991, petrece o mare parte din ultimii zece ani în arest la domiciliu.

5 Traficul într-o zi aglomerată în capitala birmană Rangoon

Sithu U Thant

Al treilea secretar general al Organizaţiei Naţiunilor Unite a fost politicianul birmanez Sithu U Thant. Între 1947 şi 1957 este ministru al informaţiilor în Birmania şi reprezintă ţara la ONU din 1957 până la alegerea sa ca secretar general în 1962. În 1967 încearcă fără succes să medieze conflictul arabo-israelian. În 1974 izbucnesc proteste de masă, deoarece guvernul birman refuză să-i organizeze funeralii de stat din cauza criticilor aduse de ONU la adresa regimului.

sus: Sithu U Thant, al treilea secretar general al ONU

1946 | Rama IX devine rege al Thailandei
1946 | Filipinele obţin independenţa
1948 | Birmania obţine independenţa
1949 | Laosul obţine independenţa
1962 | U Ne Win conduce puciul din Myanmar
1965 | Ferdinand Marcos devine preşedinte

Thailanda şi Laos

Regatul Thailandei trece prin perioade repetate de stăpânire militară, însă după 1992 guvernul civil triumfă. După 1975, în Laos este instaurat un regim socialist monopartit.

După asasinarea regelui Rama VIII în 1946, fratele său, Rama IX ❻, urcă pe tronul Thailandei. Este şi acum în funcţie, fiind cel mai longeviv monarh din lume. La scurt timp după urcarea lui Rama IX pe tron, Pibul Songahram pune bazele unei dictaturi militare cu ajutorul forţelor armate. El conduce ţara pe făgaşul occidental, înainte de a fi demis de către ofiţeri în urma unei conspiraţii, în septembrie 1975.

Prea multe opţiuni: afişele electorale ale diverşilor candidaţi în Bangkok

Noul prim-ministru, Sarit Thanarat, şi succesorii acestuia continuă să conducă prin forţa armatei, ignorând nevoile poporului. În timpul Războiului din Vietnam, trupelor Statelor Unite ale Americii li se permite să staţioneze în Thailanda (*pag. 617*), decizie care aduce ţării ajutoare financiare. După 1972, populaţia cere tot mai mult libertăţi democratice, iar în 1973 revoltele studenţeşti răstoarnă regimul thailandez.

De atunci, sistemul de conducere oscilează între guverne civile instabile ❼ şi de scurtă durată şi perioade de guvernare militară ❾. După alegerile parlamentare din 1975, armata preia puterea prin forţă în 1977–1978. În 1986-1991 se perindă diverse guverne de coaliţie care încep să deschidă economia ţării către comerţul internaţional. Actualul prim-ministru al Thailandei, popularul om de afaceri Thaksin Shinawatra, câştigă alegerile a doua oară consecutiv în 2005. În ultimul deceniu, deşi sectoarele industrial şi financiar cunosc o dezvoltare rapidă, agricultura şi turismul ❿ rămân principalele surse de venit.

În 1946, autoritatea colonială franceză îl înscăunează rege al Laosului pe Sisavang Vong, dizolvând guvernul de stânga al lui *Lao Issara* (Mişcarea Laosul Liber); în 1954 ţara obţine independenţa totală ca monarhie constituţională. Laosul este împărţit între regaliştii de dreapta conduşi de prinţul Souvanna Phouma ❽ şi mişcarea de stânga

Prinţul Souvanna Phouma şi prinţul Utthong Souphanouvong ai Laosului

Pathet Lao (Partidul Popular Revoluţionar), condusă de prinţul Souphanouvong ⓫, care în 1950 luptă de partea comuniştilor în Vietnamul de Nord (*pag. 617*). În 1953, Pathet Lao începe să cucerească mari regiuni din ţară,

Regele Rama IX cu soţia sa Sirikit, sub baldachinul tronului, cca 1977

iar în 1956 intră în guvern. După ce câştigă alegerile din 1958, printr-o lovitură de stat a regaliştilor şi a armatei, cu sprijinul din umbră al SUA, începe un război civil îndelungat şi sângeros. În 1962, Souvanna Phouma preia puterea în sud, în timp ce zona de nord-est rămâne în mâinile comuniştilor şi este bombardată de aviaţia Statelor Unite ale Americii. Negocierile din 1973 duc la formarea unui guvern de unitate naţională. După victoria comunistă din Vietnam, forţele de stânga îl răstoarnă pe rege şi proclamă Republica Democratică Socialistă Laos. În 1991 se impune o nouă constituţie, iar *Pathet Lao* este declarat unicul partid politic. Khamtai Siphandon este preşedinte din 1998.

Revolta studenţească este reprimată brutal de armata aflată la putere

Turişti străini într-o staţiune de vacanţă de pe coasta Thailandei

Prinţul roşu, Utthong Souphanouvong, ţinând un discurs

1973 | Formarea guvernului de unitate naţională în Laos
1973 | Se proclamă Uniunea Socialistă Birmania
1990 | Primele alegeri libere în Birmania
1991 | Aung San Suu Kyi primeşte Premiul Nobel pentru pace
1998 | Khamtai Siphandon devine preşedinte

Cambodgia

În 1955, regele cambodgian Sihanouk instaurează regimul socialist. Comunismul promovat între 1976–1979 de khmerii roşii este însoţit de teroare şi genocid.

La 12 martie 1945, regele Norodom Sihanouk ❸ declară Cambodgia (denumită şi Kampucia) stat independent, însă francezii, stăpânii coloniali ai Cambodgiei după 1863, duc un război sângeros împotriva insurgenţilor comunişti înainte de a recunoaşte independenţa statului la sfârşitul Războiului din Indochina din 1954. Sihanouk abdică în 1955 în favoarea tatălui său şi după o victorie electorală răsunătoare devine prim-ministru. Ca socialist, se aliniază Chinei,

3 Sihanouk, regele Cambodgiei, ţinând un discurs în 1966

determinând puterile occidentale să-l sprijine pe Khmer Serai, care avea orientare de dreapta. În 1965, când aviaţia SUA începe bombardarea satelor de graniţă pentru a distruge bazele vietnameze şi căile de aprovizionare, situaţia se agravează.

5 Prim-ministrul proamerican Nol (stânga) la un dineu cu conducătorii militari importanţi, 1975

1 Unităţi de gherilă ale khmerilor roşii în 1980

În 1970 vine la putere grupul prooccidental condus de prim-ministrul Lon Nol ❺, iar facţiunile de stânga şi formează în ilegalitate Partidul Comunist al Khmerilor Roşii ❶. Împreună cu susţinătorii lui Sihanouk, care fugise în China, aceştia duc un război civil violent împotriva guvernului lui Lon Nol. După retragerea trupelor americane din Vietnam, khmerii roşii avansează rapid, iar în aprilie 1975 cuceresc capitala Phnom Penh.

Conducătorul khmerilor roşii, Pol Pot ❷, împreună cu preşedintele Khieu Samphan vin la putere în aprilie 1976. Aceştia supun ţara unui proces radical de reformă, care avea ca scop crearea unei societăţi comuniste pur agrare. Locuitorii oraşelor sunt trimişi la sate, unde se alătură populaţiei locale şi sunt supuşi la muncă silnică. Aproape două milioane de cambodgieni mor în urma unor măsuri criminale, torturi şi înfometare îndreptate în primul rând împotriva elitei intelectuale ❹. Pături întregi ale populaţiei sunt anihilate metodic. Teroarea încetează când trupele vietnameze cuceresc capitala Phnom Penh în 1979, însă khmerii roşii continuă să lupte ca trupe de gherilă. În 1982, prinţul Sihanouk în alianţă cu khmerii roşii formează un guvern în exil orientat împotriva ocupaţiei vietnameze. În aprilie 1989, noua constituţie declară Cambodgia ţară neutră din punct de vedere politic, având ca religie de stat budismul şi un monarh constituţional, puterea executivă fiindu-i atribuită prim-ministrului. În 1991, Sihanouk devine din nou şef al statului. În 1997, liderul Partidului Popular de Stânga, Hun Sen, organizează o lovitură de stat, iar după alegerile parlamentare din 1998 devine prim-ministru.

2 Dictatorul cambodgian Pol Pot

4 Scheletele a 2000 de victime din nord-vestul Cambodgiei amintesc de teroarea lui Pol Pot asupra populaţiei

Pol Pot

Pol Pot (organizatorul) se numea în realitate Saloth Sar. Nu se cunoaşte aproape nimic despre viaţa sa personală. În 1949–1953 a studiat ingineria electrică la Paris, apoi a fost profesor în Phnom Penh. Aici îşi începe ascensiunea rapidă în rândurile Partidului Comunist. În 1975-1979, într-un experiment de opresiune socială care avea ca obiectiv crearea unei societăţi în întregime comuniste, omoară peste două milioane de cambodgieni. Este acuzat de genocid şi condamnat la moarte în contumacie. După arestarea sa în 1997, un tribunal popular îl condamnă la închisoare pe viaţă. În urma unei încercări de evadare într-o pădure cambodgiană, Pol Pot moare pe 15 martie 1998 şi este incinerat doar în prezenţa apropiaţilor săi.

Unul dintre cei mai mari criminali ai sec. XX: Pol Pot

1946–1954 | Războiul din Indochina
1949 | Ho Şi Min devine preşedinte al Vietnamului
1954 | Încetarea focului după Conferinţa Internaţională de la Geneva
1957 | A doua fază a Războiului din Vietnam

Războiul din Vietnam

În 1946-1976 are loc războiul pentru unitatea și independența Vietnamului. Prin intervenția militară a SUA în 1964, războiul devine unul dintre conflictele cele mai sângeroase ❼ ale perioadei postbelice.

După ce, în 1945, comuniștii proclamă Republica Democratică Vietnam în orașul Hanoi din Vietnamul de Nord, peste un an izbucnește Războiul din Indochina (1946-1954). Deși în 1946 Franța garantează independența statului în cadrul Uniunii Franceze, sub președinția lui Ho Și Min ❾, aceasta încearcă să-și restabilească stăpânirea colonială din Saigon în Vietnamul de Sud. Astfel, Franța provoacă un conflict militar luptând cu puterea comunistă din nord, care se opune armatelor străine mai ales cu ajutorul trupelor de gherilă Viet Min. Prin mediere internațională, în 1954 se încheie Acordurile de la Geneva pentru încetarea focului, care prevedeau și o împărțire a țării; comuniștii controlau Vietnamul de Nord, iar în sud este fondată Republica Vietnam, cu orientare occidentală, sub liderul catolic Ngo Dinh Diem. După retragerea francezilor din Indochina, Vietnamul de Sud primește sprijin financiar și militar din partea Statelor Unite ale Americii. Corupția și opresiunea regimului Diem avantajează principalul partid de opoziție, Frontul de Eliberare Națională din Vietnamul de Sud, de orientare comunistă, iar în 1956, aripa militară a acestuia, Vietcong, începe războiul de gherilă. Pentru a împiedica răspândirea comunismului în Asia, în 1964 SUA intervin direct cu forțele armate.

7 Nguyen Ngoc Loan, șeful poliției sud-vietnameze, îl împușcă pe un ofițer al trupelor Vietcongului în Saigon, pe 1 februarie 1966

9 Ho Și Min, revoluționar vietnamez

Războiul din Vietnam începe sub pretextul atacului asupra a două distrugătoare americane din Golful Tonkin la 2 august 1964. Din februarie 1965, orașele din Vietnamul de Nord și căile de aprovizionare sunt bombardate sistematic de avioanele americane. În sud, bombardamentele permanente aveau ca scop demoralizarea comuniștilor, iar defoliantele ❽ cu napalm ❻ și cele chimice sunt folosite pentru a împiedica trupele Vietcong să se ascundă. În ciuda superiorității militare, forțele SUA nu reușesc să-și înfrângă adversarul. Luptele care implicau adesea incidente de o violență excesivă din partea trupelor SUA ❿, cum ar fi masacrul a sute de femei și copii neînarmați de la My Lai, sunt dezaprobate de opinia internațională, inclusiv în SUA (*pag. 638*). După ofensiva Tet a comuniștilor împotriva Saigonului din ianuarie 1968, SUA începe să limiteze operațiunile militare, transferându-le în Vietnamul de Sud. În ianuarie 1973 se ajunge la un acord privind încetarea focului, însă trupele din Vietnamul de Nord intră în Saigon în aprilie 1975; pe 2 iulie 1976, Vietnamul se reunește ca republică socialistă.

După implicarea Vietnamului în Cambodgia în 1978, urmează dispute violente privind frontiera cu China, care nu încetează până în 1984. În 1986, regimul comunist implementează reforme economice menite să creeze o economie de piață capitalistă, fără a slăbi însă monopolul asupra puterii. În 1995, Vietnamul și SUA reiau relațiile diplomatice.

6 Soldați și copii înspăimântați fug dintr-un sat după un atac militar cu napalm al bombardierelor SUA

8 Bombardiere americane aruncă defoliante peste o provincie

10 Militari americani distrug o tabără Vietcong

Lumea contemporană din 1945 până în prezent

2 august 1964	Intervenția SUA ia proporții
Februarie 1965	Bombardarea orașelor din Vietnamul de Nord
Ianuarie 1973	Încetarea focului
Aprilie 1975	Trupele Vietnamului de Nord intră în Saigon
2 iulie 1976	Reunificarea Republicii Socialiste Vietnam

China, Coreea şi Japonia după 1945

În 1949, după victoria în războiul civil, comuniştii conduşi de Mao Zedong preiau puterea în China ❶. În anii care urmează, ţara cu cea mai mare populaţie din lume trece prin transformări dramatice. După Al Doilea Război Mondial, Japonia devine a doua economie a lumii, deşi din 1990 trece printr-o criză. Coreea se împarte într-un stat cu dictatură comunistă în nord şi o republică în sud, care devine democratică din 1987.

Intrarea triumfală a comuniştilor în Beijing, 1949

Mao Zedong vine la putere în China

După proclamarea Republicii Populare Chineze în 1949, Mao începe restructurarea societăţii după modelul comunist, ceea ce transformă radical China.

După capitularea Japoniei în 1945, frontul unit dintre Gomindanul condus de Jiang Jieshi (Chiang Kay-Şi) şi trupele comuniste ale lui Mao Zedong se destramă rapid (*pag. 494*); în 1947 izbucneşte războiul civil. În 1949, comuniştii ocupă Beijingul, iar în anul următor, Tiang, înfrânt, fuge în Taiwan unde se declară preşedinte şi conduce până la moarte, în 1975.

La Beijing, Mao ❺ devine şeful Guvernului Central al Poporului proclamând pe 1 octombrie 1949 Republica Populară Chineză (RPC). El rămâne în fruntea statului până în 1959, alături de prim-ministrul Zhou Enlai ❻. Noul regim ocupă Tibetul ❷ în 1950, iar un an mai târziu îl anexează la Republica Populară Chineză; în 1959, Dalai Lama este exilat din Tibet.

Un tribunal îl acuză pe Huang Chin-Chi că se opune colectivizării

Mao reorganizează radical politica internă a statului şi a societăţii şi prin noua constituţie ❹ din 1954 asigură monopolul comunist asupra guvernării (*pag. 446*). Conducerea elimină vechea elită şi extinde reforma funciară prin colectivizarea agriculturii ❸. Industriile existente sunt naţionalizate şi, cu ajutorul sovietic, se lansează un program de industrializare coordonat de stat. În această perioadă se dezvoltă economia, reformele din învăţământ reduc analfabetismul. Partidul domină în curând toate aspectele vieţii publice, printr-o reţea care ajunge chiar şi în zonele rurale cele mai îndepărtate. Forţele militare şi de apărare erau loiale din punct de vedere ideologic partidului, care ajunge să se identifice cu statul. În 1956–1957, conducerea partidului cere intelectualilor să îşi exprime criticile în cadrul *Campaniei celor o sută de flori*. După câteva luni în care criticile publicate devin tot mai vehemente, partidul încheie experimentul şi îi arestează pe disidenţi.

Trupe chineze în Tibet, 1950-1951

Guvernul Central al Poporului aprobă noua constituţie la 14 iunie 1954

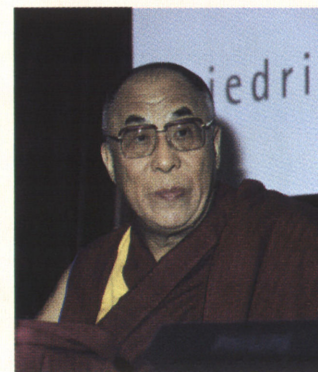
Mao Zedong proclamă Republica Populară Chineză, 1 octombrie 1949

Prim-ministrul Zhou Enlai, mâna dreaptă a lui Mao, 1957

Dalai Lama

Când invadatorii chinezi suprimă cu brutalitate revolta poporului tibetan din 1959, Tenzin Gyatso, cel de-al 14-lea Dalai Lama, se exilează în India. De atunci, prin promovarea păcii în lume, propovăduitorul budist câştigă simpatia unui public internaţional extins. În 1989, în ciuda protestelor Chinei, primeşte Premiul Nobel pentru pace ca lider exilat al Tibetului neutru.

Dalai Lama la Berlin, 2003

2 septembrie 1945 | Japonia capitulează
1 octombrie 1949 | Proclamarea Republicii Populare Chineze
1950 | China ocupă Tibetul
1951 | Tibetul este anexat de China
1954 | Comuniştii lui Mao preiau puterea
1958–1961 | Programul *Marele salt înainte*

China de la Războiul din Coreea la *Revoluţia Culturală*

Spre deosebire de sovietici, începând cu mijlocul anilor 1950 Mao intensifică teroarea, pentru a contracara criticile din interiorul partidului. *Revoluţia Culturală* (1966–1969) ❼ pe care o iniţiază se dovedeşte haotică şi distrugătoare.

7 Membri ai Gărzii Roşii cu steaguri şi pancarte în timpul unei demonstraţii de masă la Beijing, anii 1960

Încercările nereuşite ale Republicii Populare Chineze de a readuce Taiwanul la ţara-mamă duc la amplificarea tensiunilor cu SUA, deoarece acestea îl recunoşteau pe Chiang Kay-Şi ca unic reprezentant legitim al întregii Chine. Relaţiile chino-americane cunosc un nou declin când China intră în Războiul din Coreea (*pag. 622*) de partea Nordului şi, de asemenea, se implică în conflictele din Vietnam şi Cambodgia (*pag. 616-617*).

8 Mao Zedong (stânga) împreună cu succesorul său, Lin Biao, 1957

9 Imagine eroică a unui tânăr ţăran chinez lucrând într-o fermă colectivizată, afiş de propagandă, 1967

10 Pictură de propagandă proslăvindu-l pe Mao Zedong, anii 1950

După moartea lui Stalin în 1953 (*pag. 586*), relaţiile Chinei cu Uniunea Sovietică se deteriorează, ducând la o separare ideologică şi geopolitică ce durează până la dezmembrarea ultimei. China contestă pretenţiile sovieticilor de conducători ai lumii comuniste; odată cu dezvoltarea armelor atomice în 1964, ea formulează pretenţia la un statut egal cu al celor două superputeri globale, Statele Unite ale Americii şi Uniunea Sovietică. În 1958, se lansează un program de colectivizare şi îndoctrinare sau *reeducare*, într-un proces privit ca *un mare salt înainte*. Spre deosebire de sovietici care acordau atenţia principală industriei grele, politica maoistă se concentrează pe colectivizarea sectorului agrar ❾ şi pe producerea de oţel la scară mică în gospodării. Populaţia rurală a fost împărţită în peste 25 000 de *comune populare*, formându-se *brigăzi de producţie*. Alături de mobilizarea în masă pentru construirea de şosele şi sisteme de irigaţie, acest proces era destinat să încheie tranziţia către comunismul adevărat. Rezultatul acestei politici este dezastruos, foametea din 1960–1961 omorând milioane de ţărani. Ca urmare, se amplifică criticile în interiorul partidului, mai ales din partea lui Liu Shaoqi şi a lui Deng Xiaoping, care promovau o politică mai liberală, axată pe introducerea noilor tehnologii. În 1959, Mao Zedong renunţă la funcţie in favoarea lui Liu Shaoqi, însă rămâne simbolul marcant al partidului ⓬. Cu ajutorul *prinţului său moştenitor*, Lin Biao ❽, el transformă armata de eliberare populară în Garda Roşie maoistă şi intensifică lupta partidului împotriva celor cu tendinţe de dreapta. Spre sfârşitul anului 1965, nemulţumit de direcţia moderată a politicii succesorului său, Mao şi acoliţii acestuia proclamă *Marea Revoluţie Culturală Proletară* şi anunţă public o campanie împotriva susţinătorilor *metodei capitaliste* şi ai modului de gândire chinez tradiţional. Cruciada era însoţită de un cult personal ritualizat al lui Mao ❿. Gărzile Roşii, formate din studenţi radicali ⓫, devin o adevărată reţea de spioni la nivel naţional. Aceştia îi terorizau şi îi umileau pe oponenţii lui Mao, în special intelectualitatea, şi îi hărţuiau pe funcţionarii locali. Deoarece excesele lor ieşiseră treptat de sub control, armata şi partidul intervin, cu acordul lui Mao, restabilind ordinea în 1967. *Revoluţia Culturală* a dus la anarhie, violenţă şi la înlocuirea majorităţii vechii structuri de partid. În 1969, Mao declară oficial încheierea acesteia. Lin Biao devine succesorul desemnat al lui Mao, care începe tot mai mult să piardă teren.

11 Tineri, membri ai Gărzii Roşii, ţinând Cărticica Roşie de citate a lui Mao, Piaţa Tienanmen, Beijing, 1965

12 *Trăiască marele nostru învăţător!* afiş cu preşedintele Mao

1959 | Începe exilul lui Dalai Lama
1965 | Începe *Revoluţia Culturală*
1989 | Al 14-lea Dalai Lama primeşte Premiul Nobel pentru pace
1959 | Mao renunţă la funcţie în favoarea lui Liu Shaogi
1969 | *Revoluţia Culturală* se încheie

China 1969–1989

Lupta pentru putere dintre Mao şi reformatorii din jurul lui Deng s-a încheiat odată cu moartea celui dintîi. Grupul condus de Deng a început apoi seria de reforme.

2 Oraşul Tianjin, din nord-estul Chinei, al doilea port comercial ca mărime din lume; în 1984 a devenit un oraş deschis investitorilor străini, octombrie 2001

În ciuda gravelor probleme de sănătate, Mao Zedong a rămas cea mai mare autoritate în stat. După decesul inexplicabil al lui Lin Biao în 1971, forţe pragmatice din interiorul partidului conduse de prim-ministrul Zhou Enlai şi protejatul său, Deng Xiaoping ❶, au ieşit învingătoare pentru prima dată. Cu toate acestea, reformatorii din jurul lui Deng au reuşit să-şi urmeze calea numai după decesul lui Zhou şi Mao din 1976. Grupul radical de stânga, numit *Banda celor Patru*, din care făcea parte şi văduva lui Mao, Jiang Qing ❺, a fost deposedat de putere şi condamnat în 1981 de către o curte specială. Prim-ministrul Hua Guofeng ❻ a fost succesorul lui Mao la conducerea partidului, în timp ce deciziile de ordin economic erau luate de Deng, care devine principalul factor de influenţă în partid ❹. El stabileşte noi legături economice internaţionale. În iunie 1981, unul dintre protejaţii lui Deng, reformatorul Hu Yaobang ❼, l-a înlocuit pe Hua la conducerea partidului, lăsându-i astfel drum deschis lui Deng Xiaoping spre o nouă direcţie politică.

5 Văduva lui Mao, Jiang Qing, în timpul procesului de la Beijing, 1981

6 Hua Guofeng, succesorul lui Mao Zedong la conducerea partidului

Deng Xiaoping a luat măsuri de modernizare şi liberalizare economică în toate domeniile şi, începând cu 1979, a deschis frontierele către comerţul internaţional prin întemeierea unor *zone economice speciale*. Deng a luptat pentru o economie socialistă şi totodată orientată spre piaţă ❷, unde pot exista diferenţe salariale, iar obţinerea de rezultate primează în faţa altor considerente. Ţara s-a liberalizat în acelaşi timp şi pe plan politic. Viaţa de zi cu zi este din ce în ce mai puţin influenţată de dogmele ideologice, iar un sistem juridic cu influenţe apusene este introdus treptat, cu toate că libertatea cuvântului şi asocierea în grupuri sunt încă interzise, iar alegerile libere nu au devenit o prioritate.

În cadrul politicii externe, principala abordare era cea pragmatică. După conflicte serioase la graniţa cu Uniunea Sovietică în 1969, intervine o detensionare politică pe plan extern condiţionată de primirea în 1971 a Republicii Populare Chineze în Organizaţia Naţiunilor Unite şi de vizita din 1972 a preşedintelui american Nixon în China ❸. Negocierile din 1982 cu Uniunea Sovietică au dus la o normalizare a relaţiilor diplomatice, cele două ţări redeschizându-şi în 1986 ambasadele. În privinţa Taiwanului, Republica Populară Chineză a rămas intransigentă, susţinând că numai Beijingul are dreptul politic de reprezentare a Chinei pe plan internaţional şi refuză în continuare să recunoască guvernul format pe această insulă.

1 Deng Xiaoping

3 Mao Zedong cu Nixon, primul preşedinte american care vizitează China, 1972

4 Deng Xiaoping (în maşină) la o paradă militară

7 Reformistul Hu Yaobang, 16 iunie 1986

1971 | Lin Biao moare

1971 | Republica Populară Chineză este admisă în ONU

1972 | Nixon vizitează China

9 septembrie 1976 | Mao moare

1979 | Înfiinţarea zonelor economice speciale

1981 | Condamnarea *Bandei celor Patru*

China după 1989

Refuzul de a acorda libertăţi politice a culminat cu masacrul din Piaţa Tiananmen din 1989. În ciuda protestelor, China şi-a menţinut strategia liberal-economică ❿, însă fără o liberalizare politică simultană.

Ridicarea restricţiilor asupra economiei şi a modului de viaţă chinez a dus la creşterea cererilor poporului pentru drepturi politice ❽, venite în special din partea studenţilor şi a intelectualilor, din interiorul sau exteriorul partidului. Conflictele din cadrul partidului în ceea ce priveşte orientarea viitoare a acestuia creşteau în intensitate. În ianuarie 1987, în urma protestelor studenţeşti, secretarul general Hu Yaobang a fost demis pe motiv că

10 Intrarea principală a Bursei de valori din Shanghai

ar fi fost prea liberal, fiind înlocuit de fostul premier al Consiliului de Stat, Zhao Ziyang; noul premier devine Li Peng. În mai 1989, în mai multe oraşe, în special în Beijing, studenţii şi activiştii pentru

12 Jiang Zemin, continuatorul reformelor iniţiate de Deng Xiaoping

8 Studenţi chinezi demonstrând pentru libertate şi reforme democratice, iunie 1989

drepturile omului au demonstrat pentru libertate, drepturi cetăţeneşti şi democraţie. Zhao acceptă dialogul, dar a fost demis în iunie, astfel că a triumfat inflexibilitatea lui Deng şi Li. Protestele pacifiste din Piaţa Tiananmen din Beijing s-au încheiat în 3-4 iunie 1989 odată cu desfăşurarea forţelor armate şi a tancurilor. Valul de proteste în toată lumea n-a avut nici un efect şi, în ciuda sancţiunilor economice întreprinse de majoritatea ţărilor vestice, organizatorii demonstraţiilor au fost condamnaţi la moarte sau întemniţaţi.

Li împreună cu noul secretar general, Jiang Zemin ⓬, au garantat continuarea politicii economice iniţiate de Deng, pentru următorii ani şi chiar după moartea acestuia în 1997. Au păstrat dreptul exclusiv de putere al partidului, confirmat în mod expres în 1990. Duritatea cu care au fost trataţi în 1999–2000 membrii sectei religioase Falun Gong ❾ a arătat că pretenţiile partidului la putere rămâneau de neclintit. În 1993 au fost puse bazele unei *economii de piaţă socialiste*, relaţiile comerciale şi economice cu Occidentul fiind intensificate. O nouă generaţie de lideri politici a apărut în 2003, odată cu premierul Wen Jiabao şi preşedintele Hu Jintao, acesta din urmă secretar general al partidului din noiembrie 2002. Luând în consideraţie perspectiva enormului potenţial economic al Chinei ⓫, ⓭, nemulţumirile Occidentului privind respectarea drepturilor omului au scăzut în intensitate.

Pe plan extern, relaţiile tensionate dintre China şi vecinii acesteia, Vietnam, Laos şi Japonia, au revenit la normal între 1990 şi 1993 graţie tratatelor şi acordurilor asupra frontierelor. Din 1996, tonul comentariilor

11 Chinez trimiţând un mesaj pe telefonul mobil

9 Protestul sectei Falun Gong împotriva persecutării membriilor săi, 2001

asupra Taiwanului a devenit mult mai grav: intenţia de a declara oficial independenţa Taiwanului a dus în 2004 la ameninţări armate din partea Chinei. Fosta colonie britanică Hong Kong a fost reintegrată în teritoriul chinez la 1 iulie 1997. China a evitat tensiunile politice şi riscul de scurgere a capitalului din centrul financiar înainte de luarea în primire a oraşului, prin concesionarea unor drepturi speciale *occidentale* Hong Kongului, deşi nu au existat proteste pentru acordarea de libertăţi democratice.

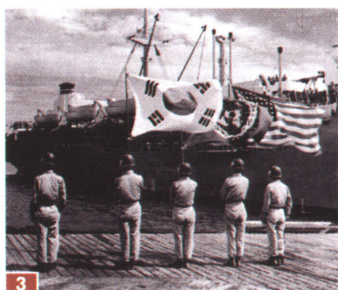
13 Apartamente de lux în Shanghai, 2005

1982 | Normalizarea relaţiilor diplomatice cu Uniunea Sovietică
1987 | Hu Yaobang demisionează
Mai 1989 | Demonstraţii la Beijing
3–4 iunie 1989 | Masacrul din Piaţa Tienanmen
1 iulie 1997 | Hong Kongul este retrocedat Chinei
1999–2000 | Persecutarea sectei Falun Gong

Coreea

Peninsula Coreea a fost divizată încă în 1948. În timp ce sistemul dictatorial comunist din partea de nord se autoizola din ce in ce mai mult, republica din partea de sud a organizat primele alegeri în 1987.

După înfrângerea în 1945 a Japoniei – care ocupase Coreea din 1910 –, ţara a fost împărţită între sovietici, la nord, şi americani, la sud. În februarie 1946, Kim Ir Sen (Kim Il Sung) a instalat în partea de nord un guvern cu o politică prosovietică, iar la 9 septembrie 1948 a fost proclamată Republica Populară Democrată Coreea. După retragerea sovieticilor, armata nord-coreeană a invadat sudul, declanşându-se astfel Războiul din Coreea. Sub mandatul ONU, Statele Unite ale Americii ❷, ❸, împreună cu armatele aliate au respins atacul nord-coreean, China intervenind însă de partea Nordului. Armistiţiul de la Panmunjon, semnat la 27 iulie 1953, a pus capăt unui conflict care a costat viaţa a milioane de oameni.

3 Infanteria americană arborând drapelele Coreii, SUA şi ONU, 1950

Din punct de vedere politic, Coreea de Nord s-a aliniat Uniunii Sovietice şi Chinei. În 1955, regimul comunist a proclamat ca doctrină statală autarhia ❶ şi cultul personalităţii lui Kim Ir Sen ❹. Din 1989, dictatura a izolat ţara de restul lumii, în ciuda faptului că populaţia se confrunta cu grave încălcări ale drepturilor omului şi cu foametea. În 1997 Kim Jong Il ❺, fiul lui Kim Ir Sen, a preluat puterea. Neglijând protestele internaţionale, Coreea de Nord dezvoltă programul său nuclear, sporind din 2001 insecuritatea în zona Asiei de Est, dialogul purtându-se acum între şase state: Coreea de Nord, Coreea de Sud, China, Japonia, Statele Unite ale Americii şi Rusia.

În 1948, Coreea de Sud a instaurat un regim autoritar aliniat cu Vestul. Syngman Rhee ❻, preşedintele acestei prime republici, a fost demis în aprilie 1960. Partidul Democrat a preluat puterea guvernului în august şi a întemeiat A Doua Republică, înlocuită la rândul său în 1961 cu o guvernare militară. Generalul Park Chung Hee a întemeiat A Treia Republică în decembrie 1963.

Animozitatea continuă între Coreea de Nord şi Coreea de Sud a scăzut după 1971. Diferite tipuri de regimuri militare s-au succedat după asasinarea generalului Park în 1979. O nouă constituţie a introdus în 1987 reforme democratice, în ciuda faptului că preşedintele Roh Tae Woo a continuat să reprime protestele prin metode autoritariste. Abia în 1997, odată cu alegerea lui Kim Dae Jung, a fost instaurată democraţia şi s-a procedat la reconcilierea dintre Coreea de Nord şi Coreea de Sud. Această politică a fost continuată de către Roh Moo Hyun ❼, preşedinte din februarie 2003.

1 Kim Ir Sen, autorul doctrinei autosuficienţei, care a ridicat autarhia economică la rang de politică naţională, 1966

2 Artileria americană trăgând asupra armatei nord-coreene, în timp ce se retrage, 27 aprilie 1951

4 Kim Ir Sen, *marele conducător* nord-coreean, iulie 1976

5 *Preaiubitul conducător* Kim Jong Il, fiul lui Kim Ir Sen, în timpul unei reuniuni cu membrii Armatei Populare Coreene, în 1988

Kim Dae Jung

Kim Dae Jung a fost membru activ al Partidului Democrat încă din 1956. A fost contracandidatul preşedintelui Park în 1971, iar în 1972 se refugiază în Japonia. În anul următor a fost sechestrat şi readus în Coreea de Sud. În 1976 a cerut restabilirea drepturilor fundamentale, fapt pentru care a fost condamnat la cinci ani de închisoare. În 1980 a fost condamnat la moarte; după proteste internaţionale, guvernul a retras sentinţa. Din 1987, Kim a condus rezistenţa democratică, câştigând alegerile prezidenţiale în 1997. În 2000 i-a fost acordat Premiul Nobel pentru pace.

în dreapta: Kim Dae Jung, care a sprijinit dialogul între cele două state coreene, 9 martie 2000

6 Syngman Rhee acordând ordinul de merit generalului american Douglas MacArthur, Seul, 5 octombrie 1950

7 Roh Moo Hyun, preşedintele Coreii de Sud, în timpul unei conferinţe de presă la Seul, 23 iunie 2004

3 noiembrie 1946 | Japonia proclamă democraţia parlamentară

9 septembrie 1948 | Proclamarea *Republicii Populare Democrate Coreene*

1946 | Înfiinţarea Coreii de Nord sub conducerea lui Kim Ir Sen

1948 | Prima Republică sub conducerea lui Syngman Rhee în Coreea de Sud

Japonia

După 1945, forţele americane de ocupaţie au instalat structuri democratice care s-au dovedit a fi temeinice. Prin aplicarea unor proiecte temerare, Japonia a devenit a doua economie a lumii.

9 Hirohito, împăratul Japoniei, împreună cu soţia sa la ţară, 1964

După ce forţele Statelor Unite ale Americii au determinat capitularea Japoniei la 2 septembrie 1945 (*pag. 498*), prin lansarea bombelor atomice asupra oraşelor Hiroshima şi Nagasaki, ocupaţia americană a supravegheat instalarea rapidă a unui guvern democratic civil în această ţară. În ianuarie 1946, împăratul Hirohito ❾ a renunţat la dreptul *divin* prin naştere şi, la 3 noiembrie, prin adoptarea unei noi constituţii, Japonia a devenit democraţie parlamentară. Au fost înfiinţate partide politice democratice şi sindicate muncitoreşti şi s-au format diverse coaliţii guvernamentale. În aprilie 1952, Japoniei i-a fost acordată oficial deplina suveranitate. Deşi diferitele administraţii erau adesea în funcţie pentru perioade scurte de timp, în general, noul sistem s-a dovedit a fi stabil şi eficient. În noiembrie 1955, Partidul Liberal şi Partidul Democrat Japonez s-au unit formând Partidul Democrat Liberal. Devenind ulterior majoritar ❿, conduce ţara prin coaliţii succesive. Totuşi, scandaluri în ceea ce priveşte corupţia şi legăturile financiare dintre membrii săi continuă să destabilizeze situaţia. Socialiştii, sprijiniţi de Statele Unite ale Americii, formează eterna opoziţie, cu toate acestea, sunt adesea incluşi în guvern ca urmare a guvernării de coaliţie. Pe plan extern, relaţiile cu statele vecine s-au constituit urmând tradiţia imperialistă japoneză din timpul celui de Al Doilea Razboi Mondial, fiind determinate şi de maniera în care este predată istoria în şcolile japoneze; acestea sunt chestiuni deosebit de sensibile pentru China şi Coreea. Odată cu încheierea Războiului Rece şi datorită creşterii interdependenţei economice în anii 1990, relaţiile regionale s-au îmbunătăţit întrucâtva. După rapida reconstrucţie a ţării, sprijinită financiar de Statele Unite ale Americii, Japonia a cunoscut o modernizare rapidă în toate domeniile ❽, orientată spre piaţă, şi o cursă a industrializării. Acestea au exclus multe structuri sociale tradiţionale ⓬ fiind supuse unor critici dure. Anii 1990 au favorizat influenţa politică a grupurilor conservator-religioase.

Japonia a devenit unul dintre liderii ţărilor asiatice şi concurează cu succes pe piaţa internaţională cu ţările din Europa de Vest, dar a înregistrat o recesiune începând cu 1990, fiind afectată de problemele economiei mondiale. De asemenea, populaţia are de suferit din cauza cutremurelor.

După moartea lui Hirohito în 1989, a cărui activitate de până la 1945 mai pune semne de întrebare, fiul său Akihito ⓮ a venit la putere ca monarh constituţional, dar fără legitimitate religioasă. Din 1992, problemele economice din Japonia au anulat consensul politic postbelic, având ca rezultat schimbări succesive de guvern. Junichiro Koizumi ⓭, prim-ministru din 2001, a încercat să revitalizeze economia introducând reforme structurale şi monetare.

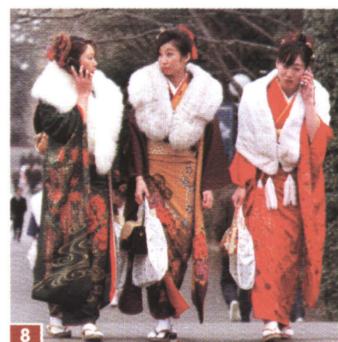
11 Blocuri administrative acoperite cu panouri publicitare în capitala japoneză Tokyo, decembrie 2004

13 Prim-ministrul japonez Junichiro Koizumi, ţinând un discurs la Yokosuka la 21 martie 2005

14 Împăratul Japoniei Akihito, în timpul sesiunii de inaugurare a Parlamentului, 21 ianuarie 2005

8 Tradiţie şi modernitate: trei japoneze îmbrăcate în kimono, folosind telefoane mobile, 1999

10 În stânga, Toshiki Kaifu, pictând un simbol norocos în ziua alegerilor, pe care le-a câştigat la 18 februarie 1990

12 Privelişte asupra unui pod de piatră, Palatul Imperial din Tokyo, 1994

Iunie 1950 | Începutul războiului în Coreea
1955 | Proclamarea doctrinei statale de *independenţă* în Coreea de Nord
1987 | Redactarea Noii Constituţii a Coreii de Sud
1989 | Împăratul Hirohito moare
2001 | Junichiro Koizumi devine prim-ministru

Australia, Noua Zeelandă şi Oceania din 1945

Australia ❶ şi Noua Zeelandă sunt două democraţii stabile şi bogate, bazate pe modelul parlamentar anglo-saxon, în care conservatorii şi social-democraţii alternează la guvernare. Locuitorii originari ai ambelor state cer să fie recunoscut faptul că identitatea lor culturală a fost reprimată secole în şir. Fiind colonii ale Imperiului Britanic, au avut o tranziţie lină spre independenţă şi menţin benevol legături strânse cu Marea Britanie, ca membri ai Comunităţii Britanice de Naţiuni.

1 Opera din Sydney, simbol al capitalei australiene, 1996

Australia

Din 1945, Australia este o democraţie stabilă, aliniată politicii Occidentului în timpul Războiului Rece. Această societate pluralistă trebuie să ajungă la o reconciliere totală cu aborigenii, care rămân marginalizaţi din punct de vedere economic şi social.

Australia, monarhie constituţională şi membru al Comunităţii Britanice de Naţiuni ❹, a fost ameninţată de Japonia în 1942, în timpul Războiului din Pacific – experienţă care a apropiat-o de SUA. Această relaţie a fost menţinută şi după război, iar în aprilie 1952 Australia a semnat pactul de apărare ANZUS ❺ cu Noua Zeelandă şi SUA pentru securitate în regiunea Pacificului. A trimis trupe în timpul Războiului din Coreea şi din Vietnam (*pag. 617, 622*). Din 2001, Australia este unul dintre aliaţii cei mai apropiaţi ai SUA.

4 Elisabeta II, monarhul oficial al statului Australia, 22 martie 2000

În ultimele două decenii, Australia a căutat să stabilească relaţii mai bune cu vecinii săi asiatici.

2 Băştinaş australian pregătindu-se pentru un dans tradiţional

Guvernul australian a iniţiat încheierea de acorduri asupra comerţului liber cu China şi ASEAN (Asociaţia Statelor din Asia de Sud-Est). A încercat de asemenea să prevină conflictele din Papua-Noua Guinee şi Insulele Solomon.

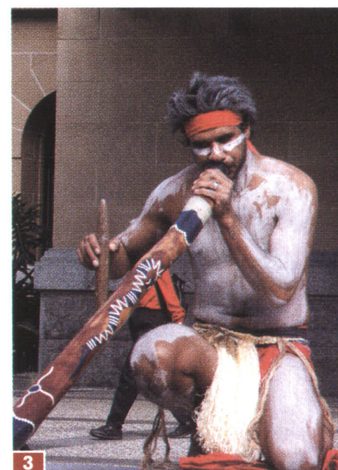
Liberalii, conservatorii şi social-democraţii formează coaliţii pentru a intra în componenţa guvernului. După o lungă perioadă de conducere a Partidului Laburist (1983–1996), liberalii au câştigat alegerile în 1996, John Winston Howard devenind prim-ministru. Propunerea adunării constituţionale din 1998 de a transforma Australia în republică a fost respinsă prin referendum în noiembrie 1998 şi, prin urmare, regina Elisabeta II rămâne de jure conducătoarea statului fiind reprezentată de un guvernator general.

5 Întrunire a reprezentanţilor membrilor ANZUS, august 1952

La creşterea economică a contribuit mult şi exportul Australiei. Din 1966 cel mai important partener comercial al său este Japonia. Resursele minerale (bauxită, nichel, petrol) au început să fie exploatate mai intens în anii 1950. Măsurile economice liberale şi competitive au atras investiţii substanţiale din străinătate, mai ales din Europa şi SUA.

La sfârşitul anilor 1970 a fost recunoscută nevoia de reconciliere cu locuitorii indigeni ❷, ❸ ai insulei, a căror cultură fusese îndelung reprimată fiind de asemenea violat continuu spaţiul lor vital.

3 Aborigen cântând pe o stradă din Brisbane, 3 iunie 2004

Acestora le-au fost oferite o largă autonomie culturală şi asistenţă economică specială, iar în 1993 a fost aprobată legea care a deschis calea spre restituirea pământurilor. Protecţia mediului este tratată cu maximă responsabilitate în Australia, aici având loc proteste masive ❻ împotriva testării armelor nucleare.

6 Australian demonstrând împotriva testării armelor nucleare, august 2001

1942 | Atacul japonez în timpul Războiului din Pacific
25 noiembrie 1947 | Noua Zeelandă obţine independenţa
Aprilie 1952 | Pactul de apărare ANZUS
1971 | Fondarea Forumului Mării de Sud
1979 | Proclamarea Statului Federal Micronezia

Noua Zeelandă şi insulele din Oceania

Noua Zeelandă este o democraţie stabilă şi prosperă. Insulele din regiunea Pacificului şi-au câştigat treptat independenţa după 1945. Majoritatea dezvoltă relaţii politice şi economice cu marile puteri.

Noua Zeelandă a devenit stat suveran, în interiorul Comunităţii Britanice de Naţiuni, la 25 noiembrie 1947. În politica sa externă, a rămas apropiată de Australia, Regatul Unit al Marii Britanii şi de Statele Unite ale Americii. A trecut totuşi printr-o perioadă de relaţii încordate cu SUA, după ce s-a autodeclarat zonă nonnucleară în 1987. S-a alăturat apoi SUA şi Australiei în pactul de apărare ANZUS. Pe plan intern, două partide politice asigură sistemul parlamentar: Partidul Naţional şi Partidul Laburist. Ultimul a condus cele mai multe guverne din 1945, iar din 1999 Helen Clark ❾, membru al partidului, a deţinut funcţia de prim-ministru, susţinută de coaliţiile în schimbare. Deşi Noua Zeelandă şi-a diversificat în mod semnificativ activitatea economică începând cu anii 1980, creşterea animalelor, în special a ovinelor ❿, rămâne un sector economic important.

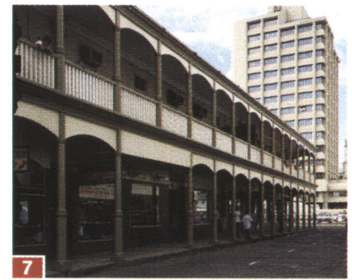

8 Bărbaţi din Papua-Noua Guinee purtând podoabe făcute din plante

9 Helen Clark, prima femeie premier a Noii Zeelande, 28 noiembrie 1999

Majoritatea insulelor din Oceania au luptat pentru independenţă şi au câştigat-o după 1945. Relaţiile cu fostele puteri coloniale s-au dovedit de multe ori problematice. Astăzi, cele mai multe insule sunt conduse de guverne alese. Conflictele între grupuri etnice sunt însoţite de violenţe, ca în cazul Guadalcanal din Insulele Solomon, în 1998. Cele mai multe grupuri insulare din Oceania au format în 1971, împreună cu Australia şi Noua Zeelandă, Forumul Mării de Sud, pentru promovarea cooperării economice şi culturale în regiunea Pacificului.

SUA au preluat administrarea Microneziei ⓫ în 1947. După proclamarea Statului Federal Micronezia în 1979, insulele semnează un acord de asociere cu SUA în 1983. În 1986, Insulele Marshall votează pentru o asociere liberă cu Statele Unite ale Americii, dar îşi declară independenţa în 1990.

În 1956–1957, teritoriile din Oceania şi Polinezia controlate de francezi adoptă constituţii proprii. Multe dintre fostele teritorii britanice, inclusiv Tonga şi Fiji, îşi declară independenţa; în pofida protestelor exprimate de Marea Britanie, un regim militar acaparează puterea în Fiji ❼ în 1987 şi o declară republică. Acordul de pace din iunie 2001 pune capăt conflictului dintre guvernul central din Papua-Noua Guinee ❽ şi militanţii separatişti de pe insula Bougainville, conflict ce izbucnise în 1988 şi care a costat mai mult de 10 000 de vieţi.

7 Contraste: arcade din era colonială lângă o clădire modernă cu mai multe etaje pe insula fijiană Viti Levu

Regatul Tonga

Regatul Tonga, compus din aproximativ 170 de insule, a fost condus din 1965 de regele Taufa'ahau Tupou IV. Regele sprijină structurile economice tradiţionale, în timp ce guvernul promovează o politică de impozitare avantajoasă menită să atragă cât mai multe investiţii din străinătate. În 2001, unei companii biotehnologice i se acordă permisiunea de a cerceta caracteristicile genetice ale întregii populaţii indigene, considerată a fi una dintre cele mai omogene din lume.

Regele Taufa'ahau Tupou IV

10 Vedere asupra munţilor înverziţi ai Noii Zeelande, teritoriu folosit pentru creşterea oilor, cel mai important domeniu al agriculturii

11 Femei din Micronezia purtând podoabe şi costume de dans

1983 | Acordul de asociere a Microneziei cu SUA
1987 | Noua Zeelandă se declară zonă nonnucleară
1988–1989 | Război civil în Papua-Noua Guinee
1990 | Insulele Marshall îşi câştigă independenţa
Din 1996 | Regenţa lui John Winston în Australia

Africa după proclamarea independenţei naţiunilor din 1945

Naţiunile Africii subsahariene devenite independente după 1957 au continuat să suporte consecinţele colonialismului pe continentul lor. Optimismul primilor ani de independenţă a fost urmat de lovituri repetate de stat, de conflicte violente şi deziluzii publice faţă de promisiunile neonorate de a pune capăt sărăciei şi de a îmbunătăţi condiţiile de viaţă. Alte probleme cu care se confruntă regiunea sunt seceta ❸ şi foametea ❶, accesul limitat la apă potabilă şi creşterea alarmantă de infectare cu HIV/SIDA începând cu 1980. Aceste probleme sunt agravate de regimurile autoritariste, adesea corupte.

1 Copil subnutrit într-o tabără de refugiaţi din Sudan

Decolonizarea: context şi probleme

După Al Doilea Război Mondial, incapacitatea puterilor coloniale europene, conjugată cu conştiinţa de sine sporită a popoarelor băştinaşe, au constituit premisele pentru o autoguvernare în multe colonii africane, majoritatea confruntându-se cu serioase probleme economice, politice şi sociale.

După cel de Al Doilea Război Mondial, în coloniile africane au apărut mişcări puternice pentru independenţă ❺, favorizând apariţia unor noi naţiuni africane începând cu 1957. Succesul mişcării panafricane după 1945 este asigurat de conştiinţa de sine sporită a naţiunilor africane. Cel de Al Doilea Război Mondial, în care trupele mai multor colonii au luptat alături de stăpânirea colonială ❹, a grăbit sfârşitul supremaţiei europene. Un rol important l-a jucat şi dezvoltarea noilor direcţii în islam ❻ şi mai ales în creştinism, care se deosebeau în mod evident de cele occidentale şi se aflau într-o strânsă legătură cu conceptul de identitate naţională. Totuşi, cea mai importantă a fost reorientarea în abordarea puterilor europene, slăbite după război.

3 Cioban mânându-şi vitele slabe printr-o regiune bântuită de secetă, 1985

Majoritatea conducătorilor mişcării africane de independenţă ❷ proveneau din grupuri de intelectuali indigeni şi elite profesionale, care fuseseră educaţi în metropolă şi care pledau pentru progresul material pe care îl cunoscuseră. Ei sperau ca autoguvernarea să ajute la îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă şi în fostele colonii. Cu toate acestea, în ajunul proclamării independenţei, Africa se confrunta cu probleme dificile, moştenite din perioada colonialismului (*pag. 422–425*). Decalajul dintre elita educată şi majoritatea analfabetă a populaţiei ❼ era semnificativ, iar economiile acestor naţiuni erau strâns legate de metropole. Mai mult decât atât, multe dintre fostele colonii nu erau naţiuni ca atare, ci zone de influenţă europeană. Graniţe abstracte divizau în mod arbitrar grupuri lingvistice şi etnice, făcând dificilă identificarea locuitorilor. Solidaritatea tribală şi lupta dintre majoritate şi minoritate subminau adesea noile structuri democratice. Un caz extrem de grav a fost genocidul din 1994 în Rwanda (*pag. 629*).

2 Julius Nyerere, care studiase în Anglia, devine prim-ministru al Tanzaniei în 1964

4 Soldaţi senegalezi de partea Forţelor Aliate, în captivitate germană, 1940

Instabilitatea politică, graniţele neclare, sărăcia şi lipsa infrastructurii, toate acestea constituiau mari piedici în procesul de consolidare a noilor state.

5 Senegalezi demonstrând pentru independenţă

6 Un grup de africani musulmani la rugăciune, Senegal, cca 1950

7 Şcoală serală pentru adulţii analfabeţi, Camerun

6 martie 1957 | Ghana se proclamă stat independent

Ianuarie 1960 | Coloniile Franţei obţin independenţa

1957 | Abolirea muncii silnice în colonii

1960 | Nigeria şi Camerunul obţin independenţa

1961 | Războaiele de independenţă în Angola şi Mozambic

Prăbuşirea colonialismului

La sfârşitul anilor 1950, puteri coloniale ca Marea Britanie, Franţa şi Belgia şi-au încheiat stăpânirea în Africa. Pe cât a fost posibil, ele au încercat să lase drum deschis intereselor comerciale.

9 Apus pe fluviul Miger la Bamako, Mali

Cele trei ţări au răspuns diferit aspiraţiei africanilor de a obţine independenţa. Britanicii au folosit la început structuri sociale şi elite indigene pentru a-şi administra indirect coloniile, într-un mod simplu şi eficient. Ei s-au retras treptat, făcând loc auto-guvernării africane, ca urmare a mişcărilor pentru independenţă. Acesta a fost cazul Ghanei (11), care a devenit prima naţiune independentă din Africa sub-sahariană în 1957. Una după alta, coloniile au devenit membre suverane ale Comunităţii Britanice de Naţiuni (*pag. 500*): Nigeria şi Somalia în 1960, Uganda în 1962, Zanzibar (care s-a unit cu Tanganyika în 1964 pentru a forma Tanzania) şi Kenia în 1963 şi Zambia în 1964. Excepţii au constituit Rhodesia şi Africa de Sud (*pag. 633*), unde populaţia albă a preluat puterea pentru a împiedica accesul majorităţii de culoare.

11 Kwame Nkrumah salutând mulţimea la inaugurarea sa în funcţie de preşedinte al Republicii Ghana

Franţa a încercat relativ devreme să acorde drepturi civile coloniilor sale din Africa subsahariană şi astfel să le apropie de metropolă. În 1944, pentru a-şi asigura adepţi în lupta împotriva regimului de la Vichy (*pag. 460*), generalul de Gaulle, lider al guvernării franceze din exil, dă asigurări câtorva conducători africani (13) că locuitorilor coloniilor franceze li se vor acorda drepturi civile. În 1946, a fost abolită munca silnică, dar cum beneficiile promise nu s-au materializat, cererile pentru independenţă au început să crească. A eşuat astfel şi planul lui Charles de Gaulle de a forma o uniune a statelor, sub conducere franceză. Cu excepţia Algeriei (*pag. 594*), coloniile franceze africane – incluzând Coasta de Fildeş (10), Guineea, Camerunul, Nigeria (8), Senegalul, Ciadul şi Republica Centrafricană – şi-au câştigat independenţa în mod paşnic după 1960 (9); Djibouti, ca important punct strategic, devine independent abia în 1977.

13 De Gaulle întâlnind liderii regionali ce luptau pentru independenţă în Brazzaville

Dintre coloniile belgiene, Congo, considerată o *colonie model*, a trecut printr-o experienţă traumatizantă a decolonizării, după intervenţia Statelor Unite ale Americii (*pag. 630*). Rwanda şi Burundi devin independente în 1962.

12 Război civil în Angola, 1976

Portugalia plătea trupe de mercenari pentru a controla mişcările de independenţă din coloniile sale Angola (12) şi Mozambic. Lupte sângeroase au avut loc în 1960, dar statele şi-au câştigat independenţa abia în 1975 (*pag. 632*).

8 Proclamarea independenţei Nigeriei, 1965

10 Cel dintâi prim-ministru al statului suveran Coasta de Fildeş, Felix Houphouet-Boigny, ţine un discurs, 1965

Preşedintele Ghanei Kwame Nkrumah

Drumul nostru spre libertate, 1961

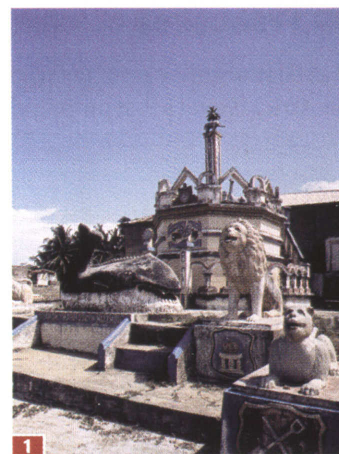
Mişcarea pentru independenţă, amplificându-se după cel de Al Doilea Război Mondial, s-a răspândit în toată Africa precum un foc de mărăcini. Strigătul libertăţii, limpede şi cu ecou..., a devenit un uragan puternic, care va mătura vechea Africă colonială. Anul 1960 a fost anul Africii. Doar într-un singur an, 17 state africane şi-au câştigat independenţa devenind suverane.

Kwame Nkrumah, conducătorul spiritual al panafricanismului şi al socialismului african

1963 | Proclamarea independenţei Keniei şi Zanzibarului
1975 | Angola devine independentă
1962 | Rwanda şi Burundi îşi câştigă independenţa
1974 | Proclamarea independenţei Zambiei
1977 | Djibouti devine independentă

Africa de Vest

Dintre statele vest-africane, Nigeria are cea mai frământată istorie postcolonială. Ghana, Senegal şi Coasta de Fildeş s-au consolidat treptat după obţinerea independenţei.

1 Altar al unei companii Asafo pe Fanti, coasta ghaneză, ciment pictat, 1952

2 John Kufour la ceremonia de depunere a jurământului pentru investirea sa ca preşedinte, Ghana, 7 ianuarie 2001

3 Numele regiunii Biafra se identifică cu mizeria, foametea, disperarea şi suferinţa

Pe 6 martie 1957, Ghana ❶ devine prima naţiune independentă din Africa subsahariană. Kwame Nkrumah, unul dintre liderii intelectuali ai mişcării pentru eliberarea Africii şi prim-ministru al Ghanei din 1952, devine preşedinte şi instituie un regim din ce în ce mai autocratic. În februarie 1996 este înlăturat printr-o lovitură de stat şi emigrează în Guineea. După o scurtă perioadă de democraţie care a ţinut până în 1972, forţele militare preiau puterea în urma unor lovituri de stat. La sfârşitul lui 1981, locotenentul de aviaţie Jerry Rawlings accede la guvernare în urma unui puci, introduce structuri democratice şi liberalizează economia. Câştigă apoi alegerile prezidenţiale de două ori consecutiv, înainte de a preda puterea în mod paşnic contracandidatului John Kufuor ❷ în 2001.

După ce Nigeria îşi câştigă independenţa în 1960, încep confruntări intense între clanuri, care duc la separarea regiunilor naţionale şi la formarea unor guverne paralele. Din 1966 până în 1999, au loc mai multe lovituri de stat, şi se succed mai multe regimuri, întrerupte de scurte perioade de democratizare. Războiul civil izbucneşte în 1967 şi durează până în 1970 în regiunea Biafra ❸, care s-a declarat independentă. Din 1999, sub conducerea preşedintelui Olusegun Obasanjo ❻, Nigeria începe să se stabilizeze şi să încerce stabilirea de relaţii cu comunitatea internaţională. Totuşi, conflictele religioase şi corupţia continuă să afecteze ţara.

Din 1960, în Senegal a fost la conducere Leopold Sédar Senghor ❹. Socialist şi totodată un poet de renume, e respectat pentru calitatea sa de purtător de cuvânt al întregului continent şi de mediator internaţional. Senghor a condus ţara ca preşedinte până în 1980, printr-un sistem prezidenţial surprinzător de liberal. Succesorii săi, Abdou Diouf (1980–2000) şi Abdoulaye Wade au menţinut stabilitatea politică a statului senegalez.

Ahmed Sékou Touré, preşedinte al Guineii între 1958 şi 1984, a instituit o guvernare prezidenţială socialistă. Regimul său a supravieţuit câtorva tentative de lovituri de stat şi s-a caracterizat prin reprimarea brutală a populaţiei civile. Succesorul său, Lansana Conté ❺, a continuat dictatura. Corupţia şi încălcarea drepturilor omului au descurajat investitorii internaţionali, iar în ianuarie 2005, Conté scapă cu greu de o tentativă de asasinare.

Coasta de Fildeş (Côte d'Ivoire) a fost condusă de preşedintele Félix Houphouet-Boigny până în 1993. În această perioadă, ţara a fost una dintre cele mai prospere din punct de vedere economic şi mai stabile politic din Africa. Ambii săi succesori, atât Henri Bédié, care s-a aflat la conducere timp de 7 ani înainte de a fi eliminat în 2000, cât şi socialistul Laurent Gbagbo ❼, au falsificat alegerile pentru a rămâne la putere. Nordul şi sudul ţării fiind împărţite după criterii politice şi doctrinare, în 2002 izbucneşte războiul civil. După intervenţia Franţei, a Africii de Sud şi a ONU, în aprilie 2005 se încheie un acord de pace.

5 Preşedintele Guineii, Lansana Conté

6 Olusegun Obasanjo

4 Leopold Sédar Senghor, 1986

7 Laurent Gbagbo, octombrie 2000

1958–1984 | Guvernarea autoritaristă a lui Ahmed Sékou Touré în Guineea

1960–1980 | Leopold Sédar Senghor este preşedinte al Senegalului

1967–1970 | Război civil în Nigeria

1973 | Regimul lui Jean-Bedel Bokassa în Republica Centrafricană

1981 | Guvernarea lui Jerry Rawlings în Ghana

Africa Centrală

Din 1960, în statele centrafricane au predominat guvernele autoritariste.

9 Tancuri libiene bombardează o stradă în zona de graniţă Aozou, în nordul Ciadului, 7 aprilie 1987

În Niger, preşedintele Hamani Diori a instituit conducerea unipartită în 1960, stabilind o legătură strânsă cu Franţa, continuată de succesorul său, Seyni Kountché. Nemulţumirile au dus, în 1996, la un puci. În 1999, forţele militare restituie puterea preşedintelui Mamamdou Tandja ❽, care introduce sistemul multipartit şi democratizează statul.

Ciadul suferea de pe urma tensiunilor religioase ce apăruseră între nordul islamic şi sudul creştin. După protestele populaţiei musulmane faţă de impozitele mari, conflictul a escaladat, transformându-se în război civil, în care Franţa şi Libia ❾ au intervenit între 1984 şi 1988. În 1993 a fost ales preşedinte Idriss Déby şi pe durata mandatului său s-a adoptat o constituţie, iar situaţia ţării s-a stabilizat treptat. În 1994 Libia şi-a retras trupele după ce Curtea Internaţională de Justiţie i-a respins cererea la o fâşie teritorială disputată de cele două ţări.

Republica Centrafricană a fost condusă iniţial în mod autoritarist de către preşedintele David Dacko. În ianuarie 1966 acesta este răsturnat de la guvernare de către şeful armatei, Jean-Bedel Bokassa, care a instituit unul dintre cele mai sângeroase regimuri din Africa. Bokassa s-a autointitulat preşedinte pe viaţă în 1973 şi apoi, printr-o ceremonie megalomană ❿, s-a încoronat ca împărat Bokassa I, în decembrie 1977. A fost înlăturat în septembrie 1979 cu susţinere internaţională, Dacko revenind la conducere. Ţara a rămas însă în derivă. Nici preşedintele Ange Félix Patassé ⓫, ajuns la putere după alegeri controversate, nu a reuşit să asigure stabilitatea. Diverse grupări rebele au declanşat o serie de insurecţii care au destabilizat statul în anii 1990.

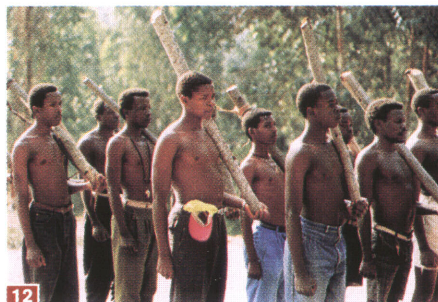
În Camerun, între 1960 şi 1982, a condus printr-un sistem unipartit, preşedintele francofon Ahmadou Ahidjo. Succesorul său, Paul Biya, a urmat la început aceeaşi politică, dar în urma protestelor publice a fost forţat să introducă un sistem multipartit în 1990. Validitatea democratică a alegerilor a fost disputată.

Din 1959, în Rwanda s-au produs ciocniri violente între majoritatea hutu ⓬, care s-a revoltat împotriva minorităţii tutsi – elita conducătoare, privilegiată în timpul perioadei coloniale. În jur de 150 000 tutsi au fugit din Rwanda înspre Burundi şi alte state vecine. După câştigarea independenţei în 1962, puterea au deţinut-o în cea mai mare parte militarii hutu.

8 Preşedintele democrat al Nigerului, Mamadou Tandja, 1999

10 Jean-Bedel Bokassa în timpul ceremoniei de încoronare în Bangui, 4 decembrie 1977

11 Ange Félix Patassé demonstrează arma la o conferinţă de presă, 26 septembrie 1979

12 Un grup de recruţi din miliţia hutu în timpul unui exerciţiu militar, 1994

Genocidul din Rwanda

După 1990, în Rwanda au sporit tensiunile între rebelii tutsi şi deţinătorii puterii, hutu. Când, în aprilie 1994, preşedintele Habyarima a murit într-un accident aviatic, în circumstanţe suspecte, extremiştii hutu au început, cu sprijinul propagandist al guvernului, să masacreze în mod sistematic cetăţenii tutsi, dar şi pe cei hutu moderaţi, de pe întreg teritoriul ţării. În doar câteva săptămâni, 800 000 de oameni din toate categoriile sociale au căzut victime genocidului. La începutul lunii iulie, trupele tutsi au reuşit să stabilească ordinea şi să preia controlul.

O fată îşi caută părinţii printre trupurile strivite ale rwandezilor în timpul unui masacru al tutsilor, 18 iulie 1994

1993 | Guvernarea lui Idriss Deby în Ciad
1999 | Preşedinţia lui Mamadou Tandja în Niger
2002–2005 | Război civil în Coasta de Fildeş
1990 | Introducerea sistemului multipartit în Camerun
1994 | Masacrarea tutsilor în Rwanda
2001 | John Kufour este ales preşedinte al Ghanei

Republica Congo şi Republica Democrată Congo

De la independenţa lor, aceste două foste colonii din regiunea Congo ❶, vorbitoare de limbă franceză, au fost incapabile să ajungă la o pace de lungă durată.

După cel de Al Doilea Război Mondial, Fulbert Youlou s-a erijat în lider al mişcării pentru independenţă în Brazzaville. Când fostul Congo francez devine stat suveran în 1960, Youlou ajunge preşedinte şi instalează un regim brutal. Este înlăturat în 1963, când Alphonse Massamba-Debat introduce socialismul de stat. După lupte acerbe, în 1968 triumfă Marien Ngouabi, care înfiinţează Partidul Muncitorilor Congolezi (PMC) şi care în 1970 proclamă Republica Populară Congo comunistă. În urma asasinării acestuia, Denis Sassou-Nguesso este numit preşedinte de către PMC în 1979. În 1990, el stabileşte un sistem multipartit şi introduce reforma democratică. Primele alegeri din 1992 au fost câştigate de opoziţie, după care au început violenţele şi a izbucnit un război civil ce avea să dureze trei ani. Sassou-Nguesso a condus Republica Congo de la preluarea puterii de către forţele sale armate în Brazzaville în 1997 şi a continuat s-o deţină, deşi luptele continuau.

Congo belgian, ale cărui resurse minerale ❷ erau exploatate de companiile miniere belgiene, s-a aflat într-o criză prelungită de la obţinerea independenţei ❹ în 1960. Conducătorii mişcării pentru independenţă, Joseph Kasavubu ❸ devine preşedinte şi Patrice Lummuba ❻, prim-ministru ai noii Republici Democrate Congo, cu capitala la Léopoldville. Lumumba devine un erou internaţional al mişcării de eliberare odată cu cererea sa pentru decolonizarea totală a Africii. În 1960, provincia bogată în minerale Katanga, condusă de Moise Tschombé ❻, îşi anunţă secesiunea; o rebeliune concomitentă a armatei privează guvernul de putere. Consiliul de Securitate ONU trimite forţe militare pentru a supraveghea dezarmarea trupelor. Armata a rămas totuşi o ameninţare, fiind suspectată şi de răpirea şi uciderea lui Lumumba în ianuarie 1961.

În noiembrie 1965, generalul Joseph Desiré Mobutu ❽ întreprinde o lovitură de stat militară şi îşi asumă guvernarea dictatorială. În 1971, Mobutu numeşte ţara Zair, cu capitala Kinshasa. El îşi tratează cu dărnicie excesivă protejaţii. Corupţia care i-a îmbogăţit pe Mobutu şi pe acoliţii săi s-a dovedit devastatoare pentru economie. La începutul anilor 1990, Mobutu a format coaliţii pentru a împărţi puterea, dar această iniţiativă a sa a provocat conflicte puternice în guvern. În luna mai 1997, în timp ce Mobutu era plecat din ţară la tratament, o alianţă condusă de Laurent-Désiré Kabila ❼ preia puterea. În anul 1997, ţara, denumită din nou Republica Democrată Congo, devine zonă de război, deoarece cinci state vecine au trimis în ţară grupări de rebeli militanţi. Războiul s-a încheiat cu o pace temporară, dar se estimează că a costat mai mult de două milioane de vieţi.

1 Colibe tradiţionale în Congo belgian

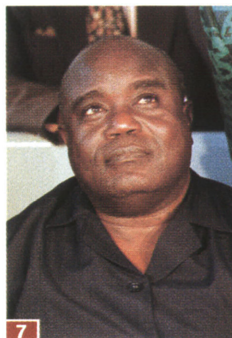

2 Uzină ce rafinează cupru extras în regiunea Jadotville, Zair, 1959

3 Kasavubu, lider al luptei pentru independenţă, 1965

4 Regele Baudouin al Belgiei (stânga) ţine un discurs în cadrul ceremoniei ce marchează independenţa Republicii Democratice Congo; Joseph Kasavubu (aşezat) se află şi el în public

5 Moise Tschombé, prim-ministru al provinciei congoleze bogate în minerale Katanga, 1961

6 Luptător pentru independenţa Congoului: Patrice Lumumba la Bruxelles, în ianuarie 1960

7 Liderul rebelilor zairezi, Laurent-Desiré Kabila, 1997

8 Joseph Desiré Mobutu, 1994

1960 | Instaurarea Regimului lui Fulbert Youlou
1963–1978 | Guvernarea lui Jomo Kenyatta în Kenya
1970 | Proclamarea Republicii Populare Congo
1960 | Katanga se separă de Republica Democrată Congo
Din 1965 | Puciul condus de Mobutu Sese Seko
1971 | Congo este redenumit Zair

Africa de Est

În timp ce Somalia şi Sudanul au avut parte de violenţe şi haos politic, în Tanzania şi Kenya s-au dezvoltat sisteme politice relativ stabile.

10 Zebre păscând într-o savană în Tanzania

12 Premierul Milton Obote în timpul unei conferinţe a Organizaţiei Uniunii Africane, la Nairobi, anii 1980

După ce Tanganyika şi insula Zanzibar şi-au proclamat independenţa faţă de Marea Britanie în 1961, respectiv în 1963, ele s-au unit în 1964 pentru a forma Tanzania. Primul preşedinte, Julius Nyerere, a condus până în 1985 şi a dezvoltat un stat socialist unipartit din 1966. După demisia lui, Ali Hassan Mwinyi a supervizat tranziţia către o politică multipartită. În ciuda sărăciei, ţara a rămas stabilă sub succesorul său, Benjamin William MKapa.

Uganda şi-a câştigat independenţa în 1963. Premierul Milton Obote ⓬ a fondat un stat social cu un partid unic în 1963. După lovitura de stat din 1971, generalul Idi Amin ❾ instituie unul dintre cele mai sângeroase regimuri din Africa; 200 000 de oameni au căzut victime forţelor de securitate. În aprilie 1979, a fost înlăturat şi Obote a revenit la putere. Preşedintele Yoweni Museveni, în funcţie din 1986, a reuşit să instaureze stabilitatea în ţară, în ciuda grupărilor rebele ce au continuat să acţioneze în nord.

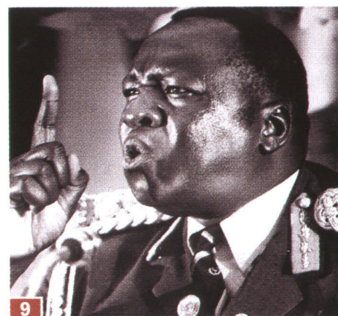
În Kenya, politica a fost dominată de Jomo Kenyatta, de la obţinerea independenţei în 1963 până la moartea sa în 1978. Sub o presiune crescândă, succesorul său Daniel Arap Moi a permis alegeri multipartite în urma mişcărilor sociale din 1991. El pierde alegerile din 2002, iar succesorul său Mwai Kbaki îşi ia angajamentul să lupte împotriva corupţiei.

În 1969, armata, aflată sub conducerea generalului Siad Barre, preia puterea în Somalia. Luptele intense cu grupările rebele îl determină pe Barre să părăsească ţara, iar Republica Somaliland se separă. Între 1992 şi 1994, SUA şi trupele ONU ⓭ au intervenit fără succes în războiul civil şi de atunci nici un guvern central nu a reuşit să deţină un control real asupra ţării.

În Ethiopia, împăratul Haile Selassie (*pag. 505*) este înlăturat de armată în 1974. Între 1977 şi 1979, mii de oameni mor sub regimul de *teroare roşie* al lui Mengistu Haile Mariam, care instituise şi un program de colectivizare forţată. El este înlăturat în 1991, după separarea provinciilor Eritreea şi Tigray. În 1985, ţara a trecut printr-o perioadă de foamete, atenuată întrucâtva de ajutoarele internaţionale. După războiul cu Eritreea din 1999-2000, ambele state acceptă tratativele.

De la proclamarea independenţei în 1956, Sudanul a trecut prin conflictele dintre musulmani, creştini şi adepţii credinţelor africane. Puciul din iunie 1989 aduce la putere forţele islamice, ale căror încercări de a introduce religia în viaţa publică au provocat conflicte. În 2003, începe campania de epurare etnică şi masacrarea populaţiei de către miliţiile arabe din Darfur ⓫, sprijinite de guvern, acţiune calificată de opinia internaţională drept genocid.

13 În Baidoa, un copil somalez aleargă spre un convoi de salvare; în stânga, un soldat francez din trupele ONU veghează convoiul, asigurând protecţia copilului, 17 decembrie 1992.

9 Generalul Idi Amin, cunoscut mai târziu ca *Măcelarul Africii*

11 Poliţia secretă sudaneză intervine împotriva rebelilor din opoziţie, 14 octombrie 2004

SIDA în Africa

Mai mult de 25 de milioane de africani sunt infectaţi cu virusul imunodeficienţei dobândite (HIV). Peste 70% dintre cei infectaţi cu HIV de pe glob trăiesc în Africa subsahariană. Aici lipsesc resursele pentru prevenire şi tratament, deşi unele ţări, ca Uganda, au redus numărul de infecţii prin iniţiative educaţionale.

HIV/SIDA este principala cauză a morţii în Africa.

1971 Instaurarea regimului lui Idi Amin în Zair | **1977** Marien Ngouabi este ucis | **1991–1995** Război civil în Somalia

1974 Înlăturarea împăratului Haile Selassie în Ethiopia | **1991** Somaliland se separă de Somalia | **1997** Zair este redenumit Republica Democrată Congo

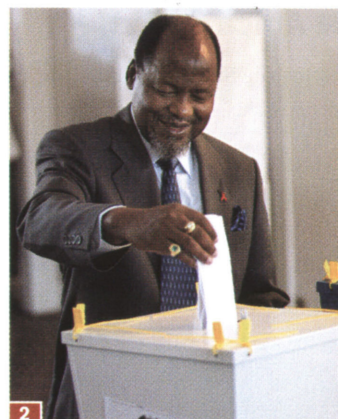
Africa de Sud

Cu excepţia Zambiei, lupta pentru eliberare anticolonială din Africa de Sud a fost pe cât de îndelungată, pe atât de sângeroasă. În Rhodesia a fost instituit un regim de apartheid.

1 Preşedintele Mozambicului, Samora Machel, 10 octombrie 1986

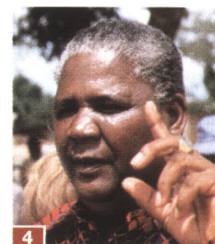
În coloniile portugheze Angola şi Mozambic, lupta pentru independenţă a durat mai bine de un deceniu. În Angola, începând cu 1961, trei mişcări diferite pentru eliberare au dus o luptă armată împotriva conducătorilor coloniali. În 1975, Portugalia permite comuniştilor sub Agostinho Neto ❻ să formeze un stat independent. Sprijinit de URSS şi Cuba, Neto a căutat să instaureze o republică, dar i s-au opus forţele de rezistenţă UNITA, conduse de Jonas Savimbi şi sprijinite de SUA. După 1987, succesorul lui Neto, José Eduardo dos Santos, renunţă la marxism şi începe negocierile cu Savimbi. Din 2002 este menţinută o stare precară de pace.

Mozambicul devine independent în 1975. Comuniştii sub conducerea lui Samora Machel ❶ au încercat să instituie un sistem socialist, luptând în acelaşi timp împotriva grupărilor rebele susţinute de regimurile tip apartheid din Rhodesia şi Africa de Sud. Succesorul lui Machel, Joaquim Alberto Chissano ❷, preşedinte din 1986, a câştigat şi alegerile libere din 1994 şi 1999.

2 Preşedintele Joaquim Chissano la urna de vot, 1 decembrie 2004

Zambia, ca şi Rhodesia de Sud (Mozambicul actual) şi Nyasaland (Malawi de azi), făcea parte din Federaţia Centrafricană, aflată sub administraţie britanică. După ce Zambia îşi obţine independenţa în 1964, premierul Kenneth Kaunda ❽ devine preşedintele ţării. El a naţionalizat anumite domenii ale economiei şi în 1972 a instituit sistemul unipartit. În 1991, Kaunda pierde alegerile multipartite în faţa lui Frederick Chiluba ❸, care supravieţuieşte încercărilor de lovitură de stat din 1997 şi 1998. Acestuia îi urmează în 2002 Levy Mwanawasa.

3 Frederick Chiluba

4 Joshua Nkomo, 1978

Ca reacţie la independenţa Zambiei, partidul radical al coloniştilor albi din Rhodesia de Sud îşi declară independenţa ❼, în pofida protestelor Marii Britanii. În 1970, Rhodesia este declarată republică şi Ian Smith instaurează un regim apartheid similar cu cel din Africa de Sud (*pag. 633*). Acestuia i s-au opus forţele de eliberare africane ZAPU şi ZANU, aflate sub conducerea lui Joshua Nkomo ❹, respectiv Robert Mugabe ❺. Pe măsură ce statele vecine erau atrase în conflict, regiunea îşi pierdea din stabilitate. Au avut loc negocieri mediate de britanici în 1978-1979 între guvernul Smith şi mişcările de eliberare (care în 1976 s-au contopit, formând Frontul Patriotic). După ce a acordat garanţii coloniştilor albi, ZANU a câştigat alegerile în 1980.

Rhodesia a devenit Republica independentă Zimbabwe pe 18 aprilie 1980, de atunci şi Mugabe preia preşedinţia. Ulterior a început competiţia între Mugabe şi Nkomo. În 2000, a fost criticat la nivel internaţional pentru sprijinul său tacit acordat veteranilor de culoare ai mişcărilor de eliberare ca să ocupe fermele deţinute de albi. În interiorul statului orice opoziţie este reprimată cu multă duritate, iar populaţia suferă de foamete.

5 Preşedintele statului Zimbabwe, Robert Mugabe, 2 aprilie 2005

6 Agostinho Neto, poet comunist, 1973

7 Prim-ministrul Ian Smith (centru) semnează Declaraţia de Independenţă a Rhodesiei de Sud, 11 noiembrie 1965

8 Primul preşedinte al Zimbabwe, Kenneth David Kaunda

1950 | Înfiinţarea CNA
1960 | Masacrul din Sharpeville
1964 | Zambia îşi proclamă independenţa / Nelson Mandela este condamnat
1970 | Se proclamă Republica Rhodesia
1976 | Formarea *Frontului Patriotic*
18 aprilie 1980 | Mugabe devine preşedinte al Zimbabwe

Africa de Sud

Africa de Sud a avut parte de un regim sever de apartheid până în 1990. În 1994, după o perioadă politică relativ paşnică, liderul mişcării de opoziţie, fostul condamnat Nelson Mandela, devine primul preşedinte de culoare al Africii de Sud.

10 Poliţia folosind pistoale, gaze lacrimogene şi câini într-o razie din districtul Soweto, locuit de populaţie săracă de culoare, lângă Johannesburg, 12 mai 1986

11 Pieter Willem Botha ţine un discurs, februarie 1989

12 Hendrik Verwoerd, care a fost asasinat la Capetown în 1996

Guvernarea albă din Africa de Sud începuse să implementeze legi complexe de tip apartheid din 1949, care au separat majoritatea de culoare de minoritatea albă, urmărind păstrarea puterii pentru cea din urmă. Politica apartheid de segregare rasială s-a aplicat prin crearea de rezervaţii sau *ţinuturi-mamă*, menite să împiedice africanii de culoare să intre în zonele locuite de albi. În 1950, Congresul Naţional African (CNA) a pornit o campanie de nesupunere civilă, impulsionând astfel rezistenţa maselor. În faţa represiunilor violente ale forţelor de securitate, CNA este influenţat tot mai mult de Nelson Mandela, pe măsură ce facţiunea militantă triumfa asupra pacifiştilor moderaţi. În 1960 au avut loc revolte şi represalii în districtele negrilor, de exemplu *Masacrul din Sharpeville*, în care zeci de demonstranţi de culoare au fost omorâţi de poliţie. Ca urmare, guvernul a scos CNA în afara legii şi de atunci organizaţia a acţionat clandestin, folosind tactici de gherilă. În 1964 mai mulţi lideri ai CNA, printre care şi Nelson Mandela, au fost condamnaţi la închisoare pe viaţă.

În 1966, prim-ministrul Hendrik Verwoerd (1958-1966) ⓬ a fost asasinat. Succesorul său, Balthazar J. Vorster, amplifică sistemul de securitate şi în 1976, în timpul revoltei din districtul Soweto, sunt ucişi câteva sute de negri. Atrocităţile au fost condamnate pe plan internaţional ducând la izolarea regimului sud-african. După 1978, sub presiuni externe, succesorul lui Vorster, Pieter Botha ⓫, aboleşte multe dintre legile apartheid, dar în acelaşi timp sporeşte în fapt represiunile asupra populaţiei de culoare. După revolte sângeroase în 1985–1986 ❿, ⓭ se declară stare naţională de urgenţă. Interdicţia asupra CNA nu va fi ridicată decât după ce Willem de Klerk ⓮, succesorul lui Botha, ajunge la putere în 1989. Negocierile încep, deschizând drumul spre abolirea apartheidului. De Klerk a organizat împreună cu Mandela, care fusese între timp eliberat din închisoare, o tranziţie paşnică spre democraţie.

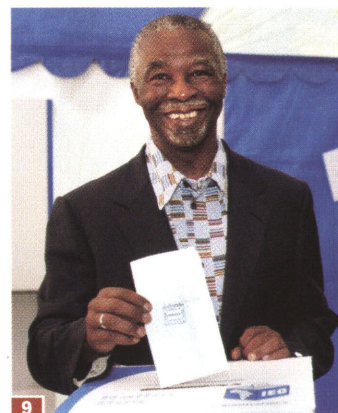
În 1993 se aprobă o nouă constituţie şi în 1994 au loc primele alegeri la care participă şi populaţia de culoare. CNA câştigă cu o majoritate absolută şi Mandela devine preşedinte, începând o politică de reconciliere. Este urmat în 1999 de fostul său camarad de arme şi vicepreşedinte, Thabo Mbeki ❾, care va fi reales cu o majoritate covârşitoare în 2004.

13 Demonstraţie împotriva regimului apartheid în Middelburg, 9 martie 1986

14 Frederik Willem de Klerk, 27 aprilie 2004

9 A treia rundă de alegeri libere, la 10 ani de la sfârşitul apartheidului: preşedintele Thabo Mbeki votează în Pretoria, 14 aprilie 2004

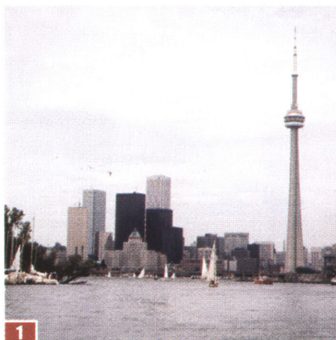
Nelson Mandela

Avocat de profesie, condamnat la închisoare pe viaţă în 1964, Nelson Mandela a devenit simbol internaţional al rezistenţei de culoare în faţa apartheidului. În februarie 1985 a refuzat eliberarea şi a cerut în schimb abolirea segregării rasiale. A fost eliberat după 26 de ani de închisoare, când regimul apartheid începuse să se clatine. Mandela a pledat pentru o predare paşnică a puterii şi a fost ulterior ales preşedinte. A împărţit Premiul Nobel pentru pace în 1993 împreună cu fostul preşedinte Frederik Willem de Klerk. Mandela continuă să se bucure de respectul întregii lumi în calitate de mediator internaţional.

Nelson Mandela, om de stat respectat în întreaga lume, 27 decembrie 2004

1987 | Liberalizarea pieţei în Angola
1990 | Abolirea apartheidului în Africa de Sud
1992 | Alegeri libere în Angola
1993 | Nelson Mandela primeşte Premiul Nobel pentru pace
1994 | Nelson Mandela devine preşedinte
1994 | Alegeri libere în Mozambic

CANADA DIN 1945

Din 1931, Canada este stat suveran în cadrul Comunităţii Britanice de Naţiuni. Ea a devenit demult un stat industrial modern ❶ cu o democraţie stabilă, care întreţine legături strânse cu sistemul occidental de alianţe şi cu misiunile de pace ale Organizaţiei Naţiunilor Unite. Dezechilibrul dintre majoritatea anglofonă dominantă din punct de vedere cultural şi minoritatea francofonă a dus în mod repetat la aspiraţii separatiste în provincia Québec. Guvernul federal caută în mod constant să păstreze un echilibru cultural şi lingvistic, prin noi legi şi modificări ale constituţiei.

1 Linia orizontului în Toronto, cu turnul CN (dreapta) pe fundal

Canada în anii 1960

Canada este parte integrantă a lumii politice occidentale încă din 1945. Pe plan intern, se confruntă cu disensiuni ce rezultă din coexistenţa a două culturi: engleză şi franceză.

Luptând de partea Aliaţilor în cel de Al Doilea Război Mondial, statul suveran Canada, membru al Comunităţii Britanice de Naţiuni, a stabilit relaţii strânse cu Statele Unite ale Americii şi a oferit împrumuturi băneşti şi grâne Marii Britanii în timpul războiului. Canada a semnat mai multe tratate economice şi de apărare cu SUA, de exemplu acorduri pentru folosirea comună a energiei nucleare, iar în 1963, după Tratatul pentru interzicerea testelor nucleare, a acceptat depozitarea armelor atomice americane pe teritoriul său.

Ca urmare a creşterii foarte rapide în timpul războiului, economia avea nevoie de îmbunătăţirea infrastructurii. În 1965 s-a încheiat construcţia autostrăzii Trans-Canada, care uneşte toate provinciile ţării. Datorită industrializării, oraşele au cunoscut un boom economic în anii 1950 ❻, ❼, după care creşterea economică a încetinit din nou în anii 1960.

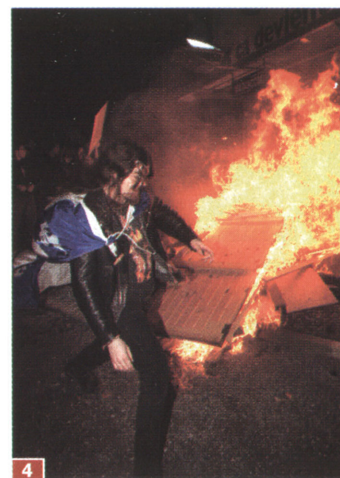
2 Câştigătorul Premiului Nobel pentru pace, Lester Bowless Pearson, 25 iunie 1962

3 Liderul canadian francez al cabinetului, Pierre Elliott Trudeau, 10 iunie 1982

La conducere au alternat guvernele conservatoare şi liberale. După o lungă perioadă de guvernare liberală, conservatorul progresist John Diefenbaker devine prim-ministru în 1957 şi trimite liberalii înapoi pe băncile opoziţiei, până când Lester Pearson ❷ preia conducerea în 1963. În cea mai mare parte a perioadei 1968–1984, cabinetul este condus de Pierre Trudeau, canadian francez, care a promovat cultura bilingvă. În 1969, engleza şi franceza au fost declarate limbi oficiale ale Canadei.

Cu forţele separatiste din provincia francofonă Québec nu a fost posibilă decât realizarea unor înţelegeri superficiale. În 1967, generalul de Gaulle îşi scurtează vizita aici după ce ţinuse un discurs în care strigase „Trăiască Québecul liber!"

4 Protestatar vandalizând o proprietate, Quebec, 1968

Pe fondul unor nemulţumiri sociale şi economice crescânde printre canadienii vorbitori de franceză, au apărut în anii 1960, mai ales în Québec ❺, puternice mişcări pentru autonomie. Organizaţiile militante extremiste ❹ au organizat atacuri împotriva politicienilor. Uciderea lui Pierre Laporte, ministru al muncii în Québec, în 1970, a fost urmată de declararea stării naţionale de urgenţă.

5 Partea veche a oraşului Québec

6 Cartierele noi ale oraşului Montréal

7 Vedere din Montréal, Québec

1957 | Pearson primeşte Premiul Nobel pentru pace
1959 | Acordul cu SUA asupra folosirii comune a energiei nucleare
1963 | Acordul cu SUA pentru a depozita arme nucleare în Canada
1963–1965 | Construirea autostrăzii Trans-Canada
1970 | Asasinarea lui Pierre Laporte

Canada după 1960

Guvernul canadian luptă într-un mod remarcabil pentru pace în lume, însă, pe plan intern, tendinţele separatiste ale provinciei Québec reapar mereu.

Din anii 1960, Canada şi-a îndreptat eforturile, în politica externă şi economică, spre o limpezire atentă a parteneriatului său dezechilibrat cu Statele Unite ale Americii. Promovând „a treia cale“, după ce a semnat acorduri economice, a căutat să întreţină relaţii mai strânse cu Europa, Japonia şi în 1970 cu Republica Populară Chineză. Între anii 1970 şi 1980, Canada a luat parte la Conferinţa pentru Securitate şi Cooperare în Europa şi la conferinţele următoare (*pag. 536*), ca de altfel şi la summiturile marilor puteri industriale (G7) (9).

Ca membru fondator al Naţiunilor Unite, Canada a susţinut consistent eforturile de pace ale ONU cu contingente de trupe militare (10), de exemplu în Congo în 1960 (*pag. 630*) şi Cipru în 1964 (*pag. 582*). Din punct de vedere diplomatic, Canada a reuşit să rezolve cu succes numeroase conflicte. Pentru eforturile de mediere a Crizei din Suez (*pag. 600*), ministrului de externe Pearson i-a fost acordat Premiul Nobel pentru pace în 1957.

Aspiraţiile separatiste ale locuitorilor Québecului rămân o problemă internă. În 1976, partidul radical separatist din Québec, sub conducerea lui Rene Léesque, câştigă cu majoritate absolută alegerile în provincie, dar pierde referendumul din 1980 pentru separarea de Canada. Acordul din 1987 de la Meech Lake a acordat drepturi speciale Québecului, dar a fost modificat din cauza protestelor din celelalte provincii. Carta Limbii Franceze din Québec din 1992 a stabilit norme asupra limbii folosite în administraţie şi a acordat câteva drepturi autonome provinciilor. În 1995, votul pentru separare (12) a eşuat încă o dată; cu doar 50,56 procente împotriva separării, unitatea Canadei a fost menţinută până la momentul actual.

În 1982, prim-ministrul Trudeau a prezentat Regatului Unit Constituţia cerând o totală independenţă politică. Parlamentul britanic a răspuns prin Actul Canada, care a anulat aproape toate legăturile constituţionale şi legislative rămase între cele două ţări.

Sub prim-ministrul conservator Brian Mulroney (13), care a guvernat din 1984 până în 1991, au sporit tensiunile printre locuitorii autohtoni ai Canadei, inuiţii (8) şi indienii (11). După o lungă perioadă de nelinişte, în anul 1988 acestora li s-au promis părţi din Valea Mackenzie, într-un tratat preliminar, semnat de reprezentanţii guvernului canadian. Sub prim-ministrul Jean Chrétien, guvernul a încercat să ajungă la un compromis cu locuitorii autohtoni, care, în unele cazuri, îşi revendicau fostele proprietăţi de pe care fuseseră strămutaţi.

Prim-ministrul liberal Paul Martin (14), care este în funcţie din 2003, este considerat om puternic, în stare să impulsioneze situaţia economică prin noi măsuri de liberalizare.

8 Două fetiţe inuite în costume tradiţionale, 1996

9 Paul Martin (al doilea din stânga) şi miniştrii de finanţe ai marilor puteri industriale, Frankfurt, 1999

10 Soldat canadian în trupele ONU de menţinere a păcii, în Drvar, partea vestică a Bosniei, aprilie 1998

11 Amerindian din Canada demonstrându-şi portul în timpul unei expoziţii de tradiţii culturale, 1990

12 Oameni demonstrând pentru unitatea Canadei, octombrie 1995

13 Prim-ministrul Brian Mulroney, mai 1989

14 Paul Martin dând mâna cu preşedintele american George W.Bush, 2004

1982 | Prezentarea Constituţiei prin care se cerea independenţa de Marea Britanie

1984–1993 | Guvernarea lui Brian Mulroney

1987 | Acordul de la Meech Lake

1988 | Teritorii acordate locuitorilor indigeni ai Canadei

SUA: PUTERE GLOBALĂ DIN 1945

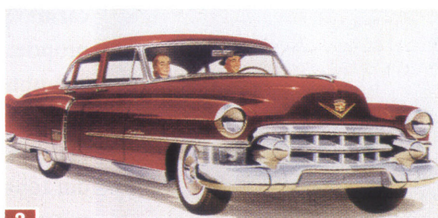
Statele Unite ale Americii ❶ au ieşit întărite economic din cel de Al Doilea Război Mondial şi au devenit liderul politic şi cultural al Vestului în anii imediat următori, în cadrul sistemului bipolar ce începea să prindă contur. S-au opus Uniunii Sovietice în timpul Războiului Rece care a durat până în 1991. Pe plan intern, mişcările pentru drepturi civile şi protestele împotriva războiului din Vietnam au dus la liberalizarea societăţii în anii 1960. Ca superputere, SUA au oscilat din 1991 între cooperarea globală şi tendinţe hegemonice. SUA şi Occidentul se confruntă cu provocările terorismului internaţional, suportând pe 11 septembrie 2001 un atac terorist devastator.

1 Drapele pe străzile din Manhattan, New York, 2001

Statele Unite ale Americii sub Administraţia Truman

După 1945, la începutul Războiului Rece, SUA deveniseră puterea economică şi politică dominantă în Occident.

Cel de Al Doilea Război Mondial a demonstrat enorma putere economică şi militară a Statelor Unite ale Americii. Economia de război crease locuri de muncă şi o creştere a produsului intern brut (PIB) ce se putea autosusţine, tranzitând din 1945 fără oprire spre o economie prosperă pe timp de pace. Dezvoltarea societăţii de consum, care fusese întreruptă de Marea Criză – după prăbuşirea bursei pe Wall Street în 1929 – a prins din nou forţă în anii 1950 şi o creştere economică sănătoasă ❷ a continuat în aniii 1960. Pe plan intern, preşedintele democrat Harry S. Truman ❸ (1945–1953) a încercat să asigure bunăstarea socială prin politica New Deal, iniţiată de predecesorul său, Franklin D. Roosevelt (*pag. 507*).

2 Automobilul, simbol al prosperităţii: afiş promovând o limuzină Cadillac, 1953

Unul dintre cele mai semnificative progrese în politica externă a SUA de după 1945 a fost ruperea alianţei *nesănătoase* de război cu Uniunea Sovietică (*pag. 522*), în faţa extinderii puterii comuniste în Europa de Est (*pag. 576–581*). Noua ordine postbelică în Europa şi Asia a fost caracterizată de începutul Războiului Rece (*pag. 532*) între Est şi Vest. Statele Unite ale Americii şi-au abandonat definitiv poziţia izolaţionistă (*pag. 506*) şi au devenit liderul ţărilor din sfera lor de influenţă din punct de vedere politic şi ideologic.

5 Testare de arme nucleare, SUA, 22 aprilie 1952

După 1947, obiectivul central al politicii americane îl va constitui îngrădirea expansiunii sovietice. Preşedintele Truman a promis tuturor ţărilor libere ajutor militar şi economic pentru a-şi păstra independenţa. Reconstrucţia Europei de Vest a fost sprijinită cu generozitate, ceea ce a dus la un boom economic aici, mai ales în Germania de Vest (*pag. 54*[illegible]).

4 Soldaţi americani în timpul unui armistiţiu, în Coreea

Statele Unite ale Americii deţineau monopolul asupra armelor nucleare ❺ până la testarea bombei atomice de către sovietici în 1949. În acelaşi an, statele din vestul Europei semnează o alianţă militară, sub conducerea SUA, Tratatul Alianţei Nord-Atlantice (NATO) ❻, prin care semnatarii se obligă să pună în aplicare o strategie militară de apărare în eventualitatea unui atac asupra unuia dintre statele membre. În timpul Războiului din Coreea din 1950–1953 (*pag. 622*), trupele americane ❹ au luptat alături de forţele sud-coreene împotriva nord-coreenilor şi a chinezilor, înfruntând pentru prima oară armatele comuniste.

3 Preşedintele democrat Harry S. Truman ţine un discurs

6 Secretarul de stat american Dean Acheson semnează pactul NATO; Truman (în centru) şi vicepreşedintele Barkley

Din 1947 | *Politica de îngrădire* faţă de URSS
1949 | Teste atomice ale sovieticilor
1949 | Fondarea NATO
1950–1953 | Războiul din Coreea
1953–1961 | Mandatul lui Eisenhower
1954 | Intervenţia Americii în Guatemala

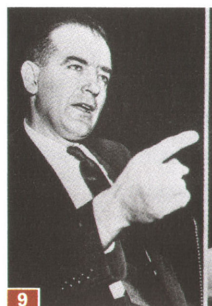
Statele Unite ale Americii în anii 1950

Atât pe plan intern, cât şi pe plan extern, Statele Unite ale Americii şi-au concentrat atenţia în anii 1950 asupra conflictului cu Uniunea Sovietică. În acelaşi timp, mişcarea pentru drepturi civile înregistrează primele succese în campania afro-americanilor.

Între 1953 şi 1961, preşedinţia SUA a fost deţinută de republicanul Dwight D. Eisenhower ❽, popular erou al războiului. În această perioadă, Războiul Rece se intensificase într-atât, încât era pe primul loc în agenda politicii externe. Odată cu primul test atomic al sovieticilor în 1949 şi cu ocolul Pământului de către satelitul sovietic Sputnik I în 1957, se pune în discuţie supremaţia militară şi tehnologică a SUA. S-a decis asupra iniţierii unui program de înarmare la scară largă. Guvernul american a început să dezvolte programe spaţiale şi militare şi a sporit cursa de înarmare atomică. Secretarul de stat John Foster Dulles ❼ a urmat o politică de subminare a influenţei sovietice în blocul estic, numită *replica masivă*. În 1954, Statele Unite ale Americii intervin în Guatemala (*pag. 645*). Criza din Suez din 1956 (*pag. 600*) şi revoluţia din Ungaria din acelaşi an sporesc tensiunea dintre Est şi Vest, fără să provoace totuşi un conflict deschis. În 1959, SUA includ Alaska şi Hawaii ca al 49-lea, respectiv al 50-lea state ale ţării. În acelaşi an, în *curtea Americii* se produce o criză, revoluţia comunistă din Cuba (*pag. 638*).

7 John Foster Dulles se adresează presei, cca 1953

9 Senatorul Joseph Raymond McCarthy, 1950

Efectele Războiului Rece s-au resimţit în anii 1950 şi pe plan intern. Senatorul Joseph McCarthy ❾, ⓫ şi *House Committee on Un-American Activities* (Comisia Camerei de Activităţi Non-Americane) erau forţele directoare din spatele valului de persecuţie anticomunist în administraţia şi viaţa publică a SUA. S-a dezvoltat astfel un climat de isterie în masă nemaiîntâlnit în istoria americană, pe măsură ce liberalii, artiştii şi intelectualii erau defăimaţi şi frica de *trădare* se răspândea în cercurile guvernamentale. În 1954, McCarthy este cenzurat de către colegii săi senatori pentru că a *dezonorat şi compromis Senatul* în această perioadă.

8 *Dwight David Eisenhower*, portret de Thomas E. Stephens

Boom-ul continuu anunţa o epocă a abundenţei. A urmat apoi *baby boom-ul*. Automobilele, maşinile de spălat şi bunurile de consum deveniseră ceva obişnuit ❿ în gospodăria unei familii cu venit mediu. Alături de noua cultură exprimată în muzică ⓭ şi film ⓬, modelul de viaţă american s-a impus în tot Occidentul.

Martin Luther King

Martin Luther King, un predicator baptist din Atlanta, a fost un lider charismatic şi un susţinător al rezistenţei nonviolente împotriva discriminării rasiale. Acţiuni aşa cum a fost Marşul spre Washington l-au transformat într-un simbol al mişcărilor de protest de la începutul anilor 1960. Ca susţinător al integrării pe cale paşnică, a primit Premiul Nobel pentru pace în 1964. Pe 4 aprilie 1968 a fost asasinat la Memphis, în Tennessee, în timp ce se pregătea să conducă un marş.

sus: Martin Luther King în timpul unui discurs împotriva discriminării, cca 1966

În anii 1950, lupta afro-americanilor pentru drepturi civile şi împotriva discriminării şi segregării rasiale a progresat sub conducerea unor lideri ca Martin Luther King. În 1954, segregarea rasială a fost abolită în şcolile publice, iar în 1956 şi în transportul în comun.

10 Spaţiu de locuit cu case terasate într-o suburbie din Los Angeles 1958

11 McCarthy demonstrează extinderea numărului de simpatizanţi ai comuniştilor în SUA, cca 1950

12 Emblema anilor 1950: Marilyn Monroe

13 Idolul muzicii anilor 1950: Elvis Presley

1956 | Criza din Suez
1956 | Revoluţia din Ungaria
1959 | Alaska şi Hawaii devin state ale SUA
1964 | Martin Luther King Jr. primeşte Premiul Nobel pentru pace
4 aprilie 1968 | Martin Luther King Jr. este ucis în Memphis

Criză şi reformă: SUA sub preşedinţia lui Kennedy şi Johnson

La începutul anilor 1960, preşedintele Kennedy întruchipa speranţa edificării unei Americi prospere. După asasinarea acestuia, Johnson a continuat să implementeze reformele pe plan intern, dar s-a implicat şi în problema Vietnamului.

1 Preşedintele american John Fitzgerald Kennedy, octombrie 1961

2 Prima doamnă la Casa Albă: Jackie Kennedy, anii 1950

Construindu-şi campania pe o platformă de promisiuni de reformă socială şi deschidere în chestiunea rasială, John F. Kennedy ❶ a câştigat alegerile din 1960. Promovând viziunea unei Americi revitalizate, îndreptându-se spre *noi orizonturi*, tânărul şi dinamicul democrat a devenit speranţa unei noi generaţii. Cu eleganta lui soţie Jackie ❷ alături, Kennedy a încetăţenit un stil modern de guvernare la Casa Albă. Totuşi, mandatul său nu a fost însoţit de schimbări pe plan intern, ci de crize politice externe.

Construcţia Zidului Berlinului de către sovietici *(pag. 540)*, respectiv invazia nereuşită în Cuba comunistă în 1961 a exilaţilor cubanezi sprijiniţi de forţe americane, au dus la creşterea tensiunilor între Est şi Vest.

După descoperirea rachetelor sovietice în Cuba în 1962, lumea aştepta îngrozită declanşarea unui război nuclear *(pag. 532)*. După acest incident, Kennedy a încercat să reducă tensiunile ❹ dintre SUA şi Uniunea Sovietică. S-a creat o *linie fierbinte*, adică o reţea de teleimprimatoare de mare viteză care uneau Moscova cu Washingtonul. SUA, Uniunea Sovietică şi Marea Britanie au semnat în august 1963 acordul asupra Tratatului de Interzicere a Testelor Nucleare, pe care Franţa şi China au refuzat să îl semneze. Asasinarea lui Kennedy la Dallas ❸ pe 22 noiembrie 1963 a şocat întreaga naţiune. Sub sloganul *Marea Societate*, succesorul lui Kennedy, Lyndon B. Johnson ❺, a implementat parţial programele sociale ale acestuia, cheltuind mult pentru educaţie, sistemul sanitar, modernizarea urbană, eradicarea sărăciei şi crimei. Legea drepturilor civile din 1964 garanta protecţia afroa-mericanilor în exercitarea dreptului lor de vot, încuraja integrarea în şcoli şi interzicea segregarea rasială. Discriminările economice pentru afro-americani sunt tolerate şi chiar preşedintele Johnson a sprijinit delegaţi rasişti din Mississippi. Mişcarea de protest a afro-americanilor a atins apogeul în 1964-1968, revoltele ❻ fiind la ordinea zilei în cartierele lor. Organizaţii ca *Panterele Negre* şi *Naţiunea Islamului*, care susţineau superioritatea negrilor şi considerau violenţa ca legitimă, au câştigat o influenţă tot mai mare.

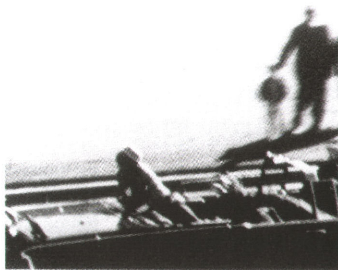
6 Revoltă antirasială în Cambridge, 21 iunie 1963

4 Kennedy şi Hruşciov se întâlnesc la Viena după criza din Cuba, 1961

Pe plan extern, Johnson a decis să intervină militar în Vietnam *(pag. 617)* în 1964. Lupta a continuat până la începutul anilor 1970. Eşecurile militare şi mişcările de protest din ce în ce mai puternice l-au împiedicat pe Johnson să candideze din nou.

Uciderea lui King şi a popularului democrat Robert F. Kennedy ❼ în 1968 au constituit un sfârşit sângeros pentru perioada de reformă americană.

3 Un moment în care naţiunea americană şi-a ţinut răsuflarea: după împuşcarea preşedintelui John F. Kennedy, Jackie Kenedy încearcă să sară din maşină, Dallas, Texas, 22 noiembrie 1963

5 Succesorul lui Kennedy, preşedintele democrat Lyndon B. Johnson

7 Robert Kennedy vorbeşte demonstranţilor, 14 iunie 1963

1960 | John F. Kennedy este ales preşedinte **August 1963** | Tratatul de interzicere a armelor nucleare **1964** | SUA intervine în Vietnam

Octombrie 1962 | Criza rachetelor din Cuba **22 noiembrie 1963** | Asasinarea lui Kennedy **1964** | Legea drepturilor civile interzice discriminarea rasială

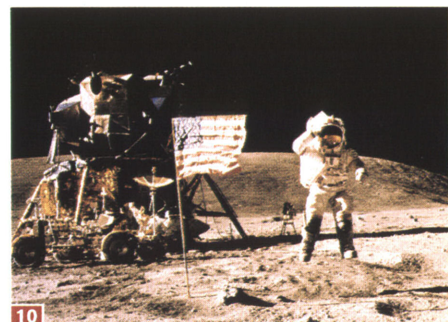
Divizarea naţiunii: SUA sub administraţia Nixon

Polarizarea între mişcările de protest şi guvernare au distrus consensul intern al SUA la sfârşitul anilor 1960. Eşecul din Vietnam şi scandalul Watergate au dus la o reevaluare a identităţii naţionale şi culturale, mai ales de către cei tineri.

9 Preşedintele Richard Nixon la Casa Albă, ianuarie 1971

Protestele împotriva războiului din Vietnam s-au transformat într-o rebeliune împotriva *sistemului*, care s-a extins în toată lumea apuseană. Prin haine, tunsori nonconformiste şi muzică, tinerii respingeau ordinea tradiţională. Mişcarea pacifistă hippy ❽ se revolta împotriva guvernului paternal, afacerilor corporatiste, moravurilor sociale tradiţionale şi zeflemisea valorile reprezentanţilor clasei de mijloc, prin glorificarea drogurilor şi a *iubirii libere*. Mişcarea de protest a divizat societatea americană, în mare parte conservatoare. Odată cu alegerea în 1968 a republicanului Richard Nixon, America a ajuns să fie condusă de un anticomunist inveterat. Arborând sloganul *Lege şi ordine*, el a luat măsuri extreme împotriva celor ce se aflau în centrul mişcării de protest.

În timpul administraţiei Nixon ❾, s-a produs prima ieşire în spaţiul cosmic: pe 20 iulie 1969, primul om a păşit pe Lună ❿.

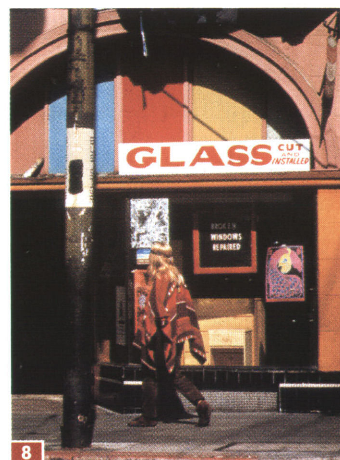

10 A doua aselenizare a omului în aprilie 1972: astronautul american Young înfige în sol drapelul american

Pe plan internaţional, Nixon şi consilierul său Henry Kissinger ⓫ au reuşit să îmbunătăţească relaţiile cu liderii statelor comuniste. În 1972, Nixon este primul preşedinte american care vizitează China şi, în acelaşi an, negocierile pentru limitarea armelor strategice (SALT) cu Uniunea Sovietică, începute cu trei ani mai devreme, se concretizează într-un tratat interimar. Aceste vizite istorice anunţă o nouă fază a relaţiilor comerciale pentru ambele state.

13 Jurnaliştii de la Washington Post: Carl Bernstein (stânga) şi Robert Woodward care au dezvăluit scandalul Watergate, 7 mai 1973

Un alt punct pe agenda lui Nixon a fost obţinerea unui tratat de pace cu Vietnamul acceptabil pentru SUA. Demoralizate (*pag. 617*), trupele americane s-au retras treptat din Vietnam ⓬, începând din 1969. În 1973, după lungi negocieri, s-a ajuns la un armistiţiu cu Vietnamul de Nord. Pentru prima oară în istoria lor, SUA pierduse un război. Războiul din Vietnam a costat vieţile a 58 226 de militari americani şi a cauzat apariţia *sindromului Vietnam* printre veteranii de război.

11 Henry Kissinger, secretarul de stat al lui Nixon, 9 septembrie 2001

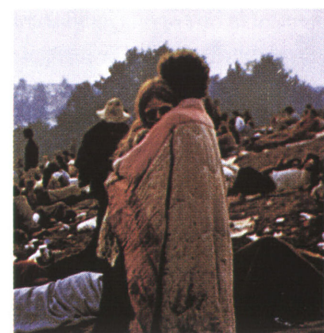
8 Un hippy în San Francisco, 1967

Pe lângă acestea, scandalul Watergate ⓭ a zdruncinat încrederea şi siguranţa în instituţia prezidenţială. În mai 1973, s-a descoperit că Nixon autorizase o descindere în sediul central al Partidului Democrat, pentru a monta dispozitive de ascultare în timpul alegerilor prezidenţiale. Încercările preşedintelui de a ascunde faptul au dus la punerea lui sub acuzare după mai 1974. Pe 9 august 1974, Nixon demisionează din funcţia de preşedinte.

12 Soldaţi americani ducând cadavrul unui camarad ucis în luptă, Vietnam, 1966

Woodstock

Un festival de muzică în aer liber la Woodstock, New York pe 15-18 august 1969, devine simbolul generaţiei hippy, care spera la o reînnoire culturală şi politică. Peste 500 000 de participanţi le-au sărbătorit pe vedetele muzicii rock, pop, blues. Joe Cocker, Jimi Hendrix, Janis Joplin şi Joan Baez au susţinut concerte faimoase aici.

Sărbătorirea muzicii şi iubirii libere la festivalul Woodstock, imagine din film

1968 | Asasinarea lui Robert Kennedy
1969 | Retragerea SUA din Vietnam
9 august **1974** | Nixon demisionează
1968 | Nixon este ales preşedinte
15–17 august 1969 | Festivalul de la Woodstock
1973 | Scandalul Watergate

Consolidare şi destindere: SUA sub administraţia Ford şi Carter

Sub administraţia Ford, instituţia prezidenţială s-a reabilitat într-o anumită măsură. Mandatul succesorului său a fost umbrit de o implicare cu urmări nefericite în evenimentele internaţionale.

1 Şoferi americani stau la coadă la o staţie de benzină din Los Angeles

După demisia lui Nixon în 1974, vicepreşedintele Gerald R. Ford ❶ devine succesorul acestuia. Ford a încercat să îmbunătăţească, printr-o administrare riguroasă şi corectă, imaginea defectuoasă a preşedinţiei. Puterea Congresului a fost sporită şi, din 1975, mai multe dintre operaţiunile secrete ale Agenţiei Centrale de Informaţii au ajuns să fie discutate de public şi mass-media.

În timpul perioadei Ford s-au agravat multe probleme interne, ca şomajul şi inflaţia. Criza internaţională a petrolului ❷ din 1973–1974 a demonstrat dependenţa naţiunilor industriale occidentale de exportatorii de petrol arabi. La mijlocul anilor 1970, populaţia a început să conştientizeze efectele devastatoare provocate asupra mediului de companiile industriale care nu fuseseră până atunci monitorizate de guvern.

2 James Earl (*Jimmy*) Carter, 1983

Riscurile şi oportunităţile folosirii paşnice a energiei nucleare au fost discutate şi au provocat controverse. În afacerile externe, noile negocieri SALT au continuat politica de destindere cu URSS.

În 1976, candidatul Partidului Democrat Jimmy Carter ❸ a câştigat alegerile prezidenţiale. Carter a amplificat eforturile internaţionale ale SUA în sfera drepturilor omului şi a drepturilor civile – ambele fiind arii de interes pentru Partidul Democrat – eforturi vizibile mai ales în relaţiile îmbunătăţite cu regimurile din America Latină (*pag. 644*), deşi abordarea lui era oarecum naivă şi adesea bazată pe încrederea în regimuri corupte şi sângeroase. Cel mai mare succes al său pe planul politicii externe a fost medierea unui acord de pace între Israel şi Egipt ❹ în 1979 (*pag. 597*). După semnarea SALT II ❺ în 1979, politica de destindere a suferit o criză în 1980 din cauza invaziei în Afghanistan a trupelor sovietice (*pag. 608*). Transporturile americane de grâu spre Uniunea Sovietică au fost suspendate, fiind boicotate şi Jocurile Olimpice de la Moscova de SUA şi de unii aliaţi.

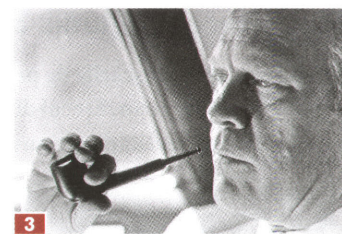
Revoluţia islamică din Iran din 1979 (*pag. 607*) a produs dificultăţi serioase SUA, care susţinuseră şahul. În noiembrie 1979, peste 50 de cetăţeni americani au fost luaţi ostatici la ambasada SUA din Teheran ❻. O tentativă nereuşită de salvare întreprinsă de militari în aprilie 1980 a contribuit semnificativ la înfrângerea electorală a lui Carter de către conservatorul Ronald Reagan în scrutinul prezidenţial.

Accidentul de la reactorul din Three Mile Island

Defectarea unui sistem de ventilaţie la fabrica nucleară din Harrisburg, Pennsylvania, din 28 martie 1979 a dus la cel mai mare accident din istoria folosirii paşnice a energiei atomice de până la acel moment. În urma unei greşeli tehnice, gazul radioactiv a fost eliberat. Într-un moment în care opinia publică era divizată asupra chestiunii utilizării energiei nucleare în scopuri paşnice, accidentul a însemnat o catastrofă pentru relaţiile publice, căci scepticismul maselor a crescut, ca şi conştientizarea riscurilor, făcând loc unui lobby împotriva energiei nucleare, mai ales în Occident.

Vedere asupra a două turnuri de ventilaţie din Harrisburg, Pennsylvania, fabrica nucleară

3 Preşedintele republican Gerald R.Ford, 11 august 1974

4 Semnarea Tratatului de pace dintre Israel şi Egipt la Casa Albă, 26 martie 1979

5 Prima întâlnire dintre Carter şi Brejnev: semnarea tratatului SALT II pentru limitarea armelor strategice, Viena, 15 iunie 1979

6 Ostatici americani duşi la amabasada SUA din Teheran; în schimbul lor se va cere extrădarea şahului Reza Pahlavi, noiembrie 1979

1973–1974 | Criza internaţională a petrolului
1976 | Tratat asupra inspecţiei nucleare reciproce
1976 | Începe mandatul prezidenţial al lui Jimmy Carter
1979 | Semnarea Tratatului de Pace Israeliano-Egiptean
1979 | Revoluţia islamică în Iran

Anticomunism şi dezarmare: SUA în anii 1980

Atât pe plan intern, cât şi pe plan extern, Reagan a urmat o politică strict anticomunistă. Odată cu venirea lui Gorbaciov la putere în 1985, cele două superputeri încep negocierile de dezarmare.

7 Diagrama orbitei unei rachete sovietice, dintr-un studiu militar al Uniunii Sovietice, aprilie 1985

8 Preşedintele republican Ronald Reagan, 1984

Fost guvernator al Californiei şi candidat al Partidului Republican, Ronald Reagan ❽ a câştigat prezidenţialele din 1981 datorită promisiunii sale de a reinstaura supremaţia militară şi politica globală a SUA. Odată cu alegerea sa, s-a constituit o Americă mai conservatoare, atât pe plan intern, cât şi extern. Adepţii partidului tradiţional creştin, care se aflaseră în declin în anii 1960 şi 1970, câştigă influenţă. Reagan a impulsionat cu succes economia, prin reducerea cheltuielilor, mai ales pentru programele de asistenţă socială, şi a micşorat taxele. În acelaşi timp a crescut decalajul dintre bogaţi şi săraci. În paralel, Reagan a sporit simţitor cheltuielile în sfera militară. Planificarea unui sistem de apărare ce prevedea desfăşurarea de armament în spaţiu – Iniţiativa Strategică de Apărare ❼ – a costat miliarde de dolari.

Retorica lui Reagan împotriva Uniunii Sovietice, pe care o descria drept *Imperiul Răului*, era susţinută de acţiuni concrete. El a impus sancţiuni economice după ce Uniunea Sovietică a sprijinit legea marţială în Polonia în 1981 (*pag. 577*). SUA au susţinut mişcările anticomuniste peste tot în lume, mai ales în America Latină şi în Orientul Apropiat, indiferent de tipul de guvernare al statelor sau de respectarea drepturilor omului. În Nicaragua, gherilele Contras (*pag. 645*) care acţionau împotriva sandiniştilor de stânga au fost sprijinite prin fonduri americane şi cu arme prin intermediul CIA. Investigaţiile jurnaliştilor referitor la implicarea administraţiei în această acţiune au dus la controverse.

9 Ronald Reagan (dreapta) şi conducătorul sovietic Mihail Gorbaciov semnează tratatul INF, 1987

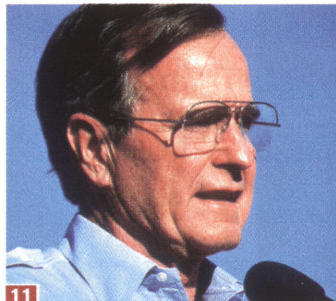
Trupele americane au intervenit în 1982 în războiul civil din Liban ⓬ (*pag. 602*), iar în 1983 au răsturnat guvernarea de stânga din insula Grenada din Caraibe. După ce negocierile cu Uniunea Sovietică pentru dezarmare au eşuat în 1983, au fost amplasate rachete balistice cu rază medie de acţiune în vestul Germaniei, ca simbol al puterii militare a SUA în Europa.

După realegerea sa în 1984, Reagan a profitat de şansa pe care i-o ofereau noile reforme politice sovietice introduse de noul secretar general, Mihail Gorbaciov. După mai multe summituri americano-sovietice, în 1987 se face un pas hotărâtor pe calea dezarmării. În urma unui acord global de reducere a numărului de rachete la sol – Acordul istoric de eliminare a rachetelor cu rază medie de acţiune din Europa (INF) ❾ – pentru prima oară arsenalul nuclear începe să descrească ❿. Vânzarea de arme Iranului şi devierea fondurilor către forţele Contras din Nicaragua devin publice în noiembrie 1986 – scandalul Iran-Contras, care compromite guvernarea Reagan.

În 1988, vicepreşedintele George H.W. Bush ⓫ este ales ca succesor al lui Reagan. Sub mandatul său situaţia geopolitică se schimbă, în urma colapsului suportat de blocul estic şi Uniunea Sovietică.

10 Dezarmarea: distrugerea primelor rachete sovietice cu rază medie de acţiune, 10 august 1988

11 Preşedintele republican George H.W. Bush în octombrie 1988

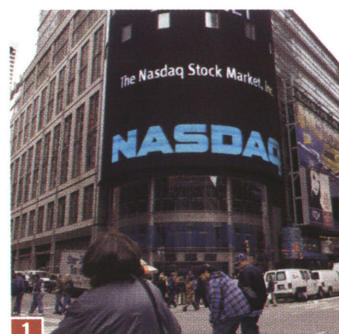

12 Infanterişti americani părăsesc Beirutul în vehicule blindate, februarie 1984

1981 | Începe mandatul prezidenţial al lui Ronald Reagan
1986 | Afacerea Iran-Contras
28 martie 1979 | Accidentul *Three Mile Island*
1981 | Sancţiuni economice împotriva Uniunii Sovietice

Răsăritul unei noi ere: SUA în anii 1990

La începutul anilor 1990, sub mandatul preşedintelui Bush, SUA au devenit principala superputere într-o nouă ordine mondială. Preşedinţia Clinton, care a început în 1993, a fost marcată de o prosperitate crescândă şi de schimbarea rolului SUA în conjunctura internaţională.

1 Bursa Nasdaq atinge un record maxim al acțiunilor

2 Operațiunea *Furtună în deșert*: trupele aliate eliberează Kuweitul și invadează Iraqul cu tancuri blindate, în timpul Primului Război din Golf, 25 februarie 1991

Procesul de schimbare în Europa de Est (*pag. 534*), în mare parte paşnic, a fost susţinut ideologic, politic şi economic de administraţia Bush. Conflictul Est-Vest, care definise teoria şi practica în politica americană, se încheie odată cu reunificarea Germaniei (*pag. 544*) şi colapsul Uniunii Sovietice în 1991 (*pag. 589*). SUA, ca unică superputere, a preluat rolul nedisputat de lider al noii ordini mondiale care se conturase din 1991. După o intervenţie militară în Panama în decembrie 1989, trupele americane răstoarnă dictatura lui Manuel Noriega ❹. Ca urmare a invadării Kuweitului de către Iraq în 1990, Bush întemeiază o coaliţie internaţională ❷ care, sub mandat ONU, expulzează trupele iraqiene din Kuweit ❽ în februarie – martie 1991. A intensificat, de asemenea, embargoul asupra Cubei în octombrie 1992, cu scopul declarat de a elimina regimul comunist al lui Fidel Castro (*pag. 647*). SUA şi-au redus prezenţa militară în Asia şi Europa şi au iniţiat noi acţiuni de dezarmare a Uniunii Sovietice, a cărei principală succesoare devine Federaţia Rusă. Între timp, economia americană intră în recesiune şi creşte tensiunea socială. Revolte antirasiale zguduie ţara în 1992 ❺, în urma punerii în circulaţie a unei casete video ce surprindea violenţa folosită de poliţie împotriva unui afro-american nevinovat.

Democratul Bill Clinton ❸ s-a instalat la Casa Albă în 1992, promiţând reforme sociale şi o renaştere economică, ceea ce i-a atras de partea sa pe reprezentanţii principalelor minorităţi etnice. Dezvoltarea comunicaţiilor şi tehnologiei media a declanşat un boom economic ❶, care a creat milioane de locuri de muncă. A crescut salariul minim pe economie, dar reforma în domeniul sănătăţii iniţiată de Clinton, menită să ofere asigurări medicale pentru toţi cetăţenii americani, a fost blocată de conservatori, majoritari în Congres.

Pe plan global, Clinton a evitat impunerea dominaţiei SUA. În 1993 a negociat autonomia parţială a teritoriilor palestiniene din Orientul Mijlociu (*pag. 599*). Rusiei i-a fost asigurat ajutorul economic. SUA s-au aflat şi printre iniţiatorii Protocolului de la Kyoto asupra schimbărilor climatice din 1997, pentru reducerea emisiilor periculoase de noxe. Clinton a fost implicat direct şi în negocierile de pace dificile cu Irlanda de Nord. Totuşi, din 1998 mandatul său a intrat în umbră din cauza unui scandal personal ❻, ❼, care a dus la un proces de acuzare încheiat cu achitarea sa.

3 William Jefferson (Bill) Clinton și soția sa Hillary în cursa electorală din New Hampshire, ianuarie 1992

4 Generalul Manuel Antonio Noriega, 14 iulie 1987

5 Revolte în Los Angeles, incendierea și jefuirea clădirilor și magazinelor

6

7 Bill Clinton și Monica Lewinski, cu care a avut o relație amoroasă

8 Kuweitienii sărbătoresc eliberarea arborând drapelele americane și naționale

1988 | George H.W. Bush devine președinte

1992 | Bill Clinton devine președinte

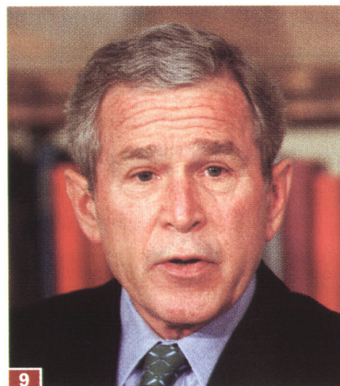
12 decembrie 2000 | George W. Bush devine președinte

1992 | Embargo comercial asupra Cubei

Ianuarie 1999 | Punerea sub acuzație a lui Clinton

Războiul împotriva terorii: SUA sub administrația Bush

De la atacul din 11 septembrie 2001, politica externă a SUA a fost caracterizată de războiul împotriva terorii și de scopul de a se implica în mod activ în extinderea democrației în lume.

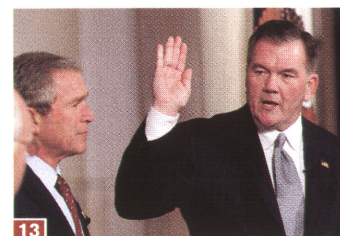

Președintele american George W. Bush

Rezultatele în alegerile prezidențiale ⓫ din 2000, în care democratul Al Gore a candidat la președinție împotriva republicanului George W. Bush ❾, au fost foarte strânse. La 12 decembrie 2000, după câteva săptămâni de dispute juridice, Curtea Supremă l-a desemnat pe Bush al 43-lea președinte al SUA.

Soldați americani acoperă capul unei statui a lui Saddam Hussein cu drapelul american, 9 aprilie 2003

Tom Ridge este numit director al Departamentului de Securitate Internă

Acesta avea un program economic și social conservator, însă politica externă nu constituia o prioritate a administrației sale. În acest context, atacurile din 11 septembrie 2001 asupra World Trade Center și a Pentagonului, întreprinse de organizația teroristă Al-Qaida, au șocat întreaga țară, zguduind societatea ❿. Pentru prima oară după Pearl Harbor America era atacată pe teren propriu.

Bush proclamă un *război lung* împotriva terorismului și a celor care îl susțin și de atunci afacerile externe au dominat viața politică a SUA. Pe plan intern, imigrația a fost monitorizată mai atent, securitatea aeroporturilor fiind asigurată de stat. În 2002 a fost înființat Departamentul pentru Securitate Internă, cu un director la nivel de cabinet ⓭.

Susținute de o amplă alianță globală împotriva terorismului, trupele SUA au eliminat regimul taliban din Afghanistan în octombrie 2001 (*pag. 609*). Talibanii oferiseră refugiu instigatorului atacurilor de la 11 septembrie, Osama bin Laden ⓮.

În septembrie 2002, în strategia de securitate națională a avut loc o reorientare controversată, care permitea atacul preventiv, ca o *ultima ratio* împotriva națiunilor ce sprijineau grupări teroriste sau amenințau în alt fel securitatea SUA. În ianuarie 2002, Bush a catalogat Iraqul, Coreea de Nord și Iranul ca făcând parte din *axa răului*. Dând drept exemplu violarea unui număr mare de rezoluții ONU privind monitorizarea materialelor nucleare iraqiene și posibila producție de arme nucleare de distrugere în masă, o coaliție internațională formată în mare parte din trupe americane și britanice a invadat Iraqul în martie 2003. Până în aprilie regimul dictatorial al lui Saddam Hussein ⓬ (*pag. 605*) a fost înlăturat. Chiar și acum, însă, violențele continuă, iar stabilitatea este una aparentă.

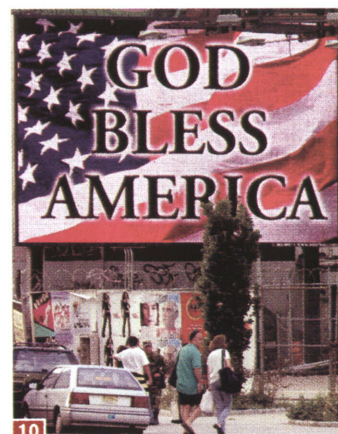
După o campanie electorală polarizată, Bush a fost ales pentru încă un mandat de patru ani în noiembrie 2004.

Difuzarea mesajului lui Osama bin Laden, 18 octombrie 2003

Bush (stânga) și vicepreședintele Gore după o dezbatere televizată în prezidențiale, 11 octombrie 2000

Sloganul *Dumnezeu să binecuvânteze America* pe un panou, septembrie 2001, New York

11 septembrie 2001

Atacurile islamiste sinucigașe de la 11 septembrie 2001 au declanșat o undă de șoc în întreaga lume. În jurul orei 9 dimineața, două avioane de linie deturnate s-au izbit de World Trade Center din New York; ambele turnuri gemene s-au prăbușit. O oră și jumătate mai târziu, un al treilea avion a căzut lângă Pentagon, sediul central al Departamentului de Apărare al SUA de lângă Washington. Un al patrulea avion s-a prăbușit lângă Pittsburgh, în Pennsylvania. În aceste atacuri și-au pierdut viața aproape 3 000 de oameni.

Cel de-al doilea avion de pasageri se apropie de turnul sudic al lui World Trade Center, după coliziunea primului cu turnul nordic.

Octombrie 2001 | Lovitură militară aplicată regimului taliban din Afghanistan

2004 | Bush este reales președinte

11 septembrie 2001 | Atacul asupra World Trade Center și a Pentagonului

Martie–aprilie 2003 | Invazia condusă de SUA în Iraq

America Latină din 1945

Regimuri autoritare succesive, dictaturi militare şi dependenţa de Statele Unite ale Americii, acestea au fost realităţile politice în America Latină până la sfârşitul anilor 1970. De atunci, multe state au instaurat regimuri democratice, deşi uneori acestea sunt subminate de probleme dintre cele mai diverse, de la provocări statale venite din partea stângii şi dreptei radicale, până la sărăcie, corupţie şi carteluri de droguri. Societatea din America de Sud continuă să fie caracterizată de imensele decalaje dintre bogaţi şi săraci ❶. Încercările de unificare politică şi cooperare economică au fost subminate adesea de instabilitatea regimurilor din multe state.

1 Peruvieni transportându-şi produsele, martie 2004

Probleme şi progrese în America Latină

Economiile în stagnare şi conflictele sociale rămân provocări serioase pentru stabilitatea politică şi guvernare în multe state din America Latină.

America Latină are de luptat cu un spectru larg de probleme politice şi sociale. După 1945 au fost create numeroase uniuni pentru a încuraja colaborarea economică regională. Astfel, în 1960 a fost fondată Asociaţia Latino-Americană a Comerţului Liber ❹, iar în 1980, Asociaţia Integrării Americii Latine. Sub îndrumarea Columbiei, statele mai mici au fondat în 1969 Grupul Andin.

Puterea economică a SUA a conturat federaţiile panamericane (*pag. 508*). În 1948 a fost semnată carta Organizaţiei Statelor Americane (OSA) ❺, în ideea de a îmbunătăţi relaţiile dintre America de Sud şi Statele Unite ale Americii. În timpul Războiului Rece şi în

3 Arhiepiscopul Oscar Arnulfo Romero (în centru), decembrie 1979

special după încheierea revoluţiei din Cuba (*pag. 647*), SUA au folosit OSA pentru distribuirea de ajutoare şi totodată ca instrument de luptă împotriva comunismului. Guvernul SUA a susţinut regimurile autoritare de dreapta şi a forţat excluderea Cubei din OSA în 1962. Sub conducerea preşedintelui Carter (*pag. 640*), SUA au sprijinit democratizarea statelor din America Latină.

Pe plan intern, decalajul ❷ dintre minoritatea bogată şi majoritatea săracă s-a schimbat prea puţin în funcţie de regim – militar sau civil. Una dintre problemele principale a fost reforma funciară, întrucât pământul se afla în mâinile unei elite puţin numeroase. Populaţia indigenă aparţine, aproape întotdeauna, păturilor sărace şi marginalizate ale societăţii. Pe continent, populaţiei urbane i s-au alăturat emigranţi din zonele rurale ❻, însă cei ce locuiesc în suburbiile sărace ale marilor oraşe au puţine speranţe de afirmare. În cele mai bogate state (în special Chile), sectoarele

2 Oameni de afaceri trecând pe lângă copii ai străzii

exportului sunt înfloritoare, infrastructura fiind bine dezvoltată, cu toate că bogăţia este distribuită inegal.

Biserica catolică a jucat un rol important în America Latină. După susţinerea dictaturilor, biserica din America de Sud este influenţată de *teologia de liberare*, care punea accent pe cauza celor săraci şi oprimaţi – o poziţie riscantă, aşa cum s-a întâmplat în cazul arhiepiscopului din San Salvador, Oscar Romero ❸, ucis în 1980.

4 George W. Bush întâmpinându-i pe membrii Asociaţiei Latino-Americane a Comerţului Liber, 2005

5 Secretarul General al OSA, Cesar Gaviria, ţinând o conferinţă în cadrul adunării anuale, 3 iunie 2001

6 Contraste sociale în Sao Paolo: opulenţa blocurilor turn alături de mahalale săracilor

1948 | Înfiinţarea OSA
1948–1958 | Războiul civil din Columbia
1960 | Înfiinţarea Asociaţiei Latino-Americane a Comerţului Liber
1969 | Formarea Grupului Andin
1969–1975 | *Revoluţia peruviană*

America Centrală și de Sud: violență și reacție

Încă din anii 1980, apariția structurilor democratice în multe state ale Americii de Sud și Centrale a fost inhibată de luptele de gherilă dintre rebeli și forțele guvernamentale.

Trupele paramilitare columbiene ale FARC, 2004

Între 1936 și 1947, dictatorul Anastasio Somoza a condus Nicaragua cu sprijinul Statelor Unite ale Americii, iar după asasinarea lui, fiii acestuia, Luis și Anastasio ⓬, au preluat guvernarea. În 1979 a venit la putere Frontul Sandinist de Eliberare Națională. Autoritatea acestuia însă a fost subminată de gherilele Contras de dreapta, finanțate de SUA (*pag. 640*). În 1990, sandiniștii au fost învinși în alegeri de Partidul Constituțional Liberal.

După 1945, în Guatemala au fost introduse sisteme de reforme funciare și asistență socială. Când reformele funciare din 1954 au afectat interesele companiei americane *United Fruit*, guvernul a fost răsturnat printr-o lovitură militară de stat susținută de SUA. Rebelii au rezistat în fața regimului militar, iar țara a intrat într-un război civil încheiat printr-un acord de pace în 1996 ❽.

În 1948 forțele armate au pus mâna pe putere în El Salvador. Conducerea s-a schimbat de multe ori până când, în 1961–1962, Partidul Concilierii Naționale a încheiat o alianță cu regimul militar. În anii 1980, rebeliunile frecvente de gherilă au fost contracarate cu violență extremă, guvernul de dreapta formând *detașamente ale morții*. Printr-un acord de pace semnat în 1991, s-au organizat alegeri democratice ❾.

Columbia continuă să fie o țară nesigură și săracă ⓭. În urma asasinării membrului de stânga al Partidului Liberal, J. E. Gaitán, a izbucnit războiul civil (cunoscut sub numele de *La Violencia*) dintre liberali și conservatori, care a durat un deceniu. În 1958 a fost înființată coaliția guvernamentală a Frontului Național care a rămas la conducere până în 1974. Începând cu mijlocul anilor 1960 au fost organizate grupuri de gherilă ❼ pentru a lupta împotriva guvernului. Explozia traficului de droguri a finanțat armatele personale și grupările de rebeli cunoscute sub numele FARC (Forțele Armate Revoluționare ale Columbiei). Președintele Alvaro Uribe, ales în funcție în 2002, a încercat cu ajutorul SUA să diminueze forța acestor grupări.

Deceniile de războaie civile au costat viața a mii de oameni, Guatemala, decembrie 1996

Acord de pace între guvern și partizanii de stânga, 16 ianuarie 1992

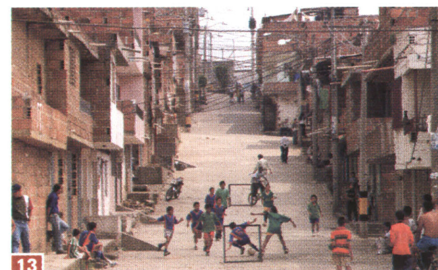

Gherila maoistă peruviană, aprilie 1991

Președintele venezuelean Hugo Chavez, 17 ianuarie 2003

Datorită importantelor sale rezerve de petrol, Venezuela este o țară bogată, dar veniturile au fost distribuite inegal. În 1998, stabilul dar coruptul sistem de alianțe politice a fost zdruncinat prin alegerea lui Hugo Chavez ⓫. Acesta a introdus măsuri redistributive și a fost critic la adresa Statele Unite ale Americii. În 2002, protestatari din clasa de mijloc au eșuat în încercarea de a-l înlătura și de atunci acesta și-a consolidat puterea.

În 1968, așa-zisa revoluție peruviană a răsturnat guvernul civil din Peru, iar în următorii șase ani generalul Juan Velasco Alvarado a inițiat reforme funciare și naționalizarea sectoarelor industriale. După lovitura de stat din 1975 a lui Francesco Bermúdez, a fost implementat un larg program de privatizare. În 1981, mișcarea maoistă de gherilă ❿ *Sendero luminoso* a început o campanie violentă. Venind la putere din 1990, administrația autoritară a lui Alberto Fujimori a devenit mult mai severă cu rebelii. De la înlăturarea acestuia în 2000, situația în Peru a fost instabilă.

Președintele Anastasio Somoza, 1979

Sărăcie: copii jucând fotbal în *barrio*-ul (cartierul) columbian El Jardin

Din 1977 | Rebeliunea de gherilă din El Salvador

1979 | Venirea la putere a Frontului Sandinist de Eliberare Națională din Nicaragua

1980 | Oscar Romero este asasinat în San Salvador

1990 | Alberto Fujimori este răsturnat în Peru

Cel de-al doilea avion de pasageri se apropie de turnul sudic al World Trade Center, după coliziunea primului cu turnul nordic *(pag. 115)*

Cuprins

Trăiască marele nostru învăţător! afiş cu preşedintele Mao *(pag. 91)*

Editura „Litera Internaţional"
O. P. 53; C.P. 212, sector 4,
Bucureşti, România
tel./fax (021) 3196390;
e-mail: comenzi@litera.ro

Editor: Vidraşcu şi fiii
Traducere şi adaptare din limba engleză:
Graal Soft – Integrated Translation Services
Redactori: Mariana Bădescu, Cristina Marin,
Tatiana Fişer, Anatol Vidraşcu
Corector: Valentina Tifin
Coperta: Vladimir Zmeev
Tehnoredactare şi prepress: Vlad Panfilov

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale
a României
Marea istorie ilustrată a lumii. -
Bucureşti : Litera Internaţional, 2008
7 vol.
ISBN 978-973-675-470-8
Vol. 7. - ISBN 978-973-675-514-9
94(100)(084)

Tipărit la G Canale, Bucureşti

MAREA ISTORIE ILUSTRATĂ A LUMII

ÎN 7 VOLUME

PREISTORIA • PRIMELE IMPERII
LUMEA ANTICĂ
EVUL MEDIU
ÎNCEPUTUL PERIOADEI MODERNE
EPOCA MODERNĂ
RĂZBOAIELE MONDIALE ŞI PERIOADA INTERBELICĂ
LUMEA CONTEMPORANĂ

ISBN 978-973-675-514-9

LITERA INTERNAŢIONAL

COLECŢIA Financiarul